

**ДЕРЖАВНА НАВЧАЛЬНО-НАУКОВА УСТАНОВА
“АКАДЕМІЯ ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ”**

В. П. КОЛОСОВА

**СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ
З МІЖНАРОДНИМИ УСТАНОВАМИ
ТА СЕКТОРАЛЬНА БЮДЖЕТНА
ПІДТРИМКА**

Київ
ДННУ “Академія фінансового управління”
2013

УДК 339.7(477)
ББК 65.9(4Укр)268
К61

Рецензенти:

О. В. Гаврилюк – доктор економічних наук, професор;
П. М. Леоненко – доктор економічних наук, професор;
В. А. Осецький – доктор економічних наук, професор

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Державної навчально-наукової установи
“Академія фінансового управління”
(протокол № 8 від 12 липня 2013 р.)*

Колосова В. П.

К61 Співробітництво України з міжнародними установами та секторальна бюджетна підтримка / В. П. Колосова. – К. : ДННУ “Акад. фін. управління”, 2013. – 256 с.

ISBN 978-966-2380-73-6

У монографії розкриваються головні питання співробітництва України з провідними міжнародними установами, зокрема Міжнародним валютним фондом, Світовим банком, Європейським банком реконструкції та розвитку, Європейським інвестиційним банком, стосовно залучення та використання фінансових ресурсів. Аналізуються насамперед результати й перспективи такої співпраці та її вплив на бюджетну підтримку секторів національної економіки, пропонуються шляхи її вдосконалення з урахуванням забезпечення стійкого економічного розвитку.

Для працівників органів державної влади та управління, науковців, докторантів, аспірантів і студентів економічних спеціальностей.

УДК 339.7(477)
ББК 65.9(4Укр)268

ISBN 978-966-2380-73-6

© В. П. Колосова, 2013
© ДННУ “Академія фінансового управління”, 2013

ЗМІСТ

Вступ	5
Розділ 1. УЧАСТЬ УКРАЇНИ В ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ПОЛІТИЦІ СУСІДСТВА	9
Розділ 2. СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМ ВАЛЮТНИМ ФОНДОМ	35
Розділ 3. СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ ЗІ СВІТОВИМ БАНКОМ	66
Розділ 4. СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ БАНКОМ РЕКОНСТРУКЦІЇ ТА РОЗВИТКУ	145
Розділ 5. СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ ІНВЕСТИЦІЙНИМ БАНКОМ	183
Розділ 6. СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ З ЧОРНОМОРСЬКИМ БАНКОМ ТОРГІВЛІ ТА РОЗВИТКУ	211
Розділ 7. СПІВРОБІТНИЦТВО З КРЕДИТНОЮ УСТАНОВОЮ ДЛЯ ВІДБУДОВИ	225
Розділ 8. СПІВРОБІТНИЦТВО З ПІВНІЧНОЮ ЕКОЛОГІЧНОЮ ФІНАНСОВОЮ КОРПОРАЦІЄЮ	233
Розділ 9. СПІВРОБІТНИЦТВО З ФОНДОМ СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРТНЕРСТВА З ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ ТА ДОВКІЛЛЯ	237
Висновки	243
Список використаних джерел	247

ВСТУП

Глобалізаційні процеси сприяють істотному зміцненню міждержавних фінансових відносин. За таких умов для України важливо закласти підвалини з метою формування потенціалу таких відносин для залучення знань і фінансування в інтересах використання можливостей зміцнення сектору державних фінансів, поліпшення ефективності загальнодержавного управління, забезпечення стійкого розвитку реального сектору економіки, які відкриваються завдяки співробітництву з міжнародними фінансовими організаціями, та водночас для результативного розв'язання глобальних фінансових проблем. У цьому аспекті ключовими завданнями є спрямування досвіду й ресурсів міжнародних фінансових організацій на забезпечення поточних і перспективних державних інтересів України, а також їх якомога повніше використання в національному середовищі.

У широкому контексті реалізації міжнародних фінансових відносин України в дослідженні “Співробітництво України з міжнародними установами та секторальна бюджетна підтримка” аналізуються внесок Європейського Союзу, Міжнародного валютного фонду, Світового банку, Європейського банку реконструкції та розвитку, Європейського інвестиційного банку, Чорноморського банку торгівлі та розвитку, Кредитної установи для відбудови тощо в розвиток проектів державного сектору, а також

напрями стабілізації державних фінансів у періоди міжнародних криз. Як і у випадку інших форм міжнародного фінансового співробітництва, внесок міжнародних установ визначається такими чинниками, як роль міжнародного капіталу, зовнішні й побічні ефекти (передусім у рамках проектів, котрі реалізуються з використанням ресурсів міжнародних фінансових організацій), а також належна політика та інституційний вимір такої співпраці. В цьому аналізі висвітлюється велике значення прозорості залучення й результативності використання ресурсів міжнародних організацій, а також важливість трансферу досвіду та прогресивної практики для реформування сектору державних фінансів України й досягнення позитивних інституційних змін.

Інституційне середовище має забезпечити налагоджену передачу знань та інноваційних механізмів фінансування проектів у державному секторі економіки між міжнародними установами та головними розпорядниками бюджетних коштів, а також ефективний обмін інформацією в напрямі оптимізації бюджетної політики. Ключову роль тут відіграють міждержавне співробітництво та політика уряду, яка полягає в реалізації стратегічних засад співробітництва. Прикладами дій держави в цій сфері є заходи, спрямовані на підтримку проектів, що реалізуються з використанням коштів міжнародних фінансових організацій, зокрема співфінансування проектів у державному секторі, державні закупівлі.

Окремим важливим напрямом є системний підхід до модернізації державних фінансів, закріплення практики застосування програмно-цільового підходу та секторальної бюджетної підтримки, підвищення якості управління державними фінансами, передбачених співробітництвом у рамках Європейського інструменту сусідства та партнерства. Слід наголосити, що цей інструмент великою мірою сприяв посиленню критеріїв і вимог до інституційного середовища України, орієнтації на зміцнення демократії та захист прав людини, верховенство закону, ефективне управління й стійкий розвиток.

Відзначаючи вагому роль міжнародних фінансових організацій у забезпеченні позитивних структурних перетворень в Україні, варто підкреслити важливість діалогу для зміцнення відповідних зв'язків. Розбудова взаємовідносин із МВФ повинна відбуватися в напрямі поглиблення консультативно-дорадчого співробітництва та формування індивідуальних рішень, які максимально відповідатимуть українським реаліям та сприятимуть прискоренню економічного зростання й зміцненню державних фінансів.

Великий потенціал співробітництва України зі Світовим банком дає підстави говорити про найкращі перспективи для розбудови сучасної ринкової економіки, здійснення необхідних структурних реформ та модернізації державних фінансів. Актуальними напрямками такого співробітництва залишаються: реформування й модернізація державних фінансів; реалізація сільськогосподарського потенціалу; розвиток енергоринку за напрямками енергоефективності та зменшення залежності, а також залучення інвестиційних ресурсів у інфраструктурні проекти.

Підкреслюючи стратегічну важливість Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР) для України, потрібно відзначити його найвищу ефективність для неї в питаннях модернізації національної економіки. Проекти у сфері енергетики, які підтримуються ЄБРР, є безпрецедентними за масштабами, а фінансування транспортних проектів збігається в часі з невідкладним завданням технічного відновлення ключових ланок національної інфраструктури. Співпраця нашої країни з цією міжнародною фінансовою організацією й надалі повинна орієнтуватися на підвищення результативності спільних проектів у державному секторі.

За порівняно короткий час співробітництва України з Європейським інвестиційним банком (ЄІБ) узгоджено й розпочато реалізацію низки важливих проектів у транспортній, інфраструктурній і енергетичній сферах. Поточні темпи співробітництва дають підстави прогнозувати підвищення ролі ЄІБ

серед інших МФО за обсягами проектних позик у державному секторі України.

Співпраця України з Чорноморським банком торгівлі та розвитку (ЧБТР) орієнтована на збільшення обсягів фінансування операцій у державному секторі, пріоритетне фінансування операцій у високорозвинутих секторах, зокрема інфраструктури в галузі фізики та надання відповідних послуг, соціальної інфраструктури, альтернативної енергетики, муніципальних послуг, захисту навколишнього природного середовища та збільшення технічної допомоги. Поглиблення співпраці з ЧБТР має стратегічне значення з огляду на те, що він є установою ОЧЕС та регіональним банком розвитку, котрий стимулює співробітництво між країнами-членами, а також для фінансування регіональних проектів, розвитку приватної й підприємницької діяльності.

Актуальність розвитку зв'язків України з банківською групою KfW (KfW Bankengruppe), яка діє через Банк розвитку KfW (KfW Entwicklungsbank) на доручення Федерального уряду Німеччини, пояснюється важливістю диверсифікації зовнішніх джерел фінансування проектів у фінансовій сфері, енергетичному секторі, а також підтримки малих і середніх підприємств, котрі в періоди криз найбільше потребують фінансування.

У книзі відображено стан і динаміку співробітництва України з міжнародними установами, показано способи підвищення результативності залучення їхніх ресурсів, а також напрями зміцнення стратегічного партнерства в інтересах економічно-го розвитку та державних фінансів України.

РОЗДІЛ 1. УЧАСТЬ УКРАЇНИ В ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ПОЛІТИЦІ СУСІДСТВА

2004 р. було ініційовано **Європейську політику сусідства**, яка охоплювала 16 держав, зокрема Україну. Ця політика виступає в ролі так званої стратегії партнерства із сусідами Європейського Союзу, спрямована на реалізацію політико-економічних можливостей щодо посилення міжнародної співпраці, які виникли внаслідок розширення ЄС, та зміцнення регіональної стабільності й запобігання взаємовідчуженню розширеного ЄС та сусідніх країн.

З 2007 р. розпочався новий бюджетний цикл ЄС, розрахований на 2007–2013 рр. Для матеріально-фінансового забезпечення діяльності в рамках Європейської політики сусідства, на початку 2007 р. було запроваджено новий інструмент надання допомоги – Європейський інструмент сусідства та партнерства (ЄІСП). Його розроблено на зміну програми “TACIS” та з метою запровадження нових форм технічної й фінансової допомоги і спрощення процедури її надання країнам – сусідам ЄС.

Допомога ЄС у рамках ЄІСП покликана сприяти поглибленню співпраці й економічної інтеграції між Європейським Союзом і партнерськими країнами, зокрема імплементації угод про партнерство й співробітництво, асоційованих угод та інших. Вона також має заохочувати зусилля партнерських країн, спрямовані на сприяння якісному управлінню та збалансованому соціальному й економічному розвитку.

Європейський інструмент сусідства та партнерства має дві головні мети:

- 1) сприяння економічному й глибшому політичному співробітництву між ЄС і країнами-партнерами;
- 2) надання допомоги для використання специфічних можливостей та розв'язання проблем країн, що географічно мають єдиний кордон із країнами ЄС або географічно близько розташовані відносно країн – сусідів ЄС.

ЄІСП порівняно з ТАСІС має більш політичний підхід, який ґрунтується на угодах, уже укладених між ЄС та країною-партнером, а основою Європейського інструменту сусідства та партнерства є секторальний (галузевий) підхід.

Абсолютно новим для України був запроваджений у рамках ЄІСП Механізм секторальної бюджетної підтримки, що передбачає переказ на безоплатній і безповоротній основі коштів до бюджету країни-партнера за умови досягнення попередньо узгоджених цілей у контексті проведення структурних реформ. Згадані фінансові ресурси, котрі надаються ЄС, за своєю сутністю є грантом.

Секторальна бюджетна підтримка ЄС – це спосіб виконання програм технічної допомоги Європейського Союзу, відповідно до яких фінансові ресурси, надані ним на безповоротній і безоплатній основі для підтримання процесу реформування відповідної сфери реалізації державної політики, перераховуються до державного бюджету з метою їх подальшого використання згідно з бюджетним законодавством на цілі, передбачені державними або галузевими програмами, стратегіями, концепціями.

Перевагами надання допомоги через механізм бюджетної підтримки є:

- вищий рівень контролю з боку уряду та відповідальності за використання державних коштів;
- підтримка заходів, спрямованих на досягнення стабільності в макроекономічному вимірі, та узгодженіші й прозоріші засади, які пов'язують державну політику й бюджет;

- менші витрати за угодами та більше грантових коштів для національного бюджету;
- вищий рівень політичної публічності щодо грантових коштів.

Секторальна бюджетна підтримка націлена на проведення секторальних реформ та надається в разі, якщо:

- система управління державними фінансами є достатньо прозорою, відповідальною й ефективною;
- секторальна політика чітко визначена, сформульована безпосередньо урядом країни в тій чи іншій галузі та узгоджується з баченням основних донорів (зокрема Єврокомісії), тобто Уряд України має прийняти стратегію розвитку галузі (приклад – Енергетична стратегія України на період до 2030 року);
- система державних закупівель відкрита й прозора або принаймні є прогрес у її реформуванні.

При цьому, хоча сфера державних закупівель є складовою системи управління державними фінансами, ця сфера, зважаючи на її виключне значення, розглядається європейською стороною окремо.

Передумовами підготовки й упровадження програм секторальної бюджетної підтримки є встановлення відповідної сфери реалізації державної політики як пріоритетної в програмних документах ЄС щодо надання Україні технічної допомоги, міжнародних договорах між Україною та ЄС і рішенні Кабінету Міністрів України стосовно визначення стратегічних напрямів залучення міжнародної технічної допомоги на середньостроковий період, а також наявність державної або галузевої програми, стратегії, концепції реформування відповідної сфери реалізації державної політики.

Механізм секторальної бюджетної підтримки реалізується шляхом укладання угод про фінансування програм, згідно з якими Уряд України, на підставі затверджених стратегічних документів, бере зобов'язання провести реформи у відповідному секторі

реалізації державної політики України, виконання котрих є передумовою надання ЄС передбачених коштів бюджетної підтримки. Європейський Союз, у свою чергу, зобов'язується забезпечити фінансову підтримку проведення реформ Урядом України.

Програма секторальної бюджетної підтримки – це документ, що є невід'ємною частиною угоди про фінансування, яким встановлюються цілі й завдання реформування відповідної сфери реалізації державної політики з використанням секторальної бюджетної підтримки ЄС, очікувані результати, обсяги, умови та процедури отримання фінансових ресурсів, котрі надаються ЄС, механізм проведення моніторингу [10].

Зазначені угоди мають стандартну форму та складаються з трьох частин:

1. Особливі умови, що мають переважну силу. Ця частина визначає:

- назву програми, що фінансуватиметься;
- бюджет програми;
- строки впровадження програми;
- положення Загальних умов, які не будуть застосовуватися для впровадження конкретної програми, або певні її особливості.

2. Загальні умови (визначені в Додатку I), що є стандартною формою для всіх угод про фінансування програм за фінансової чи технічної підтримки Європейської комісії. Ця частина визначає:

- механізми дій сторін у разі перевищення витрат у рамках затвердженого бюджету програми;
- строки практичної реалізації програми (здійснення практичних заходів та їх фінансування) та її завершальної стадії (тільки перевірки й аудит);
- аспекти реалізації комунікативних та інформаційних заходів;
- питання запобігання порушенням, шахрайству й корупції;
- аспекти подальших перевірок та контролю використання коштів із боку Європейської комісії, Управління з питань запобігання зловживанням та шахрайству (OLAF) та Європейського суду аудиторів;

- питання проведення консультацій між сторонами щодо реалізації угоди;
- шляхи внесення змін і доповнень до угоди;
- випадки припинення й призупинення дії угоди;
- вирішення суперечок між сторонами.

3. Технічні й адміністративні положення (визначені в Додатку II). Ця частина визначає:

- загальну мету та конкретні цілі реалізації програми;
- очікувані результати й основні дії;
- метод упровадження;
- кількість, розмір і часові проміжки надання траншів у рамках загального бюджету програми, а також загальні умови й критерії, досягнення яких є передумовою надання траншів;
- питання моніторингу впровадження програми;
- аспекти інформування громадськості щодо реалізації програми.

Окремим елементом третьої частини угод про фінансування є *Матриця оцінки індикаторів для надання траншів*, що визначає конкретні заходи та часові проміжки їх реалізації, виконання котрих є передумовою надання чергових траншів.

Угодами про фінансування передбачено, що в разі виникнення суперечностей між положеннями Додатків і Особливих умов Угоди про фінансування переважну силу матимуть положення Особливих умов, а в разі виникнення суперечностей між положеннями Додатка I і Додатка II – положення Додатка I.

Індикатори результативності виконання програми секторальної бюджетної підтримки – це показники та/або критерії, що є невід’ємною частиною програми, з допомогою яких визначається прогрес у досягненні цілей, встановлених програмою для кожного року або для одного року порівняно з іншим роком, та оцінка результативності котрих є передумовою прийняття ЄС рішення про подальше фінансування [10].

Моніторинг програми – це спостереження, збирання, оброблення, аналіз, узагальнення інформації та підготовка звіту

про виконання індикаторів і програми з метою оцінки ходу реформ у відповідній сфері реалізації державної політики [10].

Загальною метою реалізації в Україні програм секторальної бюджетної підтримки ЄС є фінансова й інституційна підтримка зусиль Уряду в реалізації політики, спрямованої на поступову інтеграцію України до стандартів Європейського Союзу, шляхом виконання стратегічних документів щодо реформування й розвитку відповідних сфер реалізації державної політики Уряду України.

Основними учасниками реалізації програм є:

від Уряду України:

- галузеве міністерство або відомство як орган, відповідальний за реалізацію державної політики в секторі, та безпосередній одержувач коштів;
 - Міністерство фінансів України як головний урядовий орган України із забезпечення проведення єдиної державної фінансової й бюджетної політики;
 - Міністерство економічного розвитку і торгівлі України як Національний координаційний орган із питань технічної допомоги Європейського Союзу й, відповідно, підписант угод про фінансування;
- від Європейської комісії:
- відповідні директори Європейської комісії;
 - Представництво ЄС в Україні.

Умовою отримання Урядом України першого траншу допомоги є:

1) укладення між Урядом України та Європейським Союзом Угоди про фінансування, згідно з якою ЄС надає фінансові ресурси;

2) прийняття закону про Державний бюджет України на поточний рік із обов'язковим відображенням у його тексті, дохідній і видатковій частинах фінансових ресурсів ЄС. При цьому кошти відображаються:

- за кодом доходів 42030000 “Надходження в рамках програм допомоги Європейського Союзу”;

– за бюджетною програмою Міністерства фінансів України 3511650 “Реалізація програм допомоги Європейського Союзу”;

3) прийняття постанови Кабінету Міністрів України щодо затвердження порядку використання бюджетних коштів, джерелом надходження яких є кошти бюджетної підтримки ЄС;

4) виконання загальних умов: досягнення макроекономічної стабільності, забезпечення стійкого розвитку системи управління державними фінансами; досягнення належного розвитку системи державних закупівель.

Умовою отримання Урядом України чергових траншів є реалізація зазначених заходів та виконання індикаторів результативності на належному рівні й у визначений проміжок часу.

Відповідно до положень технічних і адміністративних умов угод про фінансування, для моніторингу реалізації програм секторальної бюджетної підтримки утворюються спільні групи моніторингу.

З метою визначення завдань і порядку роботи Спільної групи моніторингу програм Міністерством економіки України (нині – Міністерство економічного розвитку і торгівлі України) видано наказ від 22.04.2010 № 460, яким затверджено Типове положення про Спільну групу моніторингу програм, які реалізуються в Україні із застосуванням механізму секторальної бюджетної підтримки. Відповідно до зазначеного положення, Спільна група моніторингу програми є координаційним органом, утвореним на період виконання програми з метою забезпечення моніторингу виконання індикаторів та координації діяльності всіх залучених міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, установ і організацій для належного виконання індикаторів та досягнення очікуваних результатів програми [23].

Основними завданнями Спільної групи моніторингу програм є:

– моніторинг та контроль реалізації програми шляхом визначення ступеня виконання індикаторів;

- організація взаємодії органів державної влади, установ і організацій із питань забезпечення виконання індикаторів та досягнення очікуваних результатів програми;
- підготовка й розгляд пропозицій щодо виконання індикаторів та досягнення очікуваних результатів програми;
- підготовка рекомендацій і пропозицій щодо усунення недоліків та вирішення проблемних питань, які стримують виконання індикаторів та досягнення очікуваних результатів програми;
- підготовка висновків та схвалення проектів звітів щодо оцінки фактичного виконання індикаторів та досягнення очікуваних результатів програми для подальшої передачі центральним органом виконавчої влади, до компетенції якого належить реалізація державної політики згідно з тематикою програми, до Європейської комісії [23].

Відповідно до покладених на неї завдань, Спільна група моніторингу програм має право:

- проводити аналіз ефективності заходів із досягнення належного рівня виконання індикаторів та очікуваних результатів програми та їх відповідності державній політиці у відповідній сфері;
- утворювати в разі потреби тимчасові експертні й робочі групи та залучати в установленому порядку до участі в них працівників міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій (за погодженням із їхніми керівниками);
- вносити пропозиції щодо підвищення ефективності заходів, спрямованих на досягнення належного рівня виконання індикаторів та очікуваних результатів програми;
- отримувати в установленому порядку від органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій інформацію, необхідну для виконання завдань програми [23].

До складу Спільної групи моніторингу програми входять представники України (Українська частина) та Європейського Союзу.

Головою Української частини Спільної групи моніторингу програми призначається представник центрального органу виконавчої влади, до компетенції якого належить реалізація державної політики згідно з тематикою програми. Персональний склад Спільної групи моніторингу програми затверджується наказом центрального органу виконавчої влади, вповноваженого реалізувати державну політику згідно з тематикою програми. До складу Спільної групи моніторингу програми обов'язково включаються:

- один представник від кожного зацікавленого міністерства або іншого центрального органу виконавчої влади за посадою не нижче заступника керівника такого органу;
- не більше двох представників від кожного зацікавленого міністерства або іншого центрального органу виконавчої влади за посадою не нижче начальника відділу;
- представник Секретаріату Кабінету Міністрів України за посадою не нижче начальника сектору;
- представники центрального органу виконавчої влади, до компетенції якого належить реалізація державної політики згідно з тематикою програми, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Міністерства фінансів України, інших зацікавлених центральних органів виконавчої влади та Секретаріату Кабінету Міністрів України.

У разі коли тематика програми стосується реформування сфери державної політики, що належить до компетенції двох чи більше центральних органів виконавчої влади, Спільна група моніторингу програм створюється шляхом видання спільного наказу відповідних центральних органів виконавчої влади, котрими визначається координатор виконання програми.

Основною формою роботи Спільної групи моніторингу програми є засідання, які скликаються її головою за потреби, але не рідше ніж двічі на рік [23].

Голова Спільної групи моніторингу програми за потреби може створювати міжвідомчі робочі групи, тимчасові експертні й робочі групи для проведення моніторингу виконання окремих завдань та підтримки процесу досягнення показників програми [23].

Пропозиції й рекомендації Спільної групи моніторингу програми фіксуються в протоколі та можуть бути реалізовані шляхом прийняття Кабінетом Міністрів України рішення, проект якого вносить центральний орган виконавчої влади, уповноважений здійснювати державну політику згідно з тематикою програми [23].

З метою визначення основних засад підготовки, виконання й проведення моніторингу програм секторальної бюджетної підтримки в рамках міжнародних договорів про фінансування цих програм, укладених між Урядом України та ЄС, компетенції зацікавлених міністерств і відомств, унормування й удосконалення алгоритму роботи центральних органів виконавчої влади з підготовки та реалізації програм секторальної бюджетної підтримки, зокрема в частині загальної координації такої роботи, а також спільних дій української та європейської сторін, постановою Кабінету Міністрів України від 15.09.2010 № 841 затверджено розроблений Міністерством фінансів України Порядок підготовки, виконання та проведення моніторингу програм секторальної бюджетної підтримки Європейського Союзу в Україні.

На сьогодні практичний механізм бюджетної підтримки в Україні є таким. За узгодженням із українською стороною Європейська комісія (далі – ЄК) схвалює програмний документ щодо надання Україні технічної допомоги з боку ЄС на середньостроковий період (Індикативну програму). Така робота проводиться за участі зацікавлених органів державної влади та за координації Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, як національного координатора з питань технічної допомоги Європейського Союзу, та Секретаріату Кабінету Міністрів України.

Представництво ЄС в Україні повідомляє про прийняте попереднє рішення центральний орган виконавчої влади, до сфери відповідальності якого належить визначений ЄК сектор (далі – відповідальний орган), Міністерство економічного розвитку і торгівлі України та Міністерство фінансів України.

Призначені ЄК експерти проводять детальне дослідження визначеного сектору (галузі), зокрема стану та плану його реформування, а також поточний аналіз системи управління державними фінансами.

У разі прийняття остаточного позитивного рішення стосовно доцільності фінансової підтримки визначеного сектору реалізації державної політики Представництво ЄС в Україні інформує щодо зазначеного питання Міністерство економічного розвитку і торгівлі України для започаткування останнім роботи зацікавлених міністерств і відомств із розроблення індикаторів для здійснення виплат, що є невід'ємною частиною майбутньої угоди про фінансування.

Відповідальний орган разом із Міністерством економічного розвитку і торгівлі України, Міністерством фінансів України та іншими зацікавленими органами України, ЄК і відібраними нею експертами, у рамках спеціально створеної міжвідомчої робочої групи (далі – МРГ), розробляє індикатори бюджетної підтримки – щорічні показники, котрі являють собою здебільшого перелік законодавчих, регуляторних актів і нормативів (проте можуть містити й інфраструктурні проекти), досягнення яких за відповідний період є умовою переказу ЄК наступного траншу.

Проект індикаторів розробляється й узгоджується МРГ, погоджується зацікавленими органами (відповідно до встановленого порядку) та подається на узгодження до Європейської комісії.

Після узгодження сторонами індикаторів розробляється та погоджується угода про фінансування, частиною якої є згадані показники.

З урахуванням положень Закону України “Про міжнародні договори України” між Урядом України та ЄС укладається угода про фінансування програми, відповідно до якої ЄС зобов’язується надавати грантові кошти. Уряд України зобов’язаний здійснювати реформи у визначеному угодою секторі реалізації державної політики. Згідно з відповідним розпорядженням Кабінету Міністрів України угоду від імені Уряду України підписує Міністр економічного розвитку і торгівлі як Національний координатор з питань технічної допомоги Європейського Союзу. Після цього проект угоди подається на підписання до ЄК.

У законі про Державний бюджет України на поточний рік обов’язково відображаються фінансові ресурси ЄС: за кодом доходів 42030000 “Надходження в рамках програм допомоги Європейського Союзу” та за бюджетною програмою Міністерства фінансів України 3511650 “Реалізація програм допомоги Європейського Союзу”.

Для зарахування в євро коштів, які надаються Європейською комісією, Міністерство фінансів України (МФУ) забезпечує відкриття відповідного рахунку в євро у Національному банку України (НБУ). Для зарахування коштів на рахунок на здійснення видатків міністерство або відомство, що є бенефіціаром програми бюджетної підтримки, забезпечує відкриття рахунку в Державній казначейській службі України в національній валюті.

Відповідно до положень угоди про фінансування, МФУ направляє запит до ЄК на перерахування коштів, який містить інформацію, зокрема, стосовно виконання всіх передумов отримання першого траншу, у тому числі щодо макроекономічної ситуації, загального стану управління державними фінансами, з питань законодавства у сфері державних закупівель, а також інших актуальних питань двостороннього співробітництва. Європейська комісія забезпечує перерахування коштів у євро на рахунок Міністерства фінансів України в НБУ. Останній, на доручення МФУ, продає кошти в євро та перераховує їх еквівалент у національній валюті на рахунок для зара-

хування надходжень спеціального фонду державного бюджету в Державній казначейській службі України.

Державна казначейська служба України відображує надані фінансові ресурси як доходи державного бюджету та перераховує їх на рахунок у казначействі для здійснення видатків міністерством або відомством – бенефіціаром програми бюджетної підтримки.

Бенефіціар програми погоджує з Міністерством фінансів України перелік та вартість заходів і проектів, що фактично фінансуватимуться за рахунок бюджетних коштів (коштів бюджетної підтримки), використовуючи бюджетні кошти згідно з положеннями порядку використання коштів та бюджетним законодавством. Крім того, бенефіціаром програми скликаються щоквартальні засідання Спільної групи моніторингу, що відстежує виконання індикаторів. За результатами розгляду звітів, підготовлених Українською частиною СГМ Європейська комісія приймає рішення щодо можливості надання й розміру траншу протягом наступного року.

У 2008–2013 рр. в Україні було укладено сім угод фінансування програм секторальної бюджетної підтримки у сферах:

- 1) енергетики (2 програми: етап I та етап II);
- 2) енергоефективності та відновлювальних джерел енергії;
- 3) усунення технічних бар'єрів у торгівлі між Україною та ЄС;
- 4) транспорту;
- 5) екології та охорони довкілля;
- 6) управління кордоном.

Загальний бюджет вказаних програм становить 389 млн євро.

На сьогодні в рамках виконання вищезазначених програм Урядом України від ЄС отримано 199,009 млн євро:

- 68,14 млн євро в рамках програми у сфері енергетики;
- 46,6 млн євро в рамках програми у сфері енергоефективності та відновлювальних джерел енергії;
- 17,769 млн євро в рамках програми у сфері усунення технічних бар'єрів у торгівлі;
- 20 млн євро в рамках програми у сфері охорони довкілля;

- 26,5 млн євро в рамках програми у сфері транспорту;
- 20 млн євро в рамках програми у сфері охорони кордону.

ПРОГРАМА “ПІДТРИМКА ВИКОНАННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ СТРАТЕГІЇ УКРАЇНИ” (І ЕТАП)

Програмою передбачено:

Сума коштів – 82 млн євро.

- Перший транш – 40 млн євро.
- Другий транш – до 42 млн євро.

Термін реалізації:

29.09.2008–29.09.2012 (основний етап);

30.09.2011–29.09.2014 (завершальний етап – здійснення перевірок).

Основна мета – фінансова й інституційна підтримка зусиль Уряду України з виконання Енергетичної стратегії України на період до 2030 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15.03.2006 № 145-р.

Нормативно-правові документи:

1) Угода про фінансування програми “Підтримка виконання енергетичної стратегії України”, укладена між Урядом України та ЄС 29.09.2008 (зі змінами);

2) розпорядження Кабінету Міністрів України “Про підписання Угоди про фінансування програми “Підтримка виконання Енергетичної стратегії України в галузі енергоефективності та відновлювальних джерел енергії” від 16.12.2009 № 1524-р;

3) постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для підтримки виконання Енергетичної стратегії України на період до 2030 року” від 13.07.2011 № 739;

4) постанова Кабінету Міністрів України “Деякі питання використання у 2012 році коштів, передбачених у державному бюджеті для підтримки впровадження Енергетичної стратегії України на період до 2030 року” від 27.06.2012 № 588;

5) розпорядження Кабінету Міністрів України “Деякі питання використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення заходів з підтримки впровадження Енергетичної стратегії України на період до 2030 року” від 25.03.2013 № 159-р.

Учасники програми:

- Міністерство енергетики та вугільної промисловості України.
- Міністерство економічного розвитку і торгівлі України.
- Міністерство фінансів України.
- Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері електроенергетики.
- Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України.
- НАК “Нафтогаз України”.

Визначені напрями надання коштів:

будівництво й реконструкція енергетичних об’єктів або їх частин, зокрема:

- гідроакumuлюючих електростанцій, зазначених у Плані заходів на 2006–2010 роки щодо реалізації Енергетичної стратегії України на період до 2030 року, затвердженому розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27.07.2006 № 436;
- ліній електропередач і підстанцій із формування південної транзитної магістралі напругою 750 кВ, у тому числі об’єкта “Повітряна лінія 750 кВ Запорізька АЕС – Каховська з підстанцією 750 кВ “Каховська” та заходами повітряних ліній 330 кВ”, передбачених Енергетичною стратегією України на період до 2030 року, схваленою розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15.03.2006 № 145 [13].

ПРОГРАМА “ПІДТРИМКА ВИКОНАННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ СТРАТЕГІЇ УКРАЇНИ” (II ЕТАП)

Програмою передбачено:

Сума коштів – 45 млн євро.

- Перший транш – 15 млн євро.
- Другий транш – до 15 млн євро.

- Третій транш – до 15 млн євро.

Термін реалізації:

21.12.2013 – 21.12.2018 (основний етап – проведення виплат);

22.12.2018 – 21.12.2020 (завершальний етап – здійснення перевірок).

Основна мета – технічна, зокрема фінансова, підтримка зусиль Уряду України в забезпеченні енергетичних потреб української економіки та суспільства в безпечній, ефективній і соціальній формі, а також підтримка узгодження з нормами ЄС щодо енергетики й навколишнього природного середовища та зобов'язаннями України в рамках Договору щодо заснування Енергетичного співтовариства (ДЕС). Програма також має сприяти подальшій реалізації стратегії розвитку сектору енергетики, у тому числі поглибленню реформ у ключових сферах, полегшенню виконання зобов'язань у рамках ДЕС, зміцненню фінансової стійкості в енергетичному секторі та забезпеченню більшої прозорості й захисту навколишнього природного середовища в енергетичному секторі.

Учасники програми:

- Міністерство енергетики та вугільної промисловості України.
- Міністерство економічного розвитку і торгівлі України.
- Міністерство фінансів України.
- Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики.
- Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України.
- НАК “Нафтогаз України”.

ПРОГРАМА “ПІДТРИМКА ВИКОНАННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ СТРАТЕГІЇ УКРАЇНИ В ГАЛУЗІ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ ТА ВІДНОВЛЮВАНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ”

Програмою передбачено:

Сума коштів – 63 млн євро.

- Перший транш – 31 млн євро у 2010 р. (отримано у 2011 р.).

- Другий транш – до 16 млн євро в 2011 р.
- Третій транш – до 16 млн євро у 2012 р.

Термін реалізації:

21.12.2009–21.12.2012 (основний етап – проведення виплат);

22.12.2013–21.12.2015 (завершальний етап – здійснення перевірок).

Основна мета – фінансова й інституційна підтримка зусиль Уряду України з виконання положень стосовно енергоефективності, що містяться в Меморандумі між Україною та ЄС про взаєморозуміння щодо співробітництва в енергетичній галузі та Енергетичній стратегії України на період до 2030 року, схваленій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15.03.2006 № 145-р.

Нормативно-правові документи:

1) Угода про фінансування програми “Підтримка впровадження Енергетичної стратегії України в галузі енергоефективності та відновлювальних джерел енергії”, укладена між Урядом України та ЄС 21.12.2009;

2) розпорядження Кабінету Міністрів України “Про підписання Угоди про фінансування програми “Підтримка виконання Енергетичної стратегії України в галузі енергоефективності та відновлювальних джерел енергії” від 16.12.2009 № 1524-р;

3) постанова Кабінету Міністрів України “Деякі питання використання коштів у сфері енергоефективності та енергозбереження” від 17.10.2012 № 1056;

4) постанова Кабінету Міністрів України “Деякі питання використання у 2012 році коштів у сфері енергоефективності та енергозбереження” від 11.07.2012 № 615;

5) розпорядження Кабінету Міністрів України “Деякі питання використання у 2013 році коштів у сфері енергоефективності та енергозбереження” від 25.03.2013 № 158-р.

Учасники програми:

- Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України.

- Міністерство енергетики та вугільної промисловості України.
- Міністерство економічного розвитку і торгівлі України.
- Міністерство фінансів України.
- Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері електроенергетики.

Визначені напрями надання коштів:

здійснення заходів, що передбачені Державною цільовою економічною програмою енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010–2015 роки, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 01.03.2010 № 243 [16].

ПРОГРАМА “СПРИЯННЯ ВЗАЄМНІЙ ТОРГІВЛІ
ШЛЯХОМ УСУНЕННЯ ТЕХНІЧНИХ БАР’ЄРІВ У ТОРГІВЛІ
МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС”

Програмою передбачено:

Сума коштів – 39 млн євро.

- Перший транш – 12 млн євро у 2010 р.
- Другий транш – до 10 млн євро в 2011 р.
- Третій транш – до 9 млн євро у 2012 р.
- Четвертий транш – до 8 млн євро в 2012 р.

Термін реалізації:

21.12.2009–21.12.2013 (основний етап – проведення виплат);

22.12.2013–21.12.2015 (завершальний етап – здійснення перевірок).

Основна мета – фінансова й інституційна підтримка зусиль Уряду України в реалізації політики, спрямованої на усунення технічних бар’єрів у торгівлі між Україною та Європейським Союзом і поступовій інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС.

Нормативно-правові документи:

1) Угода про фінансування програми “Сприяння взаємній торгівлі шляхом усунення технічних бар’єрів у торгівлі між Україною та Європейським Союзом”, укладена між Урядом України та ЄС 21.12.2009;

2) розпорядження Кабінету Міністрів України “Про підписання Угоди про фінансування програми “Сприяння взаємній торгівлі шляхом усунення технічних бар’єрів у торгівлі між Україною та Європейським Союзом” від 16.12.2009 № 1525-р;

3) постанова Кабінету Міністрів України “Питання виконання Угоди про фінансування програми “Сприяння взаємній торгівлі шляхом усунення технічних бар’єрів у торгівлі між Україною та Європейським Союзом” від 29.09.2010 № 888;

4) постанова Кабінету Міністрів України “Деякі питання виконання Угоди про фінансування програми “Сприяння взаємній торгівлі шляхом усунення технічних бар’єрів у торгівлі між Україною та Європейським Союзом” від 22.06.2011 № 668;

5) постанова Кабінету Міністрів України “Деякі питання використання у 2012 році коштів у сфері захисту прав споживачів, стандартизації, метрології, сертифікації, підтвердження відповідності та управління якістю” від 27.06.2012 № 624.

Учасники програми:

- Міністерство економічного розвитку і торгівлі України.
- Міністерство фінансів України.
- Міністерство промислової політики України.
- Державна інспекція України з питань захисту прав споживачів.
- Національне агентство з акредитації України.

Визначені напрями надання коштів:

- оновлення й модернізація засобів та обладнання випробувальних, калібрувальних, вимірювальних і повірочних лабораторій;
- підготовка й проведення акредитації калібрувальних лабораторій;
- забезпечення участі в міжнародних і європейських звіреннях державних еталонів та випробувальних лабораторій у кругових порівняльних випробуваннях на міжнародному та європейському рівні;
- реформування системи технічного регулювання згідно з вимогами ЄС і COT;

- перегляд стандартів колишнього СРСР та, за потреби, розроблення нових стандартів;
- створення повнотекстової електронної бази національних стандартів та забезпечення доступу до неї;
- гармонізація національних стандартів із міжнародними та європейськими стандартами;
- розроблення технічних регламентів із урахуванням положень директив і регламентів ЄС;
- створення національної інформаційної системи ринкового нагляду та системи оперативного взаємного сповіщення про продукцію, що становить серйозний ризик;
- модернізація інформаційної системи Національного агентства з акредитації України та забезпечення його участі в роботі Європейської кооперації з акредитації, Міжнародної організації з акредитації лабораторій та Міжнародного форуму з акредитації [11].

ПРОГРАМА “ПІДТРИМКА РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ”

Програмою передбачено:

Сума коштів – 35 млн євро.

- Перший транш – 15 млн євро у 2011 р.
- Другий транш – до 10 млн євро в 2012 р.
- Третій транш – до 10 млн євро у 2013 р.

Термін реалізації:

27.12.2010–26.12.2013 (основний етап – проведення виплат);

27.12.2013–26.12.2015 (завершальний етап – здійснення перевірок).

Основна мета – підтримка реалізації життєздатної екологічної стратегії України відповідно до норм ЄС і пріоритетів, погоджених у рамках Порядку денного асоціації Україна – ЄС.

Нормативно-правові документи:

1) Угода про фінансування програми “Підтримка реалізації стратегії національної екологічної політики”, укладена між Урядом України та ЄС 27.12.2010;

2) розпорядження Кабінету Міністрів України “Про підписання Угоди про фінансування програми “Підтримка реалізації Стратегії національної екологічної політики України” від 15.12.2010 № 2263-р;

3) постанова Кабінету Міністрів України “Деякі питання виконання Угоди про фінансування програми “Підтримка реалізації Стратегії національної екологічної політики України” від 17.08.2011 № 877;

4) постанова Кабінету Міністрів України “Деякі питання використання у 2012 році коштів для здійснення заходів щодо реалізації пріоритетів розвитку сфери охорони навколишнього природного середовища” від 23.05.2012 № 411.

Учасники програми:

- Міністерство екології та природних ресурсів України.
- Міністерство економічного розвитку і торгівлі України.
- Міністерство фінансів України.

Визначені напрями надання коштів:

здійснення заходів, визначених Національним планом дій з охорони навколишнього природного середовища на 2011–2015 роки, затвердженим розпорядженням Кабінету Міністрів України від 25.05.2011 № 577, зокрема:

- реалізація екологічної політики на секторальному й регіональному рівнях;
- наближення природоохоронного законодавства до європейського;
- спрощення й забезпечення прозорості дозвільної системи у сфері охорони навколишнього природного середовища та екологічної безпеки;
- посилення здатності щодо проведення екологічного моніторингу з метою щорічного аналізу успішності реалізації стратегії та Національного плану дій;
- забезпечення доступу до екологічної інформації, підвищення екологічної освіти та сприяння участі громадськості в прийнятті управлінських рішень;

- проведення моніторингу стану навколишнього природного середовища;
- забезпечення раціонального використання та зберігання побутових відходів і відходів виробництва;
- охорона та раціональне використання природних ресурсів і ресурсів тваринного світу;
- охорона та раціональне використання водних ресурсів;
- збереження природно-заповідного фонду;
- охорона атмосферного повітря [14].

ПРОГРАМА “ПІДТРИМКА ВПРОВАДЖЕННЯ ТРАНСПОРТНОЇ СТРАТЕГІЇ УКРАЇНИ”

Програмою передбачено:

Сума коштів – 35 млн євро.

- Перший транш – 15 млн євро у 2011 р.
- Другий транш – до 10 млн євро в 2012 р.
- Третій транш – до 10 млн євро у 2013 р.

Термін реалізації:

27.12.2010–26.12.2013 (основний етап – проведення виплат);

27.12.2013–26.12.2015 (завершальний етап – здійснення перевірок).

Основна мета – впровадження стратегічних пріоритетів розвитку транспортної галузі, зміцнення співпраці між Україною та ЄС щодо пріоритетів, визначених Порядком денним асоціації Україна – ЄС та іншими угодами між сторонами в транспортній галузі.

Нормативно-правові документи:

1) Угода про фінансування програми “Підтримка впровадження транспортної стратегії України”, укладена між Урядом України та ЄС 27.12.2010;

2) розпорядження Кабінету Міністрів України “Про підписання Угоди про фінансування програми “Підтримка впровадження транспортної стратегії України” від 15.12.2010 № 2264-р;

3) постанова Кабінету Міністрів України “Питання виконання Угоди про фінансування програми “Підтримка впровадження транспортної стратегії України” від 31.08.2011 № 914;

4) постанова Кабінету Міністрів України “Деякі питання використання у 2012 році коштів для здійснення заходів щодо реалізації стратегічних пріоритетів розвитку сфери транспорту” від 23.05.2012 № 410.

Учасники програми:

- Міністерство інфраструктури України.
- Міністерство внутрішніх справ України.
- Міністерство економічного розвитку і торгівлі України.
- Міністерство фінансів України.

Визначені напрями надання коштів:

- проведення інституційних реформ та підвищення рівня безпеки у сфері транспорту;
- розвиток транспортної інфраструктури;
- адаптація національного законодавства до *acquis communautaire*, зокрема директив Ради ЄС та Європейського парламенту у сфері транспорту [15].

**ПРОГРАМА “ПІДТРИМКА СЕКТОРАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ
УПРАВЛІННЯ КОРДОНОМ В УКРАЇНІ”**

Програмою передбачено:

Сума коштів – 60 млн євро.

- Перший транш – 20 млн євро у 2011 р.
- Другий транш – до 22 млн євро в 2013 р.
- Третій транш – до 18 млн євро у 2014 р.

Термін реалізації:

31.10.2011–30.10.2015 (основний етап – проведення виплат);

31.10.2015–30.10.2017 (завершальний етап – здійснення перевірок).

Основна мета – підтримка зусиль Уряду України в досягненні оптимального балансу між безпекою кордонів та сприянням законному переміщенню осіб і товарів через кордон згідно зі стандартами ЄС.

Нормативно-правові документи:

1) Угода між Урядом України та Європейським Союзом про фінансування програми “Підтримка секторальної політики управління кордоном в Україні” від 31.10.2011;

2) розпорядження Кабінету Міністрів України “Про підписання Угоди про фінансування програми “Підтримка секторальної політики управління кордоном в Україні” від 14.09.2011 № 882-р;

3) постанова Кабінету Міністрів України “Питання виконання Угоди про фінансування програми “Підтримка секторальної політики управління кордоном в Україні” від 10.10.2012 № 923.

Учасники програми:

- Адміністрація Державної прикордонної служби України.
- Міністерство доходів і зборів України.
- Міністерство внутрішніх справ України.
- Державна міграційна служба України.
- Міністерство закордонних справ України.
- Міністерство інфраструктури України.
- Міністерство юстиції України.
- Міністерство економічного розвитку і торгівлі України.
- Міністерство фінансів України.

Визначені напрями надання коштів:

Державною прикордонною службою України:

- виконання Плану заходів щодо реалізації Концепції інтегрованого управління кордонами, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 05.01.2011 № 2-р;
- впровадження в органах Держприкордонслужби ефективної системи управління на основі оцінки ризиків у сфері управління кордоном шляхом постачання й установлення спеціалізованих автоматизованих робочих місць у органах і підрозділах охорони кордону;
- створення міжвідомчої телекомунікаційної мережі для Держприкордонслужби та Міндоходів шляхом постачання та встановлення серверного, мережевого, комп’ютерного обладнання, засобів зв’язку й телекомунікації, загального та спеціального програмного забезпечення;

- поліпшення умов у пунктах тимчасового тримання нелегальних мігрантів шляхом проведення їх реконструкції, капітального ремонту, постачання побутових приладів;
- ефективне впровадження комплексних антикорупційних заходів, що охоплюють такі напрямки, як профілактика й переслідування, шляхом постачання спеціальних технічних засобів, комп'ютерного й мережевого обладнання, фото-, відеодокументування;
- урегулювання механізму передачі інформації про заявників на отримання віз для в'їзду в Україну від Міністерства закордонних справ України до Адміністрації Держприкордонслужби, Міністерства внутрішніх справ України та інших правоохоронних органів;
- запровадження, згідно з практикою країн – членів ЄС, механізму перевірки заявників на отримання віз для в'їзду на територію України за базами даних правоохоронних органів України щодо відсутності підстав для відмови у видачі візи, а також механізму збору біометричних даних заявників на отримання віз;
- постачання й оплата засобів автоматизації прикордонного контролю, приладів перевірки документів із функцією біометричного контролю, оснащення пунктів пропуску, обладнання з огляду транспортних засобів, виявлення незаконних мігрантів, схованок, тайників; засобів реагування (патрульних і спеціальних автомобілів, квадрациклів, снігоходів), засобів спостереження та дистанційного контролю за кордоном України.

Міністерством закордонних справ України:

- створення інформаційно-телекомунікаційної системи та єдиної бази даних про оформлення й видачу віз для в'їзду на територію України іноземцям і особам без громадянства з фіксуванням їхніх біометричних даних, що буде введена в дію з початку функціонування національної системи біометричної верифікації й ідентифікації громадян України, іноземців та осіб без громадянства;

– придбання обладнання для забезпечення синхронного перекладу, портативної оргтехніки, технічного обладнання, систем дистанційної присутності при організації відеоконференцій та облаштування приміщень для цих систем із метою забезпечення процесу демаркації державного кордону України із сусідніми державами.

Міністерством доходів і зборів України:

1) придбання обладнання для:

– забезпечення надійного функціонування базових інформаційних систем Міндоходів в умовах збільшення обсягів електронного декларування;

– центрів обробки даних із метою безперебійного здійснення митних процедур, у тому числі електронного декларування;

– удосконалення автоматизованих робочих місць співробітників Міндоходів із метою здійснення електронного декларування;

– запровадження процедури обміну інформацією TIR-EPD із метою розвитку системи управління ризиками;

2) придбання телекомунікаційного обладнання для забезпечення електронного декларування та взаємодії між суб'єктами управління кордонами.

Державною міграційною службою України:

1) придбання обладнання для:

– створення єдиної національної інформаційно-аналітичної системи управління міграційними процесами;

– організації каналів зв'язку з територіальними підрозділами ДМС і МВС України;

2) доукомплектування територіальних підрозділів ДМС України автоматизованими робочими місцями для видачі паспортів;

3) створення підсистем “Біженці” та “Іноземці”;

4) завершення будівництва Пункту тимчасового розміщення біженців у м. Яготин Київської області [22].

РОЗДІЛ 2. СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМ ВАЛЮТНИМ ФОНДОМ

Основні завдання та напрями діяльності Міжнародного валютного фонду

Міжнародний валютний фонд (МВФ) – міжнародна між-урядова організація, створена з метою регулювання валютно-кредитних відносин між країнами-членами та надання їм фінансової допомоги за валютних ускладнень, зумовлених дефіцитом платіжного балансу, шляхом надання коротко- й середньотермінових кредитів у іноземній валюті. Ця спеціалізована установа ООН практично слугує інституційною основою світової валютної системи.

МВФ було створено на міжнародній валютно-фінансовій конференції ООН, що проходила з 1 по 22 липня 1944 р. у Бреттон-Вудсі (США, штат Нью-Гемпшир). Конференція ухвалила Статті Угоди про МВФ, які є його Статутом і набрали чинності 27 грудня 1945 р. Практичну діяльність він розпочав 1 березня 1947 р. За час свого існування МВФ перетворився на універсальну організацію, здобув широке визнання як головний наднаціональний орган регулювання міжнародних валютно-кредитних відносин, авторитетний центр міжнародного кредитування, координатор міждержавних кредитних потоків та гарант платоспроможності країн-кредиторів. Одночасно він починає відігравати важливу роль у реалізації рішень Великої

сімки – провідних держав Заходу, стає ключовою ланкою системи регулювання світової економіки, міжнародної координації, узгодження національних макроекономічних політик. МВФ зарекомендував себе як активно діючий світовий валютний інститут, нагромадив великий і корисний досвід.

Фонд здійснює спостереження й контроль за дотриманням країнами-членами свого Статуту, який фіксує основні структурні принципи світової валютної системи. Статут МВФ декілька разів переглядався:

- 1969 р. – із уведенням системи SDR (спеціальна валюта запозичення);
- 1976 р. – зі створенням Ямайської валютної системи;
- у квітні 1978 р. – із наданням права членам встановлювати обмінний курс на їхній вибір;
- у листопаді 1992 р. – із включенням такої санкції, як припинення права брати участь у голосуванні країн, що не погасили свої борги перед Фондом;
- у лютому 2009 р. – із переглядом рівня представництва країн-членів у Фонді у зв'язку зі зміною позиції окремих країн-членів у світовій економіці та створенням у МВФ нової моделі доходів і нової структури видатків;
- у грудні 2010 р. – у зв'язку з реформою Ради Директорів МВФ, відповідно до якої кількість директорів скоротилася з 24 до 20, а Виконавчий директор, обраний більшістю голосів, отримав повноваження призначати свого другого заступника.

Основними цілями діяльності МВФ є:

- Сприяння міжнародному співробітництву у валютній сфері шляхом забезпечення механізму для консультацій і погоджених дій стосовно міжнародних валютних питань.
- Сприяння збалансованому зростанню міжнародної торгівлі з метою підвищення рівня зайнятості та реальних доходів населення, розвитку виробничих можливостей країн-членів.

- Забезпечення функціонування міжнародної валютної системи шляхом погодження й координації валютної політики та підтримки валютних курсів і оборотності валют.
- Сприяння стабільності валют і впорядкованим валютним відносинам та запобігання конкурентному знеціненню валют.
- Сприяння створенню багатосторонньої системи платежів і переказів у поточних операціях, ліквідації валютних обмежень.
- Визначення паритетів і курсів валют, недопущення їх конкурентного забезпечення.
- Надання допомоги країнам-членам за рахунок позик і кредитів у іноземній валюті для врегулювання платіжних балансів та стабілізації валютних курсів.
- Надання країнам-членам консультативної допомоги з фінансових і валютних питань.
- Здійснення контролю дотримання країнами-членами кодексу поведінки в міжнародних валютних відносинах.

Основною метою діяльності МВФ є забезпечення стабільності міжнародної валютно-фінансової системи, системи обмінних курсів і міжнародних розрахунків, яка дає змогу країнам (та їхнім громадянам) вести операції один із одним. Ця система відіграє вкрай важливу роль у сприянні стійкому економічному зростанню, підвищенню рівня життя та зменшенню бідності. Світова фінансова криза виявила недоліки економічного нагляду на національному, регіональному рівнях, що стало підставою для здійснення інституціональних новацій із метою виявлення ризиків та задоволення значних і різноманітних потреб у фінансуванні. Для цього після Щорічних зборів МВФ/Світового банку в 2009 р. був уточнений мандат Фонду, для того щоб охопити всі питання – макроекономічні та фінансового сектору, котрі впливають на глобальну стабільність. Зокрема, під час роботи над мандатом розглядалися питання на-

гляду, фінансування та стабільності міжнародної валютної системи, що визначили основні виклики, з якими Фонд зіткнувся під час кризи, а саме:

Попередження кризи. МВФ повинен поліпшити здатність оцінювати системні ризики. Національний регуляторний огляд після кризи зміщується з оцінки ризиків у окремих інституціях до їх оцінки для всієї фінансової системи. Нагляд Фонду має покривати як економічну політику в окремій країні, так і події, котрі стосуються світової економіки загалом. Проте на практиці основні зусилля МВФ спрямовані на місцевий рівень. У майбутньому більша увага повинна приділятися зв'язкам між країнами та зовнішнім ефектам від їхньої економічної діяльності.

Реакція на кризу. МВФ мусить адаптувати механізми фінансування до потреб країн-членів і ринків, що змінюються, та заохочувати завчасне звернення до Фонду. Він може допомогти країнам-членам, пропонуючи гнучкіші страхові механізми, які будуються на нещодавніх реформах, та розширюючи свої можливості кредитування. Також буде запроваджена рання оцінка МВФ потреб країн-членів у його ресурсах та впливу доступу до цих ресурсів на ліквідність Фонду.

Стабільність резервів. Криза також засвідчила тісний зв'язок між високим попитом на глобальну ліквідність для країн, що розвиваються, та залежність декількох постачальників ліквідності від економічної стабільності. Якщо здатність МВФ запобігати кризі та реагувати на неї підвищиться, це допоможе країнам усвідомити необхідність накопичувати власні резерви.

Отже, до кризи 2008 р. МВФ як гарант економічної стабільності мав насамперед здійснювати нагляд і кредитування на рівні країни. Після кризи стало очевидно, що великі ризики в глобалізованому світі за своєю природою є системними та вимагають від Фонду запровадження відповідних планів. Для того щоб прийняти цей виклик, МВФ повинен розширити межі своїх повноважень стосовно нагляду за міжнародною монетарною системою та обов'язково обговорити з державними

діячами, як політика країн-членів Фонду впливає на світові економіку та фінансову систему. Визначення меж повноважень МВФ у фінансовому секторі є важливим, оскільки завдяки цьому Фонд зможе зробити більше для моніторингу руху капіталу та забезпечення управління мінливими потоками.

Також МВФ повинен бути здатним боротися з кризами не лише в окремо взятих країнах, а й із системними. Це означає, що він має бути готовим швидко надавати фінансування декільком країнам одночасно, як це зробив Федеральний резерв США на початку кризи 2008 р., для захисту світової фінансової системи загалом.

Збільшення міжнародних резервів як буфер проти шоків відновиться, тільки-но кризові явища підуть на спад. Така акумуляція резервів може бути дорогою для країн із надлишком резервів і тих, що їх надають. При цьому постає три проблеми:

1) проблема наявності міжнародної ліквідності в період кризи, що передбачає нарощення резервів із метою убезпечити себе, особливо коли великий потік капіталу загрожує “задушити” ринки, які розвиваються;

2) проблема відсутності автоматичного коригування невідповідностей поточного рахунку, адже ні країни з надлишком, ні країни з дефіцитом платіжного балансу не зобов’язані здійснювати коригування;

3) проблема концентрації резервів у доларах США, котра відображає відсутність альтернативних валют, що могли б слугувати світовими резервними валютами та якорем для активів і цінової стабільності.

Оскільки МВФ покликаний забезпечувати стабільність світової фінансової системи, зазначені проблеми потрібно розв’язати. Фонд може підтримати системну стабільність, пропонуючи альтернативу збільшенню резервів та допомагаючи уникнути неочікуваних змін у резервних активах. До положення Статей Угоди Міжнародного валютного фонду щодо співпраці в царині резервної політики тепер звертаються рідко.

Тому керівництво Фонду вважає, що доцільно повернутися до зазначеного положення як до підстави для подальших дій, оскільки офіційні резерви стали досить великими порівняно з приватними грошовими потоками, для того щоб вплинути на ринок, потенційно дестабілізуючи його, у разі якщо несподівано відбудеться перерозподіл портфеля.

Зміни мандату дають шанс МВФ поліпшити свою діяльність з огляду на позитивну роль, яку він відіграв під час кризи, незважаючи на недоліки свого мандату, котрий стримував діяльність Фонду щодо попередження кризи й реагування на неї, та допомогти країнам-членам встояти перед викликами, такими як регуляція банків і фінансових установ.

Формами діяльності МВФ є:

- тимчасове надання фінансування країнам-членам із метою допомоги в урегулюванні проблем платіжного балансу, тобто ситуації браку іноземної валюти внаслідок того, що валютні платежі членів Фонду іншим країнам перевищують їхні власні валютні надходження;
- проведення консультацій: щорічних, додаткових (може організувати директор-розпорядник Фонду у випадках, якщо країна несподівано опиняється у складній економічній ситуації або є підозра, що її дії суперечать кодексу поведінки та можуть завдати шкоди іншим країнам) та спеціальних (із тими країнами, економічна політика яких великою мірою визначає стан світової економіки);
- надання країнам технічної допомоги та сприяння підготовці кадрів шляхом допомоги у формуванні бази знань та інститутів, потрібних для проведення обґрунтованої економічної політики.

Особливості кредитної політики МВФ

У Статуті МВФ для ідентифікації його кредитної діяльності використовуються два терміни:

1) “угода” (transaction) – надання валютних коштів країнам із ресурсів Фонду;

2) “операція” (operation) – надання посередницьких фінансових і технічних послуг за рахунок позикових коштів.

Країна – член МВФ, яка потребує іноземної валюти, проводить її купівлю (purchase) чи запозичення (drawing) або SDR у обмін на еквівалентну кількість національної валюти, котра зраховується на рахунок МВФ у центральному банку цієї країни. При розробленні механізму функціонування МВФ передбачалося, що країни-члени матимуть рівномірний попит на валюту, а отже, їхні національні валюти, що надходять до Фонду, будуть переходити від однієї країни до іншої. Таким чином, ці операції не мали бути кредитними в точному значенні слова. Утім, на практиці до МВФ звертаються по кредити головним чином країни з неконвертованими валютами. Тому він зазвичай надає валютні кредити державам-членам ніби під заставу відповідних сум неконвертованих національних валют. Оскільки на них немає попиту, вони залишаються у Фонді до викупу країнами – емітентами цих валют.

МВФ проводить кредитні операції тільки з офіційними органами (казначейство, центральний банк, стабілізаційний фонд). Доступ країн-членів до кредитних ресурсів МВФ обмежений певними умовами.

Умови доступу країн-членів до кредитних ресурсів МВФ

Згідно з первинним Статутом МВФ, вони полягали в такому: по-перше, сума валюти, отриманої країною-членом за 12 місяців, що передували його новому зверненню до Фонду, включаючи потрібну суму, не повинна була перевищувати 25 % величини квоти країни;

по-друге, загальна сума валюти цієї країни в активах МВФ не могла перевищувати 200 % величини її квоти (включаючи 75 % квоти, внесені у Фонд за підпискою).

МВФ стягував із країн-позичальниць разовий комісійний збір у розмірі 0,5 % суми угоди та певну плату (charge) або процентну ставку за надані їм кредити, яка базується на ринкових ставках. Така ставка встановлювалася протягом кожного фінансового року виходячи з оцінок доходів, видатків і запланованого цільового показника з чистого прибутку. Після закінчення встановленого періоду країна-член була зобов'язана провести зворотну операцію – викупити національну валюту у Фонду, повернувши йому кошти в SDR або іноземних валютах. Окрім того, країна-позичальник повинна була достроково викупувати свою зайву для Фонду валюту в міру поліпшення її платіжного балансу та збільшення валютних резервів. Якщо національну валюту країни-боржника, що перебуває у МВФ, купували інші країни-члени, тим самим погашалася її заборгованість.

Кошти в іноземній валюті, котрі могли бути придбані країною-членом понад резервну частку (100 % розміру квоти), поділялися на чотири кредитні частини (транші) по 25 % квоти. Гранічна сума кредиту, яку країна могла придбати у Фонду в результаті повного використання резервної й кредитних частин, становила 125 % величини її квоти. Обов'язки країни-позичальниці, що передбачали проведення нею відповідних фінансово-економічних заходів, фіксувались у Листі про наміри, який направлявся до МВФ. Якщо останній вважав, що країна використовує кредит усупереч цілям Фонду або не виконує його рекомендацій, він міг обмежити або навіть припинити кредитування країни відповідно до розділу 5 статті V Статей Угоди МВФ. Перша кредитна частина могла бути використана у формі як прямої купівлі іноземної валюти, за котрої країна отримує всю потрібну суму негайно після схвалення Фондом її запиту, так і висновку останнього щодо угоди про резервний кредит. Фінансові ресурси МВФ надавав на досить пільгових умовах: термін сплати становив 3–5 років, початок оплати – через три роки, процентні ставки за кредит – від 5,75 до 6,29 %.

Після кризи 2008 р., у серпні 2010 р. Виконавчий комітет вирішив збільшити тривалість і обсяги кредитування.

Цілі кредитування

Відповідно до розділу 3 статті V Статей Угоди МВФ, Фонд приймає правила використання ресурсів, включаючи правила стосовно механізмів “стенд-бай” або аналогічних; він може також приймати особливі правила щодо нетипових проблем платіжного балансу для надання допомоги країнам-членам із метою розв’язання проблем платіжного балансу в порядку, який не суперечить положенням Угоди МВФ. На сьогодні він надає ресурси в іноземній валюті країнам-членам для:

1) покриття дефіцитів платіжних балансів, тобто поповнення валютних резервів державних фінансових органів і центральних банків;

2) підтримки макроекономічної стабілізації та структурної перебудови економіки, тобто фінансування бюджетних витрат урядів.

Механізми кредитування МВФ країн-членів

Механізми, що фінансуються з допомогою власних ресурсів МВФ, які перебувають на Рахунку загальних ресурсів (General Resources Account):

Резервна частка. Вона утворює величину, що становить до 25 % квоти країни, та до ямайської угоди (1978 р.) називалася “золотою”. Резервна частка (Reserve Tranche) визначається як перевищення величини квоти країни-члена над сумою, котра перебуває на рахунку фонду національної валюти цієї країни. Якщо МВФ використовує частину національної валюти країни-члена для надання кредиту іншим країнам, то резервна частка такої країни відповідно збільшується. Сума запозичень, наданих країною – членом МВФ у межах додаткових кредитних

угод, утворює її кредитну позицію. Резервна частка та кредитна позиція разом складають резервну позицію. У межах резервної позиції країни-члени можуть отримувати валютні кошти у МВФ автоматично, на першу вимогу. Єдиною вимогою для такого запозичення є констатація країною-членом потреби у фінансуванні дефіциту платіжного балансу. Використання резервної позиції не розглядається як отримання кредиту та не накладає обов'язок повернення Фонду отриманих коштів.

Механізм кредитних часток. Кошти в іноземній валюті, які країна-член може отримати понад розмір резервної частки (у випадку її повного використання авуари МВФ у валюті країни досягають 100 %), поділяються на чотири кредитні частки (Credit Tranches), котрі становлять по 25 % квоти. Доступ країн-членів до кредитних ресурсів МВФ у межах кредитної частки є обмеженим: сума валюти країни в активах МВФ не може перевищувати 200 % її квоти (враховуючи 75 % квоти, що внесена відповідно до підписки). Таким чином, гранична сума кредиту, яку країна може отримати у Фонді завдяки використанню резервної та кредитної часток, становить 125 % її квоти. Утім, угода надає МВФ право призупиняти це обмеження. На цій підставі ресурси Фонду в багатьох випадках використовуються в розмірах, котрі перевищують зафіксовану в статуті межу. Тому верхня кредитна частка (Upper Credit Tranches) тепер означає не 75 % квоти, як у початковий період діяльності МВФ, а суму, котра перевищує першу кредитну частку.

Домовленості про резервні кредити "стенд-бай" (Stand-by Arrangements) почали практикуватися з 1952 р. та гарантують країні-члену, що в межах визначеної суми та протягом терміну дії угоди вона, у разі дотримання умов угоди, може безперешкодно одержувати від МВФ іноземну валюту в обмін на національну. Таке надання кредитів називається відкриттям кредитної лінії. Якщо перша кредитна частка може бути використана у формі прямого придбання іноземної валюти після

схвалення Фондом її запиту, то кошти понад верхню кредитну частку надаються шляхом домовленості з країнами-членами про резервні кредити. З 1950-х і до середини 1970-х років угоди про кредити “стенд-бай” укладалися строком до одного року, з 1977 р. – до 18 місяців у зв’язку зі збільшенням дефіцитів платіжних балансів. Після кризи 2008 р. умови надання таких кредитів було переглянуто. Подовжено термін програми до 36 місяців та збільшено доступ до ресурсів МВФ. Крім цього, було змінено умови надання фінансування, котрі фокусувалися на критеріях, які можливо було виміряти й дослідити. Зокрема, запроваджено:

- Кількісні критерії ефективності програми. Прогрес виконання програми країною-позичальником перевіряється за кількісними критеріями ефективності. Надання чергових траншів прив’язане до виконання цих критеріїв. Зокрема, вони включають міжнародні резерви, дефіцит сектору державного управління чи запозичень, які відповідали б цілям програми.
- Структурні заходи. Уведені замість структурних критеріїв виконання програми, котрі є критичними для досягнення її мети програми та оцінюються під час її перегляду.
- Частота переглядів. Регулярні перегляди програми відіграють важливу роль у оцінці її результативності та дають їй змогу адаптуватися до економічних змін. Частота переглядів залежить від послідовності політики країни та природи фінансової потреби.

Механізм розширеного кредитування (Extended Fund Facility) доповнив (з 1974 р.) резервну й кредитні частки. Він призначений для надання кредитів на триваліший період та в більших розмірах по відношенню до квот, ніж у рамках звичайних кредитних часток. Підставою для звернення країни до МВФ із проханням про надання кредиту в рамках розширеного кредитування є серйозні порушення рівноваги платіжного балансу, спричинені несприятливими структурними змінами у вироб-

ництві, торгівлі або цінах. Розширені кредити зазвичай надаються на три роки, за потреби – до чотирьох, визначеними порціями (траншами) через певні проміжки часу – раз на півріччя, квартал, а в деяких випадках – щомісяця.

Головним призначенням кредитів “стенд-бай” і розширених кредитів є сприяння країнам – членам МВФ у реалізації макроекономічних стабілізаційних програм або структурних реформ. Фонд вимагає від держави-позичальника виконання певних умов, до того ж їх жорсткість збільшується поступово, з переходом від однієї кредитної частки до іншої. Деякі умови треба виконати до отримання кредиту. Зобов’язання країни-позичальника передбачають проведення нею відповідних фінансово-економічних заходів, фіксуються в Листі про наміри (Letter of Intent) або Меморандумі про економічну й фінансову політику (Memorandum of Economic and Financial Policies), які подаються до МВФ. Процес виконання зобов’язань країною, котра отримала кредит, контролюється шляхом періодичної оцінки передбачених домовленістю спеціальних цільових критеріїв реалізації (Performance Criteria). Ці критерії можуть бути або кількісними (стосуються певних макроекономічних показників) або структурними (відображають конкретні інституційні зміни). Якщо МВФ вирішить, що країна використовує кредит не за призначенням, не виконує взятих на себе зобов’язань, він має право обмежити її кредитування або відмовити в наданні наступного траншу. Таким чином, цей механізм дає змогу Фонду чинити економічний тиск на позичальників.

Із середини 1970-х років МВФ із метою розширення гострих проблем міжнародних валютних відносин, пов’язаних із різким посиленням невірноваженості платіжних балансів, став періодично засновувати *часові кредитні механізми*. Для їх формування залучалися позикові кошти з різних зовнішніх офіційних джерел переважно на основі угод із промислово розвинутими державами та країнами – членами ОПЕК. Таким

механізмом був Нафтовий фонд. Він використовувався для надання кредитів країнам-членам, що є імпортерами нафти, з метою покриття додаткових видатків, викликаних збільшенням вартості нафти й нафтопродуктів (1974–1976 рр.). Умови надання кредитів із нафтового фонду були жорсткі: порівняно високі процентні ставки (щонайменше 7,2 % річних), обов'язкове виконання рекомендацій МВФ при проведенні національної енергетичної й валютної політики. У зв'язку з цим доступ країн, що розвиваються, до ресурсів Нафтового фонду був обмежений.

Механізм додаткового фінансування (Supplementary Financing Facility, SFF) діяв протягом 1979–1982 рр. та був покликаний надавати за рахунок позикових коштів додаткові кредити країнам, які зазнають особливо глибоких і затяжних криз платіжних балансів та вичерпали ліміти звичайних кредитів МВФ. Такі кредити отримали 26 країн.

Політика розширеного доступу до ресурсів МВФ (Policy of Enlarged Access to Fund's Resources) проводилася в 1981–1992 рр. із метою додаткового кредитування країн-членів, у яких нерівновага платіжних балансів була непомірно великою порівняно з розмірами їхніх квот. Джерелом ресурсів для реалізації цієї політики виступали як власні кошти МВФ, залучені у формі підписки, так і запозичення в інших країн. У зв'язку зі збільшенням квот країн – членів МВФ у рамках дев'ятого загального перегляду квот, у листопаді 1992 р. цей механізм був скасований.

Гнучка кредитна лінія (Flexible Credit Line) діє з 2009 р. у рамках перегляду системи кредитування Фонду та надає можливість країнам-членам із високими економічними показниками, ґрунтовною політикою та успішним досвідом її проведення використовувати кошти кредитної лінії після її затвердження або застосовувати її як превентивний інструмент без попередніх умов, але на підставі результатів щорічної перевірки відповідності критеріям у разі дворічних домовленостей. Кре-

дитна лінія надається терміном до двох років із проміжним оглядом на предмет відповідності критеріям через рік після її запровадження. Відсутній ліміт у 1000 % розміру квоти держави-члена, міра доступу встановлюється на підставі потреб країни у фінансуванні.

Превентивна кредитна лінія (Precautionary Credit Line) була запроваджена у 2010 р., доступна для більшості країн-членів та оцінюється за п'ятьма сферами: 1) зовнішня позиція й доступ до ринку; 2) податково-бюджетна політика; 3) грошово-кредитна політика; 4) стійкість фінансового сектору та нагляд за ним; 5) достатність даних. Хоча МВФ висуває досить високі вимоги до більшості з цих сфер, превентивна кредитна лінія відкриває доступ до ресурсів для країн-членів, які характеризуються помірними факторами вразливості в одній чи двох сферах. Особливостями такої кредитної лінії є:

- попередні умови, спрямовані на зменшення будь-яких факторів економічної вразливості, виявлених у процесі аналізу відповідності критеріям, під час спостереження за прогресом у рамках шестимісячних переглядів програми;
- доступ у межах 500 % квоти після затвердження домовленостей і в рамках 1000 % квоти після 12 місяців.

Отже, ліміти доступу країн-членів до ресурсів МВФ у рамках кредитних часток і механізму розширеного фінансування встановлювалися Виконавчою радою та щороку переглядалися. З жовтня 1994 р. на трирічний період були встановлені такі ліміти: надання кредитів (точніше взяття Фондом на себе обов'язків із надання кредитів) протягом року – до 100 % квоти країни-члена; кумулятивний, що включає заборгованість країни по раніше отриманих кредитах, граничний обсяг – 300 % квоти (у чистому обчисленні тобто за мінусом розміру викупленої країною у Фонду національної валюти та сум, запланованих до погашення). У винятковому випадку ці ліміти можуть бути перевищені. У листопаді 1997 р. Виконавча рада прийняла рішення зберегти ліміти, встановлені в 1994 р., до наступного

перегляду політики доступу до ресурсів МВФ. Після кризи 2008 р., у серпні 2010 р., Виконавчий комітет вирішив збільшити тривалість і обсяги кредитування за вже відкритою гнучкою кредитною лінією та запровадити нову превентивну кредитну лінію для держав-членів, які проводять ґрунтовну політику, однак не відповідають високим кваліфікаційним вимогам гнучкої кредитної лінії. Зміцнення інструментів страхового типу має сприяти вчасному зверненню країн по допомогу до Фонду з метою запобігання кризі, а також їх захисту на випадок системної кризи.

Спеціальні механізми

Спеціальні механізми розрізняються за метою, умовами й вартістю кредиту та є додатковим джерелом коштів до кредитних часток країн – членів Фонду. До таких механізмів, у рамках котрих здійснюється кредитування, як правило, за рахунок власних джерел МВФ, належать:

1. *Механізм компенсаційного й надзвичайного фінансування*, МКНФ (Compensatory and Contingency Financing Facility, CCFF), що призначений для кредитування країн – членів МВФ, дефіцит платіжного балансу яких викликаний часовими й зовнішніми, не залежними від них, причинами. Включає стихійні лиха, непередбачене падіння світових цін, промисловий спад, уведення протекціоністських заходів у країнах-імпортерах, появу товарів-замінників тощо.

Цей механізм має три компоненти:

1) із 1963 р. кредитування (на сьогодні до 30 % квоти) країн, особливо експортерів сировини, валютні надходження яких скорочуються внаслідок падіння світових цін на сировину;

2) із 1981 р. кредитування (до 15 % квоти) країн – імпортерів зерна, що зазнають труднощів у зв'язку зі зростанням світових цін на зерно; з грудня 1990 р. по червень 1992 р. кредитування країн – імпортерів нафти, нафтопродуктів і природного газу;

3) із 1988 р. компенсаційне фінансування непередбачених втрат, яких зазнали країни під впливом непередбачених зовнішніх факторів, наприклад несприятливої зміни міжнародних процентних ставок (до 30 % квоти).

Крім цього, країна має можливість звернутися до МВФ з проханням про надання коштів у рахунок особливої, “факультативної”, кредитної частки (до 20 % квоти), котра може бути використана за вибором на додачу до будь-якого з перелічених трьох видів кредитування. Загальний ліміт доступу до кредитів у рамках механізму компенсаційного й надзвичайного фінансування, враховуючи всі його компоненти, становить 95 % квоти країни.

2. *Механізм фінансування буферних (резервних) запасів*, МФБЗ (Buffer Stock Financing Facility, BSFF), запроваджений у 1969 р., допомагає країнам, які беруть участь у створенні запасів сировинних товарів згідно з міжнародними товарними угодами, якщо це погіршує їхні платіжні баланси. Ліміт – 35 % квоти. Цей механізм не використовувався з 1984 р.

3. *Механізм фінансування системних (структурних) перетворень*, МФСП (Systemic Transformation Facility, STF), уведений у 1993 р. як тимчасовий спеціальний механізм для фінансової підтримки країн, котрі переходили від централізовано-планової економіки до ринкової шляхом проведення радикальних економічних і політичних реформ. Практично цей механізм був створений для країн колишнього СРСР. Країни-члени мали можливість отримувати кошти в рамках цього механізму до 50 % обсягу їхніх квот. Загалом за час існування цього механізму кредити отримали 20 країн на загальну суму близько 6 млрд дол. США. Наприкінці грудня 1995 р. дію МФСП було припинено.

4. *Механізм фінансування додаткових резервів*, МФДР (Supplemental Reserve Facility, SRF), створено в грудні 1997 р. у відповідь на фінансову кризу в Південно-Східній Азії та низці інших країн. У межах МФДР надаються кошти країнам-чле-

нам, які зазнають “виняткових труднощів” у сфері платіжного балансу та гостро потребують широкомасштабного короткострокового фінансування внаслідок раптової втрати довіри до валюти з боку ринку, що знаходить відображення в стрімкому відпливі капіталів і тиску на міжнародні резерви країни. Фінансування в межах цього механізму відбувається шляхом надання додаткових сум до коштів, котрі виділяються країнам-членам у рамках домовленостей за кредитами “стенд-бай” або за розширеним кредитуванням. Обсяг кредитних ресурсів, що надаються через МФДР, на відміну від кредитів за іншими механізмами, не лімітується та може бути будь-яким. Разом із тим країна-член, котра отримує ці ресурси, повинна сплатити надбавку (від 300 до 500 базисних пунктів – у міру збільшення терміну кредиту) до діючої процентної ставки за кредитами Фонду. Крім того, погашення кредиту має бути здійснене протягом коротшого, ніж у всіх інших випадках, строку – від одного до півтора року. Щоправда, Виконавча рада може подовжити цей термін аж на один рік.

5. *Надзвичайні кредитні лінії*, НКЛ (Contingent Credit Lines). Запроваджені у квітні 1999 р. спочатку на дворічний термін. У межах цього механізму МВФ відкриває в надзвичайному порядку короткострокові кредитні лінії країнам-членам, яким загрожує гостра криза платіжного балансу, “втеча” капіталів із країни внаслідок можливого негативного впливу зміни ситуації на міжнародних ринках капіталу, що перебуває поза сферою контролю країн-позичальниць. Специфікою нового механізму є те, що країна зможе отримати валютні кошти не після, а до настання кризи – за появи її перших ознак. Умовою отримання кредиту є проведення країною-позичальницею ефективної антикризової економічної політики та дотримання нею міжнародно визнаних стандартів. Механізм НКЛ став продовженням і розвитком створеного раніше механізму фінансування додаткових резервів, із яким він має однакові фінансові характеристики, а саме: відсутність жорсткого обмежу-

вального ліміту (передбачається, що сума кредиту становитиме від 300 до 500 % квоти країни-члена); встановлення надбавки до діючої процентної ставки МВФ; погашення кредиту протягом 1–1,5 року.

Інші спеціальні підходи та процедури

1995–1997 рр. охарактеризувалися низкою інших нововведень із метою розширення масштабів фінансової підтримки країн-членів, адаптації діяльності Фонду до сучасних потреб. Зокрема, це:

- *Механізм екстреного фінансування*, МЕФ (Emergency Financing Mechanism), створений у вересні 1995 р., – комплекс процедур, які забезпечують прискорене надання МВФ кредитів країнам-членам у разі виникнення в них надзвичайної кризової ситуації у сфері міжнародних розрахунків, що потребує негайної допомоги з боку Фонду.
- *Підтримка фондів валютної стабілізації* (Support for Currency Stabilization Funds). Згідно з принципами, сформульованими у вересні 1995 р., така підтримка з боку МВФ може надаватися в межах домовленостей із країнами-членами по кредитах “стенд-бай” або розширеному кредитуванню з метою підвищення довіри до їхніх заходів стабілізації валютних курсів, котрі передбачають створення фондів валютної стабілізації. Вважається, що ця підтримка найкраще підходить для зміцнення системи прив’язки валютного курсу з порівняно вузьким діапазоном коливань або системи заздалегідь оголошеної “ковзної” прив’язки. До цього часу у МВФ не було приводу для надання фінансової підтримки фонду валютної стабілізації якої-небудь країни.
- *Екстрена допомога* (Emergency Assistance) надається країнам-членам для подолання порушень рівноваги платіжних балансів унаслідок несподіваних і непередбачуваних

подій та стихійних лих. Кредити надаються одночасно в межах 25 % квоти та не передбачають процедуру перевірки з використанням критеріїв реалізації. В більшості випадків вони супроводжуються домовленостями з МВФ у рамках його звичних механізмів.

- *Допомога країнам, що пережили конфлікт* – надання коштів країнам, де виникли кризові ситуації, які призвели до військово-політичного конфлікту. В 1997–1998 рр. така допомога була надана Албанії, Руанді й Таджикистану.

Створення додаткових спеціальних фондів у межах МВФ шляхом позичання ресурсів у інших країн-членів є одним із проявів процесу адаптації системи міжнародного кредитування й валютного регулювання до мінливих умов світової економіки. МВФ виконує роль посередника при перерозподілі позикового капіталу від країн-кредиторів до країн, що потребують кредитів, одночасно здійснюючи силовий вплив на економічну політику останніх. МВФ виступає в ролі гаранта повернення цих ресурсів.

Організаційна структура та прийняття рішень МВФ

Вищий керівний орган МВФ – Рада керуючих (Board of Governors), у якій кожна країна-член представлена керуючим та його заступником. Зазвичай це міністри фінансів або керівники центральних банків. До повноважень Ради належить вирішення ключових питань діяльності Фонду: внесення змін до Статей Угоди, прийняття й виключення країн-членів, визначення та перегляд їхніх часток у капіталі, вибори виконавчих директорів. Керуючі збираються на сесії, як правило, один раз на рік, але можуть проводити засідання, а також голосувати через пошту в будь-який час. У МВФ діє принцип “зваженої” кількості голосів. Тобто можливість країн-членів впливати на діяльність Фонду через голосування визначається їхньою часткою в статутному капіталі. Кожна держава має

250 “базових” голосів незалежно від розміру її внеску в капітал та додатково по одному голосу за кожні 100 тис. СПЗ суми цього внеску. Такий порядок забезпечує більшість, здатну приймати рішення, провідним країнам. Рішення в Раді керуючих зазвичай приймаються простою більшістю (не менше половини голосів). Для розв’язання важливих питань, які мають оперативне або стратегічне значення, необхідна спеціальна більшість (у різних випадках – 70 або 85 % голосів країн-членів). Незважаючи на скорочення частки голосів США та ЄС, вони, як і раніше, можуть накладати вето на ключові питання МВФ, котрі потребують максимальної більшості – 85 %.

Рада керуючих делегує більшість своїх повноважень Виконавчій раді (Executive Board), тобто директорату. Він несе відповідальність за ведення справ Фонду, які охоплюють широке коло політичних, оперативних і адміністративних питань, а саме надання кредитів країнам-учасникам і здійснення нагляду за їхньою політикою валютного курсу. Виконавча рада МВФ обирає на п’ятирічний термін директора-розпорядника (Managing Director), котрий очолює штат співробітників Фонду (станом на вересень 2004 р. – близько 2700 осіб із понад 140 країн). Він повинен бути представником однієї з європейських держав. Директор-розпорядник (із липня 2011 р.) – К. Лагард (Франція), його перший заступник – Д. Ліптон (США).

Важливу роль у організаційній структурі МВФ відіграє Міжнародний валютний і фінансовий комітет, МВФК (International Monetary and Financial Committee, IMFC). Із 1974 р. до вересня 1999 р. його попередником був Тимчасовий комітет з питань міжнародної валютної системи. Цей комітет складається з 24 керуючих МВФ та збирається на сесії двічі на рік. Він є дорадчим органом Ради керуючих і не має повноважень для прийняття директивних рішень, проте виконує важливі функції: спрямовує діяльність Виконавчої ради; формує стратегічні рішення, що стосуються світової валютної системи й діяльно-

сті МВФ; вносить на розгляд Ради керуючих пропозиції про внесення поправок до Статей Угоди МВФ. Подібну роль відіграє Комітет з розвитку – Об'єднаний міністерський комітет Рад керуючих Світового банку та МВФ (Joint IMF – World Bank Development Committee).

Співпраця України з МВФ

Україна є членом МВФ із 3 вересня 1992 р. Початковий етап її співпраці з Фондом включав консультації й технічну допомогу щодо створення власної грошово-кредитної системи (функції та структура Національного банку України та інших фінансових установ, структура валютного ринку, введення власної валюти тощо). Співпраця України з МВФ на рівні реалізації в нашій державі спільних програм економічного розвитку розпочалася в жовтні 1994 р.

У співробітництві України з МВФ у межах кредитних програм можна виокремити кілька етапів:

Перший етап (1994–1995 рр.). У цей період Україні було надано фінансову допомогу у вигляді системної трансформаційної позики на суму 498,7 млн СПЗ (763,1 млн дол. США) для підтримки платіжного балансу України. Виконання програми було в цілому незадовільним. Фінансування в її рамках отримане Україною із запізненням, незважаючи на м'якші умови цього механізму.

Другий етап (1995–1998 рр.). Україна отримала від МВФ кредитів на загальну суму 1318,2 млн СПЗ (1935 млн дол. США) за трьома річними програмами “стенд-бай”. Три програми, підтримані ресурсами МВФ, охопили наступні 4 роки майже без істотних перерв у часі, але тільки три з 13 переглядів були завершені згідно з графіком і без вивільнень від виконання прийнятих зобов'язань. Якщо оцінювати за кількістю переглядів, то програми виконувалися з відхиленням від запланованого курсу протягом більш ніж 85 % часу, а якщо вважати, що програми

з відкладеними переглядами, як і раніше, виконуються за запланованим курсом, то впродовж 45 % часу. Україна реально використала 68 % затверджених сум. Програми були націлені на відновлення макроекономічної стабільності. Основна увага в них приділялася таким цілям:

- обмеження фінансування бюджетного дефіциту центральним банком;
- припинення цільового кредитування так званих пріоритетних секторів;
- створення умов для проведення структурних реформ.

Однак невваженість політики в середині 1995 р. викликала затримку, призвела до вичерпання міжнародних резервів НБУ та до відхилення першого кредиту “стенд-бай” від запланованого курсу. Фінансова стабільність була відновлена в рамках другого такого кредиту, при цьому було дотримано більшість кількісних критеріїв реалізації. Як наслідок, у 1996 р. бюджетний дефіцит зменшився до 3,2 % ВВП (із 4,9 % у 1995 р.), а на початку 1997 р. інфляція знизилася до 25 %. Такого результату вдалося досягти переважно за рахунок накопичення простроченої заборгованості.

Оскільки податково-бюджетні коригування й далі відставали від графіка, реалізація нової домовленості незабаром також відхилилася від запланованого курсу. Після оцінки деяких переваг макроекономічної стабільності програми дедалі більшою мірою орієнтувалися на усунення базових недоліків інституційної системи. У 1997 р. обговорювалося питання про ухвалення комплексної середньострокової програми реформ, яка мала бути підтримана новою домовленістю про використання Програми розширеного фінансування (Extended Fund Facility, EFF). Проте ця програма не дістала політичної підтримки в період підготовки до парламентських виборів у березні 1998 р., натомість уряд країни домовився з МВФ про реалізацію програми “стенд-бай” терміном на один рік (схвалена в серпні 1997 р.), основна увага в якій приділялася проведенню структурних реформ.

Третій етап (1998–2002 рр.). Упровадження Програми розширеного фінансування, котра передбачає надання Україні кредиту на загальну суму 2,6 млрд дол. США. У рамках Програми Україна отримала 1193,0 млн СПЗ (1591,0 млн дол. США), що були спрямовані на поповнення валютних резервів Національного банку України. Після виборів 1998 р. нові обговорення з приводу укладення угоди про використання Програми нарешті увінчались успіхом. Рішення перейти від короткострокових програм, які підтримувалися ресурсами Фонду, до середньострокових було зумовлене усвідомленням того, що основною перешкодою для поліпшення показників економічного зростання України є інституційні недоліки.

Російська фінансова криза, котра вибухнула лише за декілька днів до засідання Виконавчої ради, на якому було заплановане обговорення прохання про затвердження Програми розширеного фінансування, не вплинула на точку зору МВФ, що розроблення середньострокової програми є найдоцільнішим для надання підтримки перехідним процесам в Україні. Проте домовленість про використання Програми була скоригована з урахуванням короткострокових завдань стабілізації. Передбачені програмою структурні заходи охоплювали широке коло сфер, включаючи приватизацію, систему державного управління, податкову й митну служби, казначейську діяльність, пенсійну систему, зайнятість у державному секторі, енергетичний і сільськогосподарські сектори, зовнішню торгівлю та банківський сектор. На відміну від програм того часу, що були укладені з більшістю інших країн із перехідною економікою, але подібно до російської програми, в Україні значно більша увага приділялася структурним реформам у галузях, що не належать до основної компетенції МВФ, особливо приватизації.

Заходи стабілізаційної політики загалом відповідали домовленостям про використання Програми, однак через відставання в проведенні структурних реформ її реалізація була

зірвана. Після короткого періоду рішучих зусиль зі стабілізації, пов'язаних із російською фінансовою кризою, з метою протистояння інфляційному тиску, зумовленому знеціненням національної валюти, та порівняно швидкого просування в напрямі реструктуризації державного боргу, по закінченні 12 місяців перегляди в рамках Програми розширеного фінансування припинилися. Проведення структурних реформ знову загальмувалось, а серйозний інцидент із наданням недостовірної інформації погіршив і без того складні відносини з Фондом, який відмовився від участі в програмах країни. У грудні 2000 р. він поновив свою участь, намагаючись забезпечити сприйняття країною Програми як власної на базі нової стратегії. Структурні заходи були розроблені із застосуванням значно впорядкованішого підходу. Утім, оскільки реалізація Програми залишалася незадовільною, МВФ призупинив дію домовленості. До закінчення терміну Програми у вересні 2002 р. був завершений тільки один відкладений перегляд. При цьому основними проблемами були: накопичення простроченої заборгованості з відшкодування ПДВ, нездатність зменшити кількість податкових пільг та скорочення податків на експорт, повільні темпи реформування банківського сектору, затримки з приватизацією, а також недостатня прозорість.

Однак Україні вдалося реструктуризувати державний борг, зокрема шляхом залучення приватного сектору, що було одним із перших випадків такої реструктуризації, схваленої Фондом, у рамках Програми, яка підтримувалася його ресурсами. Аби запобігти серйозному порушенню потоків грошових коштів унаслідок фінансової кризи, Україна вдалася до виборчої реструктуризації боргу перед приватними кредиторами в період із 1998 р. до початку 2000 р. Однак, досягнуте зменшення боргу виявилось недостатнім, і уряд вирішив укласти комплексну домовленість про реструктуризацію заборгованості (в тому числі шляхом звернення до Паризького

клубу), котра набрала чинності після завершення п'ятого й шостого переглядів виконання домовленості про використання Програми у вересні 2001 р.

Четвертий етап (2002–2008 рр.). Наприкінці 2002 р. Кабінет Міністрів України серед прийнятних форм подальшого співробітництва України з МВФ на безкредитній основі обрав програму “попереджувальний стенд-бай”, яка була затверджена Радою Директорів МВФ 29 березня 2004 р. Відповідна угода була укладена терміном на 12 місяців та фактично надавала можливість отримати від МВФ зарезервованний кредит у сумі, еквівалентній 411,6 млн СПЗ, тобто близько 600 млн дол. США (30 % квоти України), у разі погіршення ситуації з платіжним балансом або валютними резервами країни. Рішення щодо укладення Угоди про програму, підтримувану ресурсами МВФ та спрямовану на збереження вигоди від стабілізації й темпів реформ у рік президентських виборів, було прийняте після тривалого періоду переговорів і спроб забезпечити сприйняття програми країною як власної та домогтися політичного консенсусу. Було визнано, що структурні реформи просунулися в певних сферах, включаючи введення оновленого Бюджетного кодексу України, здійснення реформи державного управління й пенсійної системи, банківського сектору та лібералізації торгівлі. Крім того, було виконано п'ять попередніх заходів, включаючи зменшення простроченої заборгованості з повернення ПДВ, відтермінування збільшення мінімальної заробітної плати й мінімального коефіцієнта достатності капіталу банків. Утім, незабаром програма відхилилася від запланованого курсу, що великою мірою було викликане значним пом'якшенням податково-бюджетної політики напередодні президентських виборів, збільшенням простроченої заборгованості з повернення ПДВ і стрімкими темпами нарощування структурних реформ. Насправді не було виконано жодного критерію реалізації струк-

турних перетворень. Враховуючи деякі ризики впровадження програми в березні 2005 р., її було завершено.

У період 2005–2008 рр. співробітництво України з МВФ було сконцентроване у сфері технічної допомоги. Цей підхід відповідав тезам Президента України “У майбутнє – без боргів”, де наголошувалося на необхідності поступового перенесення центру ваги у співробітництві з МВФ у площину безкредитних відносин, узгодження головних параметрів макроекономічної політики з тенденціями та прогнозами розвитку світової кон’юнктури, динамікою й напрямками світових фінансових та інвестиційних потоків і поглибленням координації у сфері валютної політики.

П’ятий етап (2008–2012 рр.). У зв’язку з несприятливою ситуацією на світових фінансових ринках, втратою взаємної довіри фінансових інститутів по всьому світу, занепокоєністю стосовно ризиків поширення недовіри з боку країн-партнерів, а також невизначеністю перспектив світової економіки, Україна відчула гостру потребу в підтримці міжнародних фінансових організацій, зокрема Міжнародного валютного фонду. Враховуючи зазначене, 15 жовтня 2008 р. до Києва було запрошено місію МВФ для проведення консультацій із питання залучення Україною ресурсів Фонду в рамках програми співробітництва “стенд-бай”. Наприкінці роботи місії з експертами МВФ було досягнуто домовленості щодо сум і умов залучення коштів. Пропозиція-запит України з цього питання була розглянута й підтримана Радою Директорів МВФ 5 листопада 2008 р. Графік вибірки коштів Україною був розрахований на два роки із загальним обсягом фінансування у 802 % квоти України у МВФ, або 11 млрд СПЗ (близько 16,4 млрд дол. США). Після погодження параметрів програми 3 млрд СПЗ були в терміновому порядку зараховані до золотовалютних резервів Національного банку України.

У рамках цієї програми “стенд-бай” Україна отримала три транші загальним обсягом 7 млрд СПЗ (10,6 млрд дол. США). Частина другого траншу в розмірі 1,5 млрд дол. і третій транш

у повному обсязі були спрямовані безпосередньо до державного бюджету.

28 липня 2010 р. Україна ухвалила нову спільну з МВФ програму “стенд-бай” на загальну суму 10 млрд СПЗ (15,1 млрд дол. США) терміном на 2,5 року, скасувавши угоду “стенд-бай”, затверджену в листопаді 2008 р., у тому числі всі транші, котрі ще залишилися відповідно до тієї угоди. 2 серпня 2010 р. Україна отримала перший транш згідно з новою програмою в розмірі 1250 млрд СПЗ (1,89 млрд дол. США), із них до бюджету спрямовано 675 млн СПЗ (1,022 млрд дол. США).

10 грудня 2010 р. завершено перший перегляд програми та підписано новий Лист про наміри. 22 грудня того ж року, після виконання українською стороною попередніх заходів, Рада Директорів Фонду прийняла рішення про завершення перегляду програми, у результаті чого було надано транш у розмірі 1 млрд СПЗ (близько 1,5 млрд дол. США), із яких 1 млрд дол. спрямовано на підтримку державного бюджету.

З 24 жовтня по 4 листопада 2011 р. в Україні перебувала місія Європейського департаменту Міжнародного валютного фонду з метою завершення другого перегляду спільної з МВФ програми “стенд-бай”. За результатами роботи місії було підготовлено проект Листа про наміри Уряду України та Національного банку України до Міжнародного валютного фонду. Однак у процесі узгодження Листа про наміри виникли питання щодо переліку попередніх заходів у рамках програми.

У зв'язку із завершенням 28 грудня 2012 р. терміну дії останньої на цей час програми “стенд-бай” співробітництво України з МВФ сконцентроване у сфері технічних консультацій: узгоджуються головні параметри макроекономічної політики з тенденціями та прогнозами розвитку світової кон'юнктури, з динамікою й напрямками світових фінансових та інвестиційних потоків, поглиблюється координація у сфері валютної політики. Наразі центр ваги у співробітництві з МВФ переведений у площину безкредитних відносин.

У період із 29 січня по 12 лютого 2013 р. місія МВФ відвідала Київ для обговорення економічної політики, яка могла би бути підтримана Фондом у рамках угоди “стенд-бай” (SBA) між МВФ та Україною. На завершення візиту керівник місії Крістофер Джарвіс зробив таку заяву:

“Перед Україною поставили серйозні виклики. У другій половині 2012 р. унаслідок погіршення умов торгівлі та невизначеності на світових фінансових ринках економічна активність різко загальмувалася. Також у 2012 р. стрімко зріс дефіцит рахунку поточних операцій та погіршився баланс фіскальних рахунків. Великий обсяг дотацій на газ і опалення для населення й далі чинить тиск на бюджет України та її платіжний баланс. За відсутності коригування економічної політики наш прогноз на 2013 р. передбачає темпи економічного зростання на рівні 0–1 % та значний дефіцит рахунку поточних операцій, отже, в разі негативного розвитку подій Україна залишиться вразливою. За умови проведення виваженішої політики вона може отримати кращий результат. Ми досягли значного прогресу в порозумінні з владою України щодо політики, яка забезпечить скорочення дефіциту бюджету та дефіциту рахунку поточних операцій, зміцнення позиції резервів, а також створення робочих місць і економічне зростання. Важливі питання економічної політики залишаються відкритими, крім того, необхідно буде завершити подальшу технічну роботу”.

З 27 березня по 10 квітня 2013 р. у Києві знову перебувала місія Європейського департаменту МВФ на чолі з К. Джарвісом. За результатами зустрічей експерти місії відзначили прогрес у забезпеченні підтримки економічної стабільності, а також підкреслили низький рівень інфляції, який підтримується монетарною політикою Національного банку України.

З 2 по 16 квітня 2013 р. у столиці України перебувала технічна місія Податково-бюджетного департаменту МВФ на чолі з Абделем Сенхаджем. За результатами зустрічей експертами технічної місії було розроблено детальний план заходів

для відображення ключових характеристик стратегії реформування з метою поетапного відходу від субсидування газу й опалення. На думку фахівців МВФ, цей план забезпечить значний обсяг розрахунків власними коштами за поступового скасування системи субсидій на оплату житлово-комунальних послуг, введе механізм утворення ціни на газ із політичної площини та водночас поступово наблизить її до ринкової, посилить захист незаможних верств населення. План заходів також дасть змогу істотно зекономити кошти бюджету – 1,6 % ВВП у перший рік проведення реформ та 9,1 % у середньостроковій перспективі.

З 17 по 29 жовтня 2013 р. у Києві перебувала місія Європейського департаменту МВФ із метою проведення консультацій за Статтею IV Статей угоди МВФ. У ході зустрічей із фахівцями зацікавлених міністерств і відомств обговорювалися питання економічної й фінансової ситуацій в Україні. Експерти місії провели ряд зустрічей із таких питань:

- фінансові результати за 2013 р. та прогноз на 2014 р.;
- економічні результати за 2013 р. та прогноз на 2014 р.;
- надходження до бюджету за січень – серпень 2013 р. та перегляд прогнозів на 2013 р.;
- заходи податкової політики та політика мобілізації доходів;
- видатки у 2013 р.;
- реформи державного адміністрування – останні ініціативи та плани, динаміка заробітних плат у державному секторі;
- доходи й видатки Пенсійного фонду України у 2013 р. та прогноз на 2014 р.;
- плани уряду щодо приватизації на 2014 р.;
- відшкодування ПДВ;
- плани Уряду України щодо запозичень до кінця 2013 р. та на 2014 р., векселі, гарантії, припущення щодо строковості й процентних ставок;

- фінансовий план НАК “Нафтогаз України” на 2013 і 2014 рр.;
- борги та погашення;
- фінансове становище газорозподільчих підприємств та плани щодо встановлення оплати послуг;
- торгівля, кліринг та розрахунки за фінансовими інструментами;
- перспективи розвитку валютного ринку України, грошово-кредитна політика;
- згортання дії Постанови № 109;
- монетарна політика в IV кв., зміцнення бази проведення монетарної політики;
- стратегія вирішення питання проблемних позик, слабкі банки;
- законодавчі ініціативи у фінансовому секторі;
- динаміка платіжного балансу за останній період, перспективи й ризику на 2013 та 2014 рр.

За результатами зустрічей експерти місії зазначили, що Україна переживає рецесію й економічні перспективи не є позитивними. На їхню думку, після того як у 2013 р. інфляція коливалася навколо нуля, вона помірковано зростатиме та у 2014 р. сягне близько 2 %. Також необхідно здійснити коригування обмінного курсу та забезпечити його гнучкий режим. Окрім цього, наголошено на стабільності банківської системи України.

Експерти місії наполегливо рекомендують відкласти будь-яке скорочення оподаткування доти, доки дефіцит бюджету не повернеться до рівня, що забезпечить стабільність. Також вони радять поступово відмовитися від пільг із оподаткування ПДВ, особливо тих, що стосуються сільського господарства, та підтримують плани Уряду України щодо впровадження п'ятирічних графіків підвищення акцизних податків, починаючи з 2014 р.

Наостанок було наголошено на тому, що Уряд України сформулював важливу мету – здобуття енергетичної незалеж-

ності. Важливою умовою досягнення цієї мети є підвищення тарифів на газ і опалення для населення. Для кращого результату рекомендовано скоротити енергоспоживання та збільшити внутрішній видобуток газу.

Загалом у рамках співробітництва з МВФ протягом 2008–2013 рр. Україна отримала 9250 млн СПЗ (еквівалент 14 430 млн дол. США).

РОЗДІЛ 3. СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ ЗІ СВІТОВИМ БАНКОМ

Одним із великих інвесторів України є **Світовий банк**. Це міжурядова установа, яка сприяє економічному розвитку країн-членів. Світовий банк виконує низку взаємопов'язаних функцій, а саме: надання кредитів, консультування з питань економічної політики, стимулювання зовнішніх інвестицій. Таким чином, він сприяє здійсненню ряду проектів економічного розвитку, головним чином в таких сферах, як сільське господарство, енергетика, промисловість, транспорт і зв'язок, водопостачання, освіта, демографічне планування, охорона здоров'я. Світовий банк також надає кредити на потреби структурної галузевої адаптації, не пов'язані з проектами.

До складу Групи Світового банку входять:

- Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР) – найперша створена в Групі організація. Сьогодні це найбільша установа, котра на ринкових засадах надає позики країнам, що розвиваються, та головний ініціатор аналогічного фінансування з інших джерел. МБРР надає позики урядам або державним чи приватним юридичним особам за гарантії уряду. Кошти для цього отримуються переважно шляхом запозичення на міжнародних ринках капіталу.
- Міжнародна фінансова корпорація (МФК), створена в 1956 р. із метою надання підтримки приватним підприєм-

ствам у світі, що розвивається. МФК також є головним ініціатором місцевих і зарубіжних приватних інвестицій. Її кредитно-інвестиційна діяльність базується на принципі брати на себе ринковий ризик разом із приватними інвесторами. Вона не приймає гарантій уряду.

- Міжнародна асоціація розвитку (МАР), створена в 1960 р. для забезпечення на пільгових умовах фінансування країн із низьким рівнем доходу, котрі не є кредитоспроможними для отримання позик у МБРР.
- Міжнародний центр розв'язання спірних питань у сфері інвестицій, що створений у 1966 р. із метою надання узгоджувальних і арбітражних послуг при вирішенні спірних питань між іноземними інвесторами та урядами країн-позичальників, які виникають безпосередньо в процесі впровадження інвестицій.
- Багатостороннє агентство гарантування інвестицій (БАГІ), створене в 1988 р. для забезпечення страхування некомерційних інвестиційних ризиків та надання технічних послуг, котрі сприяють надходженням інвестицій. БАГІ також поширює інформацію стосовно інвестиційних можливостей.

Міжнародний банк реконструкції та розвитку був заснований одночасно з Міжнародним валютним фондом за рішенням валютно-фінансової конференції ООН, що відбулася в липні 1944 р. у м. Бреттон-Вудс (штат Нью-Хемпшир, США). Свою діяльність МБРР розпочав 25 червня 1946 р. Нині він є глобальною міжнародною фінансовою установою. Якщо на кінець 1945 р. його членами були всього 40 країн, то на кінець листопада 2013 р. їх налічувалося вже 188 [26].

МБРР – міждержавна інвестиційна установа; його основна функція – довгострокове кредитування. На основі угоди з ООН він має статус спеціалізованої установи системи ООН. Мета діяльності МБРР – сприяння економічному прогресові на користь найбідніших верств населення в країнах, що розви-

ваються, та фінансування інвестицій, які сприятимуть економічному зростанню.

Статутом МБРР [27] визначені основні принципи його роботи – надання зовнішніх позик лише на продуктивні цілі та з урахуванням здатності погашення заборгованості в майбутньому, стимулювання економічного зростання країн-позичальників, що розвиваються. Позики надаються тільки урядам країн-позичальників або під їхню гарантію. Надання позик не може супроводжуватися вимогою про використання кредитного капіталу на закупівлю в певних країнах-членах. Рішення МБРР про надання позик повинне базуватися на економічних критеріях.

Процентна ставка, що стягується Банком при наданні позик, пов'язана з вартістю отримання коштів на ринках капіталу та може змінюватися кожні шість місяців. Позики МБРР, як правило, надаються на термін 15–20 років.

Основними цілями діяльності МБРР, якими він керується при прийнятті рішень, є:

- Допомога в реконструкції й розвитку територій країн-членів шляхом сприяння інвестуванню капіталу на продуктивні цілі, включаючи відновлення економіки, що зруйнована або постраждала в результаті війни, реконверсії виробничих потужностей для мирних потреб, а також стимулювання розвитку виробничих потужностей і ресурсів менш розвинутих країн.
- Сприяння в залученні приватних іноземних інвестицій шляхом надання гарантій за позиками та іншими капіталовкладеннями приватних інвесторів або участь у них; у разі неможливості залучення приватного капіталу на розумних умовах – доповнення приватних інвестицій шляхом надання на відповідних умовах фінансування на продуктивні цілі з власного капіталу за рахунок залучених ним коштів та інших наявних у його розпорядженні ресурсів.

- Сприяння довгостроковому збалансованому розвитку міжнародної торгівлі та підтримання рівноваги платіжних балансів шляхом стимулювання міжнародних інвестицій для розвитку виробничих ресурсів країн-членів, що дає змогу підвищити продуктивність, життєвий рівень та поліпшити умови праці на їхніх територіях.
- Організація надання країнам-членам позик або їх гарантування у зв'язку з міжнародними позиками з інших каналів, щоб забезпечити першочерговість реалізації найбільш корисних і невідкладних проектів, незалежно від їхніх масштабів.
- Проведення операцій із належним урахуванням впливу міжнародних інвестицій на умови ведення бізнесу на територіях країн-членів, а також сприяння в перші повоєнні роки плавному переходу від військової економіки до економіки мирного часу.
- Членами МБРР можуть бути лише країни – члени МВФ. Членство в Банку відкрите для інших членів МВФ у строки та на умовах, що встановлюються МБРР.
- Статутний капітал Банку формується шляхом підписки держав-учасниць на його акції. Розмір такої підписки встановлюється відповідно до економічного потенціалу країни. Підписка на акції МБРР регулюється за такими принципами:
 - кожна країна-член підписується на частину акціонерного капіталу МБРР. Мінімальна кількість акцій встановлюється Банком шляхом резервування достатньої частини свого акціонерного капіталу для підписки країн-членів. МБРР визначає умови, на яких країни-члени можуть підписатися на його акціонерний капітал на додачу до своєї мінімальної підписки;
 - у разі збільшення статутного капіталу МБРР кожна країна-член дістає можливість підписатися на встановлених ним умовах на таку частку збільшення акціонерного капіталу, котра еквівалентна частці вже наявних у неї ак-

цій в загальному акціонерному капіталі Банку. Однак жодна країна-член не може примушуватися до підписки на будь-яку частину збільшеного капіталу;

- сума підписки поділяється на дві частини: оплачену (за статутом – до 20 %) та неоплачену, котру Банк може за-
требувати;
- акції не можуть бути предметом застави або підлягати
будь-якому іншому обтяженню та можуть передаватися
тільки МБРР.

Будь-яка країна, що втратила членство в Міжнародному валютному фонді, через три місяці автоматично перестає бути членом МБРР, якщо останнім не буде прийнято рішення (трьома чвертями голосів) дозволити їй залишитись його членом. Країни-члени підтримують відносини з Банком виключно через свої міністерства фінансів, центральні банки, стабілізаційні фонди та інші аналогічні фінансові установи.

До основних документів МБРР, які регулюють здійснення його інвестиційних проектів в Україні, належать:

1. Статті Угоди Міжнародного банку реконструкції та розвитку (Статут МБРР).
2. Загальні умови надання позик від 12.03.2012 (далі – Загальні умови позик МБРР).
3. Довідник з процедур витрачання коштів позик Світового банку (далі – Довідник з процедур витрачання коштів МБРР).
4. Посібник з відбору та найму консультантів позичальниками Світового банку (далі – Посібник МБРР з відбору консультантів).

Статут МБРР [27] є головним документом цієї міжнародної фінансової організації, оформленим у вигляді міжнародної угоди. Відповідно, кожна країна, що вступає до Банку, стає членом цієї угоди та на неї поширюються всі її положення. Статут МБРР регулює відносини, пов'язані з його статусом, членством у ньому та його капіталом, операціями, які здійснює МБРР, організаційним устроєм та управлінням.

Пунктами I, III, IV ст. I “Мета” Статуту МБРР встановлено, що до цілей його діяльності належать:

- надання допомоги в реконструкції та розвитку територій держав-членів шляхом сприяння капіталовкладенням у продуктивних цілях, включно з відбудуванням господарств, реконверсією виробничих потужностей та стимулюванням розвитку виробничих потужностей у менш розвинутих країнах;
- влаштування позик, наданих або гарантованих МБРР, щоб найбільш корисні й невідкладні проекти, незалежно від їхніх масштабів, розглядалися в першу чергу.

Статті III і IV Статуту МБРР містять низку суттєвих норм щодо надання ним позик. Так, п. а розділу 1 ст. IV Статуту МБРР визначено три шляхи надання ним коштів:

- 1) надання прямих позик за рахунок власних коштів;
- 2) надання або участь у прямих позиках за рахунок запозичених коштів;
- 3) надання гарантій за позиками приватних осіб.

У розділі 4 ст. III Статуту МБРР наведено перелік осіб, яким надаються позики Банку, та умови їх надання. Отже, позики МБРР надаються:

- країнам – членам МБРР;
- політичним чи адміністративним підрозділам країн – членів МБРР;
- юридичним особам країн-членів.

Умовами надання кредитів МБРР є:

- Надання позик державі або під державні гарантії.
- За даної ринкової ситуації позичальник не може отримати таку позику з інших джерел на прийнятних (на думку МБРР) для нього умовах.
- Схвалення проекту спеціально створеним кредитним комітетом МБРР.
- На думку МБРР, процентна ставка та інші умови надання позики є розумними.

- Позичальник і гарант мають змогу виконати свої зобов'язання за проектом.
- Отримання МБРР компенсації за ризик при наданні гарантій за позиками.
- Спрямування позики на реалізацію конкретного проекту реконструкції або розвитку.

Розділом 4 ст. IV Статуту МБРР встановлено додаткові умови надання позик, а саме:

- строки й умови сплати процентів, амортизації та комісійних, а також їх розмір, терміни погашення та дати платежів за кожною позикою встановлюються МБРР;
- угода про позику має містити положення щодо валюти кредиту. За загальним правилом сплата процентів і амортизації має проводитись у тій самій валюті, що й платежі за позикою.

П. b розділу 5 ст. III Статуту МБРР надає Банку право вживати заходів для забезпечення виключно цільового використання коштів позик МБРР.

П. c розділу 5 ст. III Статуту МБРР регламентує механізм надання позик. Він встановлює, що в разі надання позики Банк відкриває спеціальний “рахунок позики” на ім'я позичальника. На цей рахунок переводяться кошти позики. МБРР дозволяє позичальнику знімати кошти з цього рахунку лише для покриття витрат, пов'язаних із проектом, у міру їх фактичного виникнення. Крім того, ст. IV Статуту МБРР детально регламентує валютні умови надання ним позик.

Відповідно до Статуту Міжнародний банк реконструкції та розвитку може гарантувати запозичення, брати в них участь чи надавати позики будь-якій країні-члену або будь-якому її політичному підрозділу, комерційному, промисловому чи сільськогосподарському підприємству, котрі розташовані на території країни-члена, за таких умов:

- Коли країна-член, на території котрої реалізується проект, сама не виступає позичальником, вона або центральний

банк чи будь-яка подібна установа країни-члена, прийнятна для МБРР, повністю гарантує повернення основної суми позики, а також виплату процентів та інші виплати за позиною.

- Якщо МБРР впевнений, що за даної ринкової ситуації позичальник не в змозі отримати позику іншим шляхом та на умовах, котрі, на думку Банку, є прийнятними.
- Коли відповідний комітет після детального вивчення даної пропозиції щодо підготовки проекту представив письмову доповідь щодо схвалення даного проекту. МБРР створює комітети, завданням яких є представлення доповідей по позиках. До складу кожного комітету входить експерт, відібраний керуючим, котрий представляє країну-члена, на території якої впроваджується проект, а також один або декілька технічних співробітників Банку.
- Якщо МБРР вирішить, що процентна ставка та інші платежі є прийнятними, й така ставка, платежі та строки погашення основної суми позики відповідають проекту.
- Надаючи або гарантуючи запозичення, МБРР звертає увагу на спроможність позичальника або гаранта в разі, якщо позичальник не є країною-членом, виконати свої обов'язки за позиною; при цьому Банк повинен діяти обачливо, в інтересах як конкретної країни-члена, на чій території впроваджується проект, так і всіх країн-членів.
- При гарантуванні позик, що надаються іншими інвесторами, МБРР отримує за свій ризик відповідну компенсацію.
- Позики, які надаються або гарантуються МБРР, спрямовані, за винятком особливих випадків, на реалізацію конкретних проектів реконструкції та розвитку.

Загальна сума зобов'язань за гарантіями, участю в наданні позик і прямими позиками від МБРР не може бути збільшена, якщо в результаті вона перевищить 100 % суми незадіяного підписаного капіталу, резервів і прибутку МБРР.

МБРР має право надавати або сприяти наданню позик шляхом:

1) надання або участі в наданні прямих позик із власних коштів у межах свого незадіяного оплаченого капіталу й прибутку та своїх резервів;

2) надання або участі в наданні прямих позик із коштів, залучених на ринках країн-членів або іншим чином;

3) повного або часткового гарантування позик, що надаються приватними інвесторами.

МБРР має право залучати кошти на ринках країн-членів або в інший спосіб чи надавати гарантії за позиками, що залучаються у приватних інвесторів, тільки з дозволу країни-члена, на ринках якої залучаються такі кошти, а також країни-члена, у валюті котрої деноміновано позику, й лише за умови згоди країн-членів із тим, що такі кошти можуть без обмежень обмінюватися на валюту будь-якої іншої країни-члена.

МБРР не встановлює обмежень щодо використання позики тільки на території своїх членів.

Кошти позик повинні використовуватися виключно за цільовим призначенням. При цьому особлива увага МБРР приділяється питанням економічного характеру та ефективності використання коштів.

При наданні позик МБРР відкриває рахунок на ім'я позичальника, сума позики переводиться на такий рахунок у валюті чи валютах, у яких надано позику.

Кошти позики з вказаного рахунку позичальник може знімати виключно для покриття видатків на фінансування визначеного проекту в міру їх виникнення.

Платежі за прямими позиками. Угоди про позики, котрі надаються з власних коштів МБРР або залучених коштів, укладаються на таких умовах їх виплат:

- Положення й умови щодо процентів і амортизаційних платежів, строку погашення та дат платежів за кожною позиною встановлюються МБРР. Банк також визначає ставку,

інші положення й умови стосовно комісійної винагороди за такими позиками. Упродовж перших 10 років для прямих позик МБРР така ставка дорівнює 1–1,5 % непогашеної частини позики на рік. По завершенні десятирічного періоду Банк может знизити ставку комісійної винагороди як до невиплаченої частини позики, так і до майбутніх позик, якщо накопичених ним резервів буде достатньо для такого зниження. Також за рішенням МБРР ставка комісійної винагороди до майбутніх позик може бути збільшена.

- У всіх угодах про позику визначається валюта або валюти, в яких здійснюються платежі Банку за такими угодами. Однак на вибір позичальника ці платежі можуть здійснюватися в золоті або, за погодженням МБРР, у валюті іншої країни-члена, ніж вказано в угоді.

Стосовно прямих позик, котрі надаються з власних коштів МБРР, слід зазначити, що виплата Банку процентів, інших виплат і амортизаційних платежів передбачається в тій валюті, в котрій було надано позику, крім випадків, коли країна-член, у чийй валюті надається позика, погоджується на здійснення платежів у іншій визначеній валюті або валютах. Такі платежі мають бути еквівалентні вартості передбачених угодою платежів на момент надання позики та виражені у валюті, що погоджена МБРР.

Щодо прямих позик, котрі надаються з коштів, залучених Банком, загальна сума непогашеної заборгованості перед ним у будь-якій валюті не може перевищувати загальну суму непогашеної заборгованості за запозиченнями самого Банку, яка підлягає погашенню в тій самій валюті.

Якщо в будь-якої країни-члена бракує валюти для здійснення платежів за позикою, вона може звернутися до МБРР із проханням щодо пом'якшення умов платежів. Після розгляду такого звернення та коли Банк переконається в тому, що пом'якшення умов відповідає інтересам цієї країни-члена, МБРР і його членів загалом, то він може прийняти такі рішення сто-

совно всіх або частини щорічних платежів із обслуговування боргу:

- домовитися з країною-членом про прийняття платежів у рахунок обслуговування позики в національній валюті цієї країни, але не більше ніж упродовж трьох років і на відповідних умовах, що стосуються використання такої валюти та підтримки її обмінного курсу по відношенню до інших валют, а також про викуп такої валюти на відповідних умовах;
- змінити умови погашення основної суми позики, продовжити її термін.

Гарантії. При гарантуванні запозичень МБРР стягує комісійну винагороду. Вона підлягає періодичній виплаті із суми непогашеної частини позики за ставкою, котра визначається Банком. Упродовж перших 10 років така ставка дорівнює 1–1,5 % на рік. По завершенні десятирічного періоду МБРР може знизити ставку комісійної винагороди як до невиплаченої частини вже гарантованих позик, так і до майбутніх позик, якщо накопичені ним резерви достатні для такого зниження. Також за рішенням Банку ставка комісійної винагороди до майбутніх позик може бути збільшена. Комісійна винагорода за надані гарантії сплачується позичальником безпосередньо МБРР.

У разі невиконання зобов'язань із боку позичальника або гаранта Банк может припинити дію своїх зобов'язань за процентами та запропонувати купити за номіналом із нарахованими на вказану дату процентами облігації або інші гарантовані зобов'язання. Він має право встановлювати інші умови надання гарантій.

Окрім зазначених операцій, МБРР може:

1) купувати й продавати випущені ним цінні папери, а також гарантовані ним цінні папери або такі, в які він здійснив інвестиції, за умови отримання Банком згоди від країни-члена, на чий території купуватимуться чи продаватимуться такі цінні папери;

- 2) гарантувати цінні папери, в котрі він здійснив інвестиції, з метою сприяння їх реалізації;
- 3) запозичати валюту будь-якої країни-члена з її дозволу;
- 4) купувати та продавати інші цінні папери за рішенням виконавчих директорів.

При проведенні таких операцій МБРР може вступати в ділові відносини з будь-якою особою, товариством, асоціацією, корпорацією або іншою юридичною особою на території країни-члена. Він планує свій кредитний портфель з огляду на стратегію співпраці з країною, що визначає програму Банку щодо допомоги країнам, а саме кредитування, аналітичну роботу й технічну допомогу. Угоди укладаються лише з країнами-членами. МБРР працює з ними на базі відповідних стратегій на визначений період.

МБРР сприяє ефективному використанню фінансових ресурсів шляхом надання традиційних та інноваційних фінансових послуг, включаючи застосування відповідних інструментів пом'якшення ризиків. Він надає країнам-членам повний спектр банківських продуктів у сфері управління ризиками, а також гнучкі рішення у сфері управління валютними, процентними й товарними ризиками.

Банківські продукти характеризуються максимальною гнучкістю, забезпечуючи індивідуальний підхід до графіка погашення, вибору валюти позики, у тому числі місцевої валюти, а також стабільності процентної ставки.

Умови отримання кредитів МБРР до 2008 р.:

- Термін надання позики – до 20 років, з п'ятирічним пільговим періодом, протягом якого сплачуються тільки проценти.
- Проценти – ставка LIBOR плюс сумарний спред LIBOR від вибраної суми.
- Комісійні за резервування кредитних коштів – 0,75 % річних від невибраної суми позики. Якщо країна-член своєчасно та в повному обсязі виконує свої фінансові зобов'язання

перед Світовим банком, то ним можуть бути надані преференції зі сплати таких комісійних – ставка може бути знижена до 0,25 % річних.

- Одноразова комісія в розмірі 1 % суми позики, котра сплачується в день набрання угодою про позику чинності.

Умови отримання кредитів МБРР після 2008 р. Радою виконавчих директорів Світового банку 12 лютого 2008 р. схвалено фінансові умови, за якими максимальний термін погашення позик подовжено до 30 років для всіх нових позик і гарантій МБРР, незалежно від категорії країни за рівнем доходів на особу населення. Рада також схвалила нові гнучкі принципи надання позик МБРР, які передбачають об'єднання позик зі змінним спредом (ПЗС) та позик із фіксованим спредом (ПФС) у єдиний кредитний продукт. У рамках об'єданого кредитного продукту позичальникам пропонується можливість конверсії позик із метою управління ризиками, пов'язаними з валютним курсом і процентними ставками, а також можливість змінювати в процесі підготовки позики умови погашення відповідно до своїх потреб.

Уніфікований кредитний продукт пропонує такі можливості щодо нових позик:

- вибір фіксованого (який діє протягом терміну позики) або змінного (котрий перераховується кожні шість місяців) спреду до ставки LIBOR для ставки позики;
- гнучкість у графіку погашення позики;
- графіки погашення позики, прив'язані до резервування або до фактичного використання її коштів.

Основні умови позик МБРР за гнучкою схемою. Позики МБРР у основних валютах є більш конкурентними й гнучкими, ніж інші фінансові інструменти на міжнародних фінансових ринках. Позика МБРР за гнучкою схемою поєднує найкращі ознаки двох кредитних продуктів – ПФС і ПЗС.

Основні характеристики позики МБРР за гнучкою схемою. Позика МБРР за гнучкою схемою дає змогу позичальникам пристосувати умови погашення (пільговий період, період по-

гашення боргу та структуру амортизації) до своїх потреб управління боргом і вимог проекту. Кінцевий строк погашення може становити до 30 років, якщо середньозважений період погашення боргу не перевищує 18 років. Умови погашення розглядаються під час підготовки проекту та встановлюються під час проведення переговорів про позику.

Наприклад, якщо потрібно зменшити загальний ризик рефінансування портфеля боргових зобов'язань, позичальники можуть вибрати комбінацію умов погашення, котра є більш придатною для полегшення обслуговування боргу. Також гнучкі умови погашення можуть використовуватися при наступному кредитуванні для досягнення відповідності очікуваному руху грошових коштів у рамках проекту.

Позика за гнучкою схемою трансформує найвищий кредитний рейтинг позик МБРР (рейтинг AAA) в заощадження витрат для всіх його позичальників. Окрім того, вона забезпечує прогнозоване й прозоре формування цін шляхом використання стандартних ринкових орієнтирів.

Позика за гнучкою схемою передбачає можливості для позичальника щодо управління валютними операціями та/або процентними ставками протягом терміну дії позики. Ці можливості зафіксовані в угоді про позику та реалізуються на прохання позичальників у будь-який час.

Позичальники мають можливість пристосувати графік погашення до своїх потреб під час підготовки позики, оскільки після її підписання графік погашення не можна змінювати до кінця терміну дії позики, а також вибрати один із двох типів графіків погашення:

1) прив'язаний до зобов'язань. Такий графік погашення встановлюється на початковому етапі домовленостей про позику. Виплати з погашення основної суми позики розраховуються як частка сукупної використаної й невикористаної суми;

2) прив'язаний до витрачання коштів. Графік погашення прив'язується до фактичних витрат. Група витрат за кожне пів-

річчя подібна до траншу або субкредиту з власними умовами погашення (тобто пільговим періодом, кінцевим строком і графіком погашення), які мають бути однаковими для всіх траншів у межах цієї позики.

Позики надаються в більшості основних валют, таких як євро, японська єна та долар США. Інші валюти можуть бути наявні, якщо МБРР здатний ефективно фінансувати себе на відповідному ринку. Позичальники мають право брати позику в більш ніж одній валюті.

Виплати можуть проводитися в будь-якій валюті на запит клієнта. МБРР придбаває й передає валюти клієнту на ринкових умовах. Однак сумарна заборгованість за позикою залишається у валюті зобов'язань.

Основна сума позики, проценти та будь-які інші комісійні винагороди погашаються у валюті (валютах) зобов'язань. Проте можуть існувати можливості для конверсії валют, зазначені далі.

З метою пом'якшення валютних ризиків позика за гнучкою схемою передбачає конверсію валют для зміни валюти витрачених та/або невитрачених сум залишків. Уся незнята сума залишку або частина цієї суми може бути конвертована в іншу валюту, котру МБРР раціонально фінансує через посередників. Уся знята сума залишку або частина цієї суми може бути конвертована в іншу валюту, включаючи місцеву валюту позичальника, за умови існування ринку свопів для неї.

З метою управління процентними ризиками позика за гнучкою схемою передбачає можливість заміни плаваючої процентної ставки фіксованою й навпаки. Також МБРР пропонує можливість встановлення “стелі” або “коридору” процентної ставки, щоб управляти коливаннями таких ставок і водночас зберігати прибуток клієнта від їх зниження.

Процентна ставка позики за гнучкою схемою в більшості валют переглядається раз на півроку на основі ставки LIBOR плюс змінний чи фіксований спред. Окрім того, на початку

проекту нараховується одноразова комісія за надання коштів у розмірі 0,25 % суми позики. Така комісія може фінансуватися з коштів позики. Процентна ставка складається з плаваючої базової ставки і спреду, переглядається раз на півроку на кожну дату сплати процентів та застосовується до процентних періодів, які починаються з цих дат. Базова ставка становить вартість шестимісячної ставки LIBOR на початок такого періоду для більшості валют, або базисну плаваючу ставку визнаного комерційного банку для інших валют.

Позичальники мають можливість вибору спреду:

- фіксованого протягом терміну дії позики: складається з маржі вартості прогнозованого фінансування відносно LIBOR плюс стандартний кредитний спред МБРР (0,30 %), премія за ризик (0,15 %) і скоригований базисний своп для позик, не деномінованих у доларах США;
- змінного щопівроку: перераховується 1 січня й 1 липня кожного року. Цей змінний спред складається із середньої маржі вартості пов'язаного фінансування МБРР відносно ставки LIBOR плюс стандартний кредитний спред МБРР (0,30 %).

Платежі в рахунок обслуговування боргу проводяться 1-го і 15-го числа місяця та раз на півроку згідно з рішенням позичальника під час переговорів про позику.

Таким чином, позика МБРР за гнучкою схемою забезпечує:

- Тривалі строки погашення – до 30 років.
- Формування ринкової ціни за ставкою, близькою до LIBOR.
- Гнучкі умови погашення відповідно до вимог проекту та потреб управління боргом.
- Вбудовані інструменти управління валютними й процентними ризиками протягом терміну дії позики.
- Проценти (ставка LIBOR плюс сумарний спред LIBOR).
- Одноразову комісію в розмірі 0,25 %.

Позичальники мають право на дострокове погашення, в будь-який час, усієї суми незнятого залишку позики або части-

ни цієї суми. Збір за дострокове погашення застосовується на основі вартості перерозподілу МБРР наперед сплаченої суми позики та вартості зміни умов будь-яких конверсій несплачених процентів або валют плюс операційні збори, застосовні до вже конвертованих сум.

Світовий банк пропонує широку гаму кредитних і некредитних рішень проблем розвитку в усьому світі та проводить операції з фінансування широкого спектра проектів, спрямованих на створення матеріальної й соціальної інфраструктури, що сприяє зменшенню бідності та стійкому розвитку.

Інвестиційні операції зазвичай мають довготривалий характер (від 5 до 10 років) та використовуються для фінансування товарів, робіт і послуг щодо підтримки проектів соціально-економічного розвитку. Інвестиційні проекти реалізуються в різних секторах – від сільського господарства до розвитку міст, інфраструктури в сільських районах, освіти та охорони здоров'я.

Операції з фінансування політики розвитку, як правило, розраховані на один-три роки та передбачають прискорене зовнішнє фінансування для підтримки реформ економічної політики та інституційних перетворень. Якщо спочатку ці операції були спрямовані на підтримку реформ макроекономічної політики, то останнім часом – скоріше на підтримку структурних реформ, реформ фінансового сектору й соціальної політики, наприклад на підвищення якості управління ресурсами державного сектору, поліпшення функціонування судової системи або сприяння належному управлінню.

Забезпечуючи фінансування будь-якого проекту, МБРР намагається дотримуватися належного порядку проведення закупівель для проектів, щоб забезпечити цільове використання позикових та інших коштів.

Трастові фонди є фінансовими й адміністративними домовленостями Світового банку з донорами, за результатами яких з'являється можливість фінансувати з допомогою грантів,

кредитів або гарантій пріоритетні напрями розвитку, включаючи технічне сприяння, консультаційні послуги, зниження боргового навантаження та співфінансування. Кошти таких фондів обліковуються окремо від власних ресурсів МБРР.

Загальні умови надання позик МБРР [28]. Ст. 1 цього документа передбачає можливість застосування його норм і встановлених визначень у кредитній чи гарантійній угоді.

Ст. 2 містить опис механізму надання позик через рахунок позики та загальні положення про зняття коштів.

Ст. 3 визначає обов'язок позичальника сплатити разовий збір за надання позики, передбачений в угоді про позичку, а також регулює питання повернення й обслуговування позики.

Ст. 4 містить норми, які регулюють здійснення так званої конверсії умов позики. Конверсією є зміна процентної ставки з плаваючої на фіксовану або навпаки, зміна валюти позики або введення максимуму й мінімуму для плаваючої процентної ставки. За здійснення конверсії справляється операційний збір у розмірах, визначених угодою про позичку.

Ст. 5 детально регламентує процедури зняття коштів позичальником із рахунку позики. За загальними правилами, МБРР дозволяє оплачувати з цього рахунку позики реальні витрати позичальника у зв'язку з проектом. Для оплати запланованих витрат кошти можуть зніматися лише як виняток. Для зняття коштів із рахунку позики позичальник направляє до МБРР письмову заявку за формою, що вимагається Банком. До заявки додаються документи, які МБРР може вимагати на підтвердження правомірності платежу. Забороняється зняття коштів з рахунку позики для сплати будь-яких податків.

Ст. 6 регулює випадки анулювання чи призупинення надання позик. Позичальник має право анулювати будь-яку не використану ним суму позики. Якщо він не виконав своїх зобов'язань за угодою про позичку й такі зобов'язання були виконані гарантом (у випадку, коли позика надавалась юридичній особі – резиденту під державні гарантії), гарант має право анулювати

свою гарантію стосовно суми, котра на момент такого анулювання залишалася на рахунку позики. Разом із тим анулюється відповідна сума МБРР.

Ст. 7 також передбачає випадки, коли Банк має право призупинити надання коштів позики, основними з яких є:

- невиконання позичальником своїх зобов'язань перед МБРР у рамках будь-якого проекту;
- невиконання гарантом своїх зобов'язань перед МБРР у рамках будь-якого проекту;
- виникнення надзвичайної ситуації, що унеможливає або робить украй неймовірною реалізацію проекту;
- припинення членства позичальника чи гаранта у МБРР або МВФ;
- будь-які істотні негативні зміни матеріального становища позичальника до набрання угодою про позику чинності;
- надання позичальником чи гарантом недостовірної інформації МБРР у рамках проекту.

Розділом 7.03 Загальних умов надання позик МБРР передбачено такі основні випадки, коли суми позики можуть бути анульовані МБРР:

1. Надання коштів позики призупинене 30 днів поспіль.
2. Після консультацій із позичальником Банк дійшов висновку, що надання певної суми коштів позики не є необхідним для реалізації проекту.
3. Позичальник не використав частину коштів позики.
4. Гарант анулював гарантію на будь-яку суму позики.

Ст. 8 регулює процедурні питання примусового вирішення спірних питань. Арбітражні застереження Загальних умов надання позик МБРР встановлюють, що будь-який не врегульований за взаємною згодою спір між сторонами угоди про позику або про гарантію передається на розгляд до арбітражу, котрий формується сторонами угоди та функціонує відповідно до зазначеного документа. Такий арбітраж складається з трьох арбітрів, двох із яких призначає кожна зі сторін, а третього

(голову арбітражу) – сторони за взаємною згодою. Якщо такої згоди не досягнуто, голова арбітражу призначається головою Міжнародного суду або Генеральним секретарем ООН.

Процесуальні правила арбітраж обирає сам, за винятком випадків, коли сторони дійдуть згоди про інше. Усі рішення приймаються більшістю голосів, виносяться в письмовому вигляді, передаються кожній зі сторін та є остаточними й обов'язковими для виконання. На добровільне виконання рішення сторонам дається 30 днів, після чого сторони набувають права домогатися виконання такого рішення в інший спосіб.

Ст. 9 встановлює норми щодо юридичної сили угод про позику або гарантію та самих гарантійних зобов'язань, а також умови набрання чинності спільними з МБРР проектами. Юридичні угоди набирають чинності лише після того, як Банк отримує задовільні докази того, що умови, перелічені в Загальних і Стандартних умовах, а також визначені у відповідних договорах, виконані.

Ст. 10 визначає зобов'язання позичальника й гаранта щодо сприяння реалізації проекту, обміну інформацією, страхування та надання звітів. Зокрема, країна – член МБРР, яка виступає позичальником або гарантом, повинна надавати на запити Банку у зв'язку з проектом вичерпну інформацію щодо свого платіжного балансу й зовнішнього боргу, адміністративної структури та юридичних осіб, котрі перебувають у державній власності. Позичальник повинен застрахувати всі товари, що імпортуються в рамках проектів. Остаточний звіт про реалізацію проекту має бути наданий МБРР позичальником протягом шести місяців після її завершення. Аналогічні норми містяться також у ст. 4 Стандартних положень Європейського банку реконструкції та розвитку.

Також ст. 10 регулює питання форми обміну повідомлень між Банком, з одного боку, та позичальником або гарантом – з другого, підтвердження повноважень представників позичальника чи гаранта та деякі інші процедурні питання.

До додаткових операційних документів МБРР належать: Довідник з надання коштів для клієнтів Світового банку й Посібник з відбору та найму консультантів позичальниками Світового банку.

Довідник з надання коштів для клієнтів Світового банку [29] є обов'язковим для застосування документом, який детально регулює проведення всіх операцій із витрачання коштів позик МБРР. Усі процедури витрачання коштів відповідно до цього документа поділяються на три групи:

- 1) стандартні процедури зняття коштів позик;
- 2) процедури зняття коштів позик із використанням видаткових відомостей;
- 3) процедури зняття коштів позик зі спеціальних рахунків.

Стандартна процедура витрачання коштів позик МБРР передбачає здійснення виплат із рахунку позики для покриття встановлених категорій витрат за проектом за умови належного оформлення та вчасного подання заявок на зняття коштів і підтвердження таких витрат відповідними документами.

У випадку зняття коштів із використанням видаткових відомостей допоміжна документація залишається в позичальника та може бути в будь-який час перевірена незалежними аудиторами або контрольними місіями МБРР. У разі використання так званих спеціальних рахунків Банк надає аванс для покриття визначених витрат, котрі підлягають фінансуванню. Таким чином, обидві спеціальні процедури покладають на позичальника більшу відповідальність за перевірку й контроль документації, що надається для підтвердження заявок на зняття коштів.

Окрім того, у Довіднику з надання коштів для клієнтів Світового банку містяться розділи, які регулюють такі питання:

- подання звітів про витрачання коштів позик МБРР;
- придбання за кошти згаданих позик товарів, робіт і послуг;
- облік операцій та проведення аудиторських перевірок.

Звітність про витрачання коштів позик МБРР включає подання позичальником двох видів звітних документів – платіжних повідомлень (після кожної операції) та місячних зведень виплат (раз на місяць).

У більшості випадків найефективнішим методом придбання товарів, робіт і послуг за кошти позик МБРР є організація міжнародних конкурентних торгів. За певних умов Банк може дозволити віддати перевагу національним або регіональним виробникам та, коли це доцільно, національним підрядникам.

Бухгалтерські рахунки за проектами МБРР кожного фінансового року мають перевірятися компетентним незалежним аудитором, котрий є прийнятним для Банку.

Посібник з відбору та найму консультантів позичальниками Світового банку [30] є основним документом МБРР, який визначає процедури відбору, укладення контрактів та контролю роботи консультантів, залучення котрих необхідне для реалізації проектів, що фінансуються за рахунок коштів позик Банку. Цей посібник є субординованим документом стосовно Загальних умов надання позик МБРР та відповідних угод. Як і Довідник з надання коштів для клієнтів Світового банку, Посібник з відбору та найму консультантів позичальниками Світового банку є обов'язковим для застосування.

Дія викладених у посібнику норм поширюється на відносини, пов'язані з наданням консультаційних послуг інтелектуального й рекомендаційного характеру. Застосування цих норм є обов'язковим у разі закупівлі консультаційних послуг повністю або частково за рахунок коштів Банку. Право на участь у торгах із закупівлі консультаційних послуг мають юридичні особи, зареєстровані в країнах – членах МБРР та фізичні особи – громадяни таких країн. Банк не фінансує витрати на консультаційні послуги у випадку порушення норм, закріплених у його документах, під час відбору консультантів.

Основною процедурою закупівлі консультаційних послуг є відбір за якістю та вартістю. У рамках такого відбору серед

фірм, включених до короткого переліку, організується конкурс, під час визначення переможця котрого враховується якість пропозицій і вартість послуг. Значення якості й вартості визначається індивідуально в кожному конкретному випадку залежно від характеру завдання.

В окремих випадках дозволено застосовувати інші процедури відбору: за якістю, за умов фіксованого бюджету, за найменшою вартістю, за кваліфікацією консультантів, позаконкурсний, із застосуванням комерційної практики та відбір консультантів особливих категорій.

МБРР здійснює нагляд за процесом відбору з метою найму консультантів, яких пропонує позичальник, разом із розглядом кошторисів, пакетів контрактної документації, процедур, що застосовуватимуться, критеріїв відбору з точки зору їх відповідності Посібнику з відбору та найму консультантів позичальниками Світового банку, графікам реалізації проекту та витрачання коштів.

Співробітництво з країнами-членами здійснюється Світовим банком на підставі відповідних стратегій співпраці.

Уроки впровадження Стратегії партнерства з Україною на 2008–2011 рр.

Як зазначено у Звіті про виконання Стратегії партнерства з Україною на 2008–2011 фінансові роки [31], у 2011 р. завершено чотирирічний етап співпраці в рамках цього документа.

Стратегія партнерства з Україною на період 2008–2011 рр. (далі – Стратегія) затверджена Світовим банком у грудні 2007 р. та мала на меті сприяти стійкому економічному зростанню та підвищенню конкурентоспроможності України, реформуванню державних фінансів і державного управління, а також поліпшенню державних послуг у сфері охорони здоров'я та освіти.

У рамках Стратегії передбачалося надання позик на загальну суму від 2 млрд до 6 млрд дол. США упродовж чотирьох років.

Обсяги щорічного кредитування планувалося визначати з огляду на проведення структурних реформ, макроекономічну стабільність тощо.

Основні програми Стратегії передбачали низку механізмів, включаючи інвестиційне кредитування та позики на структурну перебудову, а також аналітично-дорадчу допомогу в рамках програми реформ Уряду. В рамках Стратегії планувався перехід до практики зменшення кількості проектів, але збільшення їх масштабу та скорочення інвестування складних інституційних реформ. Ключовими сферами впровадження Стратегії були: муніципальна інфраструктура, енергетичний сектор, земельна реформа, агробізнес, державні фінанси, державний сектор, управління соціальним страхуванням, охорона здоров'я, охорона навколишнього природного середовища, доступ до якісної середньої освіти.

У результаті її впровадження вдалося досягти цілої низки позитивних змін, зокрема:

- Запровадити новий, спрощений Порядок ініціювання, підготовки та реалізації проектів, що підтримуються МФО, який дає змогу істотно розширити й прискорити доступ до інвестиційних ресурсів таких організацій, вдосконалити систему моніторингу та оцінки результативності проектів та забезпечити ефективний і прозорий процес планування закупівель за проектами МФО. Уведення спрощених процедур сприяло значному прискоренню підготовки нових проектів, терміни якої, за оцінкою Світового банку, скоротились у середньому з 32 місяців у 2000 фінансовому році до 4,5 місяця в 2009–2010 фінансових роках.
- Ліквідувати причину затримок із обігом платіжних документів за проектами Світового банку (шляхом прийняття постанови Кабінету Міністрів України від 03.08.2011 № 838 щодо передачі Міністерством фінансів України бенефіціарам та/або відповідальним виконавцям спільних із МФО проектів повноважень для зняття коштів з відповідних рахунків).

- Започаткувати проведення на постійній основі систематичних переглядів проектного портфеля Світового банку, котрі дали змогу підвищити виконавчу дисципліну з боку переважної більшості відповідальних виконавців і бенефіціарів.
- Досягти конкретних результатів у збільшенні обсягу вибірки коштів по проектах (у 2011 фінансовому році отримано найкращий за всі роки співробітництва зі Світовим банком коефіцієнт вибірки – 15,1 %, або 168,9 млн дол. США).
- Поліпшити структуру та якість портфеля проектів Світового банку, забезпечити його переорієнтацію із соціально-гуманітарної сфери на реалізацію прибуткових і самокупних інвестиційних проектів для модернізації інфраструктури, частка яких зросла з 14 до 77 %.
- Зменшити кількість проблемних проектів у портфелі, передусім неприбуткових інституційних проектів у соціально-гуманітарній сфері.

Важливо зазначити, що цілі й завдання спільних із МФО проектів відповідають проголошеній Президентом України Програмі економічних реформ на 2010–2014 роки та передбачають розширення формату співпраці з цими організаціями з метою створення, зокрема, базових передумов для економічного зростання, забезпечення сприятливих умов для ведення бізнесу та модернізацію інфраструктури й основних секторів економіки.

Указом Президента України від 27.04.2011 № 504/2011 затверджено Національний план дій на 2011 рік щодо впровадження Програми економічних реформ на 2010–2014 роки “Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава”. На виконання вказаного плану Міністерством економічного розвитку і торгівлі України було розроблено та внесено на розгляд Уряду проект акта Кабінету Міністрів України щодо схвалення Концепції планування, залучення, ефективного використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги і співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями. Концепцію схвалено розпорядженням Кабінету Мі-

ністрів України від 20.10.2011 № 1075-р. Її реалізація дала змогу підвищити ефективність використання кредитних ресурсів МФО та міжнародної технічної допомоги.

Під час впровадження Стратегії з метою ефективнішого використання кредитних ресурсів Світовим банком змінено фінансові умови отримання позик. 27 вересня 2007 р. Рада виконавчих директорів Світового банку скоротила вартість позик і гарантій, що надаються МБРР. Скасовано збір за резервування коштів (для України становив 0,25 %). Єдиним фінансовим збором залишається разова комісія за виділення коштів у розмірі 0,25 % суми позики.

Як уже зазначалося, за новими фінансовими умовами, схваленими Радою виконавчих директорів Світового банку 12 лютого 2008 р., максимальний кінцевий термін погашення позик подовжено до 30 років для всіх нових позик і гарантій МБРР. Попередньо кінцевий термін погашення для України як країни-позичальника третьої категорії за рівнем доходів (валовий національний дохід на особу населення – 1736–3595 дол. США) становив 25 років для позик із фіксованим спредом, 17 років – зі змінним спредом.

Рада виконавчих директорів також схвалила нові, гнучкі принципи надання позик МБРР, які передбачають об'єднання позик зі змінним спредом та з фіксованим спредом у єдиний кредитний продукт, завдяки якому Україні пропонуються такі можливості щодо нових позик: вибір фіксованого (що діє протягом терміну позики) або змінного (котрий перераховується кожні шість місяців) спреду до ставки LIBOR для ставки позики, гнучкість у графіку погашення позики, графіки погашення позики, прив'язані до резервування або фактичного використання її коштів.

Стратегія Світового банку передбачала застосування вибіркового підходу з переорієнтацією інвестиційного кредитування на інфраструктурні проекти, подальше використання позик на підтримку політики розвитку (ППР) як засобу під-

тримки реформ та широкої програми аналітично-дорадчої допомоги (АДД) для забезпечення інформаційної бази діалогу щодо стратегічної політики.

У 2008 р. між Україною та МБРР підписані угоди про позики за такими проектами:

1. “Розвиток міської інфраструктури” (сума позики – 140 млн дол. США), метою якого є надання комунальним підприємствам допомоги в забезпеченні їх стабільної діяльності щодо надійного забезпечення населення України якісними комунальними послугами. Основна частина інвестицій надається на поліпшення водопостачання, водопровідно-каналізаційної системи та перероблення твердих відходів. Проект поширено на такі області: Чернігівську, Івано-Франківську й Одеську, що представлені, відповідно, комунальними підприємствами КП “Чернігівводоканал”, КП “Івано-Франківськводокотехпром”, “Агентство програм розвитку Одеси”, а також на фінансування енергозберігаючих проектів у всіх регіонах України. Угода про позику ратифікована Верховною Радою України 24 вересня 2008 р., набрала чинності 10 листопада 2008 р.

2. “Модернізація державних фінансів” (сума позики – 50 млн дол. США, співфінансування – 15 млн дол.), метою якого є зміцнення управління державними фінансами завдяки підвищенню його операційної ефективності й прозорості шляхом запровадження стійкої інтегрованої системи управління державними фінансами. Одним із головних завдань є об’єднання основних функцій системи управління державними фінансами для створення єдиної централізованої інформаційно-аналітичної системи управління державними фінансами (далі – СУДФ). Користувачами інтегрованої СУДФ визначені: Міністерство фінансів України, Державне казначейство України (нині – Державна казначейська служба України), Головне контрольно-ревізійне управління (нині – Державна фінансова інспекція України), а її зовнішніми користувачами – Верховна Рада України, Державна податкова адміністрація України, Державна митна служба Украї-

ни (нині реорганізовані в Міністерство доходів і зборів України), Міністерство економіки України (нині – Міністерство економічного розвитку і торгівлі України), Національний банк України, розпорядники бюджетних коштів усіх рівнів, будь-які організації чи установи, що здійснюють діяльність, котра повністю або частково пов'язана з управлінням державними коштами. Реалізація зазначеного проекту забезпечить послідовність у реформуванні державних фінансів в Україні та матиме позитивні соціально-економічні, правові й фінансові наслідки загальнодержавного характеру в результаті підвищення функціональної ефективності та посилення прозорості управління державними фінансами. Угода про позику ратифікована Верховною Радою України 24 вересня 2008 р., набрала чинності 23 жовтня 2008 р. Зазначений проект реалізується через систему Державної казначейської служби України.

3. “Передача електроенергії” (сума позики – 200 млн дол. США), метою якого є підвищення надійності постачання електроенергії з допомогою реабілітації передавальних станцій та оновлення мережі передачі електроенергії. Цей проект також покликаний сприяти збільшенню інституційних можливостей оператора передавальної системи НЕК “Укренерго”. Угода про позику ратифікована Верховною Радою України 29 жовтня 2008 р., набрала чинності 5 грудня 2008 р.

У 2008 р. розпочато підготовку проекту “Покращення автомобільних доріг та безпеки руху”. Відповідальним виконавцем проекту є Укравтодор. Угода про позику підписана сторонами 21 квітня 2009 р.

ПРОЕКТ “ПОКРАЩЕННЯ АВТОМОБІЛЬНИХ ДОРІГ ТА БЕЗПЕКИ РУХУ”

Загальна вартість проекту – 482,6 млн дол. США, у тому числі позика Світового банку – 400 млн дол.

Термін надання кредиту – 30 років, пільговий період – 5 років.

Угода про позику:

- Дата підписання – 21.04.2009 (Позика № 7677-UA).
- Дата ратифікації – 16.07.2009 (Закон України № 1614-VI).
- Дата набрання чинності – 03.09.2009.
- Дата закриття позики – 31.12.2012.

Бенефіціар – Державна служба (нині – агентство) автомобільних доріг України (Укравтодор).

Відповідальна установа / бенефіціар – Державна служба автомобільних доріг України.

Основною метою проекту є приведення до європейського рівня транспортно-експлуатаційного стану автомобільної дороги М-03 Київ – Харків на ділянці від м. Лубни до м. Полтава – однієї з найважливіших магістралей України, що співпадає з національним транспортним коридором Європа – Азія.

Передбачається модернізація існуючих двосмугових ділянок дороги до рівня чотирисмугової дороги середнього стандарту, а також реабілітація наявних чотирисмугових ділянок дороги; фінансуватиметься поліпшення безпеки дорожньої інфраструктури в кількох коридорах високого ризику, ідентифікованих Укравтодором на основі інспекції безпеки дорожнього руху.

Основним заходом зазначеного проекту є технічна допомога в розробленні нового Стратегічного плану реформування сектору автомобільних доріг на період до 2030 р., котрий передбачає проведення адміністративної реформи, перегляд технічних стандартів для автодоріг, а також стратегічну програму інвестицій у цей сектор.

Упродовж 2008 р. проводилася робота з підготовки двох системних проектів: Другої позики на політику розвитку і Третьої позики на політику розвитку (300 та 500 млн дол. США відповідно). Ця робота була позитивно оцінена Світовим банком, що стало підставою для надання ним у 2008 р. у рамках двох системних позик коштів на загальну суму 800 млн дол. США та є найкращим результатом залучення коштів на фінан-

сування державного бюджету за всі роки співпраці з названою МФО.

У Звіті Світового банку про виконання Стратегії партнерства з Україною на 2008–2011 фінансові роки [31] її оцінено як помірно незадовільну.

Реагування Банку на кризу з використанням ППР у рамках міжнародного пакета допомоги за тісної координації дій із Міжнародним валютним фондом, Європейською комісією та Європейським банком реконструкції та розвитку дало змогу відновити довіру й запобігти масовому зняттю коштів із банківських рахунків. Проте криза загальмувала реформаторський імпульс у таких украї важливих сферах, як скорочення квазі-фіскальних дефіцитів у енергетичному секторі, подальше проведення пенсійної реформи та поліпшення бізнес-клімату. У згаданому Звіті Уряду України та Світовому банку рекомендується вести активну й ретельну роботу щодо поліпшення ситуації з упровадженням інвестиційного портфеля. Хоча до кінця періоду дії Стратегії в цьому питанні було досягнуто певного поступу, показники виконання інвестиційного портфеля в Україні залишилися гіршими, ніж у середньому по Світовому банку. У Звіті також вказано на недоліки матриці результатів Стратегії на 2008–2011 фінансові роки, зокрема на ті, що стосуються вибору цілей вищого порядку та надмірно оптимістичних часових меж, встановлених для кількох ключових показників.

Слід зазначити, що в середині періоду впровадження Стратегії її було скориговано з огляду на глобальну фінансову кризу, яка завдала Україні удару наприкінці 2008 р. Група Світового банку разом із МВФ та іншими партнерами надала позачергову підтримку для стабілізації вітчизняної банківської системи, зміцнення основних слабких місць, відновлення довіри та посилення соціального захисту. МФК доповнила ці заходи, здійснюючи кризовий менеджмент та надаючи фінансовим установам і корпораціям консультаційні послуги з питань неплатоспромож-

ності, допомагаючи стимулювати потоки торгівлі й підтримуючи своїх портфельних клієнтів. Ці заходи були загалом ефективними та дали змогу стабілізувати економіку з показниками її зростання на рівні близько 4–5 % на рік у 2010 і 2011 рр.

Станом на грудень 2011 р. обсяг кредитів, наданих Світовим банком Україні в рамках Стратегії, сягнув 2,3 млрд дол. США, що відповідає нижній межі первісно передбаченого нею обсягу.

У рамках переглянутого першого компонента Стратегії (“Відновлення економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності”) отримано загалом 2110 млн дол. США нових позик МБРР. Більшу частину цієї суми було спрямовано на підтримку масштабних інфраструктурних проектів у сфері транспорту й енергетики, оздоровлення фінансового сектору та відновлення економічної стабільності у відповідь на кризу. За другим компонентом (“Реабілітація державних фінансів, реформування державного сектору та поліпшення надання державних послуг”) МБРР надав допомогу в розмірі 190 млн дол. США на підтримку міської інфраструктури та управління державними фінансами, які відіграють ключову роль у розв’язанні проблем урядування. Сукупний портфель МБРР складається з 11 поточних інвестиційних операцій, при цьому сума залишку неосвоєних кредитних коштів станом на грудень 2011 р. дорівнювала 1172,4 млн дол. США.

Що стосується операцій МФК, то Україна за підсумками Стратегії посідає 13 місце у світі за їх обсягом і третє в регіоні Європи та Центральної Азії після Росії й Туреччини, а затверджений портфель проектів на кінець квітня 2011 р. становив 848 млн дол. США, тобто на 50 % більше, ніж у 2007 фінансовому році. МФК вкладала 910 млн дол. у 30 проектів за власний рахунок та залучила синдиковані позики ще на суму 339 млн дол. за період реалізації Стратегії. Близько 40 % нових інвестицій було спрямовано у фінансовий сектор, решту – в промисловість, агробізнес та сферу послуг. Окрім того, МФК надавала

консультаційні послуги з питань формування середовища, сприятливого для бізнесу, розвитку ланцюгів постачання, реагування на кризу, забезпечення енергетичної ефективності та корпоративного управління в рамках 25 консультаційних проєктів, виконання 11 з яких ще триває.

Основною сферою кредитування для Групи Світового банку став агробізнес, що забезпечило підтримку однієї з конкурентних переваг України. Проєкт “Видача державних актів на право власності на землю в сільській місцевості та розвиток системи кадастру” забезпечує формування системи земельного кадастру, необхідної для проведення реформи. Зважаючи на послаблення кризових явищ, МФК відновила підтримку агробізнесу як ключового сектору, в котрому Україна має значні порівняльні переваги. За час реалізації Стратегії МФК надала понад 300 млн дол. США на реалізацію дев’яти проєктів у різних ланках ланцюга постачання агробізнесу – від виробників сільськогосподарської продукції до підприємств із роздрібно-го продажу продовольчих товарів. Хоча обсяги інвестування залишалися помірними, МФК розробила новаторські механізми фінансування цього сектору. Одним із прикладів є механізм розподілу ризику вартістю 70 млн дол., призначений для головного постачальника засобів захисту рослин. Ще одним прикладом є перша часткова гарантія МФК кредиту в розмірі 11,25 млн дол. на надання сільськогосподарської техніки в лізинг найбільшим виробником м’яса птиці в країні. Консультаційні проєкти мали на меті розвиток агрострахування та агрофінансування, підвищення стандартів безпеки харчової продукції, розширення передзбирального фінансування та зміцнення ланцюгів постачання у сфері виробництва молокопродуктів, фруктів і овочів.

Реформи, профінансовані Світовим банком шляхом надання низки позик на ППР, допомогли зменшити кількість перевірок та податкових аудитів підприємств, а також скоротити час, що витрачається на отримання ліцензій.

Протягом періоду реалізації Стратегії було впроваджено загалом 33 законодавчих і нормативних акти, рекомендованих МФК, головним чином із питань дозвільної й ліцензійної роботи, технічних регламентів, перевірок, а також закон про початок підприємницької діяльності. Було досягнуто певного поступу в забезпеченні об'єднання мереж завдяки проекту в транспортному секторі, підтриманому Світовим банком, хоча й повільнішого, ніж очікувалось. Утім, від робіт із модернізації залізничної системи України довелося відмовитися через відсутність згоди щодо реформ управління.

Важливе місце в Стратегії відведене питанням підвищення якості управління та підзвітності у сфері надання послуг і державних фінансів. Поступ оцінювався, головним чином, за рейтингом України в Оцінці державних видатків і фінансової звітності (ОДВФЗ – PEFA), причому конкретні цілі передбачали узгодження бюджетних призначень із національними пріоритетами, забезпечення прозорості, підзвітності, проведення аудиту й адміністрування податків. Попередні висновки повторної оцінки PEFA у 2011 р. свідчать про наявність загального поступу порівняно з 2006 р., хоча ці поліпшення менші, ніж очікувалося в рамках Стратегії. У липні 2010 р. прийнято новий закон про державні закупівлі, а в тому ж місяці 2011 р. ухвалено зміни (Закон № 3861), які дали змогу поліпшити систему закупівель завдяки запровадженню рамкових угод, підвищенню підзвітності за використання неконкурентних процедур та повторному висуненню вимоги прийняти паралельне законодавство щодо закупівель комунальних підприємств і комунальними підприємствами. Попри поліпшення законодавчої бази проблемним залишається її впровадження. У сфері освіти поступ був обмеженим – запроваджено зовнішнє оцінювання, а в рамках пілотних проектів поліпшено співвідношення учнів і вчителів у сільській місцевості. У сфері охорони здоров'я помірковані цілі, передбачені Стратегією (збільшення обізнаності щодо основних ризиків для здоров'я та здатності управля-

ти ризиками, пов'язаними з екологією, на муніципальному рівні), ймовірно, були досягнуті завдяки АДД і гранту Фонду інституційного розвитку.

Спільні зусилля МБРР та його українських партнерів зі здійснення заходів та щоквартального моніторингу поступу дали хороші результати. За підсумками Стратегії, жоден із проєктів Банку в Україні не оцінено як незадовільний, а рівень освоєння коштів інвестиційних позик підвищився до 15 % станом на липень 2011 р. проти 7,4 % у середньому протягом періоду дії попередньої Стратегії партнерства з Україною. Середній період, потрібний для набрання новими позиками чинності, скоротився з 32 місяців у 2000 фінансовому році до 15 місяців у 2007-му, 9 місяців у 2008-му та 4,5 місяця в 2009–2010 фінансових роках.

Україна досягла певних успіхів у відновленні стабільності фінансового сектору під час світової фінансової кризи; хоча, з огляду на мінливість зовнішньої ситуації, слід підвищити резистентність її фінансової системи до потенційних шоків. Після масового відпливу депозитних коштів протягом періоду з жовтня 2008 р. до березня 2009 р. ситуацію було стабілізовано, банки – рекапіталізовано, й депозитні кошти повернулися в банківську систему.

Утім, частка непрацюючих банківських кредитів залишається високою – близько 40 %, причому досі не було вжито ефективних заходів із розв'язання цієї проблеми. Низький попит із боку клієнтів та велике небажання ризикувати обмежують кредитування, до того ж такі кредити зменшують доходи банків. Нестабільність на міжнародних фінансових ринках і тиск щодо зниження частки кредитних коштів у середовищі європейських банків, на які припадає близько третини активів банківської системи України, породжують нові ризики, зважаючи на значні непогашені зовнішні зобов'язання та залежність платіжного балансу від розумних показників реструктуризації.

Комерційні банки, управління котрими взяла на себе держава під час попередньої кризи, не було реорганізовано.

Усі ці ризики потребують запровадження комплексної програми зміцнення стійкості до криз та побудови фундаменту для відновлення виваженого збільшення кредитування приватного сектору. Тому було створено законодавчу базу для рекапіталізації системних проблемних банків та реорганізації несистемних проблемних банків із мінімальними витратами. У 2009 р. було підвищено спроможність Фонду гарантування вкладів фізичних осіб та вжито заходів щодо його перетворення на агентство з реорганізації проблемних банків.

ПРОЕКТ “ФОНД СОЦІАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ”

Термін реалізації – 2002–2008 рр. [32].

Загальна вартість проекту – 70,09 млн дол. США, у тому числі позика Світового банку – 50,21 млн дол.

Угода про позику:

- Дата підписання – 21.12.2001.
- Дата ратифікації – 17.01.2002 (Закон України № 2991-III).
- Дата набрання чинності – 20.03.2002.

Дата завершення проекту – 30.06.2008.

Відповідальний виконавець – Міністерство праці та соціальної політики України (нині – Міністерство соціальної політики України).

Відповідальна установа / бенефіціар – Міністерство праці та соціальної політики України.

Основною метою проекту є надання допомоги в поліпшенні умов життя бідних та вразливих груп населення у визначених громадах, розширення можливостей громад і вразливих груп населення в розв’язанні місцевих соціальних проблем та сприяння реформуванню системи соціального захисту шляхом створення моделей адресності й надання послуг. Проект здійснювався відповідно до вимог Угоди про позику між Україною

та Міжнародним банком реконструкції та розвитку, Угоди про виконання проекту між Міжнародним банком реконструкції та розвитку й Українським фондом соціальних інвестицій від 21.12.2001, Агентської угоди між Міністерством праці та соціальної політики України й Українським фондом соціальних інвестицій (стосовно виконання проекту “Фонд соціальних інвестицій”) від 22.11.2001, Договору про безповоротну передачу коштів між Міністерством фінансів України, Міністерством праці та соціальної політики України та Українським фондом соціальних інвестицій від 04.12.2001 № 101-04/25, затвердженого Міністерством праці та соціальної політики України плану впровадження проекту та погодженого з МБРР плану закупівель за проектом.

Фінансування реалізації проекту здійснювалося відповідно до Угоди про позику. При цьому основними джерелами надходження коштів були:

- позика Світового банку;
- внесок Уряду України;
- внески громад.

Відповідно до Угоди про позику (проект “Фонд соціальних інвестицій”), позика залучена за ставкою, що дорівнює ставці LIBOR для валюти позики плюс змінний серед. Термін надання позики – 20 років, у тому числі пільговий період – 5 років. Позичальник (Україна) сплачує проценти та інші збори Банку кожних півроку – 15 січня та 15 липня, згідно з графіком погашення. Повернення основної суми позики розпочалося 15 липня 2007 р., погашення й обслуговування її коштів здійснюються за рахунок державного бюджету.

Для використання коштів позики у складі видатків Міністерства праці та соціальної політики України, як головного розпорядника бюджетних коштів, було відкрито бюджетну програму 2501600 “Розробка та впровадження моделей соціального інвестування”.

З метою проведення фінансових операцій із упровадження проекту за рахунок коштів позики МБРР відкрито рахунок позики. Також на виконання п. 2.1 ст. 2 Договору про безповоротну передачу коштів Міністерством фінансів України відкритий спеціальний депозитний валютний рахунок у банку “Dresdner Bank AG” та транзитні рахунки в українському КБ “Фінанси та кредит”. Додатковою статтею 4 до Договору про безповоротну передачу коштів визначено, що перерахування коштів зі спеціального рахунку позики на рахунок Українського фонду соціальних інвестицій (УФСІ) здійснювалося виключно на підставі письмового запиту Міністерства праці та соціальної політики України.

Міністерство фінансів України відповідно до покладених на нього повноважень контролювало цільове спрямування коштів позики за проектом на стадії проведення платежів на підставі документів, підготовлених Мінпраці та УФСІ. При цьому Мінфін керувався положеннями Угоди про позику за проектом, Договору про безповоротну передачу коштів, вимогами МБРР, чинним законодавством України, зокрема постановою Кабінету Міністрів України “Про порядок підготовки та реалізації проектів економічного і соціального розвитку України, які підтримуються міжнародними фінансовими організаціями” від 10.10.2001 № 1317, наказом Міністерства фінансів України “Про затвердження Порядку організації роботи Міністерства фінансів України щодо ініціювання, підготовки та забезпечення реалізації спільних з міжнародними фінансовими організаціями проектів” (зі змінами та доповненнями) від 29.12.2005 № 943.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 10.10.2001 № 1317, Мінфін щомісяця отримував від Мінпраці звіти УФСІ, зокрема, про стан закупівель, виконання бюджету, реалізації проекту, про рух коштів за рахунками позики, за спеціальним рахунком позики.

У період здійснення проекту до Угоди про позику було внесено такі зміни:

- з метою прискорення впровадження проекту та сприяння використанню коштів позики до його завершення Світовий банк погодив, а Міністерство фінансів України 8 листопада 2007 р. підписало документ про збільшення розміру санкціонованої суми за проектом з 3 до 6 млн дол. США, а також подовження строку виплат за виконані роботи до 31 жовтня 2008 р.;
- листом від 04.06.2008 № 2008/6/10-23 згідно з п. 1 додаткової статті 1 до Угоди про позику Світовий банк за зверненням Міністерства фінансів України погодив зміни до Угоди про позику щодо остаточного перерозподілу коштів позики за категоріями витрат без загального збільшення обсягів фінансування.

Протягом реалізації проекту “Фонд соціальних інвестицій” вибрано 50,21 млн дол. США, тобто 100 % позики МБРР.

Динаміку освоєння коштів проекту за роками наведено в табл. 3.1.

Таблиця 3.1

**Динаміка освоєння коштів проекту
“Фонд соціальних інвестицій”, млн дол. США**

2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Всього
1,00	1,26	6,33	5,06	6,94	22,30	7,32	50,21

Складено за даними МБРР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://wbssoext.worldbank.org/login.jsp?TYPE=33554433&REALMOID=06-f82467cb-d5cf-4cfa-939d-18470d50cb0c>.

Як бачимо з табл. 3.1, найактивніше вибірка коштів на впровадження проекту здійснювалась у 2007 р. – 41,4 % загальної суми використання коштів за проектом.

У результаті впровадження проекту:

- проведено ремонт 373 середніх шкіл та дошкільних дитячих закладів, що дало змогу зберегти й відновити будівлі та забезпечити нормальний температурний режим у цих закладах, а отже, підвищити якість освітніх послуг;

- відремонтовано 59 сільських будинків культури, завдяки чому створено умови для поліпшення культурно-просвітницької роботи на селі;
- здійснено ремонт/будівництво 47 сільських закладів первинної медичної допомоги (фельдшерсько-акушерських пунктів, амбулаторій), що дало змогу підвищити доступ до медичних послуг у сільській місцевості та якість їх надання;
- відремонтовано/побудовано 28 сільських доріг задля збільшення доступу населення до об'єктів соціальної сфери;
- відремонтовано/побудовано мережі водопостачання й каналізації в 161 селі, завдяки чому поліпшено доступ сільського населення до якісної питної води та санітарно-гігієнічні умови в селах і малих містах;
- побудовано 8 об'єктів охорони навколишнього природного середовища (сміттєзвалища та ін.).

ПРОЕКТ “ВОДОПОСТАЧАННЯ ТА КАНАЛІЗАЦІЇ МІСТА ЛЬВОВА” [39]

Сума позики – 23,674 млн дол. США.

Угода про позику:

- Дата підписання – 27.08.2002.
- Дата ратифікації – 28.11.2002 (Закон України № 317-IV).
- Дата набрання чинності – 24.02.2003.

Дата завершення проекту – 31.12.2007. До 30.04.2008 здійснювалася вибірка за проектом.

Відповідальний виконавець – Міністерство регіонального розвитку та будівництва України (нині – Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України).

Бенефіціар – ЛМКП “Львівводоканал”.

Відповідальна установа / бенефіціар – Міністерство житлово-комунального господарства України (нині – Міністер-

ство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України).

Бенефіціар проекту / виконавець – ЛМКП “Львівводоканал”.

Основна мета проекту – поліпшення послуг водопостачання в місті Львові, надання їх за доступними цінами та відновлення довіри громадськості до підприємства. Проект спрямований на виконання першочергових завдань у сфері водопостачання й каналізації Львова.

У період з 23 по 26 квітня 2001 р. відбулися офіційні переговори між представниками Світового банку та урядовою делегацією України. 5 червня того ж року Радою виконавчих директорів Світового банку прийнято рішення про надання ЛМКП “Львівводоканал” позики в розмірі 24,25 млн дол. США для реалізації проекту на термін 20 років із п’ятирічним пільговим періодом.

Для підтримки впровадження проекту залучено грант уряду Швеції. Угоду про надання гранту між урядами Швеції й України, містом Львовом та ЛМКП “Львівводоканал” підписано 12 лютого 2002 р.

Джерела фінансування проекту:

- позика Світового банку – 24,25 млн дол. США;
- грант уряду Швеції – 48,0 млн шведських крон (близько 6 млн дол. США);
- місцеві кошти (місцевий бюджет та кошти ЛМКП “Львівводоканал”) під гарантію міського бюджету – 10,55 млн дол. США.

Умови позики Світового банку для проекту “Водопостачання та каналізації міста Львова”:

- Кредитна ставка – від 1,2 до 6,0 % річних (залежно від базової ставки LIBOR) мінус 0,25 %, затверджених Світовим банком для цього проекту.
- Термін позики – 20 років.
- Пільговий період – 5 років.

- Ставка за резервування коштів – 0,25 %.
- Повернення позики – 15 років починаючи з 15 жовтня 2006 р.
- Початковий період впровадження проекту – 01.11.2001–30.06.2006.
- Фактичний період впровадження проекту – 24.02.2003–31.12.2007.

Проект складається із шести компонентів:

- 1) водопостачання (13,2 млн дол. США);
- 2) очищення стічних вод (11,1 млн дол.);
- 3) операційний фонд (10,6 млн дол.);
- 4) інституційне зміцнення (2,9 млн дол.);
- 5) інженерний і будівельний нагляд (2,45 млн дол.);
- 6) аудиторські послуги (2,9 млн дол.).

Проект включає такі частини:

- Частина А. Водопостачання (визначені першочергові інвестиції)

Поліпшення системи водопостачання Львова завдяки:

а) створенню зон тиску, заміні трубопроводів та реконструкції насосних станцій;

б) поставці ремонтного обладнання та іншої техніки для потреб ЛМКП “Львівводоканал”.

- Частина В. Очищення стічних вод

Поліпшення каналізаційної системи Львова (реконструкція каналізаційних очисних споруд (КОС)).

- Частина С. Операційний фонд

Здійснення додаткових інвестицій і затрат для водопостачання й очищення стоків, поліпшення комерційної та фінансової систем ЛМКП “Львівводоканал”.

- Частина D. Інституційне зміцнення

Надання ЛМКП “Львівводоканал” за контрактом із консультантом з удосконалення управління та експлуатації послуг, спрямованих на зміцнення управління ЛМКП “Львівводоканал” шляхом запровадження комп’ютеризованих систем управ-

ління, контролю, фінансів і торгівлі; допомога в проведенні закупівель.

- Частина Е. Інженерний і будівельний нагляд

Забезпечення послуг інженера з нагляду за будівництвом для допомоги в здійсненні технічного нагляду за будівельними роботами згідно з частиною А проекту.

- Частина Е. Аудиторські послуги

Забезпечення аудиторських послуг для здійснення аудиту фінансової звітності й рахунків проекту та ЛМКП “Львівводоканал”.

У рамках проекту станом на 31 грудня 2007 р. зроблено таке. За програмою “Створення зон тиску, заміна трубопроводів та реконструкція насосних станцій” виконані всі роботи, зокрема замінено 21,764 км водопроводів та будинкових під’єднань; завершено реконструкцію дев’яти насосних станцій (замінено насосне й енергетичне обладнання), з яких чотири за межами міста (з метою економії електроенергії) та п’ять у його межах (із метою економії електроенергії та обслуговування створених зон тиску). Зазначене дало змогу підвищити надійність і ефективність роботи цих станцій та істотно зменшити споживання електроенергії для цілей водопостачання міста. Річна економія електроенергії по дев’яти реконструйованих насосних станціях становить 7867 тис. кВт · год, що еквівалентно 2372 тис. грн.

Завдяки реконструкції КОС, а саме заміні насосного й енергетичного обладнання на головній каналізаційній насосній станції (ГНКС), вдалося досягти значної економії споживання електроенергії та уникнути залпових скидів неочищених стоків у р. Полтва.

Здійснено зонування міської водопровідної мережі. Створено 11 гідравлічно незалежних зон водопостачання (до реконструкції було 4 зони) в міській розподільчій мережі шляхом встановлення 89 вузлів ізолюючих засувок і регуляторів тиску. Це дало змогу нормалізувати тиск у міській розподільчій мере-

жі, де перепад геодезичних позначок становить понад 120 м, і таким чином розширити графік водопостачання та зменшити кількість аварій (витоків) у мережі. Замінено 21,7 км найбільш аварійних водопроводів і будинкових під'єднань у міській розподільчій мережі, завдяки чому істотно зменшилася кількість аварій (витоків) у мережі.

Оновлено парк автомобільної й спеціальної техніки ЛМКП “Львівводоканал”, котрий практично не оновлювався понад 20 років та був повністю зношений і морально застарілий. Його оновлення дасть змогу оперативну та якісно ліквідувати витoki й аварійні ситуації, що виникають у системі водопостачання та каналізації міста.

Проведено реконструкцію цеху решіток на двох чергах КОС, аеротенків, заміну компресорів та збудовано цех зневоднення мулу. Таким чином вдалося зменшити споживання електроенергії, підвищити якість очистки стоків і надійність експлуатації очисних споруд. Окрім цього, додатково до проекту за кошти міського бюджету Львова здійснюється ряд заходів із поліпшення роботи очисних споруд, які будуть завершені у 2008 р.

Запроваджено систему збору й контролю тиску в розподільчій мережі водопостачання м. Львова, що уможливило отримання достовірної та оперативної інформації про функціонування водопровідної мережі, відкалібрування новостворених зон тиску та управління водопостачанням міста.

Запроваджено інформаційну керівну систему на підприємстві, що складається із системи управління підприємством (реалізована на базі ПЗ Oracle E-Business Suite), системи роботи зі споживачами (білінгова система) та географічної інформаційної системи. Завдяки цьому діяльність підприємства стала прозорішою, з'явилося єдине джерело інформації, забезпечено якісно новий рівень обслуговування абонентів, підвищено ефективність діяльності підрозділів підприємства, оптимізовано експлуатацію обладнання та планування робіт тощо.

Станом на 31 грудня 2007 р., дату завершення реалізації проекту, освоєно: з коштів позики – 23,67 млн дол. США (97,61 %), з коштів гранту – 48 млн шведських крон (100 %) та з місцевих коштів – 51,51 млн грн (96,7 %).

Основні результати впровадження проекту:

- зменшення споживання електроенергії;
- поліпшення якості надання послуг (графік) водопостачання у Львові. Так, до впровадження проекту в 2002 р. цілодобове водопостачання отримувало 20 % мешканців міста (після реалізації проекту – 40 %); за розширеним графіком (більше ніж 10 год на добу) – 9 % (51 %); за графіком (6 год на добу) – 60 % (9 %); незадовільне водопостачання (менше ніж 6 год на добу) – 11 % (0 %).

ПРОЕКТ РОЗВИТКУ ЕКСПОРТУ (ПОЗИКА МБРР № 4107-UA)

Загальна вартість проекту – 124,9 млн дол. США (факт), за планом – 84 млн дол.

Сума позики – 60 млн дол. США та 15 млн німецьких марок.

Угода про позику:

- Дата підписання – 15.05.1997.
- Дата ратифікації – 15.07.1997.
- Дата набрання чинності – 08.08.1997.

Дата завершення проекту – 30.06.2002, подовжено до 30.06.2003, а потім до 30.06.2004 – із метою поглиблення Програми інституціонального розвитку Укрексімбанку, запровадження новітніх ІТ-технологій, а також забезпечення ефективного використання коштів проекту.

Відповідальна установа / бенефіціар – Державний експортно-імпортний банк України (Укрексімбанк).

Основна мета проекту – розвиток експортного потенціалу підприємств створюваного приватного сектору економіки України шляхом надання інтегрованого пакета фінансової під-

тримки, інформації й технічної допомоги для приватних і приватизованих підприємств усіх галузей вітчизняної економіки, які відповідають критеріям прийнятності та розвивають виробництво й маркетинг товарів, робіт і послуг на експорт. У проекті також приділено велику увагу розвитку корпоративної структури Укрексімбанку та підвищенню його потенціалу, конкурентоспроможності на фінансовому ринку України, здатності надавати спеціалізовані банківські послуги експортерам. Для цього проектом передбачено всебічну програму інституціонального розвитку, в рамках якої банку надавався комплексний пакет технічної допомоги.

Компоненти проекту:

1) технічна допомога в розвитку експорту для підприємств-експортерів (5 млн дол. США);

2) технічна допомога в інституційному розвитку Укрексімбанку (2,5 млн дол.) у формі партнерської угоди з провідним закордонним експортно-імпортним банком або іншою фінансовою установою, що спеціалізується на сприянні розвитку зовнішньої торгівлі;

3) фінансування експортних виробництв та експортної діяльності приватних і приватизованих підприємств (50 млн дол. США та 15 млн німецьких марок). Угодою передбачений резерв нерозміщених коштів у сумі 2,5 млн дол. із метою гнучкого перерозділу коштів між категоріями.

За час впровадження проекту було профінансовано 36 кредитних субпроектів і 17 угод із надання грантів для підприємств-експортерів, а також 16 контрактів на закупівлю обладнання, виконання робіт та надання консультаційних послуг за Програмою інституціонального розвитку.

Фактична вартість проекту зросла на 48,7 % через перевитрату коштів українською стороною – Укрексімбанком (+33 млн дол.) та підприємствами-експортерами (+7,8 млн дол.).

Основною в проекті є частина С “Кредитна лінія розвитку експорту”, головним завдання в рамках цієї частини – забезпе-

чення кредитними ресурсами проектів розвитку експорту приватних і приватизованих підприємств. Кошти кредитної лінії мали спрямовуватися на фінансування короткострокових потреб експортерів (поповнення обігових коштів) та середньо- й довгострокового кредитування інвестиційних проектів експортоорієнтованих підприємств.

Розмір кредитної лінії МБРР (після перерозподілу коштів) становив 52 млн дол. США та 7,7 млн євро (15 млн німецьких марок). Станом на 30 червня 2004 р. усі ці кошти було використано (реальний строк завершення вибірки – кінець 2002 р.). Фактичні обсяги фінансування кредитної лінії проекту сягнули 98,5 млн дол. проти 72,6 млн за планом. Приріст становив 25,9 млн дол., у тому числі 17,2 млн дол. (66,2 %) короткострокове фінансування Укрексімбанком розриву платежів. Як правило, протягом 30–60 днів здійснювалося рефінансування з боку МБРР. Більше, ніж планувалося, становило фінансування інвестиційних проектів із боку підприємств-експортерів (+7,7 млн дол. США).

За рахунок коштів кредитної лінії проекту було профінансовано 20 субпозичальників із 36 кредитними проектами. Окрім прямої первинної вибірки коштів за проектом Укрексімбанк уклав додаткові угоди на суму 122 млн дол. США, 12 млн євро, 0,75 млн німецьких марок і 2,5 млн грн для фінансування 70 нових кредитних угод за рахунок коштів, що надійшли від погашення субкредитів у рамках проекту (кошти рефінансування). Укрексімбанк розширив перелік своїх субпозичальників, фінансування котрих здійснювалося в рамках первинних ресурсів кредитної лінії та які подали заявки на одержання додаткових позик із коштів рефінансування, включивши до нього нові підприємства. Протягом терміну реалізації проекту за рахунок коштів первинної кредитної лінії й тих, що надійшли від погашення субпроектів у рамках проекту, Укрексімбанк надав українським підприємствам загалом понад 195 млн дол. США для 106 субкредитів.

Зацікавленість у отриманні кредитних коштів МБРР виявили підприємства, котрі належать до різних галузей економіки, зокрема видобувної, каменеобробної, металургійної, хімічної, целюлозно-паперової, деревообробної, електротехнічної, машинобудівної, приладобудівної, медичної, легкої, харчової, переробної промисловості, транспорту, будівництва, сільського й рибного господарства.

Головні реципієнти коштів Проекту розвитку експорту за галузевою структурою – промислові підприємства, на які припадає 85 % усіх кредитних вкладень за проектом, а також підприємства сільського й рибного господарства (13 %) та транспорту (2 %).

Проект сприяв географічному поширенню експортного виробництва, а оскільки в ньому брали участь переважно підприємства так званого другого ешелону (головним чином середні за розміром підприємства обробної промисловості), цей вплив був ще вагомішим. Із 11 регіонів, підприємства яких брали участь у проекті, тільки чотири належать до регіонів із високою часткою експорту (м. Київ, Запорізька, Луганська, Одеська області). У трьох регіонах (м. Київ, Івано-Франківська, Луганська області) за рахунок коштів проекту створені нові експортні виробництва: полімерної пакувальної плівки, лінолеуму, харчових продуктів (м'ясо).

У проекті взяли участь 20 підприємств-позичальників, які отримали 36 позик на розвиток експортної діяльності. Найбільший кредитний портфель мали ЗАТ “Возко”, ВАТ “Укрпластик”, ВАТ “Корюківська фабрика технічних паперів”, СП “Нібун” та ВАТ “Запоріжтрансформатор”.

Завдяки структурі кредитної лінії проекту, що уможливила фінансування потреб як інвестиційного характеру, так і в оборотному капіталі, а також висуненню жорстких вимог до фінансового стану позичальників та застосуванню процедур МБРР щодо міжнародних закупівель, було забезпечено ефективне використання кредитної лінії розвитку експорту. Впро-

вадження високоефективного обладнання сприяло розширенню експортного виробництва, а фінансування закупівель високоякісної сировини за справедливими цінами – підвищенню якості та зниженню собівартості експортної продукції. Усе це дало змогу підприємствам у найкоротший строк забезпечити випереджальний розвиток свого експорту порівняно з темпами нарощування кредитного портфеля проекту.

Кредитна лінія проекту довела свою високу ефективність: завдяки їй використанню значно збільшився потенціал підприємств, які брали участь у програмі, малі й середні підприємства отримали доступ до порівняно дешевих і довгострокових кредитних ресурсів. За рахунок цього фінансовий стан цих підприємств поліпшився, усі вони динамічно розвиваються та є експортоорієнтованими.

Результати впровадження Проекту розвитку експорту для ПАТ “Укрексімбанк”. Серед основних досягнень проекту для позичальника слід назвати такі:

- впровадження системи стратегічного планування;
- удосконалення організаційної структури банку (здійснена сегрегація комерційних функцій та функцій контролю);
- використання сучасних уніфікованих технологій експертизи, розроблення й моніторингу кредитних проєктів (в Укрексімбанку запроваджено сучасні процедури розроблення кредитних проєктів, створено раціональну організаційну структуру управління кредитними операціями);
- реалізація концепції структурованого фінансування;
- впровадження інтегрованого підходу до кредитних проєктів (кредитування інвестиційних потреб, потреб у збільшенні оборотного капіталу, маркетингової діяльності, створення систем перевірки якості, міжнародного аудиту, організації закупівель, навчання персоналу);
- створення системи постійного навчання, тренінгу та перепідготовки кредитних фахівців банку;

- упровадження комплексних систем контролю та управління банківськими ризиками, особливо кредитними;
- створення адміністративної інформаційної системи (TMIS) та оргструктури казначейства банку;
- упровадження системи трансфертного ціноутворення в міжфіліальних розрахунках;
- підвищення дохідності від операцій, які здійснюються на валютних і грошових ринках;
- удосконалення технологічної бази, впровадження найсучасніших інформаційних технологій (завдяки закупівлі комп'ютерного обладнання та програмного забезпечення), телекомунікаційних технологій та обладнання, запровадження електронного банкінгу;
- розвиток електронних банківських послуг (впроваджується система інтернет-банкінгу);
- збільшення активності банку на ринку платіжних карток;
- набуття досвіду в закупівлях консультаційних послуг та процесі закупівель товарів і послуг через міжнародні конкурсні торги;
- розширення клієнтської бази банку за рахунок стабільно працюючих підприємств-експортерів;
- поліпшення якості кредитного портфеля банку, зокрема завдяки погашенню проблемних кредитів, наданих під гарантію Уряду України в 1992–1995 рр. (“Каргіл”, “Південмаш”).

ПРОЕКТ “РІВНИЙ ДОСТУП ДО ЯКІСНОЇ ОСВІТИ” (ПОЗИКА МБРР № 4780-UA) [33]

Сума позики – 31,732 млн дол. США (початкова сума позики – 86,587 млн дол., анульовано – 54,855 млн дол.).

Угода про позику:

- Дата підписання – 05.09.2005.
- Дата ратифікації – 21.12.2005 (Закон України № 3255-IV).
- Дата набрання чинності – 07.02.2006.

Дата завершення проекту – 31.12.2010.

Відповідальний виконавець – Міністерство освіти і науки України (МОН). При МОН створено Директорат програм розвитку освіти для виконання проекту.

Основна мета – надання допомоги Уряду України в здійсненні заходів із реформування системи освіти щодо забезпечення рівного доступу до загальної середньої освіти та підвищення якості й ефективності освітньої системи.

Фактична вибірка коштів за проектом сягнула 30,01 млн дол. США (94,6 % суми позики з урахуванням анулювання, 34,6 % – без анулювання).

Проект виконувався за такими компонентами:

1. *Професійний розвиток педагогічних працівників.* Цей компонент вартістю 12,29 млн дол. США, або 13 % загальної вартості проекту (11,059 млн дол. – позика Світового банку та 1,231 млн дол. – внесок Уряду України), спрямований на підвищення обізнаності вчителів і директорів шкіл із завданнями впроваджуваних реформ у сфері викладання й навчання в системі загальної освіти, рівня їхніх професійних знань і компетентності.

У рамках цього компонента остаточна сума задокументованих видатків сягнула 2,94 млн дол. США (1,65 млн дол. – позика Світового банку та 1,29 млн дол. – внесок Уряду України), тобто 23,9 % загальної суми, встановленої під час оцінки проекту. Таке значне зменшення обсягу фінансування зумовлене, головним чином, тим, що початкових цільових показників, які стосуються навчання, вдалося досягти лише частково (25 % для навчання вчителів і 29 % для навчання керівників шкіл); також окремі види діяльності, що мали здійснюватися в рамках цього компонента, як-от відновлення обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти (ОППО), було вилучено.

2. *Удосконалення навчального процесу.* Цей компонент вартістю 19,72 млн дол. США, або 20,5 % загальної вартості проекту (17,75 млн дол. – позика Світового банку та 1,97 млн дол. – внесок Уряду України), орієнтований на поліпшення умов викла-

дання й навчання в середніх школах, включаючи питання змісту навчальних програм, оцінки результатів навчання, ресурсів викладання та навчання, а також ініціативи щодо поліпшення стану шкіл у рамках освітньої реформи на рівні класів.

Сума видатків на реалізацію зазначеного компонента наприкінці проекту становила 18,8 млн дол. США (18,1 млн дол. – позика Світового банку та 0,73 млн дол. – внесок Уряду України), тобто 95,4 % загальної суми, встановленої під час оцінки проекту. Основними причинами незначного недовиконання встановленого завдання є: незавершений процес із модернізації змісту навчальних програм та скасування кількох заходів проекту, передбачених для виконання в рамках цього компонента.

3. Ефективність та управління ресурсами. Цей компонент вартістю 63,84 млн дол. США, або 66,3 % загальної вартості проекту (57,345 млн дол. – позика Світового банку та 6,491 млн дол. – внесок Уряду України), спрямований на підвищення ефективності загальної системи освіти, спроможності Міністерства освіти і науки України та інших установ, відповідальних за загальну середню освіту, формувати освітню політику, а також на підтримку планів МОН із оптимізації мережі шкіл і надання допомоги в їх відновленні.

Сума видатків у рамках зазначеного компонента становила 10,79 млн дол. США (9,85 млн дол. – позика Світового банку та 0,94 млн дол. – внесок Уряду України), тобто 16,7 % суми, встановленої під час оцінки проекту. Такі низькі фінансові показники зумовлені насамперед скасуванням виплат коштів позики в сумі 41,34 млн дол. США, що відповідає коштам, не освоєним у рамках підкомпонента 3.4 (на відновлення 600 шкіл), який узагалі не було впроваджено. Крім того, не було введено інформаційну систему управління освітою; скасовано кілька заходів проекту, що підпадали під цей компонент, під час роботи групи фахівців Банку із середньострокового огляду (березень – квітень 2008 р.) через відсутність ознак їх упровадження, включаючи розбудову потенціалу Міністерства освіти і на-

дуки України, необхідного для опрацювання статистичних даних у сфері освіти, та потенціалу 28 обласних і 640 районних органів освіти, потрібного для розроблення й упровадження районних планів оптимізації для сільських шкіл.

Основними досягненнями проекту є:

- апробація каскадного методу навчання, що уможливило підвищення кваліфікації різних категорій педагогічних працівників за інноваційними програмами;
- поліпшення матеріально-технічної бази ОІППО;
- підготовка низки монографій і навчальних посібників для підвищення якості освіти та розвитку освітньої політики в Україні;
- поліпшення матеріально-технічного забезпечення 32 опорних шкіл (автобуси, кабінети, спортивний інвентар, книги для шкільних бібліотек); підвищення рівня комп'ютерної грамотності учнів, учителів, керівників сільських загальноосвітніх закладів; доступ до комп'ютерної техніки учнів тих шкіл, яким було обладнано 531 навчально-комп'ютерний клас;
- забезпечення участі України (вперше) в міжнародному порівняльному дослідженні TIMSS-2007, підготовка до проведення міжнародних досліджень TIMSS-2011, PIRLS-2011;
- посилення матеріально-технічного забезпечення Українського центру оцінювання якості освіти, що дало змогу поліпшити умови проведення в країні зовнішнього незалежного оцінювання.

ПРОЕКТ “КОНТРОЛЬ ЗА ТУБЕРКУЛЬОЗОМ
ТА ВІЛ/СНІДОМ В УКРАЇНІ” (ПОЗИКА МБРР № 4682-UA) [34]

Сума позики – 60 млн дол. США, після анулювання – 43,35 млн дол.

Угода про позику:

- Дата підписання – 15.04.2003.

- Дата ратифікації – 18.11.2003 (Закон України № 1287-IV).
- Дата набрання чинності – 06.01.2004.
- Дата закриття позики – 31.01.2010.

Дата завершення проекту – 30.09.2009.

Відповідальні виконавці – Міністерство охорони здоров'я України (частини А та В проекту), Державний департамент з питань виконання покарань України (частина С проекту).

Бенефіціари – Міністерство охорони здоров'я України, Державний департамент з питань виконання покарань України (нині – Державна пенітенціарна служба України).

Основна мета – зниження темпів поширення туберкульозу й ВІЛ-інфекції, а також смертності від цих захворювань шляхом упровадження сучасних і ефективних протиепідемічних заходів у обмежені строки за мінімальних фінансових затрат.

Відповідно до Угоди про позику, Банк надав Україні кошти на суму 60 млн дол. США на 20 років із п'ятирічним пільговим періодом.

Бенефіціарами проекту крім зазначених установ визначено: а) групи високого ризику щодо інфікування ВІЛ та захворювання на туберкульоз; б) люди, які живуть із ВІЛ/СНІДом, хворі на туберкульоз; в) населення України загалом.

Проект складався з трьох частин (додаток 2 до Угоди про позику):

- Частина А. Здійснення контролю за туберкульозом

Підтримка Міністерства охорони здоров'я України (МОЗ) у здійсненні контролю поширення епідемії туберкульозу та полірезистентного туберкульозу, запровадження Національної стратегії боротьби з туберкульозом, адаптованої до світових стандартів, а також посилення потенціалу України на центральному й регіональному рівнях, що передбачало реалізацію п'яти компонентів: навчання та освіта; діагностика; лікування; кампанії з інформування громадськості; моніторинг і оцінка.

- Частина В. Здійснення контролю за СНІДом

Сприяння проведенню цільових заходів МОЗ із метою запобігання подальшому поширенню ВІЛ-інфекції та підтримка впровадження Програми профілактики ВІЛ-інфекції/СНІДу, що передбачає, зокрема, заходи з профілактики; заходи з лікування; догляд за особами, котрі живуть із ВІЛ/СНІДом, та надання їм підтримки; збільшення загальнонаціонального потенціалу.

- Частина С. Здійснення контролю за туберкульозом та СНІДом у місцях позбавлення волі

Виконання програми з надання підтримки в діяльності з контролю туберкульозу та ВІЛ/СНІДу в місцях позбавлення волі, зокрема, туберкульозу в місцях позбавлення волі; СНІДу в місцях позбавлення волі.

Заходи з контролю ВІЛ-інфекції/СНІДу, відповідно до частин В і С проекту, в цивільному секторі впроваджувалися Міністерством охорони здоров'я України, а в системі позбавлення волі – Державним департаментом з питань виконання покарань України. Виконання заходів у рамках частини В проекту, а також відповідальність за моніторинг і оцінку їх упровадження було покладено на Український центр профілактики і боротьби зі СНІДом (ДУ “Український центр контролю за соціально небезпечними хворобами МОЗ України”), а також на 28 регіональних центрів профілактики СНІДу, спільні зусилля яких були спрямовані, головним чином, на залучення неурядових організацій до роботи з групами високого ризику та впровадження програм із надання послуг удома.

Реалізація проекту дала змогу забезпечити лабораторії та лікувально-профілактичні заклади в регіонах необхідними лікарськими засобами, обладнанням, реагентами, витратними матеріалами й меблями для проведення діагностики та лікування ВІЛ-інфікованих, хворих на СНІД і туберкульоз.

Для туберкульозних лікарень, центрів профілактики й боротьби зі СНІДом та станцій переливання крові в регіонах було закуплене комп'ютерне обладнання, завдяки чому вдосконале-

но ведення документації та облік пацієнтів у цих установах, а також офісні меблі. Крім того, закуплено та встановлено все лабораторне обладнання, передбачене за компонентом “В’язниці”, для лікувальних підрозділів Державної кримінально-виконавчої служби України й таким чином зміцнено матеріально-технічну базу 85 бактеріологічних лабораторій першого рівня (слідчі ізолятори, установи виконання покарань) та 10 лабораторій третього рівня (туберкульозні лікарні для засуджених).

У рамках проекту проведено широку інформаційну кампанію шляхом видання й розповсюдження інформаційно-просвітницьких матеріалів, що поліпшило обізнаність населення з питань профілактики ВІЛ-інфекції/СНІДу та туберкульозу.

Загалом реалізація проекту сприяла скороченню кількості нових випадків ВІЛ-інфекції та зниженню темпів її поширення.

ПРОЕКТ “МОДЕРНІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОДАТКОВОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ – 1” (ПОЗИКА МБРР № 4698-UA) [35]

Сума позики – 40 млн дол. США.

Угода про позику:

- Дата підписання – 04.09.2003.
- Дата ратифікації – 20.11.2003 (Закон України № 1317-IV).
- Дата набрання чинності – 31.12.2003.
- Дата закриття позики – 29.10.2012.

Дата завершення проекту – 29.06.2012.

Відповідальний виконавець – Державна податкова служба України (нині – Міністерство доходів і зборів України).

Основна мета – забезпечення стійкої системи державних доходів, що ґрунтується на: а) добровільному дотриманні податкового законодавства платників податків та інших задіяних платників; б) компетентному, чесному й об’єктивному адмініструванні податків органами Державної податкової служби України (ДПС); в) зростаючому й ефективному приватному секторі.

Головні завдання проекту:

- збільшення потенціалу управління людськими ресурсами;
- створення центру обслуговування клієнтів;
- підтримка управлінь великих платників податків;
- розширення відносин ДПС із її внутрішніми й зовнішніми партнерами;
- проведення законодавчого та статистичного аналізу.

Протягом 1999–2001 рр. із метою підготовки проекту ДПС за сприяння Світового банку було залучено три гранти уряду Японії на загальну суму 429,1 тис. дол. США, з яких використано 422,2 тис. дол., або 98,4 %.

Кошти першого гранту (TF029546, 1999 р.) у сумі 138,1 тис. дол. США витрачено на консалтингові послуги з модернізації інформаційної системи ДПС за другим етапом підготовки Плану впровадження проекту, а також на залучення чотирьох консультантів із питань управління проектом, закупівлями та фінансами. Загальне використання коштів гранту – 137,1 тис. дол., або 99,2 %.

Кошти другого гранту (TF025817, 2000 р.) у сумі 160 тис. дол. США витрачено на консалтингові послуги з розроблення інформаційної моделі ДПС та пропозицій із її вдосконалення, а також на залучення чотирьох консультантів із питань управління проектом, закупівлями та фінансами. Загальне використання коштів гранту – 157,8 тис. дол., або 98,6 %.

Кошти третього гранту (TF026696, 2001 р.) у сумі 131 тис. дол. США витрачено на консалтингові послуги з підготовки ключових показників діяльності, оцінки ризиків корупційних проявів та розроблення планів антикорупційних заходів, Посібника з операційного керівництва проектом, а також на проведення аудиту фінансової звітності гранту. Загальне використання коштів гранту – 127,3 тис. дол., або 97,2 %.

З метою підготовки проекту у 2001 р. від Світового банку залучено аванс (№ IBRD P3850-UA) у сумі 2 млн дол. США. Протягом терміну його дії витрачено 31,7 тис. дол., або 1,6 %

його суми. Основними причинами низької частки використання цих коштів є: 1) виконання запланованих робіт власними силами ДПС; 2) перенесення виконання окремих робіт підготовчого етапу безпосередньо на етап реалізації проекту.

Відповідно до додатка 2 “Опис проекту” Угоди про позику, проект складався з таких частин:

- Частина А. Модернізація організаційної структури та управління:

1.1. Стратегічне управління проектом.

1.2. Організаційна консолідація.

1.3. Посилення потенціалу управління людськими ресурсами.

1.4. Розбудова потенціалу адміністративного управління та управління середньої ланки.

1.5. Законодавчий та статистичний аналіз.

1.6. Відносини з партнерами.

- Частина В. Модернізація операцій:

2.1. Моделювання основних операцій податкової адміністрації.

2.2. Центр обслуговування клієнтів.

2.3. Посилення нагляду за виконанням Програми.

2.4. Підтримка управлінь великих платників податків.

У рамках компонента 1.1 “Стратегічне управління проектом” (Управління процесом впровадження проекту та підзвітність громадськості, вдосконалення податкового законодавства)¹ роботи проводилися з метою ефективного управління й впровадження проекту. Зокрема, розроблено:

- Стратегічний план розвитку державної податкової служби України на період до 2013 року;
- Посібник з операційного керівництва проектом (РОМ);
- Порядок взаємодії ДПА України, структурних підрозділів ДПС України й Департаменту розвитку та модернізації державної податкової служби;

¹ У дужках зазначено назву компонента проекту після реструктуризації.

- Детальний план дій за проектом “Програма модернізації державної податкової служби України”;
- базову концептуальну модель даних державної податкової служби України;
- корпоративну концептуальну модель даних ДПС;
- документ “Концептуальна архітектура інтегрованих систем”;
- Концепцію операційної діяльності ДПС (далі – КонОпс), у рамках якої проведено інтеграцію та затверджено 19 модернізованих бізнес-процесів (сегментів КонОпс) ДПС України. Також розроблено документ, що містить комплекс вимог вищого рівня до системи (TLISRD);
- набір ініціатив, необхідних для впровадження Програми (визначено п. 3 розділу II Стратегічного плану розвитку державної податкової служби України на період до 2013 року).

Створено Дослідницько-випробувальну лабораторію ДПС України з метою експериментального вивчення проблем, пов’язаних із інтегруванням у єдину інформаційну систему наявного й перспективного обладнання, визначення його пристосованості до фізичних особливостей каналів зв’язку, розроблення й тестування прикладних програмних продуктів, моделювання інформаційної інфраструктури всіх рівнів податкової служби, випробування обчислювальних засобів, комунікаційного обладнання, стандартного програмного забезпечення тощо. До складу зазначеної лабораторії входять також навчальні класи для оволодіння працівниками податкової служби навичками роботи з прикладним програмним забезпеченням, котре розробляється в рамках Програми модернізації.

У рамках компонента 1.2 “Організаційна консолідація” (Структурне та функціональне реформування органів державної податкової служби) розроблено проект консолідації органів ДПС міжрайонного рівня (грудень 2005 р.). Затверджено Програму реорганізації органів державної податкової служби районного рівня, відповідно до якої відділення об’єднаних дер-

жавних податкових інспекцій і міжрайонних державних податкових інспекцій реорганізовані в ДПІ (наказ ДПА України від 24.12.2005 № 597). Розроблено план впровадження вдосконаленої організаційної структури, що описує перехід від діючої до вдосконаленої організаційної структури.

У рамках компонента 1.3 “Посилення потенціалу управління людськими ресурсами” (Структурне та функціональне реформування органів державної податкової служби) підготовлено:

- Концепцію управління персоналом ДПС України на 2002–2010 роки;
- Концепцію впровадження дистанційного навчання в системі підвищення кваліфікації персоналу ДПС;
- Норми поведінки в системі податкової служби України;
- Кодекс честі працівників ДПС України.

У рамках компонента 1.4 “Розбудова потенціалу адміністративного управління та управління середньої ланки” (Підготовка персоналу державної податкової служби України) проведено навчання керівників вищої й середньої ланки з питань адміністрування та управління проектом, а також працівників державної податкової служби з проектування, розроблення та впровадження інформаційних систем, уведення методології оцінки процесів управління.

ПРОЕКТ “УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ” (ПОЗИКА МБРР № 4807-UA) [36]

Сума позики – 99,4 млн дол. США.

Угода про позику:

- Дата підписання – 28.11.2005.
- Дата ратифікації – 08.02.2006 (Закон України № 3408-IV).
- Дата набрання чинності – 04.04.2006.

Дата завершення проекту – 01.01.2013.

Дата завершення активних платіжних доручень – 01.05.2013.

Відповідальний виконавець / бенефіціар – Міністерство соціальної політики України.

Бюджетні програми:

- КПКВК 2501610 “Підвищення ефективності управління реформою системи соціального захисту”.
- КПКВК 2501630 “Удосконалення системи соціальної допомоги”.

Основною метою проекту є надання допомоги Уряду України в реформуванні системи соціального захисту шляхом посилення адресності та підвищення ефективності управління програмами соціальної допомоги.

Основні завдання проекту:

- спрощення й уніфікація адміністрування програм;
- створення єдиного програмного забезпечення на основі сучасних комп’ютерних систем;
- проведення оцінки програм і показників їх адміністрування;
- забезпечення підвищення рівня задоволення населення програмами соціальної допомоги, зокрема тих, хто отримує допомогу, та сприйняття їх громадянським суспільством загалом;
- створення єдиної технології обслуговування населення органами праці та соціального захисту населення.

Позичальником за проектом “Удосконалення системи соціальної допомоги” є Україна. Учасниками проекту крім Міністерства соціальної політики України є регіональні управління праці та соціального захисту виконавчих органів міських, міст республіканського в Автономній Республіці Крим і обласного значення, районних у містах Києві й Севастополі державних адміністрацій та районних у містах рад.

Згідно з Угодою про позику для реалізації проекту передбачалося залучити позику Світового банку в сумі 99,4 млн дол. США на 20 років із п’ятирічним пільговим періодом. Процентна ставка за позикою дорівнює базовій ставці LIBOR для валю-

ти позики плюс змінний спред. На дату підписання Угоди про позику, 28 листопада 2005 р., ця ставка дорівнювала 4,97 %, станом на 15 травня 2013 р. – 0,93 %.

Одноразова комісія за відкриття позики відповідно до рішення Ради виконавчих директорів Світового банку (лист Банку від 23.08.2005) становила 0,25 % суми позики (248 500 дол. США) та була сплачена з коштів позики відразу після набрання Угодою про позику чинності.

Під час реалізації проекту Україна сплачувала комісію за зобов'язаннями в розмірі 0,25 %, яка нараховувалася на невибрану суму позики.

Відповідно до розділу 2.03 Угоди про позику датою закриття проекту встановлено 31 грудня 2008 р. На прохання української сторони дата закриття позики переносилася тричі:

- перше подовження терміну проекту – до 30.05.2010;
- друге подовження терміну проекту – до 01.07.2011;
- третє подовження терміну проекту – до 01.01.2013.

Перше подовження терміну проекту, рішення про яке прийняте під час переговорів, було дозволене для ефективного управління штучного скорочення тривалості проекту. Друге його подовження було дозволене з метою уможливлення завершення будівельних робіт і поточних заходів, пов'язаних із інформаційною системою управління (ІСУ) та необхідних для забезпечення досягнення цілей проекту у сфері розвитку. Останнє подовження терміну проекту схвалене, щоб забезпечити широке впровадження ІСУ та подальше збільшення інституційного, технічного й кадрового потенціалів, що може допомогти в підготовці наступного проекту. Внесені зміни не мали негативного впливу на цілі проекту.

Вибірка коштів позики в перші роки (2006–2009) реалізації проекту здійснювалася досить повільно, однак у 2010–2011 рр. цей процес значно пришвидшився. За підсумками 2010 р. проект за даним показником посів друге місце серед проектів із кредитного портфеля Світового банку в Україні. Вибірку кош-

тів позики завершено до 1 травня 2013 р. Фактична вибірка коштів позики за 2006–2012 рр. та чотири місяці 2013 р. сягнула 92,55 млн дол. США (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Вибірка коштів позики МБРР № 4807-УА, млн дол. США

Рік	Сума вибірки
2006	3,63
2007	1,20
2008	8,70
2009	5,52
2010	33,21
2011	34,10
2012	5,14
2013 (період до 01.05.2013 – для оплати витрат, прийнятих до дати закриття проекту)	1,05

Складено за даними МБРР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://wbsssoext.worldbank.org/login.jsp?TYPE=33554433&REALMOID=06-f82467cb-d5cf-4cfa-939d-18470d50cb0c>.

Відповідно до листа Світового банку від 18.06.2013 № 2013/6/18-23, рахунок позики було закрито. Невикористану частину її коштів у сумі 6,85 млн дол. США було скасовано.

На дату закриття проекту в його рамках успішно впроваджено модель операційної діяльності з використанням принципу “єдиного вікна” в переважній більшості місцевих управлінь праці й соціального захисту населення (УПСЗН), однак ще не було завершено впровадження ІСУ, котра має забезпечити стабільність застосування цієї моделі як для бенефіціарів системи соціальної допомоги, так і для її адміністраторів. Хоча на час закриття проекту було розроблено програмне забезпечення та відкрито доступ до апаратного забезпечення для всіх місцевих УПСЗН, у рамках проекту не вдалося впровадити ІСУ в

масштабі всієї України, повною мірою її функціональність було забезпечено лише в одній області.

ПРОЕКТ “ВИДАЧА ДЕРЖАВНИХ АКТІВ НА ПРАВО ВЛАСНОСТІ НА ЗЕМЛЮ У СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ ТА РОЗВИТОК СИСТЕМИ КАДАСТРУ” (ПОЗИКА МБРР № 4709-UA)

Сума позики – 82,05 млн дол. США (попередня сума становила 195,13 млн дол., анульовано 113,08 млн дол.).

Угода про позику:

- Дата підписання – 17.10.2003.
- Дата ратифікації – 15.06.2004 (Закон України № 1776-IV).
- Дата набрання чинності – 30.07.2004.
- Дата закриття позики – 31.08.2013.

Дата завершення проекту – 30.04.2013.

Відповідальний виконавець – Державне агентство земельних ресурсів України.

Бенефіціари – Державне агентство земельних ресурсів України – 79,46 млн дол. США (попередня сума – 119 346 тис. дол.); Центр державного земельного кадастру при Державному агентстві земельних ресурсів України – 2587,84 тис. дол. США – сума фактично використаних коштів (попередня сума позики – 75 784 тис. дол.).

Бюджетна програма – КПКВК 2803600 “Видача державних актів на право приватної власності на землю в сільській місцевості”.

Основною метою проекту є створення кадастрової системи, а також видача державних актів на право власності на земельні ділянки власникам земельних часток (паїв), картографування території всіх областей України, виготовлення базових та індексних кадастрових карт.

Позику на реалізацію проекту надано на 21 рік, пільговий період – 6 років.

ПРОЕКТ РЕАБІЛІТАЦІЇ ГІДРОЕЛЕКТРОСТАНЦІЙ
ТА ДОДАТКОВЕ ФІНАНСУВАННЯ ПРОЕКТУ РЕАБІЛІТАЦІЇ
ГІДРОЕЛЕКТРОСТАНЦІЙ (ПОЗИКА МБРР № 4795-UA)

Загальна вартість проекту (з урахуванням додаткового фінансування) – 361,8 млн дол. США, у тому числі:

- сума позики Світового банку – 166 млн дол., зокрема додаткове фінансування – 60 млн дол.;
- внесок української сторони – 195,8 млн дол.

Угода про позику:

- Дата підписання – 19.09.2005.
- Дата ратифікації – 21.12.2005 (Закон України № 3256-IV).
- Дата набрання чинності – 03.02.2006.
- Дата закриття позики – 30.06.2014.

Відповідальний виконавець – Міністерство палива та енергетики України (нині – Міністерство енергетики та вугільної промисловості України).

Бенефіціари – ПАТ “Укргідроенерго” – 160,471 млн дол. США; Міністерство палива та енергетики України – 2,5 млн дол.; Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики (НКРЕ) – 3,029 млн дол.

Основна мета – збільшення виробничих потужностей гідроенергетики, підвищення надійності й ефективності роботи гідроелектростанцій та поліпшення технічних параметрів їх функціонування, підвищення рівня безпечної експлуатації гідротехнічних споруд таких станцій.

ДРУГИЙ ПРОЕКТ РОЗВИТКУ ЕКСПОРТУ (ГАРАНТІЙНА УГОДА
МІЖ УКРАЇНОЮ ТА МБРР, ПОЗИКА МБРР № 4836-UA)

Сума позики – 154,5 млн дол. США.

Угода про позику:

- Дата підписання – 26.09.2006.
- Дата ратифікації – 01.12.2006 (Закон України № 423-V).

- Дата набрання чинності – 20.03.2007.
- Дата закриття позики – 31.12.2014.

Відповідальний виконавець – ПАТ “Державний експортно-імпортний банк України”.

Бенефіціари – ПАТ “Укрексімбанк”, українські комерційні банки, приватні підприємства-експортери.

Основна мета – сприяння розвитку експорту недержавних підприємств України шляхом середньо- й довгострокового кредитування інвестиційних потреб експортоорієнтованих підприємств, поповнення їхніх оборотних коштів, надання доступу до дешевших ресурсів шляхом широкого використання нових банківських продуктів (факторинг, лізинг, торговельне фінансування); розширення можливостей фінансового сектору України щодо задоволення потреб національної економіки в довгострокових ресурсах для розвитку останньої, а також кола учасників проекту шляхом залучення комерційних банків; забезпечення подальшого інституційного реформування Укрексімбанку, розвиток та посилення його здатності підтримувати експортно-імпортні операції.

Проект перебуває на стадії реалізації.

Роль Міністерства фінансів України в поліпшенні кредитного портфеля Світового банку в Україні

З метою підвищення ефективності реалізації спільних із Міжнародним банком реконструкції та розвитку проектів Міністерством фінансів України розроблено й удосконалено ряд нормативно-правових документів, зокрема Порядок казначейського обслуговування коштів, передбачених у спеціальному фонді державного бюджету для виконання бюджетних програм, спрямованих на реалізацію проектів економічного та соціального розвитку, які підтримуються Міжнародним банком реконструкції та розвитку (далі – Порядок), котрий затверджено постановою Кабінету Міністрів України “Деякі питання

виконання бюджетних програм, спрямованих на реалізацію проектів економічного та соціального розвитку, які підтримуються Міжнародним банком реконструкції та розвитку” від 05.09.2007 № 1090 [37].

Порядком встановлено механізм фінансування спільних із МБРР проектів через систему Державного казначейства України (нині – Державна казначейська служба України), визначено процедури надходження й використання коштів позик для реалізації проектів, що відповідають етапам планування й виконання державного бюджету. Порядок поширюється на проекти, які підтримуються МБРР, виконуються розпорядниками й одержувачами бюджетних коштів та набрали чинності з 1 липня 2007 р. Розроблення Порядку проводилося відповідно до Плану заходів щодо підвищення ефективності залучення та використання коштів міжнародних фінансових організацій на 2006 рік, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 08.02.2006 № 62-р. Цим розпорядженням, зокрема, передбачалося формування методологічних засад запровадження виконання проектів МФО через Держказначейство.

Робота над Порядком була підтримана Світовим банком, котрий погодився, що проведення коштів через Держказначейство сприятиме підвищенню прозорості та наблизить упровадження проектів Банку до української системи виконання бюджету. Позиція Світового банку та України з цього питання зафіксована в Протоколі засідання щодо перегляду проектного портфеля Світового банку в Україні від 30 березня 2007 р., який підписано Міністром економіки України А. Кінахом і Директором Світового банку по Україні, Білорусі та Молдові П. Бермінгхемом. У протоколі зафіксовано: “Сторони застосовуватимуть до портфеля проектів в Україні системний підхід починаючи з використання казначейського обслуговування всіх інвестиційних проектів, які виконуватимуться центральними органами виконавчої влади та іншими бюджетними

установами і будуть ухвалені Світовим банком після 1 липня 2007 року. За результатами експериментального казначейського обслуговування проекту “Удосконалення системи соціальної допомоги” буде вдосконалено нормативну та методологічну базу з обліку та звітності коштів, які надходять в рамках впровадження інвестиційних проектів”.

На сьогодні відповідно до Порядку реалізуються чотири проекти: “Модернізація державних фінансів”, “Покращення автомобільних доріг та безпеки руху”, “Покращення автомобільних доріг та безпеки руху – 2” та додаткове фінансування проекту “Розвиток системи державної статистики для моніторингу соціально-економічних перетворень”.

Відповідно до Порядку спеціальний рахунок у іноземній валюті відкривається в уповноваженому банку на ім'я Державної казначейської служби України на термін дії угоди про позику; головні розпорядники коштів державного бюджету й місцевих бюджетів, розпорядники коштів державного та місцевих бюджетів нижчого рівня, одержувачі коштів державного й місцевих бюджетів для реалізації проекту на термін дії Угоди про позику відкривають рахунок у іноземній валюті в уповноваженому банку.

Держказначейство не має статусу банку й тому повне переведення проектів МБРР на обслуговування через казначейську систему буде можливе лише після здійснення комплексу заходів:

- отримання генеральної ліцензії Національного банку України на проведення валютних операцій;
- укладення угоди про встановлення кореспондентських відносин та відкриття кореспондентських рахунків у іноземних банках;
- вступу до однієї з міжнародних систем передачі фінансової інформації (найпоширенішою з яких є система SWIFT) та підключення до системи SWIFT;
- створення відповідних структурних підрозділів у складі Держказначейства;

- навчання фахівців Держказначейства обслуговування кореспондентських рахунків та проведення валютних операцій;
- розроблення нормативно-методологічної бази функціонування кореспондентських рахунків та обслуговування валютних операцій.

Реалізація вказаних заходів потребуватиме відповідного фінансування та певного часу.

Міністерством фінансів України виконано роботу щодо спрощення процедури відкриття спеціальних рахунків у рамках спільних із МБРР проектів.

Відповідно до міжнародних угод між Україною та МБРР, до 2005 р. спеціальні рахунки за проектами відкривалися в іноземних комерційних банках. На той час процедура відкриття спеціальних рахунків здійснювалася відповідно до:

1) постанови Кабінету Міністрів України “Про порядок підготовки та реалізації проектів економічного і соціального розвитку України, які підтримуються міжнародними фінансовими організаціями” від 10.10.2001 № 1317;

2) Порядку вибору банків, що залучаються до реалізації проектів, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 07.05.2002 № 299, зареєстрованого Міністерством юстиції України 01.07.2002 за № 549/6837 (погоджений Національним банком України).

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 10.10.2001 № 1317, Мінфін у місячний термін після набрання чинності договором між Україною та МБРР проводив відбір банків із урахуванням вимог МФО та відкривав у цих банках спеціальний рахунок.

У травні 2005 р. на прохання Міністерства фінансів України Світовий банк погодився на відкриття спеціальних рахунків в українських комерційних банках та повідомив перелік прийнятних для нього банків (Укрексімбанк, Укрсоцбанк, ВаБанк, Приватбанк, Укрсиббанк, Прокредит Банк, Сітібанк).

Проте оскільки на оголошені відповідно до чинного законодавства конкурси щодо обслуговування спільних зі Світовим банком проектів не надійшло пропозицій стосовно участі в таких конкурсах від вітчизняних комерційних банків, які зазначені в короткому списку Світового банку, Міністерство фінансів України в червні 2006 р. звернулося до Банку з проханням розглянути можливість розширення короткого списку місцевих комерційних банків, де можуть відкриватися спеціальні рахунки за спільними зі Світовим банком проектами. Мінфін разом зі спеціалістами Банку після обговорення можливих варіантів дійшли згоди щодо необхідності відкриття спеціальних рахунків у банку-посереднику (банку-агенті).

Зазначене втілено Міністерством фінансів України шляхом розроблення постанови Кабінету Міністрів України “Про внесення зміни до пункту 29 Порядку підготовки та реалізації проектів економічного і соціального розвитку України, які підтримуються міжнародними фінансовими організаціями”, що прийнята 11.09.2007 за № 1125. Згідно з цією постановою, обслуговування коштів позик за спільними з МБРР проектами, котрі набрали чинності з 1 липня 2007 р. та бенефіціарами за якими є небюджетні установи, здійснює ПАТ “Укрексімбанк”. Тобто останній, що має досвід роботи за спільними з МБРР проектами (“Розвиток експорту”, “Розвиток експорту – 2”) та є прийнятним для МБРР, є банком-агентом для проектів, які фінансуються МБРР і виконуються небюджетними установами.

До прийняття зазначеної постанови банк, де відкривалися рахунки для обслуговування запозичених коштів, визначався після проведення конкурсу. До того ж це міг бути тільки закордонний банк, що призводило до затримок вибірки коштів. Після тривалих переговорів зі Світовим банком було прийнято рішення щодо можливості обслуговування запозичених коштів місцевими банками, а також необхідності призначення банку-агента для проектів.

Норма щодо призначення банку-агента для проектів, котрі фінансуються МБРР і виконуються небюджетними установами, набрала чинності 1 липня 2007 р. та збережена в Порядку ініціювання, підготовки та реалізації проектів економічного і соціального розвитку України, що підтримуються міжнародними фінансовими організаціями, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 10.11.2008 № 1027 [38].

Слід наголосити, що визначення банку-агента прискорило терміни підготовки й реалізації спільних із МБРР проектів.

Відповідно до Порядку ініціювання, підготовки та реалізації проектів економічного і соціального розвитку України, що підтримуються міжнародними фінансовими організаціями, обслуговування позики, наданої для реалізації інвестиційних проектів згідно з договорами України з МБРР, які набрали чинності з 1 липня 2007 р., бенефіціаром котрої є розпорядник або одержувач бюджетних коштів, здійснює Державне казначейство відповідно до Порядку казначейського обслуговування коштів, передбачених у спеціальному фонді державного бюджету для виконання бюджетних програм, спрямованих на реалізацію проектів економічного та соціального розвитку, які підтримуються Міжнародним банком реконструкції та розвитку; обслуговування такої позики, бенефіціаром якої є небюджетна установа, здійснює Державний експортно-імпортний банк України.

За підсумками перегляду проектного портфеля Світового банку в Україні в лютому 2009 р. та з метою оптимізації обслуговування позик, наданих для реалізації проектів, що фінансуються за рахунок коштів МБРР та набрали чинності до 1 липня 2007 р., недопущення затримок у реалізації таких проектів у зв'язку з періодами фінансової нестабільності підготовлено зміни до постанов Уряду № 1027 і 1090, які затверджені постановою Кабінету Міністрів України "Про внесення змін до Порядку ініціювання, підготовки та реалізації проектів економічного і соціального розвитку України, що підтримуються міжнародни-

ми фінансовими організаціями” від 03.09.2009 № 926. Відповідно до названої постанови п. 33 постанови № 1027 доповнено абзацами такого змісту: “Позики за інвестиційними проектами відповідно до договорів України з МБРР, що набрали чинності до 1 липня 2007 р., які обслуговуються у комерційних банках, можуть за письмовим зверненням до Мінфіну відповідального виконавця або бенефіціара за згодою відповідально виконавця переводитися на обслуговування до:

- Державного казначейства, якщо бенефіціаром є розпорядник або одержувач бюджетних коштів;
- публічного акціонерного товариства “Державний експортно-імпортний банк України”, якщо бенефіціаром є небюджетна установа.

Мінфін і МБРР приймають спільне рішення стосовно доцільності такого переведення, про що Мінфін повідомляє письмово в десятиденний термін після прийняття рішення відповідального виконавця або бенефіціара та, в разі позитивного рішення, – також Державне казначейство або ПАТ “Державний експортно-імпортний банк України”.

З метою переведення рахунків із комерційних банків до Державного казначейства або до Державного експортно-імпортного банку України одна з цих установ відкриває відповідальному виконавцю чи бенефіціару у двадцятиденний термін після повідомлення Міністерства фінансів України рахунки в іноземній і національній валютах, що необхідні для обслуговування позики, після чого інформує Мінфін про відкриті рахунки.

Подальше обслуговування позики у випадку переведення до Державного казначейства здійснюється згідно з Порядком казначейського обслуговування коштів, передбачених у спеціальному фонді державного бюджету для виконання бюджетних програм, спрямованих на реалізацію проектів економічного і соціального розвитку, які підтримуються Міжнародним банком реконструкції та розвитку. У разі переведення обслу-

говування позики до ПАТ “Державний експортно-імпорتنний банк України” Мінфін надсилає перелік осіб та письмове підтвердження їх повноваження на підписання запитів на одержання коштів, а також зразок підпису кожної особи.

Після надходження інформації про відкриття рахунків від Державного казначейства або Державного експортно-імпортного банку України Міністерство фінансів разом із відповідальним виконавцем або бенефіціаром забезпечують перерахування залишків коштів позики з рахунків у комерційних банках на відкриті Держказначейством або Укресімбанком відповідні рахунки. До перерахування залишків коштів позики на рахунки, відкриті зазначеними установами, усі платежі в рамках реалізації інвестиційних проектів здійснюються через наявні рахунки в комерційних банках”.

До внесення цих змін зазначені проекти могли обслуговуватися тільки через комерційні банки, що обиралися на конкурсній основі.

Стратегія партнерства з Україною на 2012–2016 роки [31]

Стратегія партнерства з Україною на 2012–2016 роки (далі – Стратегія) спрямована на допомогу Уряду в упровадженні реформ та сприяння досягненню Україною успіхів у реалізації Програми економічних реформ та інтеграції з ЄС.

Стратегія ґрунтується на двох компонентах:

1) поліпшення державних послуг, підвищення стабільності та ефективності державних фінансів, а також посилення прозорості й підзвітності у використанні державних ресурсів;

2) підтримка економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності.

Визначення сфер залучення Світового банку відбуватиметься вибірково й гнучко, при цьому головна увага приділятиметься забезпеченню якості та ефективності розвитку.

Стратегія будується на таких принципах:

- Інвестиційні позики надаватимуться за наявності позитивного досвіду впровадження програм, відповідного потенціалу, готовності до проведення закупівель.
- Можливе оперативне надання другої програмної позики на реабілітацію фінансового сектору та започаткування нової міжсекторної програми позик на політику розвитку (три послідовні операції в 2013–2015 фінансових роках для підтримки державного бюджету). Надання вказаної позики та початок нової програми залежатимуть від продемонстрованого прогресу в проведенні реформ, фінансової спроможності МБРР, звернень інших позичальників до Банку та розвитку світової економічної ситуації.

Кредитна програма на два перших роки (2013–2014) передбачає надання базової підтримки в розмірі близько 500 млн дол. США на рік у формі інвестиційних позик (табл. 3.3). Кредитний портфель інвестиційних проектів, які нині перебувають на етапі підготовки, на 2013 фінансовий рік містить продовження першого проекту “Покращення автомобільних доріг та безпеки руху” та додаткове фінансування для Проекту розвитку системи державної статистики. У рамках індикативного кредитування на 2014 фінансовий рік передбачено можливість операції на підтримку розширення програм адресної соціальної допомоги, Другого проекту розвитку міської інфраструктури та Проекту з підвищення ефективності і модернізації газового сектору. Обсяги фінансування залишаються індикативними, й загальна сума кредитного портфеля може змінюватися залежно від потреб Уряду та кредитної спроможності Світового банку. Можливо, у 2015–2016 фінансових роках буде передбачено додаткове інвестиційне фінансування в таких сферах: 1) сприяння транспорту й торгівлі; 2) енергоефективність і енергетична безпека; 3) комунальні послуги та урядування; 4) послуги та фінансування в секторі охорони здоров’я; 5) розвиток приватного сектору та його доступ до фінансування.

Таблиця 3.3

Кредитна програма МБРР на 2013–2014 фінансові роки*

Фінансовий рік	Компонент 1. Поліпшення державних послуг і державних фінансів: новий договір із громадянами	Млн дол. США	Компонент 2. Підвищення ефективності політики та конкурентоспроможності: новий договір із бізнесом	Млн дол. США
2012	–	–	Додаткове фінансування Другого проекту розвитку експорту	150
2013	Додаткове фінансування Проекту розвитку системи державної статистики	10	Другий проект покращення автомобільних доріг та безпеки руху	450
2014	Фінансування соціальної допомоги на основі одержаних результатів. Другий проект розвитку міської інфраструктури	100–200 200	Проект централізованого теплопостачання / Проект підвищення ефективності й модернізації газового сектору	200–300

* Суми фінансування є індикативними, й загальна сума кредитів може змінюватися залежно від потреб Уряду України та кредитної спроможності МБРР.

Джерело: Стратегія партнерства з Україною на 2012–2016 фінансові роки / Міжнародний банк реконструкції та розвитку, Міжнародна фінансова корпорація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/2012/06/06/000386194_20120606032218/Rendered/PDF/662790UKRAINIA00CPS0full0report0UKR.pdf.

Триватиме посилений моніторинг портфеля проектів МБРР в Україні з проведенням його регулярних оглядів, для кожного окремого проекту складатимуться плани заходів.

Програма допомоги Світового банку ґрунтуватиметься на ретельних діагностичних дослідженнях.

Аналітично-дорадчу допомогу (АДД) буде зосереджено на консультативній підтримці в таких ключових питаннях:

- інвестиційний клімат, включаючи надання дорадчої допомоги в таких сферах, як сільське господарство, земельні відносини, регулювання бізнесу;

- фіскальна й податкова системи та управління державними фінансами;
- підвищення ефективності та поліпшення управління в енергетичному секторі, включаючи модернізацію газового сектору;
- стабільність і розвиток фінансового сектору;
- управління й надання послуг у житлово-комунальному господарстві;
- соціальні реформи (адресна соціальна допомога та пенсійна реформа);
- реформування сектору охорони здоров'я.

Підтримуватимуться та за можливості поглиблюватимуться партнерські відносини з Європейською комісією, Міжнародним валютним фондом, Агентством з міжнародного розвитку США, Європейським банком реконструкції та розвитку та іншими двосторонніми донорами в діалозі стосовно політики та надання АДД.

Низка заходів із технічної допомоги, які здійснюватимуться в продовження відповідних заходів попередньої Стратегії партнерства з Україною, підтримуватимуть фінансовий сектор, сприятимуть проведенню соціальних реформ (соціальна допомога та охорона здоров'я), підвищенню ефективності, поліпшенню врядування в енергетичному секторі (централізоване теплопостачання та/або модернізація газового сектору), управління житлово-комунальним господарством і надання комунальних послуг.

У рамках Кредитної програми МБРР на 2013–2014 фінансові роки підготовлено й реалізується три проекти:

- Додаткове фінансування для Другого проекту розвитку експорту.
- Додаткове фінансування проекту “Розвиток системи державної статистики для моніторингу соціально-економічних перетворень”.
- Другий проект покращення автомобільних доріг та безпеки руху.

У рамках Кредитної програми МБРР на 2013–2014 фінансові роки розпочато підготовку двох проектів:

1) Проект з енергоефективності у секторі централізованого теплопостачання, спрямований на підвищення ефективності використання енергії вибраних українських підприємств централізованого теплопостачання та поліпшення якості їхніх послуг;

2) Другий проект розвитку міської інфраструктури, покликаний поліпшити якість надання послуг водопостачання в окремих пріоритетних регіонах шляхом модернізації, реконструкції та заміни систем водопостачання й водовідведення.

ДОДАТКОВЕ ФІНАНСУВАННЯ ПРОЕКТУ “РОЗВИТОК СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОЇ СТАТИСТИКИ ДЛЯ МОНІТОРИНГУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ” (ПОЗИКА МБРР № 8224-UA)

Сума позики – 10 млн дол. США.

Термін надання – 16 років, пільговий період – 7,5 року.

Угода про позику:

- Дата підписання – 25.12.2012.
- Дата ратифікації – ратифікації не потребує (висновок Міністерства юстиції України).
- Дата набрання чинності – 06.02.2013 (лист Світового банку від 06.02.2012 № 2013/2/6-7).

Відповідальна установа / бенефіціар – Державна служба статистики України (Держстат України).

Основна мета – розбудова сталої системи державної статистики, що забезпечуватиме ефективне надання своєчасних і надійних статистичних даних для оцінки політики та ухвалення рішень.

Основними завданнями проекту в рамках додаткового фінансування є:

- впровадження сучасних інформаційних технологій у статистиці;

- підвищення ефективності системи державної статистики;
- поліпшення охоплення, змісту та якості статистичних даних;
- повніше задоволення потреб різноманітних груп користувачів.

У частині додаткового фінансування проект включає два компоненти:

- Е. Впровадження сучасних інформаційних і комунікаційних технологій, що спрямований на вдосконалення технологій збору, обробки, збереження та поширення даних, є головним компонентом проекту в частині додаткового фінансування.
- Е. Управління проектом, що передбачає фінансування робіт із організації впровадження проекту.

У результаті впровадження заходів проекту в рамках додаткового фінансування буде створено всі необхідні умови для подальшого впровадження інтегрованої системи оброблення статистичних даних (ІСОСД) у межах усієї країни, а саме:

- зміцнено та розширено технічну інфраструктуру органів державної статистики центрального й регіонального рівнів для забезпечення її відповідності вимогам встановлення ІСОСД;
- вжито заходів із розроблення та розгорнення ІСОСД у всіх регіональних органах державної статистики;
- підготовлено персонал для забезпечення подальшого впровадження ІСОСД та її функціонування й супроводу.

ДОДАТКОВЕ ФІНАНСУВАННЯ ДРУГОГО ПРОЕКТУ РОЗВИТКУ ЕКСПОРТУ (ПОЗИКА МБРР № 8089-UA)

Сума позики – 150 млн дол. США.

Угода про позику:

- Дата підписання – 04.10.2011.

- Дата набрання чинності – 31.01.2012.
- Дата закриття позики – 31.12.2014.
- Дата ратифікації – 21.12.2011 (Закон України № 4208-VI).

Відповідальний виконавець – ПАТ “Державний експортно-імпортний банк України”.

Бенефіціари – ПАТ “Державний експортно-імпортний банк України”, українські комерційні банки, приватні підприємства-експортери.

Основна мета – залучення в економіку України довгострокових ресурсів (до 30 років) інвестиційного спрямування. Реалізація проекту націлена на підтримку зростання експорту та реального сектору національної економіки, поліпшення спроможності вітчизняного банківського сектору щодо надання фінансових ресурсів підприємницькому сектору.

ДРУГИЙ ПРОЕКТ ПОКРАЩЕННЯ АВТОМОБІЛЬНИХ ДОРІГ ТА БЕЗПЕКИ РУХУ

Сума позики – 450 млн дол. США.

Термін надання – 17 років, пільговий період – 6 років.

Угода про позику:

- Дата підписання – 11.10.2012.
- Дата набрання чинності – 24.12.2012.
- Дата закриття позики – 31.12.2016.

Відповідальна установа / бенефіціар – Державна служба автомобільних доріг України.

Проект перебуває на стадії реалізації.

Основною метою проекту є приведення до європейського рівня транспортно-експлуатаційного стану автомобільної дороги М-03 Київ – Харків на ділянці від м. Лубни до м. Полтава – однієї з найважливіших магістральних доріг України, що співпадає з національним транспортним коридором Європа – Азія.

Передбачається модернізація існуючих двосмугових ділянок дороги до рівня чотирисмугової дороги середнього стандарту, а також реабілітація наявних чотирисмугових ділянок дороги; фінансуватиметься поліпшення безпеки дорожньої інфраструктури в кількох коридорах високого ризику, ідентифікованих Укравтодором на основі інспекції безпеки дорожнього руху.

РОЗДІЛ 4. СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ БАНКОМ РЕКОНСТРУКЦІЇ ТА РОЗВИТКУ

Організаційна структура **Європейського банку реконструкції та розвитку** (ЄБРР) подібна до структури Міжнародного валютного фонду та Світового банку [40].

Вищим органом управління є Рада керуючих (Board of Governors), яка, згідно з Угодою про створення ЄБРР, має всі повноваження з управління ним.

Рада керуючих включає по два представники (керуючого та його заступника) від кожного члена Банку (країни або міжнародної організації). Рада керуючих збирається на засідання один раз на рік (дві третини керуючих мають кворум на будь-якому засіданні Ради) для прийняття рішень зі стратегічних питань розвитку ЄБРР.

На щорічному засіданні Рада обирає одного з керуючих головою, котрий виконує обов'язки до обрання наступного голови та вирішує такі питання:

- прийняття нових членів ЄБРР, визначення умов їх прийому, припинення членства в Банку;
- обрання директорів і президента ЄБРР, встановлення розміру винагороди директорів та їхніх заступників, а також інші умови договору з президентом;
- збільшення/зменшення дозволеного до випуску статутного капіталу ЄБРР;

- надання повноважень на висновок генеральних угод про співробітництво з іншими міжнародними організаціями;
- затвердження загального балансу (після розгляду аудиторського звіту) та рахунки прибутків і збитків ЄБРР, визначення розміру резервів, розподіл прибутку, ухвалення рішення про остаточне припинення діяльності Банку й розподіл його активів;
- внесення змін до Угоди про заснування ЄБРР, прийняття рішень за апеляціями, пов'язаними з її тлумаченням або з її застосуванням Радою директорів.

Головним виконавчим органом Банку є Рада директорів (Board of Directors), якій Рада керуючих делегує частину повноважень.

Згідно з Угодою про створення ЄБРР, до компетенції Ради директорів належать поточні питання роботи Банку, а саме:

- Підготовка роботи Ради керуючих.
- Визначення (у рамках вказівок Ради керуючих) політики та прийняття рішень щодо наданих кредитів, гарантій, капітальних інвестицій, залучення кредитів, надання технічної допомоги та інших операцій ЄБРР.
- Надання перевіреної аудиторами звітності за фінансовий рік на затвердження Ради керуючих на щорічному засіданні.
- Затвердження бюджету ЄБРР.
- Підготовка матеріалів для Ради керуючих.

Рада директорів здійснює загальне керівництво діяльністю Банку, визначає основні принципи його політики відповідно до вказівок Ради керуючих.

Характерною рисою Ради, що складається з 23 директорів, є її представницька природа. Кожний член ЄБРР, країна чи організація, безпосередньо або через об'єднання групи країн-членів має в ній свого представника. 11 директорів Ради обираються країнами – членами ЄС, ЄЕС та ЄІБ, 4 – від країн Центральної та Східної Європи; 4 – від інших європейських країн;

4 – від неєвропейських країн. Число голосів кожного члена дорівнює кількості акцій, на які він підписався.

Президент ЄБРР (з травня 2012 р. – Сума Чакрабарті, перший представник Великобританії, котрий змінив на цій посаді представника Німеччини Томаса Мірова) обирається на 4 роки більшістю голосів Ради керуючих. Він управляє поточною діяльністю ЄБРР під керівництвом Ради директорів та є офіційним представником Банку на міжнародних форумах. Президент проводить організаційну роботу, зокрема наймає та звільняє службовців банку, головує на засіданнях Ради директорів, але участі в голосуванні не бере. За рекомендацією президента Рада директорів призначає генерального секретаря та чотирьох віце-президентів ЄБРР.

Функціонально ЄБРР поділено на департаменти, що перебувають під безпосереднім управлінням президента та віце-президентів:

- 1) банківські операції;
- 2) фінанси;
- 3) проектна експертиза;
- 4) відомство головного економіста;
- 5) комунікації;
- 6) персонал;
- 7) адміністрація.

Департамент банківських операцій, який координує комерційну діяльність країн Центральної та Східної Європи, поділяється на два підрозділи за регіональним принципом: “Північні країни” й “Південні країни”. Україна входить до підрозділу південних країн.

Консультативна рада з питань довкілля складається із 17 фахівців у галузі екології. Вони консультують ЄБРР із екологічних аспектів проектів, що реалізуються.

Організаційна структура Банку включає також *процедуру прийняття рішень* [40]. У багатьох випадках при голосуванні достатньо простої більшості. Утім, при обговоренні найважли-

віших питань у Раді керуючих або Раді директорів необхідна кваліфікована більшість. Кількість голосів кожної країни є пропорційною її квоті у статутному капіталі ЄБРР. Найбільша квота у США – 10 %; Італія, Німеччина, Франція, Великобританія та Японія мають по 8,5 %. Таким чином, жодна країна самотужки не може заблокувати рішення, навіть якщо при голосуванні потрібна кваліфікована більшість.

Станом на 1 січня 2011 р. квоти було розподілено таким чином (табл. 4.1).

Таблиця 4.1
Розподіл квот акціонерів ЄБРР станом на 01.01.2011

Акціонери ЄБРР	Усього акцій, од.	Розподіл голосів		Увесь капітал, млн євро	У т. ч. оплачуваний капітал, млн євро
		Кількість*	Процент від загальної кількості**		
Австралія	20 000	20 000	1,02	200,0	52,5
Австрія	45 600	45 600	2,32	456,0	119,7
Азербайджан	2 000	1 857	0,09	20,0	5,2
Албанія	2 000	1 557	0,08	20,0	5,2
Бельгія	45 600	45 600	2,32	456,0	119,7
Білорусь	4 000	4 000	0,20	40,0	10,5
Болгарія	15 800	15 800	0,80	158,0	41,5
Боснія та Герцеговина	3 380	3 380	0,17	33,8	8,9
Великобританія	170 350	170 350	8,65	1 703,5	447,2
Вірменія	1 000	900	0,04	10,0	2,6
Греція	13 000	13 000	0,66	130,0	34,2
Грузія	2 000	367	0,02	20,0	5,2
Данія	24 000	24 000	1,22	240,0	63
Естонія	2 000	2 000	0,10	20,0	5,2

Продовження табл. 4.1

Акціонери ЄБРР	Усього акцій, од.	Розподіл голосів		Увесь капітал, млн євро	У т. ч. оплачу- ваний капітал, млн євро
		Кількість*	Процент від загальної кількості**		
ЄС	60 000	60 000	3,05	600,0	157,5
ЄІВ	60 000	60 000	3,05	600,0	157,5
Єгипет	2 000	1 750	0,09	20,0	5,2
Ізраїль	13 000	13 000	0,66	130,0	34,2
Ірландія	6 000	6 000	0,31	60,0	15,8
Ісландія	2 000	2 000	0,10	20,0	5,2
Іспанія	68 000	68 000	3,45	680,0	178,5
Італія	170 350	170 350	8,65	1 703,5	447,2
Казахстан	4 600	4 600	0,23	46,0	12,1
Канада	68 000	68 000	3,45	680,0	178,5
Киргизстан	2 000	667	0,03	20,0	5,2
Кіпр	2 000	2 000	0,10	20,0	5,2
Республіка Корея	20 000	20 000	1,02	200,0	52,5
Латвія	2 000	2 000	0,10	20,0	5,2
Литва	2 000	2 000	0,10	20,0	5,2
Ліхтенштейн	400	400	0,02	4,0	1,1
Люксембург	4 000	3 910	0,20	40,0	10,5
Македонія	1 382	1 382	0,07	13,82	3,6
Мальта	200	200	0,01	2,0	0,5
Марокко	1 000	1 000	0,05	10,0	3,0
Мексика	3 000	3 000	0,15	30,0	9,0
Молдова	2 000	1 096	0,05	20,0	5,2
Монголія	200	200	0,01	2,0	0,5

Продовження табл. 4.1

Акціонери ЄБРР	Усього акцій, од.	Розподіл голосів		Увесь капітал, млн євро	У т. ч. оплачуваний капітал, млн євро
		Кількість*	Процент від загальної кількості**		
Нідерланди	49 600	49 600	2,52	496,0	130,2
Німеччина	170 350	170 350	8,65	1 703,5	447,2
Нова Зеландія	1 000	1 000	0,05	10,0	3,0
Норвегія	25 000	25 000	1,27	250,0	65,6
Польща	25 600	25 600	1,30	256,0	67,2
Португалія	8 400	8 400	0,43	84,0	22,1
Росія	80 000	78 200	3,97	800,0	210,0
Румунія	9 600	9 600	0,49	96,0	25,2
Сербія	9 350	8 508	0,43	93,5	24,6
Словаччина	8 534	8 534	0,43	85,34	22,4
Словенія	4 196	4 196	0,21	41,96	11,1
США	200 000	199 996	10,16	2 000,0	525,0
Таджикистан	2 000	261	0,01	20,0	5,2
Туреччина	23 000	23 000	1,17	230,0	60,4
Туркменістан	200	139	0,01	2,0	0,5
Угорщина	15 800	15 800	0,8	158,0	41,5
Узбекистан	4 200	3 926 (3 863)	0,2	42,0	11,1
Україна	24 011	24 011	0,79	240,0	50,1
Фінляндія	25 000	25 000	1,27	250,0	65,6
Франція	170 350	170 350	8,65	1 703,5	447,2
Хорватія	7 292	7 292	0,37	72,92	19,1
Чехія	17 066	17 066	0,87	170,66	44,9
Чорногорія	400	400	0,02	4,0	1,0

Закінчення табл. 4.1

Акціонери ЄБРР	Усього акцій, од.	Розподіл голосів		Увесь капітал, млн євро	У т. ч. оплачу- ваний капітал, млн євро
		Кількість*	Процент від загальної кількості**		
Швейцарія	45 600	45 600	2,32	456,0	119,7
Швеція	45 600	45 600	2,32	456,0	119,7
Японія	170 350	170 350	8,65	1 703,5	447,2
<i>Підписка акціонерів</i>	<i>1 979 350</i>	<i>1 969 271</i>	<i>100,00</i>	<i>19 793,5</i>	<i>5 196,7</i>
<i>Нерозподілені акції</i>	<i>5 650</i>	–	–	<i>56,5</i>	–
<i>Випущені і розміщені акції</i>	<i>1 985 000</i>	–	–	<i>19 850,0</i>	–
<i>Статутний капітал</i>				<i>20 000,0</i>	–

* Кількість голосів обмежена внаслідок несплати певних сум акціонерами Банку в рахунок оплати їхніх акцій. Без цього обмеження вона становить 1 979 350.

** Сумарний показник може не збігатися з підсумком у зв'язку з округленням даних за країнами.

Складено за даними ЄБРР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ebrd.com/russian/pages/about/who/shareholders.shtml>.

Після проведення додаткової підписки на акції ЄБРР квоти можуть бути змінені таким чином (табл. 4.2) [41].

З метою координації діяльності на місцях ЄБРР, як найбільший інвестор у регіоні, відкрив і утримує широку мережу з більш ніж 30 представництв на місцях у всіх країнах своїх операцій. Ці представництва беруть участь у розробленні нових проєктів та моніторингу зростаючої кількості операцій банку. У штаб-квартирі ЄБРР працює 1141 співробітник, у представництвах Банку – 351.

Останнім часом змінюється структура ЄБРР у зв'язку з необхідністю наближення його співробітників до клієнтів. У на-

Таблиця 4.2

**Можливий розподіл квот акціонерів ЄБРР
після додаткової підписки**

Акціонери ЄБРР	Кількість акцій після сплати акції додаткової емісії, <i>од.</i>	Максимальна кількість акцій, можливих до підписки, <i>од.</i>	Максимальний капітал, якщо дозволені до підписки акції будуть викуплені, <i>євро</i>	Максимальна кількість акцій після підписки на додаткову емісію, <i>од.</i>
Албанія	2 101	900	9 000 000	3 00
Вірменія	1 050	449	4 490 000	1 499
Австралія	21 010	9 004	90 040 000	30 014
Австрія	47 903	20 529	205 290 000	68 432
Азербайджан	2 101	900	9 000 000	3 001
Білорусь	4 202	1 800	18 000 000	6 002
Бельгія	47 903	20 529	205 290 000	68 432
Боснія та Герцеговина	3 550	1 521	15 210 000	5 071
Болгарія	16 598	7 113	71 130 000	23 711
Канада	71 435	30 614	306 140 000	102 049
Хорватія	7 660	3 282	32 820 000	10 942
Кіпр	2 101	900	9 000 000	3 001
Чехія	17 928	7 683	76 830 000	25 611
Данія	25 212	10 805	108 050 000	36 017
Єгипет	2 101	900	9 000 000	3 001
Естонія	2 101	900	9 000 000	3 001
ЄІБ	63 031	27 013	270 130 000	90 044
ЄС	63 031	27 013	270 130 000	90 044
Фінляндія	26 263	11 255	112 550 000	37 518
Македонія	1 451	621	6 210 000	2 072
Франція	178 956	76 695	766 950 000	255 651
Грузія	2 101	900	9 000 000	3 001
Німеччина	178 956	76 695	766 950 000	255 651
Греція	13 656	5 852	58 520 000	19 508
Угорщина	16 598	7 113	71 130 000	23 711
Ісландія	2 101	900	9 000 000	3 001

Продовження табл. 4.2

Акціонери ЄБРР	Кількість акцій після сплати акцій додаткової емісії, од.	Максимальна кількість акцій, можливих до підписки, од.	Максимальний капітал, якщо дозволені до підписки акції будуть викуплені, євро	Максимальна кількість акцій після підписки на додаткову емісію, од.
Ірландія	6 303	2 701	27 010 000	9 004
Ізраїль	13 656	5 852	58 520 000	19 508
Італія	178 956	76 695	766 950 000	255 651
Японія	178 956	76 695	766 950 000	255 651
Казахстан	4 832	2 070	20 700 000	6 902
Республіка Корея	21 010	9 004	90 040 000	30 014
Киригизстан	2 101	900	9 000 000	3 001
Латвія	2 101	900	9 000 000	3 001
Ліхтенштейн	420	179	1 790 000	599
Литва	2 101	900	9 000 000	3 001
Люксембург	4 202	1 800	18 000 000	6 002
Мальта	210	89	890 000	299
Мексика	3 151	1 350	13 500 000	4 501
Молдова	2 101	900	9 000 000	3 001
Монголія	210	89	890 000	299
Чорногорія	420	179	1 790 000	599
Марокко	1 050	449	4 490 000	1 499
Нідерланди	52 105	22 330	223 300 000	74 435
Нова Зеландія	1 050	449	4 490 000	1 499
Норвегія	26 263	11 255	112 550 000	37 518
Польща	26 893	11 525	115 250 000	38 418
Португалія	8 824	3 781	37 810 000	12 605
Румунія	10 085	4 322	43 220 000	14 407
Росія	84 041	36 017	360 170 000	120 058
Сербія	9 822	4 209	42 090 000	14 031
Словаччина	8 965	3 842	38 420 000	12 807
Словенія	4 407	1 888	18 880 000	6 295
Іспанія	71 435	30 614	306 140 000	102 049

Закінчення табл. 4.2

Акціонери ЄБРР	Кількість акцій після сплати акцій додаткової емісії, од.	Максимальна кількість акцій, можливих до підписки, од.	Максимальний капітал, якщо дозволені до підписки акції будуть викуплені, євро	Максимальна кількість акцій після підписки на додаткову емісію, од.
Швеція	47 903	20 529	205 290 000	68 432
Швейцарія	47 903	20 529	205 290 000	68 432
Таджикистан	2 101	900	9 000 000	3 001
Туреччина	24 161	10 354	103 540 000	34 515
Туркменістан	210	89	890 000	299
Україна	16 808	7 203	72 030 000	24 011
Великобританія	178 956	76 695	766 950 000	255 651
США	210 104	90 044	900 440 000	300 148
Узбекистан	4 412	1 890	18 900 000	6 302
<i>Розміщений капітал</i>	2 079 328	–	–	2 970 431
<i>Нерозміщений капітал</i>	20 672	–	–	29 569
<i>Доступний для розміщення капітал</i>	–	891 103	–	–
<i>Недоступний для розміщення капітал</i>	–	8 897	–	–
<i>Усього</i>	2 100 000	900 000	–	3 000 000

Складено за даними ЄБРР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ebrd.com/russian/pages/about/who/shareholders.shtml>.

ступні кілька років тенденція переведення фахівців із штаб-квартири Банку в Лондоні до країн, де проводяться операції, зберігатиметься. При цьому число співробітників, що працюють за межами столиць у Росії та Україні, а також експертів по галузях у представництвах ЄБРР збільшиться. У країнах, котрі перебувають на останніх етапах переходу до ринкової економіки, представництва будуть закриті.

Банк фінансує свої операції за рахунок власних ресурсів, що визначаються й обмежуються його акціонерним капіталом, який становить 30 млрд євро, та коштів, залучених із інших джерел. ЄБРР має статус міжнародної фінансової організації з найвищим кредитним рейтингом (AAA).

Основними джерелами формування фінансових ресурсів Банку є:

- Статутний капітал, включаючи акції, що оплачуються, й ті, які належать до оплати на вимогу.
- Кошти, отримані шляхом запозичення.
- Кошти, одержані за рахунок погашення позик чи за гарантіями, а також виручка від реалізації інвестицій у акціонерний капітал.
- Прибуток від надання позик та від інвестицій у акціонерний капітал, а також від гарантованого розміщення цінних паперів.
- Інші кошти й прибутки ЄБРР, котрі не є частиною ресурсів його спеціальних фондів.

Для реалізації проектів Банк пропонує клієнтам такі фінансові інструменти, як кредити, інвестиції в акціонерний капітал, гарантії, а також різні інструменти з управління ризиками проектів. Вибір конкретного інструменту залежить від потреб клієнта та проекту.

У своїй діяльності ЄБРР використовує такі форми операцій для підприємств приватного й державного секторів країн, що переходять до ринкових методів господарювання [40]:

- надання кредитів;
- інвестування в капітал;
- полегшення доступу на ринки капіталу шляхом надання гарантій;
- гарантування розміщення цінних паперів;
- розміщення ресурсів спеціальних фондів відповідно до угод, які визначають їх використання;

– надання позик і технічне сприяння реконструкції та розвитку інфраструктури (у тому числі природоохоронні програми).

ЄБРР заснував спеціальні фонди на кошти з доходів, одержаних від інвестицій. Ці фонди призначені для підготовки інвестиційних проектів та здійснення капіталовкладень у економіку країн-членів. Кошти зазначених фондів використовуються для кредитування низькорентабельних галузей соціальної інфраструктури. Таким чином Банк сприяє піднесенню приватного сектору, зміцненню фінансових установ і правових систем, а також розвитку інфраструктури, необхідної для підтримки приватного сектору. Його операції мають довгостроковий характер.

Виконуючи роль катализатора змін, ЄБРР заохочує й допомагає мобілізувати приватний і державний капітал для участі у фінансуванні капіталовкладень, забезпечує технічне співробітництво у відповідних галузях. Попри структурні відмінності від комерційних банків, ЄБРР підходить до роботи із проектами з позицій таких банків, тобто береться за реалізацію лише комерційно життєздатних проектів, призначає комерційні ціни на послуги. У своїй діяльності Банк застосовує звичайні банківські й інвестиційні принципи. Фінансування ЄБРР залежить від конкретного проекту та надається як на зміцнення фінансових інститутів або структурну реорганізацію важливих компаній, так і у вигляді дрібних кредитів фірмам, що мають лише декілька працівників.

ЄБРР надає кредити переважно не урядам країн-членів, а їхнім підприємствам або під державні гарантії таких країн. При кредитуванні комерційних підприємств Банк зазвичай не вимагає гарантій від уряду країни-члена. Як правило, кредити надаються без права переведення стягнення на іноземних спонсорів після початку здійснення проекту. Підставою для видачі кредиту є узгоджене спрямування коштів за проектом та перед-

бачена в ньому можливість погасити кредит і сплатити проценти протягом обговореного терміну.

У всіх своїх інвестиційних операціях ЄБРР намагається:

- Сприяти становленню в країні повноцінної ринкової економіки, тобто забезпечувати ефект впливу на процес переходу.
- Брати на себе ризики з метою сприяння приватним інвесторам, не витісняючи їх із ринку.
- Застосовувати раціональні принципи ведення банківської діяльності.

З допомогою своїх інвестицій ЄБРР сприяє:

- проведенню структурних і галузевих реформ;
- розвитку конкуренції, приватизації та підприємництва;
- зміцненню фінансових організацій і правових систем;
- розвитку інфраструктури для підтримки приватного сектору;
- впровадженню надійної системи корпоративного управління, зокрема з метою розв'язання природоохоронних проблем.

У рамках своєї стратегії ЄБРР працює у двох напрямках: надання міжнародних кредитів на пільгових умовах під гарантії уряду (40 %) та кредитування приватних підприємств на комерційних умовах (60 %). В Україні таке співвідношення становить 30 і 70 %.

Відповідно до Указу Президента України “Про членство України в Європейському банку реконструкції та розвитку” від 14.07.1992 № 379/92 [42], у серпні 1992 р. Україна підписала статутні документи ЄБРР та прийняла відповідні умови й обов'язки члена цієї міжнародної фінансової організації, завдяки чому набула статусу країни-члена.

На сьогодні ЄБРР є одним із провідних інвесторів у національну економіку. Він надає значну підтримку економічним реформам в Україні, що створює умови для розвитку відносин між нею та Банком, свідченням чого є портфель проектів остан-

нього в Україні, котрий станом на 1 жовтня 2013 р. налічує 337 проектів із загальним обсягом фінансування більш ніж 8,63 млрд євро [43].

За період співпраці з ЄБРР (1993–2013 рр.) у державному секторі економіки України за проектами, кредитні кошти за якими залучені державою або під її гарантії, укладено угод на загальну суму 674,94 млн дол. США та 1487,35 млн євро (у рамках 22 проектів), із них станом на 1 жовтня 2013 р. використано 606,75 млн дол. США та 663,73 млн євро [43].

Галузева структура кредитного портфеля проектів ЄБРР у державному секторі вітчизняної економіки є такою, що 50 % усього портфеля кредитів спрямовано на фінансування проектів розвитку транспортної інфраструктури, 39 % – на підтримку проектів у енергетичній сфері, 8 % – у фінансовий сектор, 2 % – на зв'язок та 1 % – на розвиток муніципалітетів (рис. 4.1) [43].

Від самого початку відносин між Україною та ЄБРР значна увага приділялася фінансуванню заходів ядерної безпеки. Банк є розпорядником Рахунку ядерної безпеки та Чорнобильсько-

Рис. 4.1. Галузева структура кредитного портфеля проектів ЄБРР у державному секторі України

Джерело: Співробітництво з Європейським банком реконструкції та розвитку / Міністерство фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=388313&cat_id=54628.

го фонду “Укриття”, заснованого в грудні 1997 р. країнами Великої сімки та іншими державами для допомоги Україні у зв’язку з ліквідацією наслідків аварії на ЧАЕС.

ЄБРР також підтримував проекти, пов’язані з виробництвом харчових продуктів, нафтовою й газовою промисловістю, транспортом, телекомунікаціями, сферою фінансів та наданням послуг у сільському господарстві, а також проектами комунальної інфраструктури, що стосуються водопостачання й опалення. Крім того, Україна та ЄБРР розпочали реалізацію спільних проектів щодо впровадження енергозберігаючих технологій у енергоємних галузях економіки. Також для України є важливою підтримка Банком проектів, котрі сприятимуть розвитку муніципальної, транспортної інфраструктури, охороні навколишнього природного середовища.

15 квітня 2011 р. Рада директорів ЄБРР схвалила Стратегію діяльності Банку в Україні на 2011–2014 роки (далі – Стратегія) [44], якою передбачено можливість отримання фінансування проектів розвитку в розмірі щонайменше 1 млрд євро щороку. Документ спрямований на підвищення енергоефективності та енергетичної безпеки, розкриття сільськогосподарського й промислового потенціалів країни, забезпечення високоякісної, надійної інфраструктури та подолання наслідків кризи у фінансовому секторі.

Відповідно до Стратегії діяльність ЄБРР буде зосереджена на підтримці розвитку та наданні допомоги в таких сферах (напрямках): промисловість та сільське господарство, фінансовий сектор, енергетика та природні ресурси, транспорт та інфраструктура.

У сільському господарстві та промисловості ЄБРР підтримуватиме використання нових ініціатив, зокрема Програми сталих інвестицій в агробізнес; сприятиме диверсифікації економіки та реструктуризації застарілих енергоємних галузей із наголосом на підвищенні ефективності їх управління. Окрема увага приділятиметься фінансуванню багатоканального досту-

пу до мережі Інтернет, кабельного телебачення, бездротового зв'язку, супутникових систем, дата-центрів і системних інтеграторів.

Проте акцент робитиметься на проектах, пов'язаних із будівництвом та оновленням інфраструктури нерухомого майна для сектору роздрібної торгівлі, логістики та загального корпоративного сектору (офіси й індустріальні парки), а також на проектах будівництва готелів, у яких спонсори співпрацюють із досвідченими операторами.

У фінансовому секторі ЄБРР забезпечуватиме банківський сектор цільовим довгостроковим кредитним і акціонерним фінансуванням, сприятиме зменшенню нестабільності сектору в майбутньому, посиленню управління, підтримки кредитування в національній валюті. Передбачається, що кредитні інструменти будуть використовуватися переважно для підтримки малих і середніх підприємств, підвищення енергоефективності та розвитку торгівлі. У співпраці з іншими МФО Банк допомагатиме владі зменшити роль держави в банківському секторі.

У сфері енергетики та природних ресурсів ЄБРР передбачає надавати підтримку модернізації української системи транспортування та розподілу природного газу, за умови виконання урядом програми реформ, зокрема реструктуризації НАК "Нафтогаз України".

Банк підтримуватиме проекти, спрямовані на підвищення прозорості, стандартів охорони праці й техніки безпеки або енергоефективності гірничо-видобувного сектору, а також поступове зменшення вуглецевих викидів у процесі генерації енергії шляхом реконструкції існуючих енергогенеруючих потужностей, у тому числі підвищення ефективності та екологічних показників теплової генерації. Крім того, він традиційно надаватиме допомогу в підвищенні безпеки ядерної енергетики, надалі підтримуватиме процес виведення з експлуатації Чорнобильської АЕС та перетворення об'єкта "Укриття" на еколо-

гічно безпечну систему, а також будівництво й модернізацію ліній електропередач.

У сфері транспорту та інфраструктури ЄБРР підтримуватиме заходи із завершення модернізації основного транспортного коридору, що з'єднає Україну з Європейським Союзом.

Підтримка залізничного сектору здійснюватиметься за умови, що влада робитиме кроки в напрямку корпоратизації залізничного оператора та відкриє доступ на цей ринок приватним операторам.

ЄБРР підтримуватиме ініціативи за проектами, які реалізуватимуться в морських портах, на приватних терміналах, у регіональних аеропортах та системах повітряної навігації в авіаційному секторі, сприятиме лібералізації авіаційного ринку. Також Банк надаватиме допомогу в комерціалізації комунальних підприємств шляхом реалізації проектів, котрі даватимуть великий демонстраційний ефект або значне підвищення енергоефективності (в секторах тепло-, водопостачання й каналізації, а також міського громадського транспорту та управління твердими відходами).

Відповідно до Стратегії, основними цілями ЄБРР визначено: підвищення ефективності й посилення безпеки енергетичного сектору; сприяння стабілізації фінансового сектору та основних виробничих галузей після кризи; забезпечення відновлення й модернізації промислового сектору; підвищення якості транспортної, енергетичної та комунальної інфраструктури з одночасним зменшенням її впливу на державні фінанси.

До галузевих пріоритетів ЄБРР на 2011–2014 рр. віднесено:

1) приділення особливої уваги інвестиціям, пов'язаним із підвищенням енергоефективності, зменшенням вуглецевих викидів, а також поліпшенням екологічних і соціальних показників та умов; сприяння запровадженню й використанню інструментів вуглецевого фінансування;

2) сприяння прямим іноземним інвестиціям та транскордонним операціям, особливо у зв'язку із запровадженням нових технологій та конкуренцією;

3) підтримка корпоративної реструктуризації та використання унікального становища Банку для сприяння розробленню рішень на основі консенсусу серед кредиторів проблемних компаній, якщо це буде необхідним і можливим.

Рівень інвестицій ЄБРР залежить від того, наскільки успішно Україна поліпшуватиме умови для підприємницької діяльності та проводитиме реформи, зокрема створюватиме прозорий податковий режим і справді незалежну судову систему. Банк намагається поліпшити ділову практику в компаніях – одержувачах його коштів та знайти способи розширення кредитування в національній валюті, як у окремих країнах СНД.

За даними Міністерства фінансів України, основними спільними з ЄБРР проектами розвитку, що на сьогодні реалізуються в державному секторі вітчизняної економіки, є такі:

- **“Будівництво високовольтної повітряної лінії 750 кВ Рівненська АЕС – Київська”.**

Метою проекту є ліквідація обмеження пропускної спроможності електромереж у перетині Захід – Вінниця на видачу потужності Рівненської та Хмельницької АЕС; підвищення надійності електропостачання споживачів центральної частини об'єднаної енергетичної системи України (ОЕС) .

28 лютого 2008 р. представники України та ЄБРР підписали Кредитну та Проектну угоди за цим проектом. Відповідно до умов Кредитної угоди, позичальником коштів кредиту ЄБРР є Україна, котра взяла зобов'язання рекредитувати залучені кошти в сумі 150 млн євро виконавцю проекту (ДП “НЕК “Укр-енерго”) на умовах Субкредитного договору для фінансування проекту “Будівництво високовольтної повітряної лінії 750 кВ Рівненська АЕС – Київська”, який включає заходи з будівництва повітряної лінії 750 кВ Рівненська АЕС – Київська довжиною 353 км, спорудження заходу повітряної лінії 750 кВ Хмель-

ницька АЕС – Чорнобильська АЕС на підстанцію “Київська” довжиною 135 км, розширення повітряної лінії “Київська”, встановлення двох автотрансформаторів 750/330 кВ на підстанції “Київська” тощо. Угода набрала чинності 25 березня 2009 р.

8 жовтня 2008 р. між Європейським інвестиційним банком (ЄІБ) та Україною підписана Фінансова угода (Проект будівництва високовольтної повітряної лінії 750 кВ Рівненська АЕС – Київська), що є частиною однойменного проекту, спільного з ЄБРР. Сума кредиту ЄІБ, котрий передбачається залучити для його реалізації, становить 150 млн євро. Угоди за названим проектом набрали чинності 15 вересня 2009 р.

- **“Будівництво лінії електропередачі 750 кВ Запоріжжя – Каховка”**

Метою проекту є максимальне використання встановленої потужності Запорізької атомної електростанції, можливості використання якої на сьогодні обмежені; підвищення надійності постачання електроенергії споживачам Південної енергосистеми в умовах роботи теплових електростанцій ОЕС України зі зниженою потужністю за рахунок транзиту потужності безпосередньо від джерела генерації (Запорізької АЕС), а також надійності постачання електроенергії споживачам Дніпровської енергосистеми за рахунок транзиту потужності споживачам Південної енергосистеми повітряною лінією 750 кВ Запорізька АЕС – Каховка, стабільності постачання електроенергії споживачам центральної частини ОЕС України та Криму; оновлення підстанції 330/220 кВ “Новокаховська”.

Проектом передбачається будівництво повітряної лінії 750 кВ Запорізька АЕС – Каховська, довжиною 190 км; спорудження заходу повітряної лінії 330 кВ Новокаховська – Острівська – дволанцюгової лінії, довжиною траси 28 км; спорудження заходу повітряної лінії 330 кВ Новокаховська – Херсон – дволанцюгової лінії, довжиною траси 17 км; будівництво підстанції “Каховська” з установленням двох автотрансформаторів 750/330 кВ; реконструкція підстанції 330/220 кВ “Новокаховська”.

У результаті реалізації проекту очікується збільшення видачі потужності Запорізької АЕС у нормальній, ремонтній і частково ремонтно-аварійній схемі мережі з 5300 МВт до встановленої потужності 6000 МВт; перерозподіл шляхів видачі потужності енергоємним споживачам у районі реалізації проекту; збільшення пропускної здатності перетину ОЕС України – Крим на 117 МВт, граничний перетік становитиме 1584 МВт; підвищення стійкості ОЕС України; зменшення втрат потужності на 20 МВт.

19 жовтня 2010 р. між Україною та ЄБРР підписана Кредитна угода, якою передбачається залучення кредитних коштів ЄБРР у сумі 175 млн євро для фінансування проекту “Будівництво лінії електропередачі 750 кВ Запоріжжя – Каховка”. Залучення позики Банку передбачається здійснити в євро за плаваючою процентною ставкою (EURIBOR + 1 % річних, на сьогодні – приблизно 2 %), комісія за зобов’язання становитиме 0,5 % річних від невикористаної частини позики, одноразова комісія – 1 % суми позики. Термін надання кредиту – 15 років, пільговий період – 3 роки. Кредитна угода ратифікована Верховною Радою України 6 липня 2011 р. (Закон України № 3594-VI), набрала чинності, згідно з Листом Європейського банку реконструкції та розвитку, 19 жовтня 2012 р.

З метою співфінансування спільного з ЄБРР проекту 16 вересня 2011 р. між Україною та ЄІБ підписана Фінансова угода щодо залучення кредитних коштів у розмірі 175 млн євро. Передбачається, що залучення позики ЄІБ буде здійснюватися в євро за плаваючою процентною ставкою (EURIBOR + Спред (до 1 %)), комісія за зобов’язання становитиме 0,1 % річних від невикористаної частини позики, одноразова комісія – 0,25 % суми позики. Останньою датою надання заявки на використання коштів (траншу) визначено 30 грудня 2012 р. Використання кредиту планується здійснювати траншами загальною кількістю до 20. Сума кожного траншу, якщо вона не буде залишком кредиту, становитиме щонайменше 5 млн євро, термін по-

гашення кожного окремого траншу – від 4 до 20 років. Першою датою погашення траншу є дата платежу, що йде за п'ятою річницею від запланованої дати вибірки (траншу), а останньою – та, яка припадає на дату не раніше ніж через чотири та не пізніше ніж через 20 років після запланованої дати вибірки.

Фінансова угода ратифікована Верховною Радою України 18 вересня 2012 р. (Закон України № 5256-VI), набрала чинності, згідно з Листом Європейського інвестиційного банку, 3 грудня 2012 р.

- **“Реабілітація гідроелектростанцій”**

Мета проекту – оновлення гідро- й електромеханічного обладнання гідроелектростанцій для досягнення загальної потужності в 1,396 МВт, що передбачає 10-відсоткове збільшення потужності.

Проект є самоокупним. Повернення позикових коштів передбачається здійснити повністю за рахунок ПАТ “Укргідроенерго”.

Зазначений проект є частиною великої програми реабілітації 4586 МВт потужності Укргідроенерго, більшість із яких були введені в дію в 1960-х роках. Програму реабілітації розпочато 1996 р. та планується завершити до 2017 р. Вона передбачає впровадження надійної й гнучкої системи управління піковим навантаженням на Укргідроенерго та цілісної енергосистеми України, а також оптимізацію використання наявних можливостей каскаду гідроелектростанцій.

З метою реалізації проекту Україною буде залучено кредитні кошти ЄБРР та ЄІБ у сумі 400 млн євро (по 200 млн євро від кожного банку) з їх подальшим рекредитуванням безпосередньому виконавцю – ПАТ “Укргідроенерго”.

Кредитна угода між Україною та ЄБРР, Проектна угода між ПАТ “Укргідроенерго” та ЄБРР підписані 29 вересня 2011 р.

У рамках реалізації проекту між Міністерством фінансів України, Міністерством енергетики та вугільної промисловості України, Національною комісією, що здійснює державне ре-

гулювання у сфері енергетики та ПАТ “Укргідроенерго” 16 травня 2012 р. укладено Субкредитну угоду № 15010-03/56.

Згідно з угодами за проектом, залучення позики ЄБРР передбачається здійснити в євро за плаваючою процентною ставкою (EURIBOR + 1 % річних), комісія за зобов'язання становитиме 0,5 % річних від невикористаної частини позики, одноразова комісія – 1 % суми позики (2 млн євро). Крім того, ПАТ “Укргідроенерго” протягом реалізації проекту додатково до згаданих вище витрат із обслуговування кредиту ЄБРР сплачуватиме до загального фонду державного бюджету плату за надання кредиту в розмірі 2 % річних на вибрану й неповернену суму кредиту. Використання кредиту проводитиметься двома траншами. Сума першого траншу становитиме 85 млн євро, другого – 115 млн євро. Вибірка кредиту буде здійснюватися шляхом оплати рахунків підрядних організацій, наданих за поставлені товари, виконані роботи й послуги. Мінімальна сума вибірки становитиме 100 тис. євро, дострокового погашення – 10 млн євро, скасування – 5 млн євро. Останнє використання кредитних коштів передбачене через 6,5 року після дати підписання Кредитної угоди (якщо інше не буде погоджено Банком). Термін погашення кредиту – 12 років. Погашення кредиту здійснюватиметься 24 рівними піврічними внесками. Перша дата погашення кредиту – 20 березня 2015 р., остання – 20 вересня 2026 р.

Кредитна угода ратифікована Верховною Радою України 18 вересня 2012 р. (Закон України № 5255-VI), набрала чинності, згідно з Листом Європейського банку реконструкції та розвитку, 21 грудня 2012 р.

Із метою співфінансування проекту 21 вересня 2012 р. між Україною та ЄІБ підписана Фінансова угода за проектом “Реабілітація гідроелектростанцій”, якою передбачається залучення кредитних коштів у розмірі 200 млн євро. Відповідно до умов цієї угоди, позичальником коштів кредиту ЄІБ є Україна, котра взяла зобов'язання рекредитувати залучені кошти вико-

навцю проекту (ПАТ “Укргідроенерго”) на умовах Субкредитного договору для фінансування проекту “Реабілітація гідроелектростанцій”. На виконання положень названої угоди 12 грудня 2012 р. між Міністерством фінансів України, Міністерством енергетики та вугільної промисловості України, Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики та ПАТ “Укргідроенерго” укладено Субкредитну угоду № 15010-03/130.

Фінансова угода ратифікована Верховною Радою України 19 листопада 2013 р. (Закон України № 685-VII).

На сьогодні виконання умов набрання чинності угодами за проектом триває.

- **“Покращення транспортно-експлуатаційного стану автомобільних доріг на підходах до Києва”.**

Мета проекту – приведення до європейського рівня транспортно-експлуатаційного стану автомобільних доріг на основних підходах до міста Києва з урахуванням підготовки до проведення фінальних змагань із футболу Євро-2012.

Загальна вартість проекту становить 1071,6 млн євро. Фінансування проекту здійснюється за рахунок коштів позики ЄБРР і ЄІБ (по 450 млн євро) та внеску Укравтодору (частка української сторони). У результаті реалізації проекту буде поліпшено транспортно-експлуатаційний стан окремих ділянок доріг, що відбуватиметься паралельно з виконанням робіт. До кінця 2010 р. на ділянках, де роботи буде завершено, значно поліпшаться умови дорожнього руху, зросте пропускна здатність доріг.

Виконання завдань проекту передбачене Державною цільовою програмою підготовки та проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи з футболу 2012 р., що затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 16.10.2008 № 107.

26 листопада 2010 р. із метою реалізації проекту між Україною та ЄБРР укладена Кредитна угода, якою передбачається

залучення Україною 450 млн євро кредитних коштів Банку для фінансування проекту. Використання кредиту проводитиметься двома траншами. Сума першого траншу становитиме 250 млн євро, другого – 200 млн євро. Угодами за проектом встановлено, що залучення позики ЄБРР передбачається здійснити в євро за плаваючою процентною ставкою (EURIBOR + 1 %), комісія за зобов'язання становитиме 0,5 % річних від невикористаної частини позики (нарахування якої починається через 60 днів після підписання Угоди), одноразова комісія – 1 % суми позики (4,5 млн євро буде сплачено за рахунок коштів позики). Погашення кредиту здійснюватиметься 22 рівними піврічними внесками. Перша дата погашення кредиту – 12 травня 2015 р., остання – 15 листопада 2025 р. (якщо інше не буде погоджено Банком).

На виконання умов зазначеної угоди 20 листопада 2010 р. між Міністерством фінансів України та Укравтодором була укладена Субкредитна угода № 28010-02/9.

Кредитна угода ратифікована Верховною Радою України 15 червня 2011 р. (Закон України № 3514-VI). Угода набрала чинності.

З метою співфінансування проекту 27 травня 2011 р. між Україною та ЄІБ укладена Фінансова угода “Європейські дороги України II (Проект “Покращення транспортно-експлуатаційного стану автомобільних доріг на підходах до м. Києва)””, якою передбачається залучення Україною 450 млн євро кредитних коштів Банку для фінансування згаданого проекту. Відповідно до Фінансової угоди, використання кредиту проводитиметься траншами, передбачається до 20 траншів, мінімальна сума кожного з яких становитиме 20 млн євро. Залучення позики ЄІБ планується здійснити в євро за плаваючою процентною ставкою (EURIBOR + 0,8 % річних), комісія за зобов'язання становитиме 0,1 % річних від невикористаної частини позики, одноразова комісія – 0,25 % суми позики (1,125 млн євро). Термін погашення кожного окремого траншу – від 5 до 20 років.

Першою датою погашення траншу є дата платежу, що йде за п'ятою річницею від запланованої дати вибірки (траншу), останньою – та, що припадає на дату не раніше ніж через чотири та не пізніше ніж через 20 років після запланованої дати вибірки.

На виконання умов зазначеної угоди між Міністерством фінансів України та Укравтодором 6 липня 2011 р. укладена Субкредитна угода № 15010-02/121.

Фінансова угода ратифікована Верховною Радою України 16 листопада 2011 р. (Закон України № 4042-VI), набрала чинності 7 лютого 2012 р.

- **“Впровадження швидкісного руху пасажирських поїздів на залізницях України”**

Загальна вартість проекту – 200 млн дол. США, у тому числі сума позики ЄБРР – 120 млн дол.

Метою проекту є підвищення рівня безпеки та якості послуг при перевезеннях пасажирів залізничним транспортом із дотриманням міжнародних стандартів, поліпшення перевезення пасажирів та експлуатаційних показників роботи залізничного транспорту, якості робіт із модернізації й ремонту колій завдяки закупівлі сучасної колійної техніки, сприяння безперешкодному зростанню транзитних вантажопотоків у сполученні Європа – Азія завдяки будівництву нового тунелю на ділянці Бескид – Скотарське Міжнародного транспортного коридору № 5.

Проект має три компоненти: 1) закупівля сучасних пасажирських вагонів; 2) будівництво Бескидського тунелю; 3) закупівля колійної техніки.

31 серпня 2004 р. підписано Кредитну угоду між Укрзалізницею та ЄБРР і Гарантійну угоду між Україною та ЄБРР у рамках проекту. Гарантійна угода ратифікована Верховною Радою України 1 грудня 2006 р. (Закон України № 422-V). Угоди за проектом набрали чинності 15 січня 2007 р.

- **“Завершення будівництва метрополітену у м. Дніпропетровську”.**

Мета проекту – завершення будівництва першої черги метрополітену в м. Дніпропетровську від станції “Комунарівська” до станції “Музейна” з електродепо.

Реалізація проекту сприятиме поліпшенню транспортного обслуговування населення міста, значному розвантаженню автодоріг, поліпшенню екологічної ситуації в найзабрудненіших шкідливими викидами автотранспорту районах міста, збільшенню обсягів споживання продукції будівельної, металургійної галузей, машинобудування, а також створенню нових робочих місць.

21 липня 2009 р. Міністерство економіки України (наказ № 749) визнало доцільною підготовку спільного з ЄБРР проекту. 11 червня 2012 р. Кабінет Міністрів України прийняв рішення про доцільність залучення коштів Банку та схвалив проект Указу Президента України “Про делегацію України для участі у відповідних переговорах з ЄБРР”. Трохи згодом, 26 червня, Президент України видав розпорядження “Про делегацію України для участі у переговорах з Європейським банком реконструкції та розвитку щодо укладення Кредитної угоди (Проект “Завершення будівництва метрополітену у м. Дніпропетровськ”) між Україною та Європейським банком реконструкції та розвитку” № 127/2012-рп. 27 липня того ж року Кредитну угоду між Україною та ЄБРР, Угоду про реалізацію проекту між КП “Дніпропетровський метрополітен” і ЄБРР, Угоду про підтримку проекту між Дніпропетровською міською радою та ЄБРР було укладено. На сьогодні здійснюються заходи на виконання умов набрання чинності угодами за проектом.

Із метою співфінансування зазначеного проекту 25 жовтня 2013 р. між Україною та ЄІБ підписана Кредитна угода на суму 152 млн євро за проектом. Здійснюються заходи щодо виконання умов набрання угодою чинності.

- **“Реалізація зведеної програми підвищення безпеки АЕС України”.**

Метою проекту є реалізація Комплексної (зведеної) програми підвищення безпеки енергоблоків атомних електростанцій, що є загальною програмою з підвищення безпеки українських АЕС.

25 березня 2013 р. між Україною та ЄБРР підписана Гарантійна угода за проектом “Україна: Комплексна (зведена) програма підвищення безпеки енергоблоків атомних електростанцій”, якою передбачається, що Україна гарантує належну й своєчасну виплату будь-якої та всіх сум, належних до сплати за кредитом у розмірі 300 млн євро. Сьогодні здійснюються заходи щодо набрання чинності угодами за проектом.

Із метою співфінансування проекту 7 серпня 2013 р. між Україною та Європейським співтовариством з атомної енергії (Євратом) у рамках проекту “Україна: Комплексна (зведена) програма підвищення безпеки енергоблоків атомних електростанцій” підписана Гарантійна угода стосовно Угоди про надання позики в розмірі 300 млн євро між Енергоатомом і Євратомом для реалізації зазначеного проекту. На сьогодні здійснюються заходи щодо набрання чинності угодами за проектом.

За даними Міністерства фінансів України, на різних стадіях підготовки й ініціювання перебувають такі спільні проекти розвитку:

- **“Модернізація та реконструкція магістрального газопроводу Уренгой – Помари – Ужгород”.**

Метою проекту є підвищення надійності, прозорості, ефективності та комерційної привабливості діючих транспортних маршрутів, зменшення негативного впливу на навколишнє природне середовище, мінімізація ризиків поставок природного газу європейським споживачам через територію України.

Проектом передбачається впровадження сучасних технологій для підвищення ефективності роботи газопроводу та автоматизованої системи управління компресорних станцій, під-

тримка проектних параметрів газопроводу (річна проектна продуктивність – 27,9 млрд м³, робочий тиск – 75 атм.), підвищення надійності транспортування природного газу країнами-імпортерами, зменшення негативного впливу на навколишнє природне середовище.

З метою фінансування проекту передбачається залучити кредитні кошти ЄБРР і ЄІБ у розмірі 308 млн дол. США. Проект є самоокупним. Повернення позикових коштів планується здійснити повністю за рахунок НАК “Нафтогаз України”, яка є бенефіціаром і безпосереднім виконавцем проекту.

18 березня 2011 р. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України прийняло рішення про доцільність підготовки зазначеного проекту (наказ № 241).

• **“Подовження третьої лінії метрополітену у м. Харкові”**

Мета проекту – поліпшення транспортного обслуговування населення міста Харкова, збільшення частки в ньому пасажирських перевезень метрополітеном. Із введенням у експлуатацію зазначених діляниць метрополітену експлуатаційна довжина третьої Олексіївської лінії збільшиться на 3,47 км і становитиме 14,4 км.

Очікуваними результатами реалізації проекту є: введення в експлуатацію двох станцій метрополітену та електродепо “Олексіївське” на лінії; збільшення річного обсягу пасажироперевезень по лінії на 25 млн пасажирів, тобто на 60 %, а також частки пасажироперевезень метрополітену в транспортному обслуговуванні населення до 55 %; оптимізація режимів роботи енергоджерел при впровадженні енергозберігаючих технологій та нового енергоекономного обладнання.

З метою фінансування проекту передбачається залучити кредитні кошти ЄБРР і ЄІБ у розмірі 309 млн євро.

20 вересня 2013 р. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України прийняло рішення про доцільність підготовки зазначеного проекту (наказ № 1115).

- **“Модернізація інфраструктури теплопостачання у Донецькій області”**

Проект націлений на істотне зниження обсягів споживання природного газу та енергоемності виробництва шляхом реконструкції котелень і теплових мереж із упровадженням енергоефективних технологій та обладнання; підвищення ефективності й надійності функціонування підприємства шляхом модернізації теплогенеруючого обладнання; відновлення гарячого водопостачання за рахунок створення індивідуальних теплових пунктів; зменшення викидів шкідливих речовин і парникових газів у атмосферу та екологічного навантаження на навколишнє природне середовище Донбасу, що є екологічно небезпечним регіоном.

Основне завдання проекту полягає в упровадженні енергозберігаючих заходів, щоб забезпечити зменшення споживання енергоресурсів до 30 %, оптимізацію витрат із метою зниження собівартості теплової енергії та підвищення рентабельності котелень і підприємства загалом.

20 вересня 2013 р. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України прийняло рішення про доцільність підготовки спільного з ЄБРР і ЄІБ проекту (наказ № 1114). З метою його фінансування передбачається залучити кредитні кошти ЄБРР у розмірі 20 млн євро.

На стадії завершення реалізації (погашення кредиту) перебувають такі проекти ЄБРР:

- **“Будівництво високовольтної повітряної лінії в Одеській області – будівництво лінії електропередачі 330 кВ Аджалик – Усадове”**

Основною метою проекту є підвищення надійності й ефективності роботи споживачів південно-західної та центральної частин Одеської області, позбавлення їх залежності від режимів роботи енергосистеми Молдови, що відповідає Енергетичній стратегії України на період до 2030 року стосовно залучення зовнішніх кредитних ресурсів для забезпечення розвитку

розподільчих електричних мереж, розв'язання екологічних проблем у енергетичній галузі та наближення її до стандартів ЄС із метою задоволення потреб споживачів у надійному та якісному електропостачанні.

16 грудня 2005 р. між Україною та ЄБРР підписані Кредитна й Гарантійна угоди, котрі передбачають залучення кредиту ЄБРР у сумі 25,75 млн євро для реалізації проекту. Проект є самокупним. Повернення позикових коштів передбачається здійснити повністю за рахунок НЕК “Укренерго”, яка є безпосереднім виконавцем проекту.

10 лютого 2006 р. між Міністерством фінансів України, Міністерством палива та енергетики України й ДП “НЕК “Укренерго” (позичальник за проектом) підписана Угода про порядок відшкодування витрат Державного бюджету України, які можуть виникнути внаслідок виконання Україною зобов'язань за Гарантійною угодою по зазначеному проекту № 28000-04/12.

Гарантійна угода ратифікована Верховною Радою України 16 березня 2006 р. (Закон України № 3576-IV), набрала чинності 22 травня 2006 р.

- **“Відновлення автомагістралі М-06 та реформа фінансування сектору автодоріг”**

Мета проекту – поліпшення стану міжнародного транспортного коридору № 5: Трієст – Будапешт (Братислава) – Львів шляхом реалізації програми реабілітації та відновлення автодоріг, реформування системи фінансування автодорожнього сектору, орієнтованого на забезпечення необхідних внесків користувачів автодоріг у систему підтримки в належному робочому стані національної мережі автодоріг.

11 грудня 2000 р. між Україною та ЄБРР підписана Кредитна угода № 896 за проектом. Сума кредиту – 75 млн євро. Для реалізації проекту 7 грудня 2000 р. між Міністерством фінансів України та Укравтодором (бенефіціар або виконавець проекту) підписано Субкредитну угоду. Кредитна угода за проектом ра-

тифікована Верховною Радою України 20 вересня 2001 р. (Закон України № 2736-III).

У результаті реалізації проекту за рахунок кредиту було відремонтовано 224 км автомагістралі М-06 на загальну суму 67,39 млн євро, завдяки чому поліпшено стан покриття, що сприяло зменшенню тривалості перевезення вантажів і пасажирів, зниженню ризику дорожньо-транспортних пригод, транспортно-експлуатаційних витрат на автомобільному транспорті тощо.

Економічний ефект від реалізації проекту становить 92,92 млн грн на рік, що забезпечує окупність капітальних вкладень у відновлення автомобільної дороги за 5,5 року (норматив – 8,3 року).

• **Другий проект “Ремонт автомобільної дороги Київ – Чоп” (М-06 II).**

Метою реалізації проекту є залучення інвестиційних коштів ЄБРР для збереження в проїжджому стані автомобільної дороги Київ – Чоп на найближчих 10–12 років, приведення до європейських стандартів однієї з найважливіших магістралей України.

25 лютого 2005 р. між Україною та ЄБРР підписана Кредитна угода за проектом. Сума кредиту – 100 млн євро. 12 квітня 2005 р. між Міністерством фінансів України та Укравтодором укладено Субкредитну угоду за цим проектом.

У результаті реалізації проекту виконано капітальний ремонт 181 км автодороги М-06 Київ – Чоп. При цьому економічний ефект становить 187,43 млн грн на рік, що забезпечує окупність капітальних вкладень у відновлення автомобільної дороги за 7 років при нормативі 8,3 року (курс євро станом на червень 2008 р. – 7,63 грн).

Завдяки здійсненню проекту поліпшено соціальні й культурні умови проживання в придорожніх населених пунктах, що має надзвичайно велике значення. Оновлена дорога забезпечує протягом усього року комфортну і швидку транспортну доступність до населених пунктів, розв’язує проблему достав-

ки продовольчих та інших товарів, дітей до навчальних закладів, мешканців до лікарень, а також зв'язку між селами й районними центрами.

Кредитна угода ратифікована Верховною Радою України 18 травня 2005 р. (Закон України № 2567-IV), набрала чинності 31 серпня 2005 р.

• **Третій проект “Ремонт автомобільної дороги М-06 Київ – Чоп”**

Мета проекту – приведення до європейського рівня транспортно-експлуатаційного стану автомобільної дороги М-06 Київ – Чоп на ділянці від м. Києва (14-й кілометр) до м. Бродів Львівської області (441-й кілометр) – однієї з найважливіших магістральних доріг України, що збігається з пан'європейським транспортним коридором № 3: Берлін – Вроцлав – Краків – Львів – Рівне – Житомир – Київ.

Загальна вартість проекту – 680 млн євро. Його фінансування передбачається здійснювати за рахунок коштів позик ЄБРР, ЄІБ (по 200 млн євро) та, з української сторони, внеску Укравтодору (280 млн євро). Витрати на компенсацію ПДВ (78,9 млн євро) із суми, наданої Україною, надійдуть до загального фонду державного бюджету.

19 грудня 2006 р. у м. Києві між Україною та ЄБРР, а також між ЄБРР і Укравтодором підписані Кредитна й Проектна угоди за проектом. Того ж дня на виконання умов Кредитної угоди між Міністерством фінансів України та Укравтодором укладено Субкредитну угоду № 28000-04/217. Кредитна угода ратифікована Верховною Радою України 13 квітня 2007 р. (Закон України № 928-V).

З метою співфінансування проекту 30 липня 2007 р. підписана Фінансова угода між Україною та ЄІБ. На виконання умов цієї угоди 17 грудня того ж року між Міністерством фінансів України та Укравтодором укладено Субкредитну угоду.

Фінансова угода за проектом ратифікована Верховною Радою України 3 вересня 2008 р. та набрала чинності 28 квітня 2009 р.

- **“Розвиток залізничних шляхів України”**

Мета проекту – реконструкція залізничного шляху від м. Львова до м. Києва, модернізація технологій обслуговування шляхового господарства, впровадження найефективнішої системи управління цією ділянкою Укрзалізниці. Проектом передбачено проведення капітального ремонту 400 км залізничних колій, модернізацію або заміну систем енергопостачання, автоматики, телемеханіки та системи зв'язку, які експлуатуються понад 30–40 років, морально й фізично застаріли.

6 грудня 1999 р. між Україною та ЄБРР підписано Кредитну й Гарантійну угоди за проектом “Розвиток залізничних шляхів України”. Сума кредитних коштів на його реалізацію – 51,88 млн дол. США.

Гарантійна угода за проектом ратифікована Верховною Радою України 8 червня 2000 р. (Закон України № 1803-III).

- **“Програма інвестицій та розвитку системи водопостачання та водоочищення в м. Запоріжжі”**

Мета проекту – завершення розширення лівобережної станції аерації зі створенням необхідних потужностей із біологічної очистки стоків та будівництво об'єктів з обробки осаду, заміна 64 км водопровідних мереж, насосів та двигунів на водопровідних і каналізаційних насосних станціях із оснащенням їх необхідною контрольно-вимірювальною апаратурою та приладами обліку, проведення робіт із метою виявлення втрат води.

21 травня 1999 р. між Україною та ЄБРР підписані Кредитна й Гарантійна угоди за проектом. 14 травня 1999 р. між Міністерством фінансів України та Запорізькою обласною державною адміністрацією підписана Угода про порядок відшкодування витрат державного бюджету.

Гарантійна угода за проектом ратифікована Верховною Радою України 19 жовтня 1999 р. (Закон України № 1162-XIV). Угоди набрали чинності 19 жовтня 1999 р.

- **“Фінансування Української енергозберігаючої сервісної компанії (УкрЕСКО)”**

Мета проекту – надання можливості підприємствам і організаціям України всіх форм власності виконувати проекти з енергозбереження та створення підґрунтя для розвитку ефективних механізмів утілення проектів із енергозбереження в Україні з використанням ресурсів приватного сектору.

9 травня 1998 р. між Україною та ЄБРР підписана Кредитна угода № 616 за проектом. Сума кредиту – 20 млн дол. США. 28 жовтня 1998 р. між Міністерством фінансів України (кредитор) та УкрЕСКО (позичальник) підписано Субкредитну угоду № 22-04/22 для реалізації зазначеного проекту.

На сьогодні УкрЕСКО завершила використання кредиту ЄБРР. У рамках проекту було виконано 19 проектів. Завдяки впровадженню енергоефективних проектів на підприємствах України на 25–40 % скорочено споживання енергоносіїв. Енергозберігаючий ефект від цих проектів – фактичне й питоме зниження споживання енергії та енергоресурсів, що в різних проектах становило від двох до п’яти разів порівняно з тим, яке було на етапі підготовки проекту.

Кредитна угода ратифікована Верховною Радою України 13 травня 1999 р. (Закон України № 648-XIV).

- **“Фінансування Української ЕСКО (друга фаза)”**

Мета проекту – надання можливості малим та середнім, приватним і державним підприємствам та установам України впроваджувати проекти з енергозбереження, а також сприяння розвитку ефективних механізмів виконання таких проектів в Україні з використанням ресурсів приватного сектору.

За рахунок коштів позики ЄБРР передбачалося фінансування закупівлі обладнання, робіт і послуг, поставка обладнання, монтаж, за кошти української сторони – розроблення енергозберігаючих проектів, підготовка технічної документації проектів та інженерної розробки, бізнес-плану проекту відпо-

відно до вимог ЄБРР, а також тендерної документації та проведення тендерів.

21 жовтня 2005 р. підписано Кредитну угоду за проектом між Україною та ЄБРР, Проектну угоду між ЄБРР і Українською енергозберігаючою сервісною компанією (УкрЕСКО) та Субкредитну угоду між Міністерством фінансів України й УкрЕСКО.

Кредитна угода ратифікована Верховною Радою України 15 березня 2006 р. (Закон України № 3536-IV). Угоди набрали чинності 31 жовтня 2006 р.

• **“Реконструкція Старобешевської ТЕС”**

Основна мета проекту – реабілітація Старобешевської ТЕС, збільшення генеруючої потужності, підвищення ефективності й надійності експлуатації, коефіцієнта корисної дії та екологічних показників електростанції. Проектом передбачено будівництво енергетичного котла з циркулюючим киплячим шаром, сушарки мокрого шламу та електрофільтра. Реалізація зазначеного проекту уможливить використання відходів вуглезбагачення та низькосортного вугілля за високоефективною, екологічно чистою технологією без використання газу й мазуту для підсвічування, що має зменшити їх споживання та забезпечить важливі техніко-економічні й соціальні переваги.

11 грудня 1996 р. між ЄБРР та Україною підписано Кредитну й Гарантійну угоди за проектом, а 11 лютого 1997 р. – Угоду про відшкодування коштів між Міністерством фінансів України (уповноважений представник гаранта) та ВАТ “Донбасенерго”. Сума кредиту ЄБРР – 103,1 млн євро.

Фінансування української частини проекту здійснюється за рахунок коштів інвестиційної складової оптового ринку на електроенергію для ВАТ “Донбасенерго”, яка введена в дію постановою Кабінету Міністрів України від 13.03.02 № 286.

Гарантійна угода за проектом ратифікована Верховною Радою України 3 квітня 1997 р. (Закон України № 173/97-ВР).

- **“Модернізація аеронавігаційної системи”**

Мета проекту – підвищення рівня безпеки польотів у повітряному просторі національної відповідальності України, забезпечення обладнанням, потрібним для обслуговування нових міжнародних маршрутів.

26 лютого 1998 р. між Державним підприємством обслуговування повітряного руху України та ЄБРР підписана Кредитна угода за проектом, а 14 лютого 1998 р. – Гарантійна угода між Україною та ЄБРР. Гарантійна угода ратифікована 13 травня 1999 р. Угоди за проектом набрали чинності 23 грудня 1999 р.

- **“Кредит на закупівлю палива на зимовий період 2000–2001 рр”**

Мета проекту – придбання органічного палива для проходження осінньо-зимового періоду 2000–2001 рр.

6 жовтня 2000 р. між Україною та ЄБРР підписана Кредитна угода № 885 за проектом, відповідно до якої Україні наданий кредит у сумі 100 млн дол. США.

У рамках реалізації зазначеного проекту, з метою рекредитування наданих коштів безпосереднім виконавцям за проектом, між Міністерством фінансів України, Міністерством палива та енергетики України та вітчизняними енергогенеруючими підприємствами (позичальники), з кожним окремо, підписано чотири субкредитні угоди: з ВАТ “Дніпроенерго” (від 20.12.2000 № 101-04/58), ВАТ “Західенерго” (від 20.12.2000 № 101-04/60), ВАТ “Донбасенерго” (від 20.12.2000 № 101-04/57), ВАТ “Центренерго” (від 20.12.2000 № 101-04/59), яким було рекредитовано кошти ЄБРР у рамках Кредитної угоди. Відповідно до субкредитних угод, сума кредиту ЄБРР була рекредитована ВАТ “Донбасенерго” в обсязі 33 млн дол. США, ВАТ “Дніпроенерго” – 29 млн дол., ВАТ “Центренерго” – 20 млн дол., ВАТ “Західенерго” – 18 млн дол. США.

Кредитна угода ратифікована Верховною Радою України 7 грудня 2000 р. (Закон України № 2119-III), набрала чинності 2 лютого 2001 р.

- **“Кредитна лінія для розвитку малих і середніх підприємств” (SME-Line).**

Мета проекту – сприяння розвитку діяльності приватного сектору в Україні шляхом зміцнення потужностей комерційного банківського сектору в Україні та забезпечення доступу до фінансування малих, середніх і навіть великих підприємств. Вартість проекту – 121,2 млн дол. США.

- **“Друга кредитна лінія для розвитку малих і середніх підприємств” (SME-Line II).**

Мета проекту – сприяння розвитку діяльності приватного сектору в Україні шляхом зміцнення потужностей комерційного банківського сектору та забезпечення доступу до фінансування малих, середніх і навіть великих підприємств.

8 травня 1998 р. підписано Кредитну угоду між НБУ та ЄБРР і Гарантійну угоду між Україною та ЄБРР за проектом. Сума позики – 86,26 млн дол. США.

Гарантійна угода ратифікована Верховною Радою України 10 лютого 2000 р. (Закон України № 1439-III). Угоди за проектом набрали чинності 9 серпня 2000 р.

Кредит переуступлений у вигляді кредитів приватним малим і середнім підприємствам (на суму 66,192 млн дол. США) двома рівними траншами, а також мікрокредитів трьома траншами (один транш – 11,032 млн дол. та два по 5,516 млн дол. кожний) малим підприємствам і приватним підприємцям.

- **“Реконструкція аеропорту Бориспіль (Київ)”**

Мета проекту – надання допомоги в переобладнанні пасажирського терміналу з урахуванням зростання міжнародних перевезень у короткостроковому періоді; збільшення інвестиційної складової для забезпечення прибуткового бізнесу.

22 грудня 1993 р. підписано Кредитну угоду між ЄБРР та Державним міжнародним аеропортом “Бориспіль” і Гарантійну угоду між Україною та ЄБРР, якими передбачено надання аеропорту “Бориспіль” кредиту в розмірі 5,1 млн дол. США для реалізації зазначеного проекту.

Проект складається з таких частин:

1) реконструкція будинку терміналу аеропорту, включаючи будівельні роботи, оздоблення стін, підлоги й стелі та створення інфраструктури;

2) монтаж, експлуатація й технічне обслуговування обладнання терміналу аеропорту;

3) розроблення та впровадження комерційної системи бухгалтерського обліку, що повинна включати, поряд із іншим, систему бухгалтерського обліку та контролю витрат, забезпечення задовільної системи аудиту;

4) поліпшення системи розподілу прибутків та витрат між різними галузями діяльності позичальника, законодавча підготовка до приватизації позичальника.

На сьогодні кошти позики використано й повернено в повному обсязі.

• **“ITUR” – розвиток оптико-волоконного зв’язку Італія – Туреччина – Росія.**

Мета проекту – модернізація інфраструктури зв’язку для задоволення попиту на високоякісні, надійні й економічні послуги зв’язку в Україні та між нею й іншими країнами (Італією, Туреччиною, Росією). Загальний обсяг кредиту – 53,1 млн дол. США.

РОЗДІЛ 5. СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ ІНВЕСТИЦІЙНИМ БАНКОМ

Європейський інвестиційний банк (ЄІБ) належить до найбільших у світі державних позикодавців і установ, що фінансують проекти розвитку, та не підзвітний іншим установам Європейського Союзу. До сьогодні більша частина його діяльності не викликала особливого інтересу, оскільки полягала в реалізації інфраструктурних проектів у менш заможних країнах і регіонах ЄС [45]. Проте ця ситуація змінюється: дедалі більша частка операцій ЄІБ проводиться за межами ЄС.

ЄІБ засновано в 1958 р. як одну з установ ЄЕС згідно зі ст. 9 Римського договору про створення Європейського економічного співтовариства від 25 березня 1957 р., підписаного в Римі країнами-засновниками, серед яких: Бельгія, Данія, ФРН, Греція, Іспанія, Франція, Ірландія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Португалія, Сполучене Королівство Великобританії та Північної Ірландії [46]. Відповідно до Статуту, Європейський інвестиційний банк є юридичною особою, надає кредити для реалізації інвестиційних проектів. При цьому він залучає необхідні фінансові ресурси на ринку капіталу та використовує власні ресурси [47].

Головною метою цієї фінансово-кредитної установи є сприяння збалансованому розвитку країн – членів Європейського Союзу шляхом надання кредитів чи банківських гарантій, а найважливішим завданням – посилення процесів економічної й соціальної інтеграції країн ЄС. Банк створювався на безпри-

бутковій основі, його штаб-квартира розташована в Люксембурзі. ЄІБ є структурною одиницею ЄС, найвагоміша частка його фінансування припадає на здійснення проектів у межах зазначеного інтеграційного утворення.

У складі ЄІБ діють Європейський інвестиційний фонд (ЄІФ), утворений у 1994 р., котрий надає довгострокові гарантії для фінансування транс'європейських транспортних і комунікаційних мереж, а також енергомереж для розвитку малого й середнього бізнесу; Тимчасовий Единбурзький фонд кредитування (ЕФК), заснований у 1992 р. за рішенням Європейської ради для прискорення фінансування проектів розвитку капітальної інфраструктури.

Акціонерами ЄІБ є 28 країн – членів Євросоюзу. Частка кожної з них у статутному капіталі визначається відповідно до економічної ваги країни в ЄС, що виражена у ВВП. У зв'язку з розширенням Європейського Союзу статутний капітал Банку збільшився до 243,3 млрд євро, що стало можливим завдяки внескам трьох нових країн-членів. Свою частку останні сплачуватимуть вісьмома рівними траншами протягом п'яти наступних років – із метою зменшення тиску на національні фінанси.

Розподіл акціонерного капіталу ЄІБ станом на 1 листопада 2013 р. був таким (табл. 5.1).

Згідно зі Статутом [47], ЄІБ є юридичною особою, його завдання полягає в наданні кредитів для реалізації інвестиційних проектів шляхом залучення необхідних фінансових ресурсів на ринку капіталу та використання власних ресурсів. Із 2012 р. президентом ЄІБ є Вернер Хоєр.

Управління Банком здійснюють Рада керуючих, Рада директорів (Директорат) та виконавчий орган – Комітет із питань управління поточними операціями (Правління).

Рада керуючих – найвищий керівний орган, що складається з 28 членів – міністрів країн ЄС (як правило, міністрів фінансів). До компетенції Ради керуючих належить схвалення напрямів кредитної політики ЄІБ на майбутній рік, затвердження

Таблиця 5.1

**Розподіл акціонерного капіталу ЄІВ за країнами
(станом на 01.11.2013)**

Країна	Обсяг коштів у статутному капіталі, тис. євро	Частка в статутному капіталі, %	Країна	Обсяг коштів у статутному капіталі, тис. євро	Частка в статутному капіталі, %
Великобританія	39 195 022,0	16,11	Чехія	1 851 369,5	0,76
Італія	39 195 022,0	16,11	Угорщина	1 751 480,0	0,72
Німеччина	39 195 022,0	16,11	Ірландія	1 375 262,0	0,57
Франція	39 195 022,0	16,11	Румунія	1 270 021,0	0,52
Іспанія	23 517 013,5	9,67	Хорватія	891 165,5	0,37
Бельгія	10 864 587,5	4,47	Словаччина	630 206,0	0,26
Нідерланди	10 864 587,5	4,47	Словенія	585 089,5	0,24
Швеція	7 207 577,0	2,96	Болгарія	427 869,5	0,18
Данія	5 501 052,5	2,26	Литва	367 127,0	0,15
Австрія	5 393 232,0	2,22	Люксембург	275 054,5	0,11
Польща	5 017 144,5	2,06	Кіпр	269 710,5	0,11
Фінляндія	3 098 817,5	1,27	Латвія	224 048,0	0,09
Греція	2 946 995,5	1,21	Естонія	173 020,0	0,07
Португалія	1 899 171,0	0,78	Мальта	102 665,0	0,04
Усього			243 284 154,5		

Складено за: European Investment Bank Group : Financial Report 2012. – Р. 49 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eib.org/infocentre/publications/all/financial-report-2012.htm>; а також даними офіційного веб-сайту ЄІВ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.eib.org/img/eib_capital_2013_en_72.png.

балансу його доходів і витрат, призначення й звільнення членів Директорату та Правління. Разом із цим Рада керуючих приймає рішення щодо збільшення статутного капіталу та можливої участі Банку у фінансуванні операцій за межами Євросоюзу.

Основними завданнями Ради директорів є розгляд та прийняття рішень із питань кредитування, надання гарантій,

отримання позик. Директорат визначає розмір процентів за позиками та комісійної винагороди за наданими гарантіями. Його 28 членів (по одному представникові країн – членів ЄС та один представник Європейської комісії) призначаються Радою керуючих на п'ять наступних років, кандидатури членів Директорату висуваються країнами – членами ЄС та підзвітні виключно Банку. Головує на засіданнях Ради директорів президент Ради керуючих.

У разі відсутності одного з директорів його заміщує заступник. З огляду на те, що серед учасників Банку є невеликі країни, відбувається їх групування. З метою підвищення якості професійної експертизи в роботі директорів у певних галузях Рада директорів має право залучати до шести експертів для відповідних консультацій, але без права голосування. Директорам не обов'язково постійно знаходитись у штаб-квартирі. Як правило, вони та їхні заступники проводять одноденні робочі зустрічі (в середньому 10 зустрічей на рік) для вирішення поточних питань. Вони не отримують винагороди, але Банк відшкодовує їм витрати на відрядження. З 1 травня 2004 р. рішення приймаються щонайменше третиною членів Директорату, котрі мають право голосу та разом володіють більш ніж 50 % підписного капіталу.

Правління здійснює загальне керівництво Банком та контролює його поточну діяльність. Це стосується передусім підготовки рішень щодо залучення коштів, надання кредитів і гарантій, які подаються на розгляд Раді директорів. У разі їх затвердження Директоратом Правління приводить ці рішення до виконання. Воно складається з президента ЄІБ і восьми віце-президентів, що призначаються на шість років Радою керуючих за пропозицією Директорату.

Поряд із цим Європейський інвестиційний банк має власну структуру внутрішнього й зовнішнього аудиту, з допомогою котрої забезпечуються всі операції банку та стандартні для банківського й фінансового сектору процедури. Цими питан-

нями займається Аудиторський комітет, до функцій якого входить також перевірка правильності дій Банку та його бухгалтерії. Для роботи в комітеті ЄІБ залучає як своїх працівників, так і фахівців із інших компаній. Аудиторський комітет співпрацює з Рахунковою палатою Європейського Союзу для зовнішньої перевірки операцій, що проводиться за рахунок бюджетних коштів ЄС або його країн-членів.

Запропонований країною на розгляд ЄІБ інвестиційний проект має належати до пріоритетних сфер діяльності Банку та відповідати загальним пріоритетам і завданням Євросоюзу, якими є:

- розвиток середнього й малого бізнесу (фінансується через глобальні кредити, що надаються банкам-посередникам);
- будівництво або модернізація транспортної інфраструктури (автомагістралі, мости, аеропорти тощо);
- енергетика (виробництво, транспортування й розподіл енергії, газу, нафти, тепла та ін.) і телекомунікації.

Європейський інвестиційний банк також підтримує:

- екологічні схеми в містах та щодо захисту природи (пов'язані з водою, забрудненням, чистим повітрям, міським транспортом тощо);
- промислові проекти (заводи з виробництва двигунів, фармацевтичні, авіаційні та ін.).

Реалізація зазначених проектів має відповідати спільним інтересам більшості країн – членів ЄС, сприяти економічному піднесенню найменш розвинутих регіонів, створювати нові робочі місця та види діяльності, підвищувати конкурентоспроможність промисловості інтеграційного об'єднання.

За проектами, котрі реалізуються в країнах, що не є членами Євросоюзу, необхідною умовою отримання кредитів є надання державних гарантій. Одним із найважливіших проектів Європейського інвестиційного банку вважається створення транс'європейських мереж.

Основними критеріями підготовки проектів ЄІБ є їх кошторисна вартість: її мінімальний обсяг повинен дорівнювати 25 млн євро, а частка кредиту Банку – до 50 %. За винятком надзвичайних обставин ЄІБ покриває до 50 % вартості кредиту, зазвичай 25–30 %. При цьому очікується, що частина витрат покриватиметься організацією чи компанією, яка ініціює проект, за рахунок власних коштів.

Залежно від специфіки проекту Банк встановлює термін його реалізації та визначає розмір плати за користування кредитними ресурсами. Для проектів у галузі промисловості встановлюється термін від 7 до 12 років, із розвитку інфраструктури – до 20 років із пільговим періодом від 2 до 6 років при наданні кредитів за фіксованою або плаваючою ставкою. Протягом терміну реалізації проекту ставки можуть переглядатися. Зазначений рівень процентних ставок Європейського інвестиційного банку вважається досить низьким. Ставка складається з базової ставки (EURIBOR) і адміністративних витрат та не включає елементи політичного й економічного ризику конкретної країни.

Виплати за кредитами, як правило, піврічні чи річні. ЄІБ стягує одноразову комісію, котра дорівнює його витратам на проведення оцінки проекту, та комісію за резервування коштів. Кредит Банку не є “зв’язаним”, тобто не передбачає купівлі товарів і послуг певної компанії або країни, а орієнтується на оптимальне постачання з точки зору проекту.

Європейський інвестиційний банк не має права на придбання частки в будь-якому проекті, а також на участь в управлінні ним, за винятком тих випадків, коли необхідно забезпечити права банку при поверненні наданого кредиту. Заявки на отримання кредиту чи гарантії подаються Банку через Європейську комісію (ЄК) або шляхом звернення держави, на території якої передбачається здійснення проекту.

ЄК є основним партнером ЄІБ у системі Європейського Союзу. Відповідно до п. 1.1 Статуту Європейського інвестицій-

ного банку вона призначає одного директора та його заступника. Представник Європейської комісії присутній на щорічних засіданнях Ради керуючих та бере участь у обговоренні політики ЄІБ із питань надання кредитних ресурсів. За кожним фінансовим проектом щодо надання позик ЄК висловлює власну думку. Разом із ЄІБ вони проводять спільну політику стосовно залучення ресурсів на фінансових ринках.

Відносини Європейського інвестиційного банку з Радою Європейського Союзу (Європейською радою міністрів) не регулюються жодними інституційними правилами, проте Банк уважно спостерігає за її діяльністю та прислуховується до її рекомендацій. Адже відповідно до Римської угоди Рада об'єднує правову систему Європейського Союзу та забезпечує координацію політичної й економічної діяльності його країн-членів. Коли на засіданнях Ради ЄС розглядаються питання, що стосуються діяльності ЄІБ, його представники, як правило, беруть у них участь.

Основною функцією Банку є сприяння виконанню основних економічних цілей ЄС [47]. Тому ЄІБ постійно інформує Європейський парламент про свою діяльність, а також відчуває себе повністю пов'язаним із рішеннями останнього. Зв'язки між інституціями підтримуються на найвищому рівні. Крім того, Європарламент регулярно запрошує членів Правління Банку на засідання комісій, де розглядаються питання, котрі мають значення для оперативних цілей ЄІБ.

Відповідно до Статуту ЄІБ, усі суперечки, що виникають між Банком, його кредиторами й боржниками, вирішуються компетентним судом країни-учасниці. Це стосується спорів, які виникають за контрактом між банком і країною-учасницею. У свою чергу, спори через контракти з третіми країнами вирішуються Судом Євросоюзу.

У 1990-ті роки Європейський інвестиційний банк брав участь у багатьох великих інфраструктурних проектах ЄС, а саме: будівництві швидкої залізниці Париж – Брюссель –

Кельн – Амстердам – Лондон, розширенні аеропорту Мальпенса в Мілані, створенні єдиної електроенергетичної мережі між Іспанією й Португалією, спорудженні газопроводу в Південній Європі тощо.

Конкуренція серед країн Центральної та Східної Європи щодо отримання кредитів ЄІБ дуже висока. На сьогодні близько 80 % суми в 3 млрд євро, яка надається для цих країн, використовується Чехією, Польщею, Угорщиною та Румунією. До речі, Чехія протягом останніх 10 років отримувала чи не найбільше фінансових ресурсів Банку (близько 5 млрд дол. США), що пояснюється її вигідним географічним розташуванням – у центрі Європи. В абсолютних цифрах деякі країни отримали ще більше коштів, зокрема Польща – 7 млрд євро, Угорщина – 3,5 млрд євро.

ЄІБ має мандат на проведення операцій у країнах Африки, Карибського басейну й Тихоокеанського регіону, а також Середземноморського басейну та Південної Америки, з котрими ЄС уклав відповідні фінансові угоди. Кількість країн, з якими співпрацює Банк, становить близько 120, при цьому 80 % загального обсягу його фінансових ресурсів припадає на країни Європейського Союзу.

Європейський інвестиційний банк має частку в капіталі Європейського банку реконструкції та розвитку в розмірі 900 млн євро (3 % капіталу ЄБРР) [41]. Останнім часом за обсягом наданих кредитів ЄІБ випереджає Світовий банк. Європейський інвестиційний банк виступає не тільки кредитором, а й найбільшим позичальником грошових ресурсів на міжнародних фінансових ринках капіталу, що не заборонено його Статутом. Окрім того, Банк може залучати фінансові ресурси на найкращих умовах, а отже, надавати їх за найнижчими ставками. Він має найвищий кредитний рейтинг – ААА.

Компетенція ЄІБ за межами Європейського Союзу визначається міжнародними мандатами, що надаються Радою ЄС. Формалізація відносин між Банком та країнами, які не є членами

Євросоюзу, відбувається шляхом ухвалення Радою ЄС мандатів на розширення операційної діяльності ЄІБ із цими країнами.

У своїй діяльності Банк не обмежується співробітництвом із країнами – членами ЄС. До 2005 р. він співпрацював із чотирма колишніми радянськими країнами – Росією (не має статусу члена ЄІБ), Естонією, Латвією та Литвою.

Початку активного співробітництва Європейського інвестиційного банку та Російської Федерації передував Стокгольмський саміт ЄС наприкінці березня 2001 р., на якому ЄІБ отримав мандат на участь у фінансуванні обмеженого числа великих інфраструктурних проектів у Росії, спрямованих на поліпшення навколишнього природного середовища, в розмірі 100 млн євро. З метою забезпечення умов для фінансування проектів на території РФ між сторонами була укладена Рамкова угода, що передбачала обов'язкове забезпечення проекту 100-відсотковою суверенною гарантією, звільнення банківських активів від податкових стягнень, надання ЄІБ і співробітникам привілеїв та імунітетів, обов'язковість участі в реалізації проектів інших міжнародних фінансових організацій, право вільного переказу валютних коштів за кордон.

З 2002 р. між РФ і ЄІБ підписано дві кредитні угоди за проектами. Загальна сума позики на реалізацію першого проекту “Завершення будівництва комплексу захисних споруд у м. Санкт-Петербурзі від потопів” становила 418 млн дол. США, 40 млн дол. із яких – кошти Банку. В рамках другого проекту планується модернізувати південно-західні водоочисні споруди компанії “Водоканал” у Санкт-Петербурзі – з метою поліпшення якості послуг, пов'язаних із очищенням стічних вод для 720 тис. мешканців міста, та води в Балтійському морі, що має велике значення для всіх країн регіону. Проект реалізується без надання державних гарантій. Його загальна вартість становить 234,4 млн євро, 25 млн євро з яких – внесок ЄІБ.

Питання необхідності поширення операційної діяльності Європейського інвестиційного банку на Україну порушувалось

українською стороною на різних рівнях, зокрема у двосторонніх контактах із країнами-членами. Утім, спроби були невдалими, при цьому Банк посилався на відсутність відповідного мандату. Між тим у березні 2001 р., під час саміту в Стокгольмі, Рада ЄС прийняла рішення поширити мандат ЄІБ на Російську Федерацію в рамках екологічних проектів так званого північного виміру.

25 листопада 2003 р. у контексті ініціативи “Ширша Європа” Рада ЄС прийняла рішення про додаткове кредитування Європейським інвестиційним банком у Росії, Україні, Білорусі й Молдові проектів у галузях, де Банк має порівняльні переваги та спостерігається незадовільний попит на кредити. Обсяг фінансування для цих країн було встановлено в розмірі 500 млн євро до 2007 р. (при цьому Україні надавалось орієнтовно 50 % суми). Це рішення Ради ЄС мало статус спеціального (ad hoc), тож загальний мандат, тобто можливість здійснення операційної діяльності, ЄІБ на Україну не поширювався.

22 грудня 2004 р. Рада ЄС своїм рішенням підтримала пропозицію Європейського парламенту щодо надання Євросоюзом Банку гарантій до 31 липня 2007 р. стосовно його інвестиційних проектів у Росії, Україні, Білорусі й Молдові, зокрема у сферах захисту довкілля, транспорту, телекомунікацій та енергетичної інфраструктури, на загальну суму 500 млн євро. У документі зазначається, що запропоновані країнами проекти будуть оцінюватися й відбиратися в рамках звичайних критеріїв і процедур ЄІБ. Враховуючи досвід співпраці України з іншими міжнародними фінансовими організаціями, розглядається можливість співфінансування важливих проектів ЄІБ разом із ЄБРР.

22 травня 2005 р. у м. Белграді, під час проведення щорічних зборів Ради керуючих ЄБРР, віце-прем’єр-міністр України О. Б. Рибачук та віце-президент ЄІБ І. Піліп підписали Меморандум про переговори між Україною та Європейським інвестиційним банком стосовно Рамкової угоди, де наголошувалося

на узгодженні всіх положень документа та готовності до його підписання сторонами після завершення внутрішніх процедур погодження.

14 червня 2005 р. у Люксембурзі було парафоровано й підписано Рамкову угоду між Україною та ЄІБ. Координатором у співробітництві з Банком визначено Міністерство економіки України. 7 лютого 2006 р. ця угода ратифікована Верховною Радою України [48]. За офіційним повідомленням керівництва Банку, Рамкова угода набрала чинності 8 квітня 2006 р.

Як орган Євросоюзу ЄІБ заявляє, що його місія – сприяти завданням ЄС, “роблячи можливим довготермінове фінансування продуманих проектів”. Це означає, що кредитування Банку має ґрунтуватися принаймні на двох принципах. Перший полягає в забезпеченні досягнення цілей ЄС, котрі дедалі більше зосереджуються навколо стимулювання стійкого розвитку в межах ЄС і поза ними. Другий принцип полягає у взаємодоповнюваності: ЄІБ повинен використовувати свої ресурси з метою організації позик для проектів, які крім соціальної й фінансової життєздатності мають пов’язані ризики, що роблять їх непривабливими для більш комерціалізованих позикодавців. Іншими словами, Банк має втілити гідні проекти, котрі за інших обставин не були б реалізовані.

Процедури позичання коштів і видачі кредитів

ЄІБ має декілька фінансових механізмів, із допомогою яких надає допомогу проектам:

- Індивідуальні позики – під конкретні проекти в державному й приватному секторах, у тому числі в банках.
- Глобальні позики – кредитні лінії, котрі надаються посередникам (банкам, лізинговим компаніям чи фінансовим установам), які, у свою чергу, видають кредити місцевим органам влади або середнім і малим підприємствам для нових інвестиційних проектів на суму до 25 млн євро. За-

явки подаються в один із банків посередників і фінансових організацій, що здійснюють діяльність на національному, регіональному чи місцевому рівнях.

- Венчурний (вкладений із ризиком) капітал – діяльність, зосереджена в межах Європейського інвестиційного фонду, котрий разом із ЄІБ складає Групу Європейського інвестиційного банку.

Банк також має цілий ряд спеціалізованих кредитних інструментів, а саме:

1) структурований фінансовий інструмент – для забезпечення фінансування проектів із високим ступенем ризику, фінансування за рахунок власних коштів та гарантії діяльності задля масштабних інфраструктурних програм;

2) фінансовий механізм для розподілу ризику, розроблений спільно з Європейською комісією з метою розширення можливостей ЄІБ щодо забезпечення фінансування з високим ступенем ризику для новаторських проектів у сфері технологічних платформ і науково-дослідницької діяльності;

3) вуглецевий кредитний фонд, створений у співпраці з установами на зразок ЄБРР і Світового банку з метою розвитку ринку нереалізованих об'ємів дозволених викидів вуглецю в країнах із перехідною економікою та заохочення до участі приватного сектору.

У межах ЄС і країн – кандидатів на вступ до нього Європейський інвестиційний банк має шість пріоритетних цілей, викладених у Корпоративному операційному плані (КОП).

- взаємодія та зближення;
- підтримка середнього й малого бізнесу;
- екологічна сталість;
- реалізація ініціативи “Інновація-2010”;
- розвиток транс’європейських транспортних і енергетичних мереж;
- стійка, конкурентоспроможна й безпечна енергетика.

ЄІБ за межами Європейського Союзу

За межами ЄС видача кредитів ЄІБ ґрунтується на зовнішніх принципах співробітництва й розвитку ЄС [49].

Мандати ЄС:

- Підготовка до вступу за новим мандатом зовнішнього кредитування: країни-кандидати та потенційні кандидати в регіоні розширення.
- Європейське сусідство за новим мандатом зовнішнього кредитування: Середземноморська програма сусідства, Росія, Україна та східні сусіди [50].
- Розвиток, згідно з Котонською угодою: країни Африки, Карибського басейну, Тихоокеанського регіону та ПАР.
- Економічне співробітництво за новим мандатом зовнішнього кредитування: Азія та Латинська Америка.

Зовнішнє кредитування ЄІБ спрямоване головним чином на приватний сектор і розвиток інфраструктури, підтримку присутності ЄС разом із забезпеченням прямих іноземних інвестицій та передачу технологій, захист і поліпшення стану навколишнього природного середовища. Також акцент робиться на енергетичній безпеці.

Серед інших МФО Банк вирізняється тим, що є частиною інфраструктури демократичних установ. Окрім того, він перебуває в цілковитій власності 27 країн – членів Євросоюзу. Мандати, відповідно до яких ЄІБ здійснює свою діяльність, передбачають питання, котрі становлять інтерес для багатьох громадян ЄС, включаючи зменшення бідності як частину Котонської угоди, екологічну сталість та розвиток інфраструктури.

Європейський інвестиційний банк дотримується доволі цікавої й неоднозначної правової позиції. Хоча він заснований у 1957 р. за Римським договором, це не формальна “установа” Спільноти на зразок тих, що перелічені в ст. 7 цього договору. Він не називається установою із законодавчими чи правозастосовними завданнями, а також не формує політику. Натомість ЄІБ був створений як незалежний фінансовий орган із

власною правосуб'єктністю та адміністративною структурою, щоб ефективно функціонувати в ролі фінансової установи.

Від самого початку завданням Банку було “долучатися, завдяки використанню власних ресурсів та залучаючи ринок капіталу, до збалансованого й стабільного розвитку спільного ринку на благо ЄС”. Проте з часом сфера його впливу поширилася за межі Євросоюзу, зокрема на Африку (з 1975 р.), Східну Європу (з 1989 р.), а також Латинську Америку та Азію (з 1993 р.). ЄІБ зараз вихопив пальму першості у Світового банку та став найбільшим державним кредитором: річні обсяги його кредитування в регіоні сягають 45 млрд євро.

Співробітництво України з ЄІБ

Відповідно до мандату Європейського інвестиційного банку на 2007–2013 рр., для Росії та країн Східної Європи (України, Молдови та, за можливості, Білорусі), а також країн Закавказзя (Вірменії, Азербайджану та Грузії) було надано 3,7 млрд євро з метою фінансування проектів у транспортній, енергетичній, телекомунікаційній і природоохоронній сферах. Окрім того, Банк виділив 1,5 млрд євро для підтримки інвестицій компаній із Європейського Союзу в їхню діяльність поза межами ЄС. Метою цієї програми є залучення інвесторів із ЄС в Україну та інші країни Східної Європи [51].

Згідно з правилами ЄІБ, його підрозділи вповноважені вести переговорний процес стосовно фінансової угоди (контракту) щодо виконання робіт протягом одного року з дати схвалення Радою керуючих Банку відповідного проекту. Якщо протягом цього періоду фінансову угоду за конкретним проектом не підписано, весь переговорний процес потрібно розпочинати знову.

4 листопада 2010 р. Верховна Рада України ратифікувала Договір між Україною та Європейським інвестиційним банком про співробітництво та діяльність Постійного представництва ЄІБ в Україні (Закон України № 2673-VI) [52].

Зобов'язання ЄІБ відповідно до політики розвитку ЄС

Унаслідок власної кредитної діяльності за кордоном ЄІБ також відіграє дедалі більшу роль у політиці розвитку ЄС. Його керівники погоджуються, що місія Банку – сприяти цілям Європейського Союзу. Наприклад, у Програмній заяві про розвиток Європейської Спільноти (European Community Development Policy Statement) зазначено, що “політика розвитку Спільноти ґрунтується на принципах стійкого, рівноправного, спільного розвитку потенціалу людини та суспільства... Головною метою політики розвитку Спільноти повинне бути зменшення та, зрештою, ліквідація бідності”.

Ці принципи також чітко висловлені у двох основних угодах, за якими ЄІБ надає позики за межами Європи. У країнах Африки, Карибського басейну й Тихоокеанського регіону Банк проводить діяльність відповідно до Котонської угоди, серед цілей якої – подолання бідності з метою стійкого розвитку.

Аналогічно, згідно з новим мандатом зовнішнього кредитування, відповідно до котрого Банк здійснює діяльність у Східній Європі, Азії та Латинській Америці, “фінансові операції ЄІБ мають узгоджуватися та підтримувати принципи зовнішньої політики ЄС, у тому числі конкретні регіональні цілі, водночас гарантуючи узгодженість із діями ЄС”.

Співробітництво ЄІБ із установами ЄС

ЄІБ співпрацює з установами ЄС головним чином через Брюссельський офіс, що відповідає за зв'язок із цими установами з політичних питань, та Політичний відділ, який є частиною Проектного директорату ЄІБ, що знаходиться в Люксембурзі та відповідає за взаємодію з установами ЄС щодо технічних питань.

Поточна організаційна структура установ обмежує роль діяльності Європейського інвестиційного банку із боку

Європейської комісії. ЄІБ і ЄК співпрацюють, зокрема, через представника останньої в Раді директорів Банку. Європейська комісія також може вивчати кредитування проектів ЄІБ із допомогою внутрішньої процедури – міжвідомчої консультації, при цьому Банк надає інформацію через генеральні директори ЄК, які здійснюють нагляд за реалізацією проектів та висловлюють свої коментарі. Надходження від таких директорів координуються Генеральним директором із економічних і фінансових питань (ECOFIN).

Представники ЄІБ присутні на засіданнях ECOFIN та надають консультації з економічних питань. Члени останнього є також членами Ради керуючих Банку, котра повинна забезпечувати відповідність цілей ЄІБ політиці ЄС.

Європейський парламент та Європейський інвестиційний банк співпрацюють мінімально. Перший розглядає діяльність другого та складає звіт про щорічні доповіді Банку. На основі щорічного звіту Комітет із економічних і монетарних питань (EMAC), а віднедавна й Комітет бюджетного контролю (CONT) пропонують коментарі та рекомендації щодо впливу, який має кредитування, що проводиться ЄІБ, а також рекомендації стосовно діяльності й ефективності Банку. У звітах Європейського парламенту часто критикується діяльність ЄІБ та лунають заклики до глибокої інтеграції між його інституціями й Радою Європи, а також до прозорішого кредитування проектів. Звіти також закликають Банк до поглибленого діалогу з громадськими організаціями та моніторингу використання глобальних кредитів.

Роль урядів країн – членів ЄС

Уряди країн мають обмежений вплив на рішення Європейського інвестиційного банку. Рада керуючих ЄІБ складається з фінансистів від кожної країни-учасниці та відповідає за встановлення загальних принципів політики Банку.

При видачі кредитів ЄІБ надає різноманітні позики, а саме: індивідуальні, фінансування конкретних проектів і програм (понад 25 млн євро); кредити через посередників (або глобальні позики), які розподіляються у вигляді кредитних ліній між банками чи фінансовими установами на підтримку малих і середніх підприємств (проекти на суму менше ніж 25 млн євро); структуровані кредитні механізми на випадок великих позик та гарантій для проектів із високим ступенем ризику, головним чином інфраструктурних.

Стосовно індивідуальних позик слід зазначити, що ЄІБ фінансує проекти в більшості секторів, котрі, в принципі, повинні відповідати цілям Банку (сприяння економічним і політичним цілям), а також мандати, видані ЄІБ Євросоюзом у країнах за його межами з метою підтримки політики розвитку та співробітництва ЄС у країнах-партнерах.

Кредитний портфель ЄІБ

Основна частина кредитного портфеля ЄІБ націлена на членів Євросоюзу (рис. 5.1). Суми, що їх Банк надає в позику країнам, котрі не входять до ЄС, або так званим країнам-партнерам, порівняно малі, проте їхня частка постійно зростає. Це виводить ЄІБ у лідери серед державних кредитних установ. Банк надає кредити в різноманітних секторах економіки (табл. 5.2), але найбільша їх частина спрямовується у фінансовий сектор, понад 50 % якої становлять глобальні позики (тобто кошти фінансовим посередникам, у ролі котрих досить часто виступають крупні приватні банки, які вони розподіляють серед місцевих замовників проектів); за ними йдуть кредити на реалізацію великомасштабних проектів у транспортному, енергетичному, промисловому й телекомунікаційному секторах. За останніх 10 років лише незначна частка позик ЄІБ була призначена на проекти у сфері освіти, охорони здоров'я та сільського господарства.

Рис. 5.1. Фінансування ЄІБ проектів за групами країн у 2011 р., млрд євро

Примітка. ЄАВТ – Європейська асоціація вільної торгівлі.

Джерело: European Investment Bank Group : Financial Report 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eib.org/infocentre/publications/all/financial-report-2012.htm>.

Одна з головних цілей надання кредитів Банку – забезпечення взаємодоповнюваності та сталості; використання власних ресурсів для фінансування проектів, що в іншому разі не були б утілені в життя та котрі приносять додаткову користь у економічному й соціальному плані, а також стимулюють довготривалий розвиток.

Реформування ЄІБ

Відтоді як комісія Брундтланд (Комісія ООН із навколишнього середовища та розвитку) у своєму звіті під назвою “Наше спільне майбутнє” (1987 р.), що ґрунтувався на концепції стійкого розвитку, уперше дала визначення поняття “стійкий або екологічно раціональний розвиток”, ця концепція досягла значного успіху. Нею зацікавилася багато національних, міжнародних і неурядових організацій. Урядовці, представники органі-

Таблиця 5.2

**Фінансування ЄІБ проектів за секторами
в 1959–2012 рр., євро**

Галузь	Фінансування
Сільське господарство, рибальство, лісове господарство	3 135 904 810
Інфраструктура	18 834 735 739
Енергетика	137 375 049 386
Кредитні лінії	234 830 738 360
Здоров'я і освіта	43 107 040 474
Промисловість	98 902 472 348
Послуги	28 843 295 993
Телекомунікації	55 487 715 894
Транспорт	235 939 276 868
Міська інфраструктура	28 048 396 367
Вода, каналізація, тверді відходи	56 666 116 964
Загальна сума	941 170 743 203

Джерело: European Investment Bank Group : Financial Report 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eib.org/infocentre/publications/all/financial-report-2012.htm>.

зацій, бізнесмени та громадяни поліпшили концепцію, адаптували та прийняли її. Незважаючи на неповну зрозумілість і відкритість для інтерпретацій, концепція стійкого розвитку еволюціонувала, й у її рамках сформувалася система базових керівних принципів та цінностей, спрямованих на те, щоб як сьогодні, так і в майбутньому задовольнити потреби людського, економічного й соціального розвитку в рамках екологічної системи планети. Підхід, що базується на стійкому розвитку, передбачає розгляд соціальних проблем разом із екологічними та намагається поєднати прагнення розвитку з потребою в збереженні екологічного багатства нашої планети. Стійкий (екологічно раціональний) розвиток означає широкий погляд

на добробут людини та довгострокові перспективи щодо наслідків нашої теперішньої діяльності.

Сьогодні нерівність між багатими й бідними більша, ніж 10 років тому. У зв'язку з негативними світовими тенденціями ЄС переглянув свою Стратегію стійкого розвитку (далі – Стратегія) та у 2006 р. запропонував її оновлену версію. Як стверджують розробники Стратегії, стійкий розвиток стосується захисту здатності Землі підтримувати життя в усіх його формах та базується на принципах демократії, гендерної рівності й солідарності, а також на правових нормах і повазі до основних прав людини, таких як свобода та рівні можливості для всіх. Стратегія має на меті постійне підвищення рівня життя та благополуччя на Землі для теперішніх і майбутніх поколінь, досягнення високого рівня захисту довкілля, соціальної рівності та згуртованості, економічного розквіту й активної популяризації ідеї стійкого розвитку у світі. У Стратегії проголошено, що всі установи ЄС мають гарантувати відповідність важливих стратегічних рішень вимогам щодо оцінки впливу проекту на навколишнє природне середовище, пропорційно оцінюючи соціальні, екологічні й економічні аспекти стійкого розвитку, а також беручи до уваги його зовнішні аспекти та ціну бездіяльності. ЄІБ отримав чітке доручення оцінити своє кредитування з точки зору внеску в досягнення Цілей розвитку тисячоліття та підтримки – шляхом інвестування – стійкого розвитку.

Внесок Банку в розвиток економіки з допомогою кредитування – це сприяння економічному зростанню, зокрема через піднесення приватного сектору.

Європейський Союз та права людини

Коли була заснована Європейська економічна спільнота (ЄЕС), особливе значення надавалось економічним правам, а не правам людини. Паризький договір 1951 р., а згодом і Римський договір 1957 р., за якими був заснований ЄІБ, охоплювали чітко

окреслені економічні сфери. Економіка була як обґрунтуванням, так і метою діяльності європейського інтеграційного утворення. Однак ЄС узяв довгострокове зобов'язання дотримуватися прав людини, про котре йдеться в Загальній декларації прав людини 1948 р., що набрала ще більшої сили.

Європейський суд заперечив той факт, що основні права людини є базовими принципами європейської законодавчої системи. На його погляд, ці принципи були невід'ємною частиною конституційних традицій країн – членів ЄС, найважливішою з яких була Європейська конвенція про права людини. В 1977 р. Європейський парламент, Європейська комісія та Рада ЄС підписали спільну декларацію, де країни присягли поважати основні права, як це визначено Судом. Наступні акти й договори зробили зобов'язання ЄС щодо базових прав людини ще чіткішими.

У грудні 2007 р. ЄС прийняв Хартію з прав людини, де наведено ряд громадянських, політичних, економічних і соціальних прав громадян ЄС. Вона складається із шести розділів, у яких ідеться про почуття гідності, свободи, рівність, солідарність, громадянські права та справедливість. Згідно з Лісабонським договором, Хартія набрала юридичної сили.

Європейські політичні курси розвитку та права людини

У всіх деклараціях і угодах щодо розвитку згадується про важливість прав людини. В Європейській угоді про розвиток стверджується, що “всі люди мають право користуватися всіма правами людини згідно з міжнародними угодами”. У Стратегії стійкого розвитку популяризація й захист прав людини визначаються як один із керівних стратегічних принципів ЄС, котрий можна реалізувати, “подолавши всі форми дискримінації та сприяючи зниженню рівня бідності”. У ст. 9 Котонського договору, котрий визначає засади співпраці ЄС із країнами Африки, Карибського басейну й Тихоокеанського регіону, йдеть-

ся про те, що “повага до прав людини, демократичних принципів та правових норм, на яких базується партнерство ЄС і країн Африки, Карибського басейну й Тихоокеанського регіону, є основою для внутрішньої й зовнішньої політики сторін та важливою складовою угоди”.

Незважаючи на ці жорсткі політичні зобов'язання, досі важко забезпечити належну повагу до прав людини в рамках діяльності Євросоюзу у сфері розвитку через домінування економічних і політичних інтересів, відображених у зовнішній політиці ЄС, та відсутність конкретних оперативних стратегій для запровадження нового підходу до економічного розвитку, який базується на повазі до прав людини.

ЄІБ та права людини

У внутрішній процедурі ЄІБ визначено зобов'язання захищати й популяризувати права людини: “Права людини та пов'язані з ними зобов'язання є невід'ємною частиною заходів, спрямованих як на пом'якшення негативного впливу, так і на популяризацію позитивних результатів. ЄІБ заохочує всіх дотримуватися ряду міжнародних конвенцій та інших законів, у котрих ідеться про захист і сприяння дотриманню прав людини в країнах, де банк здійснює свою діяльність, тож ЄІБ не фінансуватиме проекти в країні, яку було оголошено “заборонею” для фінансування ЄС”.

Потрібно зазначити, що Банк фінансує переважно приватні підприємства й проекти. Порівняно з іншими міжнародними фінансовими організаціями це значно обмежує обсяг фінансової допомоги ЄІБ та зумовлює потребу в уведенні ним належної перевірки компаній і фінансових посередників, які шукають підтримки Банку, з точки зору додержання прав людини.

Фінансування проектів та права людини

Проекти розвитку інфраструктури та енергетичної промисловості посідають важливе місце в переліку справ, якими

займається ЄІБ. Керівництво Банку чітко висловилося на користь підтримки й популяризації завдань ЄС, зокрема таких як захист і поліпшення стану навколишнього природного середовища, що зазначено в ст. 2 Угоди про Європейський Союз.

Унікальна внутрішня структура управління ЄІБ, котра включає тільки країни – члени ЄС і Європейську комісію, зобов'язує Банк сприяти досягненню мети європейського стійкого розвитку та соціальної справедливості, а також надає можливість розробити ефективніші підходи до охорони навколишнього природного середовища та прав бенефіціарів.

У рамках ЄС ЄІБ використовує презумпцію законності, а національне законодавство у відповідних місцях узгоджується із законодавством ЄС. Керівник проекту несе відповідальність за дотримання норм, а компетентні органи виконують регулюючі функції та контролюють виконання законів.

Оскільки Україна не є членом ЄІБ, вона не може дотримуватися всіх положень Статуту Банку. У зв'язку з цим, а також враховуючи пільгові умови надання ЄІБ кредитів, його кошти є додатковим джерелом співфінансування спільних із ЄБРР і МБРР проектів розвитку (табл. 5.3).

Сфери діяльності ЄІБ у країнах, які не є членами цієї організації, визначені відповідними мандатами.

Спільні з ЄІБ проекти в державному секторі України

ПРОЕКТ “УКРАЇНА – ПРОЕКТ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ДОРИГ УКРАЇНИ”

Загальна вартість проекту – 680 млн євро, у тому числі позики ЄІБ і ЄБРР – по 200 млн євро, внесок Укравтодору – 280 млн євро.

Бенефіціар – Укравтодор.

Мета – приведення до європейського рівня транспортно-експлуатаційного стану автомобільної дороги М-06 Київ – Чоп на ділянці від м. Києва (14-й кілометр) до м. Бродів Львівської

Таблиця 5.3

Фінансування ЄІБ проектів в Україні, млн євро

Назва проекту	Галузь	Дата підписання угоди	Надані кошти
Реабілітація гідроелектростанцій	Енергетика	21.09.2012	200,0
Повітряна лінія 750 кВ Запорізька АЕС – Каховська	Енергетика	16.09.2011	175,0
Миколаївводоканал	Вода, каналізація, тверді відходи	02.02.2010	15,54
Форумбанк: кредитування малих та середніх підприємств	Кредитна лінія	23.12.2009	100,0
Повітряна лінія 750 кВ Рівненська АЕС – Київська	Енергетика	20.10.2008	150,0
Європейські дороги України II	Транспорт	27.05.2011	450,0
Європейські дороги України	Транспорт	30.07.2007	200,0
Загальна сума			1290,54

Складено за даними Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/publish/article/main?art_id=388327&cat_id=388244.

області (441-й кілометр) – однієї з найважливіших магістральних доріг України, що співпадає з пан'європейським транспортним коридором № 3: Берлін – Вроцлав – Краків – Львів – Рівне – Житомир – Київ.

Першу вибірку коштів кредиту ЄІБ за проектом здійснено 17 листопада 2009 р. Станом на 1 січня 2012 р. вибрано 200 млн євро.

**ПРОЕКТ “БУДІВНИЦТВО ВИСОКОВОЛЬТНОЇ ПОВІТРЯНОЇ ЛІНІЇ
750 КВ РІВНЕНСЬКА АЕС – КИЇВСЬКА”**

Проект перебуває на стадії реалізації.

Загальна вартість проекту – 364 млн євро, в тому числі позики ЄІБ і ЄБРР – по 150 млн євро, внесок Укренерго – 64 млн євро.

Мета – спорудження повітряної лінії 750 кВ Рівненська АЕС – Київська довжиною 353 км, спорудження заходу повітряної лінії 750 кВ Хмельницька АЕС – Чорнобильська АЕС на підстанцію “Київська” довжиною 135 км, розширення підстанції “Київська” та встановлення двох автотрансформаторів 750/330 кВ на підстанції “Київська”.

Бенефіціар – ДП “НЕК “Укренерго”.

Станом на жовтень 2013 р. із коштів кредиту вибрано 25 млн євро.

ПРОЕКТ “РОЗВИТОК СИСТЕМИ ВОДОПОСТАЧАННЯ ТА ВОДОВІДВЕДЕННЯ В М. МИКОЛАЄВІ”

Загальна вартість першого етапу проекту – 31,08 млн євро, у тому числі позика ЄІБ – 15,54 млн євро, власні кошти Миколаївводоканалу – 15,14 млн євро, грант ЄК у рамках Фонду підтримки інвестицій у водний сектор – 0,4 млн євро.

Бенефіціар – КП “Миколаївводоканал”.

Мета – забезпечення безаварійного, стійкого функціонування системи водопостачання й водовідведення м. Миколаєва з дотриманням європейських норм і стандартів якості питної води та охорони довкілля.

Угоди за проектом підписані 2 лютого 2010 р. Фінансова угода ратифікована Верховною Радою України 20 червня 2012 р.

За інформацією ДП “Миколаївводоканал”, перша вибірка коштів планується в 2014 р.

ПРОЕКТ “ПОКРАЩЕННЯ ТРАНСПОРТНО-ЕКСПЛУАТАЦІЙНОГО СТАНУ АВТОМОБІЛЬНИХ ДОРІГ НА ПІДХОДАХ ДО КИЄВА”

Проект перебуває на стадії підготовки.

Загальна вартість проекту – 900 млн євро, по 450 млн євро від ЄІВ і ЄББР.

Бенефіціар – Укравтодор.

Мета – поліпшення транспортно-експлуатаційного стану автомобільних доріг м. Києва, приведення їх до європейського рівня.

Угоди за проектом підписано 27 травня 2011 р. та ратифіковано Верховною Радою України 16 листопада 2011 р. Угоди набрали чинності.

Станом на 1 жовтня 2013 р. із коштів кредиту вибрано 125 млн євро.

ПРОЕКТ “БУДІВНИЦТВО ПОВІТРЯНОЇ ЛІНІЇ 750 КВ ЗАПОРІЗЬКА АЕС – КАХОВСЬКА”

Проект перебуває на стадії підготовки.

Загальна вартість проекту – 462 млн євро, у тому числі позики ЄІВ і ЄБРР – по 175 млн євро, власні кошти Укренерго – 112 млн євро.

Бенефіціар – ДП “НЕК “Укренерго”.

Мета – максимальне використання встановленої потужності Запорізької атомної електростанції (можливості використання якої на сьогодні обмежені), а також підвищення надійності постачання електроенергії споживачам Південної енергосистеми в умовах роботи теплових електростанцій ОЕС України зі зниженою потужністю за рахунок транзиту потужності безпосередньо від джерела генерації (Запорізької АЕС), підвищення надійності постачання електроенергії споживачам Дніпровської енергосистеми за рахунок транзиту потужності споживачам Південної енергосистеми повітряною лінією 750 кВ Запорізька АЕС – Каховська, підвищення стабільності постачання електроенергії споживачам центральної частини ОЕС України та Криму; оновлення підстанції 330/220 кВ “Новокаховська”.

Угоди підписано 16 вересня 2011 р. та ратифіковано Верховною Радою України 18 вересня 2012 р. Угоди набрали чинності.

Наразі вживаються заходи з підготовки вибірки коштів за проектом.

ПРОЕКТ “БУДІВНИЦТВО ЛІНІЇ ЕЛЕКТРОПЕРЕДАЧІ 330 КВ НОВООДЕСЬКА – АРЦИЗ”

Проект перебуває на стадії ініціювання.

Сума позики – 100 млн євро, по 50 млн євро від ЄІБ і ЄБРР.

Бенефіціар – ДП “НЕК “Укренерго”.

Мета – спорудження повітряної лінії 330 кВ Новоодеська – Арциз – лінії електропередачі в південно-східному та центральному районах Одеської області з установленням другого автотрансформатору 200 МВт на підстанції “Арциз”.

ПРОЕКТ “МОДЕРНІЗАЦІЯ ТА РЕКОНСТРУКЦІЯ МАГІСТРАЛЬНОГО ГАЗОПРОВОДУ УРЕНГОЙ – ПОМАРИ – УЖГОРОД”

Проект перебуває на стадії підготовки.

Сума позики – 308 млн євро, по 154 млн євро від ЄІБ і ЄБРР.

Бенефіціар – НАК “Нафтогаз України”.

Мета – підвищення надійності, прозорості, ефективності й комерційної привабливості діючих транспортних маршрутів, зменшення негативного впливу на навколишнє природне середовище, мінімізація ризиків поставок природного газу європейським споживачам через територію України.

Міністерство енергетики та вугільної промисловості України разом із НАК “Нафтогаз України” проводить підготовку проекту відповідно до Порядку ініціювання, підготовки та реалізації проектів економічного і соціального розвитку України, що підтримуються міжнародними фінансовими організаціями, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26.11.2008 № 1027.

ПРОЕКТ “РЕАБІЛІТАЦІЯ УКРГІДРОЕНЕРГО”

Проект перебуває на стадії підготовки.

Сума позики – 400 млн євро, по 200 млн євро від ЄІБ і ЄБРР.

Бенефіціар – ПАТ “Укргідроенерго”.

Мета – оновлення гідромеханічного й електромеханічного обладнання гідроелектростанцій для досягнення їх загальної потужності у 1,396 МВт, що передбачає 10-відсоткове збільшення потужності.

Переговори за проектом проводилися з 3 по 7 вересня 2012 р. Фінансова угода підписана 21 вересня 2012 р. Пакет документів подано до Верховної Ради України для ратифікації.

ПРОЕКТ “ЗАВЕРШЕННЯ БУДІВНИЦТВА МЕТРОПОЛІТЕНУ У МІСТІ ДНІПРОПЕТРОВСЬКУ”

Проект перебуває на стадії підготовки.

Сума позики – 304 млн євро, по 152 млн євро від ЄІБ і ЄБРР.

Бенефіціар – ДП “Дніпропетровська дирекція будівництва метрополітену”.

Мета – завершення будівництва першої черги метрополітену в м. Дніпропетровську від станції “Комунарівська” до станції “Музейна” з електродепо.

Реалізація проекту сприятиме поліпшенню транспортного обслуговування населення міста, значному розвантаженню автодоріг, поліпшенню екологічної ситуації в найзабрудненіших шкідливими викидами автотранспорту районах міста, а також збільшенню обсягів споживання продукції будівельної, металургійної галузей, машинобудування, створенню нових робочих місць.

Фінансову угоду за проектом підписано 25 жовтня 2013 р.

РОЗДІЛ 6. СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ З ЧОРНОМОРСЬКИМ БАНКОМ ТОРГІВЛІ ТА РОЗВИТКУ

Чорноморський банк торгівлі та розвитку (ЧБТР) заснований у 1994 р. 11 країнами Чорноморського регіону (Албанією, Вірменією, Азербайджаном, Болгарією, Грузією, Грецією, Молдовою, Румунією, Туреччиною, Росією та Україною) як фінансова установа Організації чорноморського економічного співробітництва (ОЧЕС) для впровадження політики розвитку, що прийнята країнами – членами ОЧЕС, шляхом надання фінансування країнам – членам ЧБТР для їх стійкого економічного розвитку. При цьому Банк є регіональною міжнародною організацією.

Акціонерний капітал ЧБТР становить 3 млрд спеціальних прав запозичення (СПЗ), тобто близько 3,5 млрд євро, підписний капітал – 2 млрд СПЗ, або майже 2,4 млрд євро. Україна є одним із середніх акціонерів Банку з часткою 13,5 % статутного капіталу ЧБТР (рис. 6.1).

2 грудня 2007 р. прийнято резолюцію Ради керуючих ЧБТР “Про збільшення капіталу” № 88, якою затверджено Стратегію збільшення капіталу Банку. Стратегія передбачає примноження акціонерного капіталу ЧБТР із одного до трьох мільярдів СПЗ та визначає умови здійснення підписки. При збільшенні акціонерного капіталу ЧБТР його країнам-членам пропонується сплатити 1 млрд СПЗ. Україні надано 135 тис. акцій додаткової емісії ЧБТР на загальну суму 135 млн СПЗ для збереження

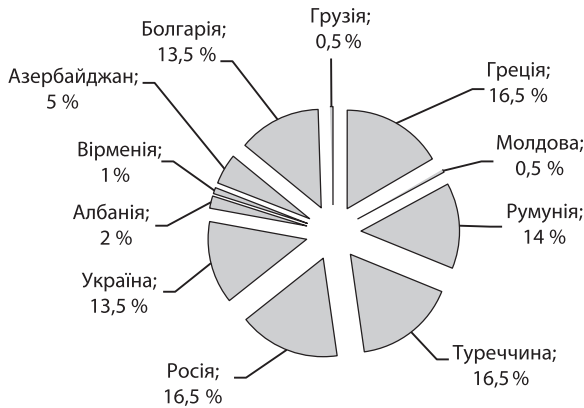

Рис. 6.1. Структура акціонерного капіталу ЧБТР

Складено за даними ЧБТР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bstdb.org/about-us/who-we-are/member-countries>.

частки України в статутному капіталі Банку на теперішньому рівні – 13,5 %.

Фінансування участі України в збільшенні статутного капіталу ЧБТР здійснюється відповідно до умов, встановлених Банком та затверджених його Радою керуючих. Ці умови передбачають сплату 10 % вартості акцій (13,5 млн СПЗ), на котрі підписується Україна. В рахунок сплати 20 % вартості акцій української частки в статутному капіталі ЧБТР має бути випущений простий вексель на користь Банку на суму 27 млн СПЗ, який повинен погашатися з 2011 р. до 2018 р. вісьмома рівними частинами щороку (по 3,375 млн СПЗ). 70 % вартості акцій ЧБТР підлягають сплаті лише на його вимогу. Таким чином, загальний обсяг фінансових зобов'язань України перед Банком, що підлягають сплаті, становить 40,5 млн СПЗ.

Для виконання власних фінансових зобов'язань України перед ЧБТР прийнято Закон України “Про ратифікацію Листа-зобов'язання для підписки на акції зі збільшення капіталу Чорноморського банку торгівлі та розвитку” (далі – Лист-зобов'язання) від 18.02.2009 № 995/VI. Сплата внеску України для участі в

збільшенні статутного капіталу ЧБТР забезпечується Міністерством фінансів України за рахунок коштів загального фонду державного бюджету (бюджетна програма КПКВК 3501140 “Внески до міжнародних організацій”).

7 червня 2012 р. Міністерством фінансів України сплачено 3,8 млн дол. США на користь Банку в рамках часткового погашення заборгованості України перед ЧБТР у частині додаткової підписки на його статутний капітал. За інформацією Банку, фінансові зобов'язання України перед ЧБТР на сьогодні становлять 17 738 981 СПЗ, або 215 528 619,15 грн (за офіційним курсом СПЗ до гривні станом на 30 серпня 2012 р.). Планується, що фінансова заборгованість перед Банком погашатиметься протягом 2013–2014 рр.

У разі несплати країною – членом ЧБТР членського внеску до статутного капіталу Банку частка її голосів під час голосування з питання затвердження фінансування реалізації проєктів на її території істотно зменшиться. Це призведе до неефективної співпраці з ЧБТР у рамках досягнення стратегічних пріоритетів розвитку економіки країни-члена, неотримання Банком найвищого рейтингу Aaa/AAA, що є метою при формуванні концепції його розвитку. Зазначене аж ніяк не сприяє поліпшенню фінансового менеджменту Банку та знижує його рентабельність.

Організаційна структура ЧБТР

Управління Банком здійснюється президентом, Радою керуючих, Радою директорів, генеральним секретарем, Керуючим комітетом, Кредитним комітетом та Комітетом із активів та зобов'язань. При цьому до управлінської структури входять три віце-президенти.

Рада керуючих є найвищим органом ЧБТР із прийняття рішень та складається з представників країн-членів та їхніх заступників (по одному керуючому та його заступнику від кож-

ної країни). Вона може делегувати Раді директорів частину або всі свої повноваження за винятком повноваження на внесення змін до Угоди про заснування ЧБТР, схвалення рішень про прийняття нових країн-членів, упровадження змін у структурі статутного капіталу Банку та припинення його операцій. Рада керуючих збирається один раз на рік для прийняття стратегічних рішень розвитку ЧБТР, зокрема затвердження щорічних фінансових звітів і показників, призначення президента Банку та головуючого в Раді керуючих на один рік. При цьому посада останнього підлягає щорічній ротації.

Від України керуючим у Раді керуючих ЧБТР Указом Президента України від 02.09.2013 № 475 призначено Міністра економічного розвитку і торгівлі за посадою та визначено, що прості векселі на користь Банку від імені держави підписує Міністр фінансів України.

Рада директорів відповідальна за напрям загальних операцій ЧБТР, що стосується, зокрема, безпосередньо бізнесу Банку та його банківських операцій, а також за виконання рішень Ради керуючих. Вона так само складається з представників кожної країни-члена (по одному виконавчому директору та його заступнику). Рада директорів збирається раз на два місяці для затвердження фінансування проектів, правил ЧБТР, призначення віце-президентів і генерального секретаря. Від України виконавчим директором в Раді директорів Банку призначено Урядового уповноваженого з питань європейської інтеграції В. Т. П'ятницького (розпорядження Кабінету Міністрів України від 18.01.2006 № 19), а його заступником – заступника Міністра фінансів України С. О. Рибак (розпорядження Кабінету Міністрів України від 31.08.2011 № 815).

Президент є головною виконавчою службовою особою ЧБТР та головою Ради директорів. При цьому він повинен виконувати рішення останньої та здійснювати поточну діяльність Банку. Президент звітує обом радам. На сьогодні посаду президента ЧБТР обіймає А. Кондаков (представник Росії).

Організаційно діяльність Банку поділено на чотири напрями, які скеровуються трьома віце-президентами та генеральним секретарем. Також ЧБТР має низку самостійних відділів і департаментів, котрі підпорядковуються безпосередньо президенту. Посаду генерального секретаря обіймає О. Калантзопулос (громадянка Греції), віце-президента з фінансів – В. Шиклован (громадянка Румунії), віце-президента з операцій – В. Мигашко (громадянин України), віце-президента з банківських питань – М. Боран (громадянин Туреччини).

За рекомендаціями Ради директорів Рада керуючих створює комітети Банку, в кожному з яких призначається керуючий, що підпорядковані виконавчим директорам та розглядають специфічні питання.

Керуючий комітет є основним у ЧБТР, який має мандат на розгляд і вирішення всіх питань, пов'язаних зі Стратегією Банку, його структурою, операціями, ризик-менеджментом, та їх безпосереднє виконання. До цього комітету входять президент як голова, віце-президент і генеральний секретар.

Кредитний комітет відповідальний за весь процес створення концепції згідно з банківською політикою операційного циклу та за розроблення операційних інструкцій. Комітет розглядає питання, пов'язані з фінансовими операціями ЧБТР, відображає його погляд на правомірність дью-ділідженс та визначає вартість цього процесу.

Комітет із активів та зобов'язань відповідальний за стратегічний напрям діяльності Банку, пов'язаний із активами та ризик-менеджментом за зобов'язаннями, визначення специфічного числового ліміту, розроблення цілей і директив. Комітет також відповідальний за вирішення таких питань, як адекватність капіталу, ліквідність, зовнішній обмінний ризик, коливання процентної ставки, позабалансові ризики.

Напрями та умови кредитування

ЧБТР пропонує широкий спектр кредитування, який надає йому можливість вільно й ефективно відповідати на потреби своїх клієнтів, а також їх фінансові ризики. Він пристосовує кредитування до специфічних фінансових потреб клієнтів, включаючи планування, корпоративні й торгові операції, та дає їм змогу мати вигоду від використання найскладніших фінансових механізмів на міжнародних фінансових ринках.

Банк надає кредити як приватним, так і державним підприємствам, коротко- й довгострокові, на змінній або фіксованій основі. Кредити зазвичай забезпечені, але може бути прийнята й незабезпечена позиція на умовах стійких банківських принципів, таких як розумна банківська практика, прозорість, звітність та ефективне корпоративне управління, неупереджений і швидкий розгляд будь-якої бізнес-пропозиції, ефективність та гнучкість, зосередження на потребах клієнта.

Видані ЧБТР кредити можуть бути визначені в будь-якій валюті, включаючи місцеві валюти або комбінацію валют, у котрій він може себе фінансувати. Процентна ставка за кредитами встановлюється на комерційній основі. Відповідно до фінансової політики Банку, при визначенні ціни кредиту має бути враховано вартість залученого капіталу, ступінь ризиків, адміністративні й операційні витрати, що виникають у процесі впровадження й моніторингу кредиту, а також прибуткові потреби; плата за послуги та комісія включають початкову й кінцеву комісію, а також збір за зобов'язанням, передплату й плату за конвертацію. У проектному фінансуванні внесок Банку зазвичай становить 35 % усіх проектних затрат. Надання кредиту одному позичальнику не може перевищувати 7,5 % сплаченого капіталу, резервів і чистого прибутку ЧБТР, але не більш ніж 3 % інвестування в паї компанії. Максимальна сума, котру може отримати від Банку один позичальник, становить 41 млн євро, а мінімальна – 3 млн євро.

Напрямами діяльності ЧБТР є:

- Кредитування. ЧБТР здійснює кредитування державних і приватних підприємств у країнах-членах, а також співфінансування з участю багатосторонніх фінансових установ, комерційних банків, інших міжнародних, регіональних та національних компаній для економічного розвитку Чорноморського регіону.
- Гарантії. Банк надає повні або часткові комерційні й політичні гарантії. Він може надавати їх як юридична особа, котра бере на себе зобов'язання щодо кредитування для економічного розвитку.
- Інвестування в акціонерний капітал. ЧБТР може інвестувати в акціонерний капітал шляхом прямої інвестиції чи з допомогою інших фінансових інструментів.
- Спеціальні банківські продукти. Банк створює такі продукти відповідно до специфічних фінансових потреб своїх клієнтів.
- Програми розвитку. Ці програми спрямовані на підтримку торговельної активності серед країн – членів ЧБТР, збільшення обсягу експорту останніх із регіону, розвиток малого й середнього бізнесу, зміцнення фінансового сектору.
- Спеціальні фонди технічної допомоги. Банк прагне бути каталізатором у Чорноморському регіоні щодо надання фінансування за проектами в державному й приватному секторах економіки країн-членів відповідно до мандату, отриманого від ОЧЕС.

Усі *проектні кредити* (суверенні й несuverенні ризики) ЧБТР повною мірою оцінюються ним на предмет ризиків повернення, перспективи виплати та можливостей поручителя, котрий надає гарантію позичальнику. Банк може повністю кредитувати венчурні або інші операції з метою їх модернізації, при цьому він покриває втрати за рахунок надходження коштів від венчурних операцій. У особливих випадках Банк може надавати кредит більш ніж на 10 років.

Корпоративні кредити ЧБТР надає компаніям (приватним, державним підприємствам, напівдержавним інститутам та/або агентствам і фінансовим інститутам) для покриття їхніх витрат на закупівлю обладнання й інвентарю, інших робіт, оплату комунальних та інших послуг, покриття видатків, пов'язаних із виплатою заробітної плати. Ці кредити можуть охоплювати всі пункти балансової звітності. За корпоративними кредитами Банк може надавати фінансування в розмірі 80–100 %.

Корпоративні кредити пропонуються щонайбільше на п'ять років та за виключних обставин можуть бути пролонговані до семи років. Мінімальний розмір кредиту, з урахуванням кошторису й ефективності, – 3 млн дол. США, або еквівалент цієї суми в іншій прийнятній валюті. Для міноритарних країн, що є членами ЧБТР, можливі винятки.

До типів корпоративних кредитів, пропонованих Банком, належать:

- інвестиційні кредити;
- будівельне фінансування;
- фінансування за рахунок випуску фінансових боргових зобов'язань, а також за рахунок акціонерного капіталу;
- фінансування за рахунок придбання акцій інших компаній;
- оборотний капітал.

ЧБТР також виконує роль фінансового посередника між кінцевим кредитором і кінцевим позичальником при відкритті кредитних ліній, коли задіюється декілька банків.

Гарантії є одним із найважливіших доступних Банку інструментів для стимулювання ринків капіталу в регіоні та мобілізації додаткових коштів. Базова гарантійна комісія й гарантійна плата ЧБТР складаються з комісійних платежів за організацію позики, ризик потенційних збитків та/або періодичної гарантійної плати і плати за зобов'язання щодо надання кредиту, які забезпечують Банку адекватну компенсацію взятих ним ризиків та пов'язаних із цим адміністративних витрат. Ціноутво-

рення гарантійної плати залежить від специфічного гарантійного покриття й ризиків.

ЧБТР може робити пайові вкладення в акції (інвестування в акціонерний капітал) у різних формах, зокрема це може бути капіталовкладення в існуючі або нові венчурні компанії. Первинно це прямі вкладення в звичайні й привілейовані акції, також можливі змішані (при цьому перевага надається приватним компаніям) та квазівкладення – субординовані кредити, боргові зобов'язання, прибуткові векселі та привілейовані акції, котрі можуть бути погашені за рахунок резервів компанії. У своїх вкладеннях у паї ЧБТР ніколи не діє або не розраховує на такі дії, як отримання контрольного пакета акцій підприємства. Зазвичай ідеться про одержання 5–25 % акцій, але не більш ніж 33 % статутного капіталу компанії. Таким чином, Банк формує власний портфель фінансових активів не як стратегічне інвестування, проте водночас він прагне бути представленим у інвестиційних радах компаній.

У особливих випадках ЧБТР може розглядати можливість надання спеціальних фінансових банківських продуктів за відповідними операціями. Це може включати гарантування розміщення цінних паперів, інструменти хеджування, фінансовий лізинг, викуп комерційного зобов'язання позичальника (форфейтинг).

Торгово-фінансова програма передбачає використання Банком низки фінансових інструментів, які відповідають потребам постачальників, експортерів та/або покупців, імпортерів країн – членів ЧБТР. Вона впроваджується шляхом селективного фінансового посередництва (через комерційні банки, лізингові компанії, банки розвитку). Мінімальна сума такого посередництва становить 2 млн СПЗ. Також ЧБТР розглядає пряму заявку на фінансування експорту чи імпорту від зацікавлених бенефіціарів на суму щонайменше 3,5 млн СПЗ. Кошти в рамках зазначеної програми можуть надаватися на короткий термін або на період від одного до п'яти років. У окремих

випадках термін може бути збільшено до 10 років. Банк може встановлювати фіксовану чи плаваючу процентну ставку за торгово-фінансовим кредитуванням, включаючи базову ставку та належну маржу за невикористану суму кредиту.

Крім того, ЧБТР має *спеціальні фонди* та надає *технічну допомогу*. На сьогодні Банк адмініструє (з 2001 р.) Спеціальний фонд співпраці з технічної допомоги, створений Грецією, сума коштів якого становить 800 тис. євро, та (з 2008 р.) Спеціальний фонд співпраці з технічної допомоги, створений австрійським банком “Oesterreichische Entwicklungsbank AG” (OeEB), – 500 тис. євро. Приватні підприємства України можуть виступати бенефіціарами й реципієнтами технічної допомоги від цих фондів.

Спеціальні фонди ЧБТР створюються з метою:

- підвищення донорської активності;
- впровадження альтернативних шляхів збільшення фондів – диверсифікації боргової залежності;
- гармонізації процедур та послідовності їх виконання;
- започаткування робочих зв'язків із зацікавленими підприємствами ОЧЕС;
- можливості інновацій (пілотні проекти, комплексні нові підприємства).

Співфінансування є ефективним інструментом для мобілізації зовнішнього й місцевого капіталів у приватному та державному секторах, надання кредитів і гарантій країнам-членам. ЧБТР взаємодіє з іншими кредиторами шляхом спільного, паралельного співфінансування, співучасті, відрахування.

Проектний цикл фінансування проекту складається з п'яти етапів: 1) ініціювання (ідентифікація проекту, прийнятна рецензія, чіткість концепції з боку кредитного комітету); 2) оцінка вартості та дью-ділідженс, що включає остаточний підсумок; 3) схвалення Радою директорів фінансування реалізації проекту; 4) імплементація та нагляд; 5) завершення й оцінювання.

Інші суттєві положення

РА “Standard and Poor’s” присвоїла ЧБТР кредитний рейтинг А3. Понад 50 % його проектного портфеля формують три країни – Туреччина, Росія та Україна. Більш ніж 60 % діяльності Банку припадає на фінансовий сектор і промисловість.

Із метою поглиблення співпраці з країнами й міжнародними інституціями, які зацікавлені в Чорноморському регіоні, ЧБТР надано статусу спостерігача в таких міжнародних установах, як KfW Banking Group, Європейський інвестиційний банк, Північний інвестиційний банк, Австрійський банк розвитку, Association of the European Development Finance Institutions (EDFI), Міжнародний інвестиційний банк, Міжнародна фінансова корпорація, Investment and Promotions Company for Economic Cooperation of France (PROPARCO), Європейський банк реконструкції та розвитку, Внешкономбанк (Росія). Підписано Меморандум про взаєморозуміння між Чорноморським банком торгівлі та розвитку і Європейським Союзом.

ЧБТР та Україна

17 червня 1997 р. Верховна Рада України ратифікувала Угоду про заснування Чорноморського банку торгівлі та розвитку. Для порівняння: статутний капітал ЧБТР близький до статутного капіталу ЄБРР, членами ЄБРР є майже 60 країн, а ЧБТР – 11. Частка України в статутному капіталі ЄБРР – 0,8 %, тоді як ЧБТР – 13,5 %. Україна є одним із найбільших акціонерів ЧБТР та має значний вплив на формування його фінансової політики.

З моменту заснування Банку Україна сплатила до його статутного капіталу 43 011 019 СПЗ (на сьогодні це близько 51,9 млн євро) та отримала фінансування проектів на суму 313 126 377 євро. Таким чином, на 1 євро, сплачений Україною, припадає майже 6,03 євро, отриманих для кредитування українських проектів як у державному, так і в приватному секторах.

На цей час Україна посідає одне з перших місць серед країн – членів ЧБТР за обсягами запозичень від нього. Станом на травень 2012 р. вона посідала третє (після Росії й Туреччини) місце за проектами, затвердженими Радою директорів ЧБТР, і такими, що реалізуються, з часткою в кредитному портфелі Банку 16,23 і 15,66 % відповідно. На сьогодні ЧБТР фінансує 15 проектів з участю України із загальною сумою позики 196 336 012 євро. Серед наймасштабніших із них – “Індустріальний союз Донбасу” (29 428 364 євро), “Альфа-Нафта Петролеум” (29 025 236 євро), “Галнафтогаз III” (24 187 283 євро), “Українська залізниця” (20 962 670 євро) та “Чорноморнафтогаз” (16 931 388 євро).

Нині діє довгострокова *Стратегія ЧБТР на 2010–2020 роки*, котра передбачає досягнення Банком у 2020 р. таких стратегічних цілей: збільшення портфеля операцій до 3 млрд євро, частки фінансування операцій у державному секторі з 11 до 25 %; зосередження на фінансуванні операцій у високорозвинutih секторах, таких як інфраструктура в галузі фізики та пов’язані з цим послуги, соціальна інфраструктура, альтернативна енергетика, муніципальні послуги, захист навколишнього природного середовища, розширення надання технічної допомоги.

Також на сьогодні діє *Стратегія ЧБТР для України на 2011–2014 роки*. Вона передбачає зосередження Банку на підтримці й упровадженні урядових програм та пріоритетів, визначених ринковим попитом; особливу активність Банку з метою впровадження експорту товарів і послуг, розвитку інфраструктури, включаючи альтернативну енергію. Через відібраних фінансових посередників планується розширення фінансування програм для малого й середнього бізнесу. Протягом зазначеного чотирирічного періоду передбачається проведення Банком дев’яти або десяти операцій на суму 111 млн євро (22–33 млн євро щороку).

Зусилля спрямовуватимуться також на розширення мережі фінансових посередників в Україні, через яких ЧБТР має намір

підтримувати вітчизняний фінансовий сектор, що розвивається. Банк планує збільшити кількість таких посередників із метою надання банківських продуктів для розширення кредитування малого й середнього бізнесу. ЧБТР ставить за мету розвиток ринку капіталу (за рахунок пайової участі в акціонерному капіталі відповідних національних і регіональних приватних компаній), субординованого кредитування, мікрофінансування, муніципального кредитування та лізингу.

Особливу увагу Банк приділятиме корпоративним клієнтам та інвестиційним проектам шляхом участі в транзакціях, пов'язаних із прямими іноземними інвестиціями, які здійснюватимуться корпораціями країн – членів ЧБТР, а також українськими компаніями в Чорноморському регіоні. Особливо це стосується експорту високотехнологічної вітчизняної продукції, заміни імпорту в усіх можливих інфраструктурних секторах, зокрема машинобудівній інженерії, хімічній і гірничій промисловості. Банк сприятиме поліпшенню української транспортної інфраструктури для підвищення конкурентоспроможності держави та її інтеграції до транспортної мережі ЄС. Окрім того, ЧБТР має намір узяти участь у корпоративному й проектному фінансуванні операцій у сфері енергетики, будівництва, телекомунікацій, нафтовій і газовій промисловості та інших секторах вітчизняної економіки. Він прагне співпрацювати з іншими міжнародними фінансовими установами та комерційними банками для фінансування інфраструктурних секторів національної економіки.

Отже, Міністерство фінансів України розглядає Чорноморський банк торгівлі та розвитку передусім як фінансову установу ОЧЕС та регіональний банк розвитку, котрий стимулює співробітництво країн-членів, фінансування регіональних проектів, розвиток приватної й підприємницької діяльності та прискорює здійснення реформ у вітчизняному фінансовому секторі.

Як міжнародна фінансова установа ЧБТР, безперечно, має певні досягнення в Україні. Зокрема, на цей час вона посідає

третє місце серед країн-членів за обсягами запозичень від Банку (затверджено фінансування проектів на суму близько 300 млн дол. США).

Як зазначалося, Україна є одним із найбільших акціонерів ЧБТР, а її представник обіймає посаду віце-президента Банку. В інших МФО, членом котрих є Україна, за нею не закріплено посади такого рівня.

Сьогодні, в умовах світової фінансової кризи, існують певні перешкоди на шляху залучення кредитних ресурсів ЧБТР у економіку України. Про це свідчить, зокрема, те, що в 2012 р. Радою директорів ЧБТР узагалі не затверджено фінансування реалізації проектів на її території. При цьому враховується такий чинник, як невчасна сплата членського внеску до статутного капіталу Банку, а також те, що протягом останніх років ним затверджено для України фінансування проектів більше за обсягом, ніж для інших країн-членів, окрім Туреччини та Росії. Так, у 2007 р. затверджено 9 проектів на загальну суму близько 180 млн дол. США. З огляду на зазначене, на сьогодні ЧБТР не виконує свою поточну Стратегію щодо України.

Одним зі стимулів залучення коштів Банку для реалізації проектів повинен стати інтенсивний пошук ним спільних інтересів країн – членів ОЧЕС для їх участі в таких проектах та отримання вигід від неї. Україна має транзитну точку з іншими країнами – членами ЧБТР, зокрема в таких сферах, як транспорт, зв'язок, туризм. У цьому контексті існує спільний інтерес країн – членів ОЧЕС щодо більшого залучення Банку до фінансування проектів у зазначених сферах у цих країнах-членах. При цьому слід наголосити на спільній зацікавленості країн ОЧЕС у збереженні екологічної системи басейну Чорного моря. ЧБТР має проводити комплексну експертизу таких проектів із метою мінімізації ризиків за ними. Це дасть змогу підвищити частку кредитів Банку в них.

РОЗДІЛ 7. СПІВРОБІТНИЦТВО З КРЕДИТНОЮ УСТАНОВОЮ ДЛЯ ВІДБУДОВИ

Кредитна установа для відбудови (Kreditanstalt für Wiederaufbau, KfW) заснована в Німеччині у 1948 р. як установа публічного права з головним офісом у Франкфурті-на-Майні. Вона не є міжнародною фінансовою організацією.

Сьогодні Банківська група KfW (KfW Bankengruppe) – це провідний німецький банк розвитку та сприяння піднесенню як національної економіки Німеччини, так і економіки країн, що розвиваються, які перебувають у процесі трансформації.

Основними напрямками діяльності KfW є сприяння розвитку малого й середнього підприємництва, підтримка підприємців-початківців, фінансування будівництва, купівлі та модернізації житла, проектів із охорони навколишнього природного середовища та збереження клімату, сприяння розвитку комунальної інфраструктури, надання експортного й проектного фінансування та допомоги країнам, що розвиваються, і країнам із перехідною економікою.

Основний капітал KfW на 80 % належить ФРН та на 20 % – федеральним землям. Завдяки її загальним активам (понад 495 млрд євро на кінець 2011 р.), більш ніж 70 офісам і представництвам по всьому світу, найкращому рейтингу – AAA/Aaa/AAA, ця кредитна установа належить до найбільших банків Європи.

В Україні Банківська група KfW діє через KfW Entwicklungsbank (Банк розвитку KfW) на доручення Федерального уряду

Німеччини. KfW Entwicklungsbank надає допомогу країнам, що розвиваються, та країнам із перехідною економікою. Цей банк відповідає за фінансове співробітництво з державними установами країн-партнерів.

KfW діє в Україні на доручення або на підставі повноважень від уряду ФРН відповідно до таких угод між Україною та Німеччиною про технічне й фінансове співробітництво:

- Рамкова Угода між Урядом України та Урядом ФРН про консультування і технічне співробітництво від 29.05.1996 (ратифікована Законом України від 24.01.1997 № 32/97-ВР).
- Додаткова угода до Рамкової угоди від 29 травня 1996 р. між Урядом України та Урядом Федеративної Республіки Німеччина про консультування та технічне співробітництво від 30.10.1997 (ратифікована Законом України від 10.02.1998 № 106/98-ВР).
- Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Федеративної Республіки Німеччина про фінансове співробітництво від 20.02.2004 (ратифікована Законом України від 19.01.2005 № 2359-IV).
- Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Федеративної Республіки Німеччина про фінансове співробітництво (асигнування 2005 року) від 27.12.2006 (ратифікована Законом України від 29.10.2008 № 623-VI).
- Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Федеративної Республіки Німеччина про фінансове співробітництво (асигнування 2006 року) від 26.03.2008 (ратифікована Законом України від 29.10.2008 № 624-VI).
- Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Федеративної Республіки Німеччина про фінансове співробітництво (асигнування 2006 і 2007 років, проект “Підвищення ефективності передачі електроенергії (модернізація підстанцій)”, ратифікована Законом України від 02.10.2008 № 5298-VI, набрала чинності 13.11.2012.

Постановою Кабінету Міністрів України “Про доповнення пункту 2 постанови Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2008 р. № 1027” від 26.02.2009 № 125 визначено, що ініціювання, підготовка та реалізація проектів економічного й соціального розвитку України, котрі підтримуються Кредитною установою для відбудови, яка діє на підставі повноважень від Уряду Федеративної Республіки Німеччина, здійснюються відповідно до Порядку ініціювання, підготовки та реалізації проектів економічного й соціального розвитку України, що підтримуються міжнародними фінансовими організаціями, з урахуванням положень міжнародних договорів між Кабінетом Міністрів України та Урядом Федеративної Республіки Німеччина про фінансове співробітництво.

Інвестиційні проекти KfW в Україні

Сьогодні на стадії реалізації перебуває три проекти:

- Фінансовий сектор:
 - “Підтримка малих і середніх підприємств”;
 - “Програма з рефінансування заходів підтримки системи кредитування у сільській місцевості”.
- Енергетична сфера:
 - “Підвищення ефективності передачі електроенергії (модернізація підстанцій)”.

ПРОЕКТ “ПІДТРИМКА МАЛИХ І СЕРЕДНІХ ПІДПРИЄМСТВ”

Загальна вартість – 12 млн євро, у тому числі сума позики – 10 млн євро, гранту – 2 млн євро.

Відповідальний виконавець – Німецько-Український фонд (НУФ), заснований у 1996 р. Кабінетом Міністрів України в особі Міністерства фінансів України (з внеском 5,1 млн євро), Національним банком України (з внеском 5,1 млн євро) та Кредитною установою для відбудови (із внеском 6,1 млн євро) на виконання Указу Президента України від 01.06.1998 № 574/98

та постанови Правління Національного банку України від 17.03.1998 № 108.

Мета проекту – підтримка малих і середніх підприємств України шляхом фінансування інвестицій і обігових коштів таких підприємств.

Відповідно до роз'яснень Міністерства юстиції України, впровадження проекту не підпадає під дію постанови Кабінету Міністрів України від 26.11.2008 № 1027 із доповненнями, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 26.02.2009 № 125. Проект передбачений Угодою між Кабінетом Міністрів України та Урядом Федеративної Республіки Німеччина про фінансове співробітництво (асигнування 2005 року) від 27.12.2006.

За рахунок дешевих і довгострокових кредитних ресурсів цей проект дасть змогу залучити фінансові установи до участі в ньому й таким чином забезпечити доступ малих і середніх підприємств до кредитних коштів. Окрім того, з огляду на недостатній досвід фінансових установ щодо роботи з такими підприємствами, є можливість за рахунок грантових коштів провести комплексне навчання та підвищити компетенцію фінансових установ у цій сфері. Отже, проект сприятиме розширенню й поглибленню вітчизняної фінансової системи, а також підвищенню рівня доходів малих і середніх підприємств та створенню (збереженню) робочих місць в Україні.

Зважаючи на законодавчі обмеження щодо кредитування в іноземній валюті, а також на значний попит із боку таких підприємств на кредити саме в гривні, проектом передбачена можливість надання коштів фінансовим установам у національній валюті України, при цьому валютний ризик нестиме НУФ. Таким чином, проект відповідає потребам ринку.

Проект є самоокупним. Повернення позикових коштів передбачається здійснити повністю за рахунок Німецько-Українського фонду. Кошти для повернення й обслуговування позики в повному обсязі надходять до НУФ від сплати процентів та погашення кредитів фінансовими установами, котрі залуча-

тимуть кредитні кошти в цьому фонді, який має всі необхідні дозволи й ліцензії.

Фінансові установи отримуватимуть кредити від Німецько-Українського фонду тільки в разі надання ними зобов'язань із повернення кредиту. Фінансова установа забезпечуватиме повернення кредиту НУФ, котрий, у свою чергу, надає зобов'язання Кабінету Міністрів України (Міністерству фінансів України) щодо повернення кредиту за укладеним договором.

Міністерство фінансів України є членом Наглядової ради Німецько-Українського фонду, а отже, разом із іншими її членами контролює діяльність фонду та приймає ключові рішення стосовно його діяльності.

Умови надання позики:

- термін надання кредиту – 40 років, пільговий період – 10 років;
- процентна ставка – 0,75 % річних;
- комісійні за згоду на надання позики – 0,25 % річних на ще не виплачені суми позики;
- плата за передачу позики Міністерством фінансів України Німецько-Українському фонду – 0,25 % річних.

Відповідно до ст. 16 Бюджетного кодексу України, право на здійснення державних внутрішніх і зовнішніх запозичень належить державі в особі Міністра фінансів України, за дорученням Кабінету Міністрів України. Останній визначає умови здійснення державних запозичень, у тому числі вид, валюту, термін і процентну ставку державного запозичення.

Суб'єкти господарювання, щодо яких приймається рішення про надання кредитів (позик), залучених державою, зобов'язані надати майнове або інше забезпечення виконання зобов'язань та сплатити до державного бюджету плату за їх отримання в розмірі, встановленому Кабінетом Міністрів України, якщо інше не передбачено законом про Державний бюджет України.

Угоди за проектом укладені в грудні 2012 р.

ПРОЕКТ “ПРОГРАМА З РЕФІНАНСУВАННЯ ЗАХОДІВ ПІДТРИМКИ СИСТЕМИ КРЕДИТУВАННЯ У СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ”

Загальна вартість – 9 млн євро, у тому числі сума позики – 7 млн євро, гранту – 2 млн євро.

Довідково: грант для забезпечення впровадження проекту зареєстрований за № 1994 від 26.03.2007, початок виконання – 01.04.2007, дата завершення – 30.06.2009. Кошти гранту використано на такі цілі: консультаційні послуги банкам-партнерам, кредитним спілкам та Групі управління проектами міжнародних кредитних ліній при Національному банку України (ГУП НБУ); організація семінарів і навчальних курсів для персоналу установ-партнерів, фізичних осіб – підприємців та персоналу ГУП НБУ; впровадження й удосконалення орієнтованого на проект програмного забезпечення в ГУП НБУ та залучених установах-партнерах із метою моніторингу й складання звітності.

Термін реалізації: 06.04.2007–31.12.2011. Відповідно до Листа від 16.12.2011, KfW пролонгував своє право на скасування подальшої видачі коштів за проектом до грудня 2012 р., таким чином вибірку за проектом було подовжено до 31 грудня 2012 р.

Виконавець проекту – Німецько-Український фонд. Управління коштами проекту здійснює Група управління проектами міжнародних кредитних ліній при Національному банку України.

Кредитор – Міністерство фінансів України.

Мета проекту – фінансова підтримка проектів розвитку сільської місцевості, що заслуговують на особливе сприяння та є доцільними в економічному, фінансовому й технічному плані з міркувань усього народного господарства.

Прострочена заборгованість Німецько-Українського фонду перед Міністерством фінансів України відсутня.

ПРОЕКТ “ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕРЕДАЧІ ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ (МОДЕРНІЗАЦІЯ ПІДСТАНЦІЙ)”

Орієнтовна загальна вартість – 80,65 млн євро, у тому числі орієнтовна сума позики – 65,5 млн євро, грант Довірчого фонду Інвестиційного інструменту сусідства (Neighbourhood Investment Facility Trust Fund) – 1,8 млн євро, внесок НЕК “Укр-енерго” – 13,35 млн євро (13,1 млн євро – ПДВ та 0,25 млн євро – одноразова комісія).

Відповідальний виконавець – Міністерство енергетики та вугільної промисловості України.

Мета проекту – підвищення рівня безпеки, надійності, ефективності та якості постачання електроенергії шляхом реабілітації (модернізації) підстанцій, котрі тривалий час перебувають у експлуатації та мають електрообладнання, що значною мірою відпрацювало свій експлуатаційний термін, гарантований виробником, та потребує щорічних витрат для його відновлення й підтримання в належному технічному стані.

У рамках проекту планується модернізувати п’ять підстанцій (ПС): ПС 330 кВ “Кіровська” (м. Кривий Ріг) і ПС 330 кВ “Дніпро-Донбаська” (м. Запоріжжя) Дніпровської електро-енергетичної системи; ПС 330 кВ “Центральна” (Донецька обл.), ПС 330 кВ “Михайлівська” та ПС 220 кВ “Лисичанська” (Луганська обл.) Донбаської електроенергетичної системи.

Стан підготовки: наказом Міністерства економіки України від 06.10.2010 № 1271 підготовку проекту визнано доцільною та визначено відповідального виконавця.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21.12.2011 № 1304-р визнано за доцільне залучення позики від ФРН через Кредитну установу для відбудови з метою реалізації проекту. 30 грудня 2011 р. підписано Угоду між Урядом України та Урядом ФРН про фінансове співробітництво (асигнування 2006 і 2007 років), Кредитну угоду між Кабінетом Міністрів України та KfW та Окрему угоду між НЕК “Укренерго” і KfW за проектом.

10 липня 2012 р. підписано Субкредитну угоду між Міністерством фінансів України, Міністерством енергетики та вугільної промисловості України, Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики та ДП “НЕК “Укренерго” щодо надання кредиту KfW.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12.09.2012 № 665-р Угоду між Урядом України та Урядом ФРН про фінансове співробітництво (асигнування 2006 і 2007 років, проект “Підвищення ефективності передачі електроенергії (модернізація підстанцій)” подано на ратифікацію у Верховну Раду України. 2 жовтня 2012 р. угода була ратифікована, а 13 листопада того ж року набрала чинності.

РОЗДІЛ 8. СПІВРОБІТНИЦТВО З ПІВНІЧНОЮ ЕКОЛОГІЧНОЮ ФІНАНСОВОЮ КОРПОРАЦІЄЮ

Північна екологічна фінансова корпорація (НЕФКО) заснована в 1990 р. країнами Північного регіону¹. Головний офіс корпорації знаходиться в м. Гельсінкі (Фінляндія). Основною функцією НЕФКО є підтримка проектів у країнах Центральної та Східної Європи, включаючи Білорусь, Росію та Україну, які спрямовані на поліпшення стану довкілля та є ефективними з точки зору витрат. Пріоритетними є проекти зі зменшення викидів парникових газів у атмосферу, токсичних забруднень та поліпшення екології Балтійського моря [53].

Обов'язковими умовами успішного виконання НЕФКО своєї основної функції є: безпосередня присутність і знання місцевих особливостей; досвід у вирішенні природоохоронних, фінансових і юридичних питань; володіння фінансовими інструментами, найприйнятнішими для реалізації проектів, спрямованих на охорону навколишнього природного середовища. При цьому корпорація залучає кошти з різних фінансових джерел. Найбільшими з них є: Інвестиційний фонд, Пів-

¹ Північний регіон включає п'ять північних країн: Фінляндію, Данію, Ісландію, Норвегію та Швецію, а також три автономні території – Фарерські острови, Гренландію та Аландські острови. Площа регіону – 3 436 631 км², населення – близько 25 млн осіб (див.: Діяльність НЕФКО // Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/publish/article/main?art_id=388297&cat_id=388245.

нічний фонд екологічного розвитку, Вуглецевий фонд регіону Балтійського моря, Вуглецевий фонд НЕФКО, Фонд виконання проектів захисту довкілля в “гарячих” точках Баренцевого регіону. НЕФКО також здійснює управління фондами від імені інших організацій, що забезпечують ресурсами екологічні проекти, включаючи Європейську комісію та уряди північних країн.

Північні країни заснували кілька організацій, зокрема групу міжнародних фінансових інститутів, до яких окрім НЕФКО входять [54]:

- Північний інвестиційний банк (NIB), що надає довгострокові позики на інвестування проектів як у скандинавських, так і в інших країнах ОЕСР, а також у країнах із перехідною економікою.
- Північний фонд розвитку (NDF), який надає країнам, що розвиваються, кредити на пільгових умовах.
- Північний проектний фонд (NOPEF), котрий надає сприяння на етапі передпроектної підготовки, наприклад техніко-економічного обґрунтування.

Механізмами здійснення співробітництва країн Північної Європи на офіційному рівні є дві організації: Північна рада та Рада міністрів північних країн.

Наразі НЕФКО фінансує близько 350 малих і середніх проектів у таких сферах, як хімічні препарати, мінерали й метали, продукти харчування та машинобудування, сільське господарство, очищення води, енергогенеруючі підприємства, муніципальні служби, перероблення відходів, знешкодження радіоактивних відходів, управління охороною навколишнього природного середовища та виробництво екологічно чистого обладнання. За орієнтовними підрахунками, для досягнення аналогічних результатів на своїй території країнам Північної Європи знадобилося б у 7–8 разів більше коштів.

НЕФКО зазвичай реалізує проекти спільно з підприємствами, які ними володіють. Акцент у такій співпраці робиться на

прямих інвестиціях (державно-приватне партнерство та об'єднані комунальні служби). Реалізація будь-якого проекту, що підтримується корпорацією, передбачає створення розумної рівноваги між ризиком і користю для всіх зацікавлених сторін із метою досягнення справедливого й прозорого балансу між структурою інвестицій та їх екологічним ефектом. У контексті пов'язаного з проектом ризику НЕФКО завжди намагається запропонувати конкурентні умови фінансування.

Через мережу своїх партнерів НЕФКО доповнює фінансові джерела інших зацікавлених сторін і фінансових організацій. Корпорація також співпрацює з двосторонніми програмами захисту навколишнього природного середовища.

Законом України від 17.09.2009 № 2533-VI ратифіковано Рамкову угоду між Урядом України та Північною екологічною фінансовою корпорацією [55].

В Україні НЕФКО реалізує дві програми: “Чисте виробництво” та “Еко-ефективність”, за якими фінансує не будівництво нових, а тільки модернізацію наявних об'єктів (у співвідношенні: позика – 90 %, внесок позичальника – 10 %). Повернення позик передбачається за рахунок коштів, заощаджених завдяки зменшенню споживання енергії, ресурсів і забруднення [53].

Кредити за програмою “Еко-ефективність”

НЕФКО проводить кредитування невеликих енергозберігаючих проектів лише в комунальному секторі – для шкіл, дитячих садків, лікарень, спортивних споруд, вуличного освітлення в Росії та Україні. При цьому графік виплати позикових коштів безпосередньо залежить від ефективності інвестицій. Термін повернення позики – щонайбільше 8 років. У РФ позики за програмою енергозбереження надаються через російські банки, в рублях.

Загальне фінансування програми становить близько 12,5 млн євро, при цьому мінімальний розмір позики – 350 тис. грн, максимальний – 3000 тис. грн [53].

Кредити за програмою “Чисте виробництво”

Це програма револьверного (поновлюваного) кредитування. Вона дає змогу здійснювати пільгове фінансування заходів із поліпшення використання природних ресурсів. Підтримка надається як приватним, так і комунальним підприємствам Росії, України та Білорусі. Умови повернення позикових коштів безпосередньо залежать від ефективності інвестицій.

Загальне фінансування зазначеної програми становить 110 млн датських крон (майже 14,8 млн євро).

Станом на 1 січня 2014 р. в Україні з НЕФКО підписано 29 проектів на суму близько 28 млн євро.

РОЗДІЛ 9. СПІВРОБІТНИЦТВО З ФОНДОМ СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРТНЕРСТВА З ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ ТА ДОВКІЛЛЯ

Під час шведського головування в ЄС (01.07.2009–01.01.2010) одним із пріоритетів було визначено реалізацію Ініціативи з питань енергетичної ефективності та довкілля в країнах Східної Європи / Україні (далі – Ініціатива).

Мета Ініціативи полягає в реалізації проектів із підвищення енергоефективності передусім у сфері комунального опалення. Водночас Ініціатива охоплюватиме проекти, пов'язані з охороною навколишнього природного середовища, зокрема управлінням відходами та використанням відновлювальних і альтернативних джерел енергії [56].

Механізмом реалізації Ініціативи є гармонізоване й ефективне надання міжнародної фінансової підтримки шляхом об'єднання внесків, що не відшкодовуються, групи країн-донорів і МФО та країн-бенефіціарів для фінансового забезпечення реалізації проектів. Із цією метою створено **Фонд Східноєвропейського партнерства з енергоефективності та довкілля** (далі – Фонд), учасниками якого є Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), Європейський інвестиційний банк (ЄІБ), Північний інвестиційний банк (ПІБ), Світовий банк (представлений Міжнародною фінансовою корпорацією – МФК), Північна екологічна фінансова корпорація (НЕФКО), Європейська комісія (ЄК) та низка країн [57].

Фонд засновано відповідно до ст. 20.1 (VIII) Угоди про створення ЄБРР, котра дає Банку право укладати з державними або

приватними установами договори про співробітництво, згідно з якими він може здійснювати адміністрування коштів, наданих такими установами для цілей, що відповідають цілям і функціям ЄБРР [40].

ЄБРР діє як розпорядник Фонду, керує ним, здійснює його адміністрування, забезпечує технічну й адміністративну підтримку підготовки й реалізації проектів на доручення вкладників та у взаємодії з міжнародними фінансовими організаціями – учасниками, які можуть виступати в ролі виконавчих агенцій для проектів у рамках партнерства.

Для виконання завдань Фонду створено Асамблею вкладників, котра відіграє роль керівного органу Фонду та має затверджувати проекти, що пропонуються Координаційною групою (учасниками якої будуть ЄБРР, ЄІБ, ПІБ, НЕФКО, МФК, ЄК та Україна) як пріоритетні.

Організації та країни-донори узгоджуватимуть перелік проектів та фінансову організацію чи агенцію, що виконуватиме координаційну функцію, для реалізації кожного проекту (при цьому пріоритет надаватиметься МФО). Така агенція повинна укласти фінансову угоду з ЄБРР як розпорядником Фонду, угоду з бенефіціаром проекту, а також грантову угоду – з місцевим реципієнтом гранту.

Правилами Фонду передбачено, що закупівля товарів, робіт і послуг, включаючи консультативні, які фінансуються ресурсами Фонду, буде здійснюватися згідно з політикою та правилами ЄБРР щодо закупівель або правил іншої виконавчої агенції.

Кожен учасник Ініціативи, у тому числі Україна, має зробити внесок до Фонду в розмірі мінімально визначеної суми на безповоротній основі. Участь кожного такого вкладника схвалюється Асамблеєю донорів та оформлюється шляхом підписання угоди про членський внесок між вкладником та розпорядником Фонду, укладення котрої є також приєднанням до останнього.

За результатами проведеної роботи 24 лютого 2011 р. укладено Угоду про внесок між Україною та Європейським банком реконструкції та розвитку стосовно участі України у Фонді Східноєвропейського партнерства з енергоефективності та довкілля. Підписавши вказану угоду, наша держава, крім іншого, взяла зобов'язання стосовно забезпечення щорічного внеску, еквівалентного 2 млн євро, протягом п'яти років. Угоду ратифіковано Законом України від 06.07.2011 № 3598-VI, що набрав чинності 22 серпня 2011 р. [58].

Партнерство фокусується насамперед на Україні, хоча діяльність Фонду вже поширена на інші країни, охоплені програмою ЄС “Східне партнерство” (Вірменію, Азербайджан, Білорусь, Грузію, Молдову), за умови, що вони будуть його вкладниками.

Відповідно до р. 3.01 розділу III “Управління, керівництво і робота партнерства та фонду” Угоди про внесок між Україною та Європейським банком реконструкції та розвитку стосовно участі України у Фонді Східноєвропейського партнерства з енергоефективності та довкілля, діяльність партнерства визначається Координаційною групою, до складу якої входять представники виконавчих агенцій (ЄБРР, ЄІБ, ПІБ, НЕФКО, МФК та ін.) та країни-одержувачі, де розглядатимуться проекти партнерства. Координаційна група запрошує представників країн, що зробили внески, та, за потреби, інших організацій і установ узяти участь у її засіданнях як наглядачів.

Основними цілями Координаційної групи є:

- Визначення проектів, що відповідають вимогам, керуючись Правилами розподілу для грантів із Фонду.
- Виокремлення пріоритетних проектів з-поміж усіх прийнятних, а також найважливіших проектів, котрі пов'язані з підвищенням енергоефективності та поліпшенням навколишнього природного середовища (головна увага приділятиметься Україні).
- Сприяння координації та фінансуванню таких проектів.

Будь-який учасник Координаційної групи може запропонувати проекти їй на розгляд. Перед засіданням групи її члени можуть провести відповідні консультації із зацікавленими сторонами країни-одержувача, де планується реалізація проекту, стосовно проектів, запропонованих для виконання в цій країні.

Розпорядженням Президента України від 19.10.2012 № 195 затверджено склад групи представників України в Координаційній групі Фонду Східноєвропейського партнерства з енергоефективності та довкілля [59].

Згідно з р. 3.02 розділу III “Управління, керівництво і робота партнерства та фонду” Угоди про внесок між Україною та Європейським банком реконструкції та розвитку стосовно участі України у Фонді Східноєвропейського партнерства з енергоефективності та довкілля, керівним органом Фонду є Асамблея вкладників. Вона відповідає за загальну політику Фонду та наглядає за її виконанням, а також:

- визначає пріоритети та стратегії діяльності, що фінансується або має фінансуватись із залученням ресурсів Фонду;
- затверджує проекти, які повинні фінансуватись з ресурсів Фонду;
- проводить моніторинг платежів, котрі надходять від вкладників Фонду, беручи до уваги виконання проектів і необхідні видатки;
- перевіряє ефективність виконання робіт, що фінансуються з ресурсів Фонду, тощо.

Кожний вкладник має одного представника в Асамблеї вкладників, яка проводить регулярні щорічні конференції. При затвердженні Асамблеєю вкладників проекту для підтримки ресурсами Фонду необхідно отримати згоду країни-одержувача, де виконуватиметься цей проект.

Донорами Фонду, котрі на сьогоднішній день сплатили частину або підтвердили свої внески, є [56]:

- 1) Європейський Союз – 40 млн євро (внесено повну суму);

- 2) Данія – 5 млн євро (внесено 5,328 млн);
- 3) Ісландія – 0,57 млн євро (внесено повну суму);
- 4) Латвія – 0,05 млн євро (внесено 0,02 млн);
- 5) Литва – 0,029 млн євро (внесено повну суму);
- 6) Норвегія – 5,9 млн євро (внесено повну суму);
- 7) Польща – 0,19 млн євро (внесено повну суму);
- 8) USAID – 5,325 млн євро (внесено 3,43 млн);
- 9) Україна – 10 млн євро (внесено 6 млн);
- 10) Фінляндія – 2 млн євро (внесено 1,5 млн);
- 11) Швеція – 24 млн євро (внесено 25,466 млн);
- 12) Естонія – 0,16 млн євро (внесено 0,096 млн).

Усього з підтверджених 92,535 млн євро станом на 1 січня 2014 р. внесено 88,65 млн євро.

У рамках Фонду Східноєвропейського партнерства з енергоефективності та довкілля (E5P) затверджено надання грантових коштів у сумі 35,5 млн євро для фінансування 12 українських проєктів, а саме [56]:

- Проєктів:

- “Модернізація системи центрального теплопостачання в м. Тернопіль”. Кредит ЄБРР – 10 млн євро, грант – 5 млн євро;
- “Енергозбереження в м. Запоріжжя”. Кредит ЄБРР – 13 млн євро, грант – до 5 млн євро;
- “Модернізація системи центрального теплопостачання в м. Львів”. Кредит ЄБРР – 21 млн євро, грант – 10 млн євро;
- “Розвиток системи водопостачання та водовідведення в м. Миколаєві”. Кредит ЄІБ – 15,54 млн євро, грант – 5,1 млн євро;
- “Модернізація системи центрального теплопостачання в м. Житомир”. Кредит ЄБРР – до 10 млн євро, грант – 5 млн євро;
- “Реконструкція системи центрального теплопостачання у м. Рівне (котельні по вулицях Сошенка та Макаро-

- ва (Теплотрансервіс)”. Кредит НЕФКО – 2 млн євро, грант – 0,5 млн євро;
- “Інвестиції у енергоефективність підприємств централізованого тепlopостачання у 10 українських муніципалітетах середнього масштабу”. Кредит НЕФКО – 4 млн євро, грант – 0,5 млн євро;
 - “Інвестиції у енергоефективність підприємств централізованого тепlopостачання у 10 українських муніципалітетах середнього масштабу – 2”. Кредит НЕФКО – 4 млн євро, грант – 0,4 млн євро;
 - “Підвищення енергоефективності об’єктів бюджетної сфери м. Дніпропетровська” (Підвищення енергоефективності в суспільних будівлях з використанням механізму “енергетичного перфоманс-контракту” (пілотний проект)). Кредит ЄБРР – 20 млн євро, грант – 2,5 млн євро;
 - “Підвищення ефективності використання енергетичних ресурсів в закладах бюджетної сфери міста Києва”. Кредит НЕФКО – 5 млн євро, грант – 1,5 млн євро;
 - “Підвищення енергоефективності об’єктів бюджетної сфери міста Житомира”. Кредит НЕФКО – 3 млн євро, грант – 1,35 млн євро.
- Грант для Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері комунальних послуг для розроблення:
 - підзаконних актів системи тарифного регулювання (форм регуляторної звітності, процедур і регламентів, порядків контролю тощо);
 - систем бенчмаркінгу;
 - програмного забезпечення он-лайн збору й аналізу регуляторної звітності ліцензіатів.
- Сума гранту – 1,65 млн євро.

ВИСНОВКИ

Дослідження співробітництва України з міжнародними фінансовими організаціями засвідчило їх важливу роль у її економічному розвитку. При цьому найбільше значення міжнародна фінансова й технічна співпраця має для розбудови національної довгострокової моделі стійкого економічного зростання.

В умовах глобалізації головною метою політики співробітництва України з МФО є забезпечення її рівноправної участі в міжнародних інтеграційних процесах шляхом ефективного залучення й використання коштів позик, створення умов для стійкого економічного зростання та формування сучасної ринкової економіки.

Завдяки успішній співпраці України з МФО у 2010–2013 рр. мобілізовано понад трьохмільярдний доларовий потенціал фінансування масштабних інфраструктурних проектів у державному секторі економіки. Завдяки ресурсам МФО, залученим за цей період, здійснювалося фінансування важливих, соціально й економічно значущих проектів розвитку. Активізації відносин із МФО та донорами сприяла успішна реалізація заходів, які безпосередньо зміцнили інституційну платформу співробітництва та істотно збільшили обсяги залучених ресурсів. У цьому контексті потрібно позитивно оцінити прийняття Концепції планування, залучення, ефективного використання та моні-

торингу співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями. Важливим кроком на шляху вдосконалення його інструментів стало започаткування нових механізмів співпраці України з МФО для поєднання кредитних і грантових ресурсів. Відкриття Постійного представництва Європейського інвестиційного банку в Україні засвідчило високу довіру та стратегічну значущість двосторонніх відносин.

Згідно з постановою Кабінету Міністрів України “Про затвердження Програми розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні” від 02.02.2011 № 389 [60], кредити МФО, залучені державою або під державні гарантії, є важливою формою державної підтримки реалізації інвестиційних та інноваційних проектів. Тому розвиток інвестиційної й інноваційної складових економічних реформ має першочергово враховуватися при розробленні нових програм співробітництва України з МФО. Особлива увага повинна приділятися повноцінному використанню потенціалу співробітництва з МФО в рамках уже затверджених державних програм.

У зв’язку з цим принципово важливою є активізація пошуку нових можливостей бізнесу в просуванні українських проектів на зборах кредитних комітетів зазначених фінансових інституцій. Провідну роль у цьому процесі має відігравати розширення представництв міжнародних банків в Україні для підвищення результативності пошуку нових проектів, а також забезпечення їх якості й обґрунтованості.

Європейський банк реконструкції та розвитку зберігає місце одного з провідних фінансових інвесторів України. Проекти, що реалізуються за його участі в корпоративному секторі, сфері енергетики та інфраструктури, відповідають пріоритетним напрямам державної політики та мають позитивний вплив на соціально-економічну динаміку в Україні.

Разом із тим слід запобігти негативним проявам співробітництва. Ідеться про важливість корекції його напрямів і сфер залучення коштів. ЄБРР як комерційний банк розподіляє чис-

тий дохід між власними акціонерами без винятків, залежно від політики країни та її відповідності його цілям – на відміну від доступу до ресурсів. Зважаючи на це, найбільша частка його інвестицій орієнтована на провідні, найбільш рентабельні й розвинуті галузі промисловості та фінансові ринки країн-партнерів, що істотно обмежує фінансування соціально важливих і менш рентабельних проектів. При цьому кредити отримують підприємства та фінансові установи, які мають достатній капітал, переважно з іноземним учасником, і позитивні фінансові результати. Слід зазначити, що вартість кредитів є помірною, проте не низькою.

Співробітництво України з Європейським інвестиційним банком розширює можливості щодо залучення ресурсів для фінансування великих інфраструктурних проектів в Україні. Активне й повне використання таких можливостей є одним із небагатьох доступних на сьогодні механізмів відновлення її довгоочікуваного соціально-економічного розвитку. Поточний стан співробітництва України з ЄІБ це підтверджує: протягом трьох останніх років сторонами було підписано п'ять фінансових угод щодо реалізації великих інфраструктурних проектів, а також проектів розвитку високовольтних ліній електропередач загальним обсягом кредитування близько 1 млрд євро.

Водночас залишається невикористаним чималий потенціал розвитку співробітництва України з ЄІБ у частині як реалізації нових проектів розвитку, так і використання нових кредитних інструментів. У зв'язку із зазначеним важливо активізувати зусилля бенефіціарів і органів державної влади щодо формування нових портфелів проектних пропозицій та залучення кредитів ЄІБ для їх фінансування.

Відзначаючи в цілому хороші перспективи співпраці України з МФО, потрібно враховувати, що в певних сферах інвестиційна діяльність таких організацій не відповідає стратегічним цілям розвитку національної економіки. Ідеться насамперед

про розвиток збиткових галузей і господарств, які перебувають у державній власності, а також обмеження імпорту, оскільки реалізація проектів ЄБРР відбувається відповідно до ринкових трендів та забезпечує прибутковість його інвестицій у порівняно короткі строки.

З метою поглиблення співробітництва України з МФО в рамках залучення й використання їх ресурсів необхідно узгодити напрями співробітництва з пріоритетами суспільного розвитку. Зокрема, з огляду на значний нереалізований потенціал фінансування спільних проектів у галузі міжнародного науково-технічного співробітництва, доцільно поєднати співпрацю з МФО зі створенням сприятливих умов для просування на європейські ринки українських технологій і наукоємних товарів, підвищення рівня комерціалізації вітчизняних технологій, а також виробництва в Україні на їх основі конкурентоспроможної, високотехнологічної продукції.

У цьому аспекті реалізація проектів, націлених на модернізацію внутрішньої політики України та активізацію її зовнішньоекономічних відносин, не тільки надасть нового імпульсу співпраці з МФО, а й сприятиме економічному й соціальному відродженню українського суспільства, підвищенню життєвого рівня населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про ратифікацію Рамкової угоди між Урядом України і Комісією Європейських Співтовариств : закон України від 03.09.2008 № 360-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2008. – № 48. – Ст. 356.
2. Про підписання Угоди про фінансування програми “Підтримка впровадження Енергетичної стратегії України” : розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.09.2008 № 1234-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1234-2008-p>.
3. Про підписання Угоди про фінансування програми “Підтримка виконання Енергетичної стратегії України в галузі енергоефективності та відновлювальних джерел енергії” : розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.12.2009 № 1524-р // Урядовий кур’єр. – 2010. – № 5, 13 січ.
4. Про підписання Угоди про фінансування програми “Сприяння взаємній торгівлі шляхом усунення технічних бар’єрів у торгівлі між Україною та Європейським Союзом” : розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.12.2009 № 1525-р // Урядовий кур’єр. – 2010. – № 5, 13 січ.
5. Про підписання Угоди про фінансування програми “Підтримка реалізації Стратегії національної екологічної політики України” : розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.12.2010 № 2263-р // Урядовий кур’єр. – 2010. – № 244, 28 груд.
6. Про підписання Угоди про фінансування програми “Підтримка впровадження транспортної стратегії України” : розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.12.2010 № 2264-р // Урядовий кур’єр. – 2010. – № 244, 28 груд.
7. Про підписання Угоди про фінансування програми “Підтримка секторальної політики управління кордоном в Україні” :

- розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.09.2011 № 882-р // Урядовий кур'єр. – 2011. – № 174, 22 верес.
8. Деякі питання використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення заходів з підтримки впровадження Енергетичної стратегії України на період до 2030 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 25.03.2013 № 159-р // Офіційний вісник України. – 2013. – № 24. – Ст. 816.
 9. Деякі питання використання у 2013 році коштів у сфері енергоефективності та енергозбереження : розпорядження Кабінету Міністрів України від 25.03.2013 № 158-р // Урядовий кур'єр. – 2013. – № 63, 4 квіт.
 10. Про затвердження Порядку підготовки, виконання та проведення моніторингу програм секторальної бюджетної підтримки Європейського Союзу в Україні : постанова Кабінету Міністрів України від 15.09.2010 № 841 // Урядовий кур'єр. – 2010. – № 174, 21 верес.
 11. Питання виконання Угоди про фінансування програми “Сприяння взаємній торгівлі шляхом усунення технічних бар'єрів у торгівлі між Україною та Європейським Союзом : постанова Кабінету Міністрів України від 29.09.2010 № 888 // Урядовий кур'єр. – 2010. – № 185, 6 жовт.
 12. Деякі питання виконання Угоди про фінансування програми “Сприяння взаємній торгівлі шляхом усунення технічних бар'єрів у торгівлі між Україною та Європейським Союзом” : постанова Кабінету Міністрів України від 22.06.2011 № 668 // Урядовий кур'єр. – 2011. – № 123, 9 лип.
 13. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для підтримки впровадження Енергетичної стратегії України на період до 2030 року : постанова Кабінету Міністрів України від 13.07.2011 № 739 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 55. – Ст. 2181.
 14. Деякі питання виконання Угоди про фінансування програми “Підтримка реалізації Стратегії національної екологічної по-

- літики України” : постанова Кабінету Міністрів України від 17.08.2011 № 877 // Урядовий кур’єр. – 2011. – № 155, 26 серп.
15. Питання виконання Угоди про фінансування програми “Підтримка впровадження транспортної стратегії України” : постанова Кабінету Міністрів України від 31.08.2011 № 914 // Урядовий кур’єр. – 2011. – № 162, 6 верес.
 16. Деякі питання використання коштів у сфері енергоефективності та енергозбереження : постанова Кабінету Міністрів України від 17.10.2011 № 1056 // Урядовий кур’єр. – 2011. – № 195, 21 жовт.
 17. Деякі питання використання у 2012 році коштів для здійснення заходів щодо реалізації стратегічних пріоритетів розвитку сфери транспорту : постанова Кабінету Міністрів України від 23.05.2012 № 410 // Урядовий кур’єр. – 2012. – № 104, 13 черв.
 18. Деякі питання використання у 2012 році коштів для здійснення заходів щодо реалізації пріоритетів розвитку сфери охорони навколишнього природного середовища : постанова Кабінету Міністрів України від 23.05.2012 № 411 // Урядовий кур’єр. – 2012. – № 99, 6 черв.
 19. Деякі питання використання у 2012 році коштів, передбачених у державному бюджеті для підтримки впровадження Енергетичної стратегії України на період до 2030 року : постанова Кабінету Міністрів України від 27.06.2012 № 588 // Урядовий кур’єр. – 2012. – № 117, 5 лип.
 20. Деякі питання використання у 2012 році коштів у сфері захисту прав споживачів, стандартизації, метрології, сертифікації, підтвердження відповідності та управління якістю : постанова Кабінету Міністрів України від 27.06.2012 № 624 // Урядовий кур’єр. – 2012. – № 126, 18 лип.
 21. Деякі питання використання у 2012 році коштів у сфері енергоефективності та енергозбереження : постанова Кабінету Міністрів України від 11.07.2012 № 615 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 52. – Ст. 2081.

22. Питання виконання Угоди про фінансування програми “Підтримка секторальної політики управління кордоном в Україні” : постанова Кабінету Міністрів України від 10.10.2012 № 923 // Урядовий кур’єр. – 2012. – № 190, 18 жовт.
23. Про затвердження Типового положення про Спільну групу моніторингу програм, які реалізуються в Україні із застосуванням механізму секторальної бюджетної підтримки : наказ Міністерства економіки України від 22.04.2010 № 460 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=147598&cat_id=38738.
24. *Гуменюк В.* Бюджетна підтримка ЄС: нереалізований потенціал / В. Гуменюк // Європейські акценти. – 2010. – Жовт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://icps.com.ua/pub/files/60/34/EF_10_2010_UKR.pdf.
25. Eastern Partnership, Supporting reforms Promoting change [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ec.europa.eu/europeaid/where/neighbourhood/regional-cooperation/enpi-east/documents/eap-brochure-budget-support.pdf>.
26. Офіційний веб-сайт Міжнародного банку реконструкції та розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://web.worldbank.org/>.
27. Статут Міжнародного банку реконструкції та розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://web.worldbank.org/>.
28. Загальні умови надання позик МБРР від 12.03.2012.
29. Довідник з надання коштів для клієнтів Світового банку (травень 2006 р.).
30. Посібник з відбору та найму консультантів позичальниками Світового банку (січень 2011 р.).
31. Стратегія партнерства з Україною на 2012–2016 фінансові роки / Міжнародний банк реконструкції та розвитку, Міжнародна фінансова корпорація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContent>

Server/WDSP/IB/2012/06/06/000386194_20120606032218/Rendered/PDF/662790UKRAINIA00CPS0full0report0UKR.pdf.

32. Про схвалення остаточного звіту за результатами реалізації спільного з Міжнародним банком реконструкції та розвитку проекту “Фонд соціальних інвестицій” : розпорядження Кабінету Міністрів України від 07.10.2009 № 1193-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1193-2009-p>.
33. Про схвалення остаточного звіту за результатами реалізації спільного з Міжнародним банком реконструкції та розвитку проекту “Рівний доступ до якісної освіти в Україні” : розпорядження Кабінету Міністрів України від 21.12.2011 № 1285-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1285-2011-p>.
34. Про схвалення остаточного звіту за результатами реалізації спільного з Міжнародним банком реконструкції та розвитку проекту “Контроль за туберкульозом та ВІА/СНІДом в Україні” : постанова Кабінету Міністрів України від 08.08.2012 № 733 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/733-2012-p>.
35. Про схвалення остаточного звіту за результатами реалізації спільного з Міжнародним банком реконструкції та розвитку проекту “Модернізація державної податкової служби України – 1” : постанова Кабінету Міністрів України від 30.01.2013 № 40 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/40-2013-p>.
36. Про схвалення остаточного звіту за результатами реалізації спільного з Міжнародним банком реконструкції та розвитку проекту “Удосконалення системи соціальної допомоги” : постанова Кабінету Міністрів України від 14.08.2013 № 794 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/794-2013-p>.
37. Деякі питання виконання бюджетних програм, спрямованих на реалізацію проектів економічного та соціального розвитку, які підтримуються Міжнародним банком реконструкції та

- розвитку : постанова Кабінету Міністрів України від 05.09.2007 № 1090 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1090-2007-п>.
38. Про порядок ініціювання, підготовки та реалізації проектів економічного і соціального розвитку України, що підтримуються міжнародними фінансовими організаціями : постанова Кабінету Міністрів України від 26.11.2008 № 1027 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1027-2008-п>.
39. Про схвалення остаточного звіту за результатами впровадження спільного з Міжнародним банком реконструкції та розвитку проекту “Водопостачання та каналізація міста Львова” : розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.08.2008 № 1098-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1098-2008-р>.
40. Угода про заснування Європейського банку реконструкції та розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_062.
41. Our shareholders / European Bank for Reconstruction and Development [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ebrd.com/russian/pages/about/who/shareholders.shtml>.
42. Про членство України в Європейському банку реконструкції та розвитку : указ Президента України від 14.07.1992 № 379/92 // Урядовий кур’єр. – 1992. – № 29, 17 лип.
43. Співробітництво з Європейським банком реконструкції та розвитку / Міністерство фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=388313&cat_id=54628.
44. Strategy for Ukraine : Document of the European Bank for Reconstruction and Development [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ebrd.com/russian/downloads/country/strategy/ukraine.pdf>.
45. What is the EIB? / European Investment Bank [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eib.org/about/index.htm>.

46. Договір про заснування Європейської Спільноти // Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності. – 2003. – № 4. – Квіт.
47. Протокол (№ 5) про Статут Європейського інвестиційного банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_680.
48. Газета “Голос України”. – 2006. – № 39, 1 берез.
49. Supporting the EU’s external action / European Investment Bank [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.eib.org/attachments/country/supporting_the_eu_external_action_en.pdf.
50. A partner for the Eastern Neighbourhood and Central Asia / European Investment Bank [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eib.org/infocentre/publications/all/a-partner-for-enca.htm>.
51. Supporting the EU’s external action / European Investment Bank [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.eib.org/attachments/country/enca_flyer_ru.pdf.
52. Про ратифікацію Договору між Україною та Європейським інвестиційним банком про співробітництво та діяльність Постійного представництва ЄІБ в Україні : закон України від 04.11.2010 № 2673-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 12. – Ст. 78.
53. Діяльність НЕФКО // Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/publish/article/main?art_id=388297&cat_id=388245.
54. Финансовые инструменты // Офіційний веб-сайт НЕФКО [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nefco.org/ru/financing/finansovye_instrumenty.
55. Про ратифікацію Рамкової угоди між Урядом України та Північною екологічною фінансовою корпорацією : закон України від 21.09.2010 № 2533-VI // Голос України. – 2010 – № 195, 19 жовт.

56. Фонд Східноєвропейського партнерства з енергоефективності та довкілля // Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/publish/article/main?art_id=388322&cat_id=388321.
57. Eastern Partnership: Armenia, Georgia and Moldova join Eastern Europe Energy Efficiency and Environment Partnership / The European Bank for Reconstruction and Development [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ebrd.com/pages/news/press/2013/131022b.shtml>.
58. Про ратифікацію Угоди про внесок між Україною та Європейським банком реконструкції та розвитку стосовно участі України у Фонді Східноєвропейського партнерства з енергоефективності та довкілля : закон України від 06.07.2011 № 3598-VI // Голос України. – 2011. – № 142, 3 серп.
59. Питання участі України у Фонді Східноєвропейського партнерства з енергоефективності та довкілля : розпорядження Президента України від 19.10.2012 № 195 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/195/2012-рп>.
60. Про затвердження Програми розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні : постанова Кабінету Міністрів України від 02.02.2011 № 389 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-2011-п>.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

КОЛОСОВА Вікторія Павлівна

**СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМИ
УСТАНОВАМИ ТА СЕКТОРАЛЬНА БЮДЖЕТНА
ПІДТРИМКА**

Відповідальний за випуск

В. Д. Королюк

Редактор

І. А. Книш

Коректор

С. М. Циркун

Комп'ютерна верстка

А. Б. Нефедова, І. М. Кіріличева

Формат 60×84/16. Ум. друк. арк. 14,88. Наклад 300 прим. Зам. 13-1083.

Видавець: Державна навчально-наукова установа “Академія фінансового управління”
04119, м. Київ, вул. Дегтярівська, 38–44, тел./факс: (044) 277-51-15.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4348 від 08.08.2012.

ПАТ “ВПОЛ”

03151, м. Київ, вул. Волинська, 60.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4404 від 31.08.2012.

Колосова В. П.

К61 Співробітництво України з міжнародними установами та секторальна бюджетна підтримка / В. П. Колосова. – К. : ДННУ “Акад. фін. управління”, 2013. – 256 с.

ISBN 978-966-2380-73-6

У монографії розкриваються головні питання співробітництва України з провідними міжнародними установами, зокрема Міжнародним валютним фондом, Світовим банком, Європейським банком реконструкції та розвитку, Європейським інвестиційним банком, стосовно залучення та використання фінансових ресурсів. Аналізуються насамперед результати й перспективи такої співпраці та її вплив на бюджетну підтримку секторів національної економіки, пропонуються шляхи її вдосконалення з урахуванням забезпечення стійкого економічного розвитку.

Для працівників органів державної влади та управління, науковців, докторантів, аспірантів і студентів економічних спеціальностей.

УДК 339.7(477)

ББК 65.9(4Укр)268